

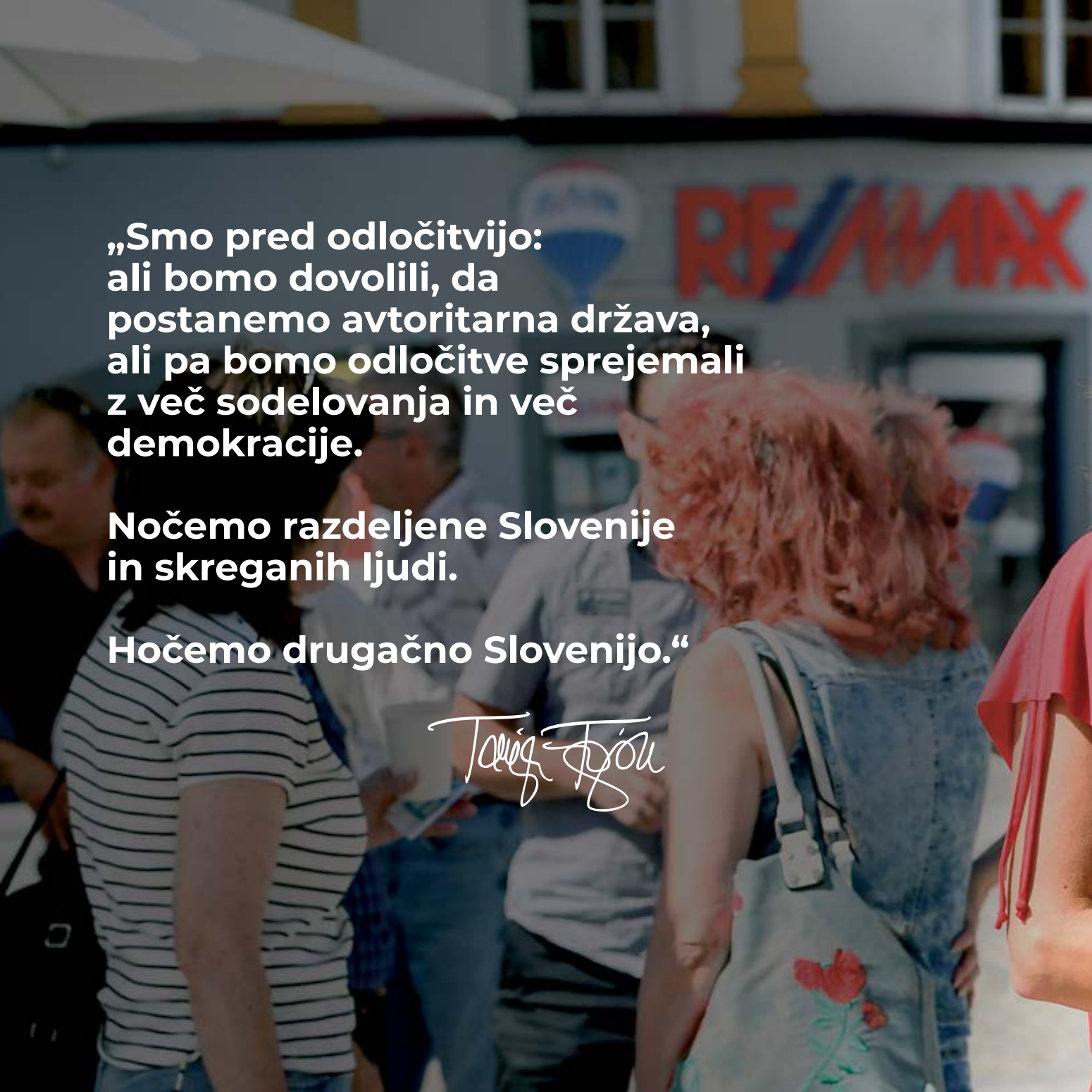

Nov začetek

Program
velikih sprememb
za razvojno desetletje
do leta 2030

SOCIALNI DEMOKRATI

A crowd of people is gathered outdoors, possibly at a market or festival. In the background, a sign for 'RE/MAX' is visible. The scene is slightly blurred, suggesting movement or a shallow depth of field. The text is overlaid on the left side of the image.

**„Smo pred odločitvijo:
ali bomo dovolili, da
postanemo avtoritarna država,
ali pa bomo odločitve sprejemali
z več sodelovanja in več
demokracije.**

**Nočemo razdeljene Slovenije
in skreganih ljudi.**

Hočemo drugačno Slovenijo.“

Tarja Fajon

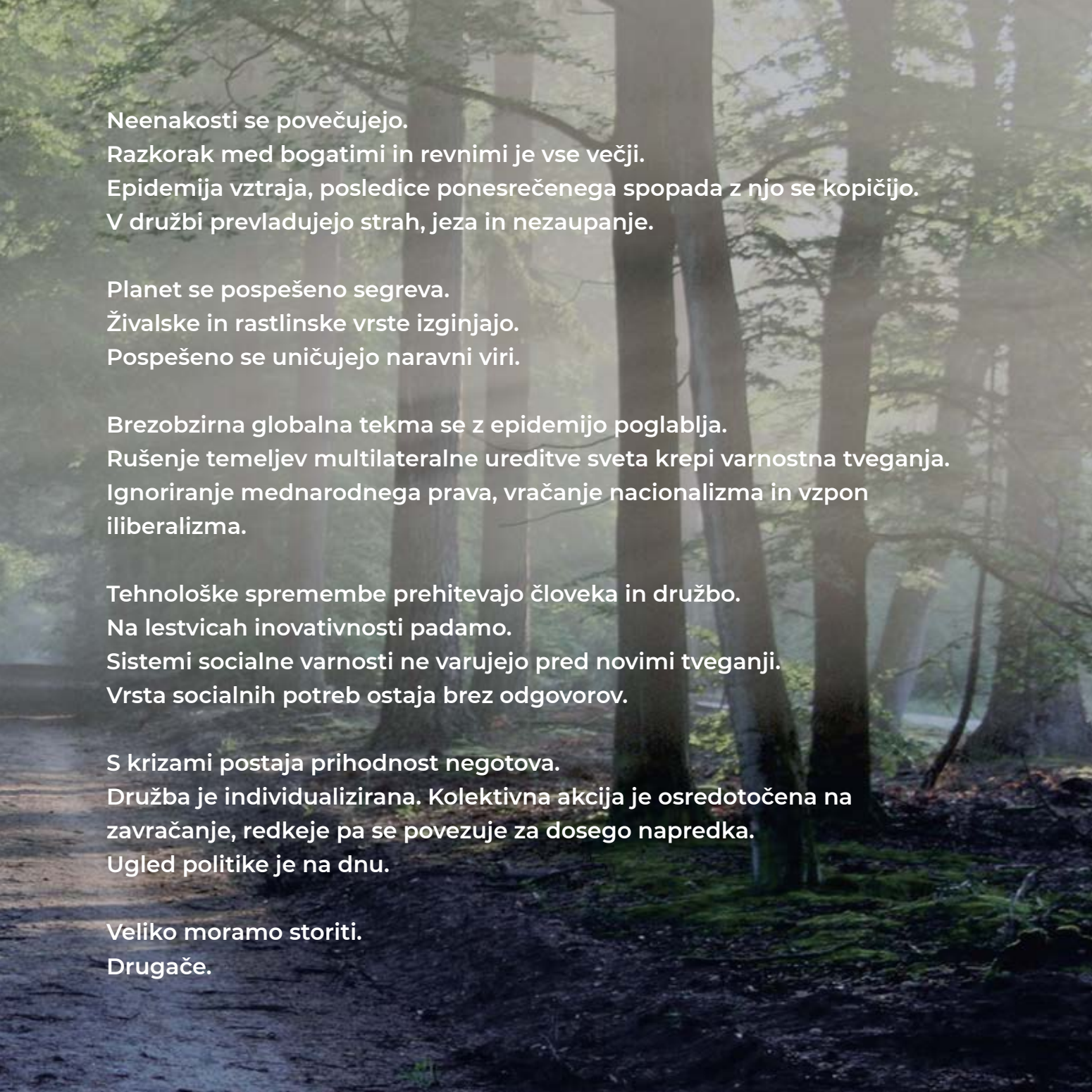
UVOD	6	Raziskovalni in inovacijski ekosistem	136
Slovenija hoče spremembe	8	Konkurenčnost in dodana vrednost	136
Nov začetek	10	Mednarodna konkurenčnost slovenskega	136
Drugače	14	gospodarskega okolja	
Povzetek	16	Inovacije za višjo dodano vrednost in krepitev	139
		človeškega potenciala	
VIZIJA	18	Industrijska politika za dvig dodane vrednosti	140
Slovenija leta 2030	20	Podpora dvigu dodane vrednosti v industriji in	141
		predelovalnih dejavnostih	
VELIKE SPREMEMBE	24	Polno aktiviranje potenciala mikro in malih podjetij	142
Zdravje za vse	28	Podpora gradbeništvu in storitvenim dejavnostim	143
Dvig dodane vrednosti	36	Krepitev logistike	144
Krajši delovnik, daljši počitek, višje plače	48	Turizem in gostoljubje	144
Dejanske enake možnosti vseh	58	Kreativne industrije	146
Zagotovilo varne starosti	64	Razvoj ekonomske demokracije	146
10.000 novih javnih najemnih stanovanj	76	Digitalna emancipacija Slovenije	147
Zelena energija	84	Povečanje digitalne povezanosti, kompetenc in	147
Potnike in tovornjake na hitre vlake	92	storitev	
Vsakodnevna demokracija	98	Pospesena digitalizacija gospodarstva	148
Slovenija v jedru Evrope	110	Skladen urbani in regionalni razvoj	149
FINANCIRANJE RAZVOJNEGA DESETLETJA	118	Regije in mesta kot pospeševalniki razvoja	149
		Skladnejši regionalni razvoj	149
SEKTORSKE STRATEGIJE	124	Modernizacija lokalne samouprave	150
Pameten gospodarski razvoj	126	Participacija in lokalna demokracija	150
Razvojni viri	126	Večja vloga občin pri gospodarskem razvoju	151
Novo politično-ekonomsko okolje 21. stoletja	126	Blaginja za vse s solidarnostjo vseh	152
Desetletni socialni sporazum o razvojnih	127	Zdravje, dostopno vsem	152
vprašanjih		Financiranje in vzdržnost zdravstvenega sistema	152
Multiplikacija razvojnih virov	128	Sistemske in organizacijske spremembe v	153
Učinkovita uporaba razvojnih virov za pospešen	129	zdravstvu	
razvoj		Program naložb v modernizacijo in učinkovitost	154
Stabilno in odzivno davčno okolje	130	zdravstva	
Krepitev upravljanja državnega premoženja	132	Vključujoč trg dela	155
Razvit finančni in kapitalski trg s povrnitvijo	133	Prihodnost dela	155
zaupanja malih vlagateljev		Izboljšanje zaposlitvenih možnosti mladih	156
Enakopravna vključenost v razvojne aktivnosti	135	Varna starost	157
Vključevanje lokalnih skupnosti v procese	135	Trojno zagotovilo varne starosti: pokojnina, dom,	157
odločanja		oskrba	
		Ureditev dolgotrajne oskrbe	158
		Socialna varnost in javne storitve	159
		Ukrepi socialne politike	159
		Družinska politika	160

→ Vsebina

Invalidi	161	Pravica do varne in kakovostne hrane	185
Enake možnosti	162	Prilagoditev kmetijstva na podnebne spremembe	186
Uresničenje človeških potencialov	164	Višja dodana vrednost kmetijskih proizvodov ter ohranjanje čebelarstva	186
Družba znanja in razvoja talentov	164	Boljše delovanje podpornih dejavnosti in generacijska prenova kmetij	187
Izobraževanje za prihodnost	164	Ohranitev malih kmetij in kmetijstva na zahtevnih območjih	189
Povečanje kakovosti in učinkovitosti vzgoje in izobraževanja	165	Varovanje slovenskih gozdov in nadaljnje oživiljanje lesarstva	191
Bolj dinamičen visokošolski prostor	166	Pametna, aktivna in varna država	192
Celostna ureditev zakonodaje in financiranja visokega šolstva	166	Slovenija: demokratična, učinkovita, vključujoča	192
Program brezplačnega vrtca	167	Pametno upravljanje države in javnih storitev	192
Nov kulturni model in urejena medijska krajina	167	Gospodarnost, transparentnost in nadzor nad javnim denarjem	193
Prenovitev kulturnega sistema	167	Socialno partnerstvo v javni upravi	194
Mediji in avdiovizualne storitve	169	Razvijanje kadrovskega potenciala v javni upravi	195
Boljši položaj samozaposlenih in nevladnih organizacij v kulturi	170	Aktivno državljanstvo in neposredna demokracija	195
Ljubiteljska kultura	170	Vloga nevladnih organizacij pri javnih storitvah	196
Upravljanje z (javno) kulturno infrastrukturo	171	Prepoznavna in ugledna Slovenija v mednarodnem prostoru	196
Šport	171	Boljša diplomacija za slovenske interese v Evropi in svetu	196
Boljša podpora športu in gibanju	171	Slovenija v jedru razširjene Evropske unije	197
Podnebje, okolje in naravni viri	174	Ugled in prepoznavnost Slovenije v svetu	198
Podnebna politika	174	Aktivna vloga Slovenije za mir in varnost	198
Podnebna nevtralnost do 2050	174	Zakonitost in red	200
Zeleni energetski prehod	175	Učinkovito in pravično delovanje pravosodnega sistema	200
Potrebne investicije v energetiki	176	Transparentno in demokratično sprejemanje predpisov, ničelna toleranca do korupcije in predvidljivo pravno okolje	203
Vlaganje v pametna omrežja	176	Zaščita človekovih pravic in temeljnih svoboščin	204
Učinkovito upravljanje elektroenergetskih omrežij	177	Nujni ukrepi za red, varnost in boj proti kriminalu	205
Zelena mobilnost	178	Pravi fokus reševanja izzivov notranjih zadev	205
Učinkovit in dostopen javni potniški promet za vse	179	Varnost	207
Povečanje varnosti ter do okolja prijazne prometne rešitve	180	Posodobitev sistema nacionalne varnosti in povečanje obrambne sposobnosti celotne družbe	207
Financiranje infrastrukturnih naložb	181	Kibernetska varnost	209
Trajnostno upravljanje z okoljem in naravnimi viri	182	Učinkovito varstvo in pomoč ob naravnih in drugih nesrečah	210
Zaščita narave	182		
Odgovorno ravnanje z vodo	182		
Odgovorno ravnanje z odpadki	183		
Okoljska pismenost	184		
Krožno gospodarstvo	184		
Odzivanje na podnebne spremembe in zavarovanja za naravne nesreče	184		
Trajnostno kmetijstvo in varna hrana	185		

**Veliki
problemi
zahtevajo
velike rešitve**

Neenakosti se povečujejo.
Razkorak med bogatimi in revnimi je vse večji.
Epidemija vztraja, posledice ponesrečenega spopada z njo se kopičijo.
V družbi prevladujejo strah, jeza in nezaupanje.

Planet se pospešeno segreva.
Živalske in rastlinske vrste izginjajo.
Pospešeno se uničujejo naravni viri.

Brezobzirna globalna tekma se z epidemijo pogloblja.
Rušenje temeljev multilateralne ureditve sveta krepi varnostna tveganja.
Ignoriranje mednarodnega prava, vračanje nacionalizma in vzpon
iliberalizma.

Tehnološke spremembe prehitevajo človeka in družbo.
Na lestvicah inovativnosti padamo.
Sistemi socialne varnosti ne varujejo pred novimi tveganji.
Vrsta socialnih potreb ostaja brez odgovorov.

S krizami postaja prihodnost negotova.
Družba je individualizirana. Kolektivna akcija je osredotočena na
zavračanje, redkeje pa se povezuje za doseg napredka.
Ugled politike je na dnu.

Veliko moramo storiti.
Drugače.

Slovenija hoče spremembe

Slovenija je v najgloblji družbeni krizi po osamosvojitvi. Sedanja vlada je državo pripeljala v kaos. Namesto reševanja problemov ljudi je načrtno ustvarjala konflikte. Slovenija drvi v popolnoma napačno smer. Socialni demokrati slišimo ljudi. Vse vaše ideje, predloge, stiske in jezo je mogoče strniti v glasno in jasno sporočilo: Slovenija hoče spremembe.

Razlogov za to je mnogo, povezani pa so s tem, kaj ta vlada počne in kako to počne. Z eno besedo lahko to opišemo kot nespoštovanje.

Nespoštovanje ljudi s sprejemanjem ukrepov čez noč. Ko za situacijo krivi ljudi, ne pa lastne nesposobnosti. Ko žali državljanke in državljane ter vse, ki si drznemo misliti drugače. S popolno ignoranco stroke, zdrave pameti in prelaganjem odgovornosti.

Nespoštovanje ustave, ko ustavno sodišče po tekočem traku razveljavlja vladanje z odloki. Ko vlada zavestno deluje v nasprotju z zakoni in pravili, kot v primeru blokade financiranja STA in neimenovanja evropskih delegiranih tožilcev. Ko s podrejanjem medijev in neodvisnih institucij ukinja demokracijo.

Nespoštovanje evropskih vrednot in ustavnih temeljev naše države. S spremembo zunanjepolitične orientacije je Slovenijo iztrgala od jedra EU in jo podredila svojim prijateljem z očitnimi avtokratskimi težnjami.

Nespoštovanje mnogih izpostavljenih delavk in delavcev, ki so ves čas epidemije garali za pomoč drugim. Oni so morda deležni drobtinic, medtem ko imajo bogatejši in privilegirani v času te vlade vsak dan več. Neenakosti se močno zastrujejo. Stiske ljudi so velike.

Nespoštovanje do prihodnosti z vodenjem gospodarske politike, ki Slovenijo vodi v javnofinančni zlom in ustvarja rekordni dolg prihodnjim generacijam, pri tem pa ne izkoristi niti vseh razpoložljivih virov evropske pomoči za okrevanje in odpornost.

Nespoštovanje opozicije, popolna ignoranca vseh naših opozoril in naših predlogov, kako pomagati ljudem, zdravstvu in podjetjem.

Nespoštovanje do realnosti, težkih razmer in izzivov. Zaradi vladine arogantnosti in nesramne komunikacije imamo popoln kaos pri upravljanju z epidemijo, nespoštovanje tudi smiselnih ukrepov in posledično globoko nezaupanje. Posledica tega je tisoče tragičnih smrti in boleče spoznanje, da smo pri soočanju z epidemijo ena od najbolj neuspešnih držav na svetu.

To je odgovornost te vlade. Vlade kaosa, konflikta in korupcije.

Socialni demokrati smo se več mesecev pogovarjali z ljudmi v slovenskih krajih in mestih. Slišimo vas. Vse vaše ideje, predloge, stiske in jezo je mogoče strniti v glasno in jasno sporočilo: Slovenija hoče spremembe.

S pomočjo pogovorov med ljudmi in s stroko smo pripravili osnutek programa, namenjen široki javni razpravi v naslednjih mesecih. Zanima nas vaše mnenje, vaši predlogi, spregledani problemi, nove ideje.

Samo skupaj lahko Sloveniji omogočimo nov začetek.

Nov začetek

Pred Slovenijo so veliki izzivi. Nujno je pametno soočenje z zdravstvenimi, gospodarskimi, socialnimi, podnebnimi, okoljskimi, tehnološkimi, političnimi in varnostnimi tveganji, da Sloveniji vrnemo varnost, blaginjo in uspeh. Z našim programom zastavljamo jasen načrt velikih sprememb, ki Sloveniji do leta 2030 omogočajo razvojno desetletje in uresničitev naših skupnih razvojnih ambicij.

Načrtujemo 10 velikih sprememb. Z njimi želimo izboljšati položaj ljudi, javnih storitev, gospodarstva, upravljanje države in demokracije. Ključni prioriteti programa sta dostopno in kakovostno javno zdravstvo in dvig dodane vrednosti gospodarstva.

To ni program za ene volitve. To je program za razvojno desetletje in za dva mandata: 2022 - 2026 in 2026 - 2030. Z močno podporo ljudi naši viziji in našemu programu lahko Slovenija peljemo naprej na pravo pot. Slovenija je lahko drugačna.

To pa zahteva tudi drugačno politiko, drugačno kulturo dialoga in sodelovanja, drugačen način

vodenja. Socialni demokrati bomo svoje rešitve uveljavljali v dialogu s socialnimi partnerji, nevladnimi organizacijami in civilno družbo, z vsemi generacijami, s spoštovanjem enakosti žensk in moških in z upoštevanjem potreb vseh družbenih slojev. Slovenija lahko napreduje le, če napredujemo vsi.

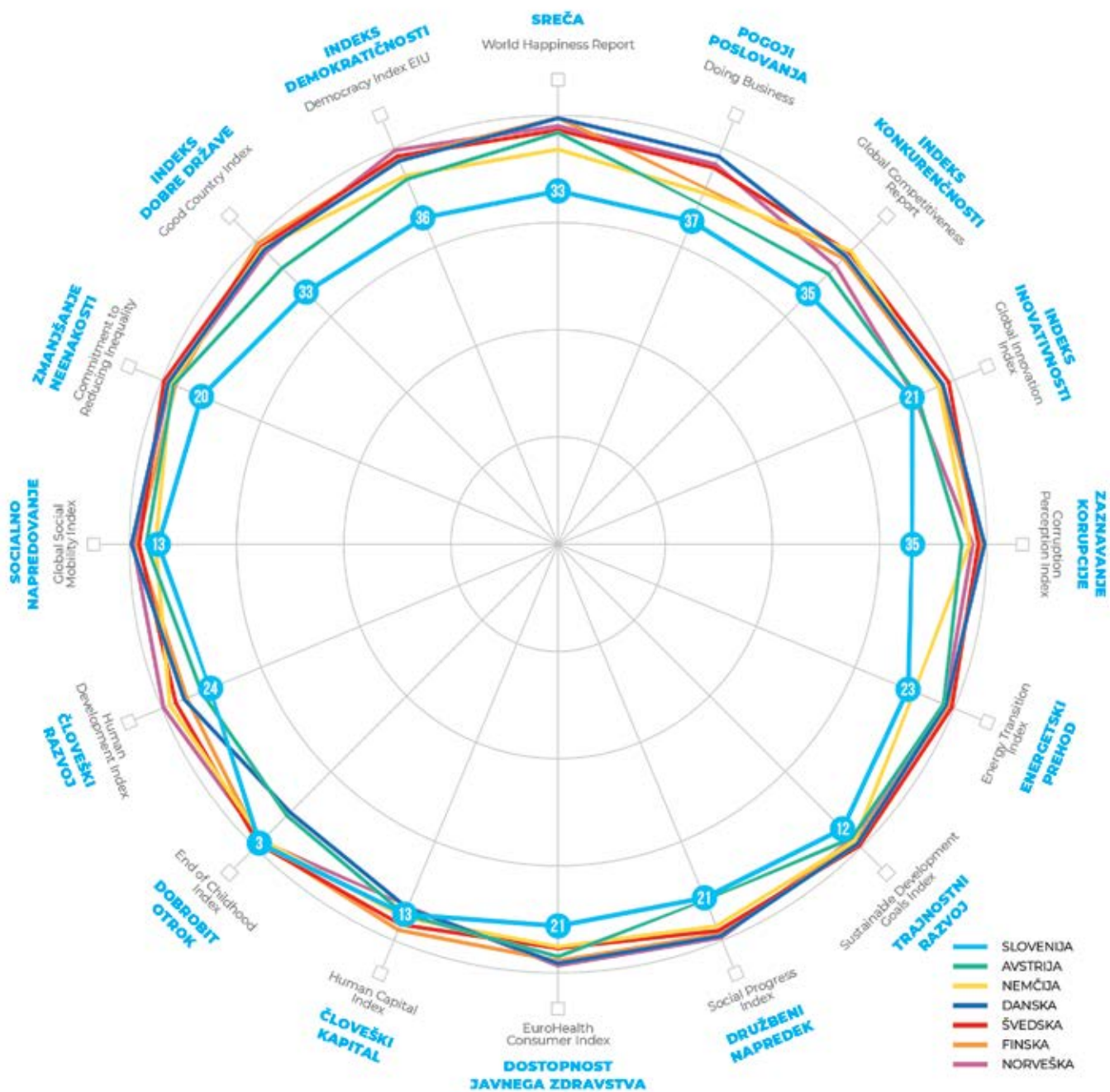
Program odgovarja na ključno zahtevo ljudi po spremembah. Odgovorna politika mora te zahteve slišati. Socialni demokrati smo prenovljeni, z novim vodstvom in novo energijo, z izjemnimi strokovnjakinjami in strokovnjaki in zaupanja vredno in predano ekipo. Skupaj smo sposobni uresničiti pričakovanja ljudi.

Preboj med najboljše

Z razpoložljivimi razvojnimi viri želimo Socialni demokrati podpreti vizijo Slovenije, da se prebije med najboljše države na svetu po ključnih merilih, ki kažejo na vse vidike kakovosti življenja, trajnostnega razvoja, inovativnosti, digitalizacije, demokracije, socialne in ekonomske uspešnosti.

Menimo, da ima Slovenija za to vse možnosti. Ključna orodja za takšen razvojni preboj vidimo v znanju in kompetencah naših ljudi ter v legi Slovenije v srcu Evrope. Zato da dosežemo vizijo, potrebujemo nov razvojni model, posodobljeno družbeno infrastrukturo in učinkovito, za demokratično makroekonomsko upravljanje usposobljeno državno upravo. Potrebujemo vlaganje v ljudi.

A young man with glasses and a blue shirt is talking to a young woman with long brown hair. The woman is wearing a checkered top and has a ring on her finger. They are in a social setting with other people in the background.

→ **Drugače**

Ta program je odgovor na najpomembnejše strateško vprašanje: kako, od česa, v kakšnem okolju in v kakšni skupnosti bomo živeli mi in prihodnje generacije. Slovenija zato potrebuje nov, vključujoč razvojni model.

Strogo varčevanje je zamenjalo brezglavo trošenje. Zdaj potrebujemo pametna vlaganja v javne storitve, javno infrastrukturo, v ideje in podjeme. Potrebujemo vlaganja v ljudi.

Potrebujemo boljše vodenje in upravljanje, usmerjeno v zadovoljevanje temeljnih potreb velike večine ljudi, ne peščice.

Kakovostne in vsem dostopne javne storitve so ključ za vključujoč razvoj in enake možnosti vseh (šolstvo, znanost, zdravstvo, socialna varnost, javna infrastruktura).

Uspemo lahko zgolj kot odprta, povezana in inovativna družba.

Ključno je vključujoče delovanje, povezovanje, sodelovanje, novi modeli in prenos najboljših praks v gospodarstvo, vodenje države in družbe.

Napredek je mogoč le ob povečanem zaupanju v medčloveških in institucionalnih odnosih.

Vsem moramo zagotoviti enake možnosti, uveljaviti enakost spolov in generacij ter solidarnost pri delitvi rezultatov napredka. Vsi moramo k temu po svojih močeh progresivno prispevati.

Nosilci oblasti in oblastnega odločanja morajo prevzemati za svoje delo polno odgovornost kot prvi korak k obnovitvi zaupanja.

Za sprostitvev ustvarjalnih potencialov je treba izboljšati medresorsko sodelovanje, odpraviti prenormiranost, okrepiti decentralizacijo in regionalizacijo, usposobiti uradništvo in ga nagrajevati po rezultatih dela.

Zdravje za vse

Največ 30 dnevni rok za specialistični pregled ter omejitev dela zdravnikov v zasebnem in javnem sektorju hkrati.

- ▶ omejitev dela zdravnikov v zasebnem in javnem sektorju hkrati
- ▶ boljša organizacija z večjo avtonomijo in odgovornostjo zdravstvenega menedžmenta
- ▶ odprava korupcije v zdravstvu z določitvijo referenčnih cen
- ▶ povečanje financiranja na raven najrazvitejših držav EU
- ▶ skrb za duševno zdravje mladih
- ▶ boljše upravljanje epidemije, retoriko represije mora zamenjati retorika vzpodbude in ozaveščanja

Dvig dodane vrednosti

700 milijonov evrov dodatnih spodbud za dvig produktivnosti, inovativnosti, ozelenjevanje in internacionalizacijo podjetij.

- ▶ 1,5% BDP javnih sredstev za raziskave in razvoj, sofinanciranje mladih raziskovalcev v gospodarstvu, boljši prenos inovacij v gospodarstvo
- ▶ multiplikacija 1,6 milijarde evrov nepovratnih sredstev v 15-milijardni naložbeni paket
- ▶ 100 milijonov za podporo inovativnim malim in srednjim podjetjem
- ▶ vlaganja v digitalna omrežja, v digitalizacijo in robotizacijo ter digitalne kompetence ljudi
- ▶ udeležba delavcev pri dobičku in razvoj ekonomske demokracije

Krajši delovnik, daljši počitek, višje plače

Minimalna plača vsaj 800 evrov neto in postopno uvajanje 32-urnega delovnega tedna.

- ▶ dvig minimalne plače na najmanj najmanj 800 evrov neto s korekcijami plačnih razmerij
- ▶ postopno uvajanje 32-urnega delovnega tedna
- ▶ enotna pogodba o zaposlitvi za odpravo prekarnega dela
- ▶ sodobna ureditev dela na daljavo in pravica do odklopa

Dejanske enake možnosti vseh

Brezplačna šolska prehrana za vse šolarje.

- ▶ brezplačni vrtec za vse otroke
- ▶ brezplačna šolska prehrana in učni pripomočki za vse šolarje
- ▶ vsem dostopno kakovostno javno izobraževanje za enake možnosti vseh
- ▶ prenova šolskega kurikulumu za znanja in kompetence prihodnosti
- ▶ letni vavčer v višini 500 evrov za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih (sklad dela)

Zagotovilo varne starosti

Minimalna pokojnina 700 evrov in varstveni dodatek vsem s pokojninami pod pragom revščine.

- ▶ minimalna pokojnina 700 evrov
- ▶ varstveni dodatek vsem s pokojninami pod pragom revščine
- ▶ demografski sklad za dolgoročno financiranje pokojninske blagajne
- ▶ dostopna dolgotrajna oskrba kot nova oblika socialnega zavarovanja po načelih medgeneracijske solidarnosti

Povzetek

10.000 novih javnih najemnih stanovanj

Izgradnja 10.000 novih javnih najemnih stanovanj.

- ▶ sprejem zakona, ki bo omogočil vire za izgradnjo 10.000 novih javnih najemnih stanovanj
- ▶ štiri novi študentski domovi na leto: 5000 novih študentskih postelj do leta 2030
- ▶ 250 novih kapacitet v javnih domovih za starejše na leto: 2000 dodatnih postelj do leta 2030
- ▶ uzakonitev možnosti, da bi lahko občine omejile (rast) najemnin stanovanj

Zelena energija

Spodbude za sončne elektrarne.

- ▶ energetska kapica za omejitev rasti cen elektrike in preprečevanje energetske revščine
- ▶ spodbude za sončne elektrarne na javnih in zasebnih objektih
- ▶ naložbe v hranilnike energije in vodikove tehnologije
- ▶ zmanjševanje emisij toplogrednih plinov in ogljična nevtralnost do leta 2050

Potnike in tovornjake na hitre vlake

Premik vsega težkega tovornega prometa na železnico.

- ▶ premik vsega težkega tovornega prometa na železnico
- ▶ izgradnja hitre potniške železnice Koper - Ljubljana - Maribor
- ▶ boljši in postopoma brezplačni javni promet po vsej Sloveniji
- ▶ nove primestne povezave (moderna mestna in primestna železnica) in postopno zapiranje mestnih središč za promet

Vsakodnevna demokracija

Zavarovanje neodvisnosti in svobode medijev ter boljše možnosti za participacijo.

- ▶ neodvisni in svobodni mediji
- ▶ ukrepi proti sovražnemu govoru in lažnim novicam
- ▶ volilna pravica pri 16. letih
- ▶ več sodelovanja ljudi in civilne družbe pri odločanju o javnih zadevah
- ▶ preključitev škodljivih vladnih ideoloških špornih ukrepov iz časa epidemije (t.i. PKP podtaknjenci)

Slovenija v jedru Evrope

Spoštovanje vladavine prava.

- ▶ zavezanost vladavini prava in ponovna umeščenost Slovenije v jedro Evrope
- ▶ sanacija škode na mednarodnem ugledu države
- ▶ okrepitev slovenske diplomacije za uveljavljanje slovenskih interesov v mednarodnem prostoru
- ▶ povezovanje z najnaprednejšimi tokovi v gospodarstvu, znanosti, kulturi in športu

→ Vizija

Slovenija leta 2030

Predstavlajte si, da se zbudite na koncu tega desetletja, v letu 2030. Takšno Slovenijo vidimo takrat. Morda ne bo vse tako idealno, ampak trdno verjamemo, da ima Slovenija vse možnosti, da bo doživljanje države in skupnosti takrat približek te vizije. To je odvisno od vseh nas in naših odločitev. Tudi na volitvah. Zato Slovenija potrebuje spremembe.

Slovenija je visoko razvita, povezana, inovativna in tehnološka napredna država, ki dosega najvišje stopnje kakovosti življenja in trajnostnega razvoja. Do sem nas je pripeljal trden desetletni socialni sporazum, ki je iz globokega družbenega razkola ustvaril močno razvojno partnerstvo.

Pri nas imajo vsi ljudje univerzalno zdravstveno zavarovanje, ki omogoča kakovostne in dostopne zdravstvene storitve. Zdrav življenjski slog, optimizem, zdrava prehrana, šport in gibanje so omogočili boljše zdravje, kakovostnejša in daljša življenja. Kot družba smo z akcijskim načinom

organiziranja dobro pripravljeni na morebitne izbruhe nalezljivih bolezni.

Oblikujemo najboljše okolje za vzgojo in izobraževanje otrok, za vseživljenjsko učenje in usposabljanje, z visoko stopnjo socialne in splošne varnosti. Naravne danosti ter močan raziskovalni, digitalnoinovacijski in podjetniški ekosistem omogočajo trajnosten, na zelenem in digitalnem preboju utemeljen gospodarski razvoj. Dvig dodane vrednosti je omogočil boljše plače in višji življenjski standard. Okoli idej in inovacij nastajajo nova dinamična podjetja, ki privlačijo talente, vlagatelje, partnerje in kupce z vsega sveta.

Slovenija privlači talente, željne umirjenega življenja v stiku z naravo in pri tem razvijanja kariere v dinamični digitalni interakciji s širšo regijo, Evropo in svetom.

Ljudje smo tukaj deležni spodbud, da sežemo do neba, a če nam ne uspe, nas varuje solidarnost socialne države. Vsem so na voljo javne, družbeno dogovorjene in kakovostne storitve, ki jih solidarnostno financiramo. Delamo manj, da več časa namenjamo sebi, družini in skupnosti, a bolje in produktivneje.

Uspeli smo zmanjšati neenakosti med ljudmi, med spoloma in med regijami.

Smo na dobri poti, da pravično izpeljemo svoj prehod v podnebno nevtralno družbo. Čaka nas še veliko dela, da poskrbimo za dovolj nizkoogljične energije, smo pa energetske bolj učinkoviti in veliko slovenskih streh daje sončno energijo prebivalstvu in gospodarstvu.

Danes vemo, da bomo dosegli cilje do leta 2050. Z aktivnim varovanjem okolja in narave smo izboljšali kakovost zraka in zaščitili vodne vire. Sanirali smo ekološka žarišča po državi. Slovenija postaja zgled za varstvo živalskih in rastlinskih habitatov. Veljamo za eno od najbolj trajnostnih držav v svetu.

Živimo v odprti in vključujoči družbi. Odločitve sprejemamo skupaj preko poglobljenih javnih razprav in razvejanih programov participacije pri javnem odločanju. Zaupamo močnim in neodvisnim medijem, ki so branik javnega interesa. Javne institucije negujejo in varujejo svojo strokovnost v službi javnosti. Politika ima zaupanje ljudi, ker vodi z zgledom in povezuje družbo s spoštljivo komunikacijo. Vsi skupaj smo ponosni na dosežke naše kulture, športa, znanosti in družbe. Krepimo trajnostni razvoj družbe in dvigujemo kakovost življenja prebivalcev z razvojem in vlaganjem v kulturne ustvarjalce, športnike in znanstvenike.

Slovenija je znala uveljaviti prednosti svojega geostrateškega položaja in stičišča evropskih koridorjev, germanske, romanske in slovanske kulture. Spet smo postali dejavnik miru, stabilnosti in razvoja na Balkanu. Smo spoštovan mednarodni partner, ker se s svojo evropsko in globalno politiko zavzemamo za načelne stvari, človekove pravice, vladavino prava, skladen globalni razvoj in učinkovito soočanje s podnebnimi spremembami. Smo trden del prenovljene Evropske unije, ki je bližje državljanom in postaja spet zgled svetu.

Ponosni smo na Slovenijo, kjer radi in dobro živimo.

VARNO V ZDRAVO DRUŽBO DOSTOPNEGA ZDRAVSTVA

Ljudje bodo bolj zdravi zaradi zdravega načina življenja, prehrane, gibanja, odnosov in urejenih socialno-ekonomskih razmerij. Javno zdravstvo bo bolje organizirano in financirano, zato bodo vsakomur dostopne kakovostne zdravstvene storitve brez dolgih čakalnih vrst.

VARNO V DRUŽBO VEČJE ENAKOSTI IN BOLJŠIH PLAČ

Višja dodana vrednost bo Sloveniji omogočila višje plače. Minimalna plača bo dosegla 1000 evrov. Z učinkovitimi programi socialne zaščite bo zmanjšana revščina med starejšimi, družinami in mladimi. Poskrbljeno bo za dolgoročno vzdržnost pokojninskega sistema. Ženske bodo zasedale polovico pomembnih položajev v družbi in gospodarstvu.

VARNO V ODPRTO, DEMOKRATIČNO IN VKLJUČUJOČO DRUŽBO

Slovenija bo imela močne in neodvisne medije, zavarovano neodvisnost ključnih institucij, vključujočo javno razpravo in polno demokracijo z različnimi oblikami vključevanja ljudi v vsakodnevno odločanje. Korupcija bo strogo kaznovana. Zaupanje v demokracijo, državo in prihodnost se bo povečalo. Družbeni konflikti bodo obravnavani spoštljivo in vključujoče.

Drugačna Slovenija

VARNO V GOSPODARSTVO Z VISOKO DODANO VREDNOSTJO

Gospodarsko rast bodo zagotavljala vlaganja v inovacije, ki so rezultat odlično organiziranega inovacijskega, raziskovalnega in podjetniškega ekosistema. Slovenija je gospodarsko odpornejša na zunanje šoke z visoko stopnjo izvoza in pametno, digitalno ter okolju prijazno industrijo in storitvami.

VARNO V PODNEBNO NEVTRALNO DRUŽBO

Ambiciozni cilji za znižanje emisij toplogrednih plinov do leta 2030 in doseganje ogljične nevtralnosti najkasneje do leta 2050 zahtevajo prilagoditve v prometu, energetiki, kmetijstvu in gospodarstvu. Naše ključne usmeritve so vlaganja v obnovljive vire, sončni paneli na čim več strehah, učinkovita raba energije ter elektrifikacija mobilnosti in transporta.

→ **Velike
spremembe**

ZDRAVJE ZA VSE

DVIG DODANE VREDNOSTI

KRAJŠI DELOVNIK, DALJŠI POČITEK, VIŠJE PLAČE

DEJANSKE ENAKE MOŽNOSTI VSEH

ZAGOTOVILO VARNE STAROSTI

10.000 JAVNIH NAJEMNIH STANOVANJ

ZELENA ENERGIJA

POTNIKE IN TOVORNJAKE NA HITRE VLAKE

VSAKODNEVNA DEMOKRACIJA

SLOVENIJA V JEDRO EVROPE

Velike spremembe za razvojno desetletje

Velike spremembe so paket politik, s katerimi Slovenijo peljemo v prihodnost.

Rezultat velikih sprememb je dostopno in kakovostno zdravstvo, dvig dodane vrednosti gospodarstva in prehod v industrijo 5.0, digitalizirana družba z razvitimi digitalnimi kompetencami, dostojno delo, preprečevanje prekarnosti in postopen prehod na 32-urni delovni teden, uvajanje univerzalnih temeljnih dobrin za vse, dolgoročna vzdržnost socialnih sistemov in dostopna dolgotrajna oskrba, nova najemna stanovanja in domovi za študente in starejše, pospešen prehod v nizkoogljično družbo z zeleno energijo in zeleno mobilnostjo, več demokracije in več sodelovanja ter napredna in načelna zunanja politika. Vse te spremembe želimo doseči v razvojnem desetletju do leta 2030.

Zdravje za vse

Dostopno in kakovostno javno zdravstvo

Socialni demokrati imamo načrt za kakovostno in dostopno javno zdravstvo za vse. Slovenijo pestijo dolge čakalne dobe in vse težja dostopnost do zdravstvenih storitev, kar je epidemija samo še zaostрила. Ko potrebuješ zdravnika, ga dobiš takoj, če plačaš. Vse več zdravstvenih storitev ljudje plačujejo iz žepa. To povečuje neenakosti in revnejšim onemogoča zdravstvene storitve. Ob tem ni jasno, kaj ljudje dobijo, saj ni nadzora nad kakovostjo zdravstvenih storitev. Staranje prebivalstva, porast kroničnih bolezni, zastarela infrastruktura in tehnološko nazadovanje bodo brez ukrepov še poslabšali dostop do zdravstvenih storitev.

NOV ZAČETEK

Če hočemo težave rešiti, moramo najprej razumeti njihove vzroke:

- slaba in zastarela organizacija zdravstvenega sistema ter javnih zdravstvenih zavodov,
- premalo sredstev in hkrati njihova neracionalna poraba,
- nizke plače medicinskih sester in težki delovni pogoji povzročajo kronično pomanjkanje kadra,
- premalo družinskih zdravnikov, ki predstavljajo vstopno točko za dostop do vseh zdravstvenih storitev,
- ogrožena je dostopnost do ginekoloških storitev na primarni ravni,
- čakalne dobe nastajajo tudi zato, ker imamo neustrezen sistem razporejanja denarja glede na potrebe po specifičnih zdravstvenih storitvah, slabšo izkoriščenost opreme in kadra,
- ogrožena je dostopnost do ustrezne in pravočasne pomoči osebam, predvsem otrokom in mladim, s težavami v duševnem zdravju.

NAŠE REŠITVE

Socialni demokrati imamo načrt za rešitev in modernizacijo slovenskega javnega zdravstva. Naša strategija temelji na treh stebrih:

Pri tem želimo uresničiti to, kar razumemo kot vizijo slovenskega javnega zdravstva: „Razviti želimo dostopen, učinkovit in gospodaren sistem, ki bo vsem ljudem zagotavljal sodobne in kakovostne zdravstvene storitve brez nerazumno dolgih čakalnih dob, z zadovoljnim osebjem, ki se po dostopnosti, kakovosti in inovativnosti uvršča med najboljše.“

Ne bo enostavno. Potreben je niz težkih, celovitih in strateško načrtovanih odločitev, da odpravimo vzroke slabega delovanja slovenskega javnega zdravstvenega sistema in zagotovimo njegovo modernizacijo.

Povečanje pričakovanih čakalnih dob med 1. 1. 2020 in 1. 1. 2021

rentgen ledvic in sečnega mehurja	+54 %
magnetna resonanca srca	+45 %
operacija endoproteze kolka	+44 %
operativni posegi na srcu	+35 %
specialistični pregled revmatologija	+34 %
magnetna resonanca toraksa in abdomna	+34 %
magnetna resonanca glave in vratu	+25 %
specialistični pregled urologija	+21 %

OMEJITEV DELA ZDRAVNIKOV V JAVNEM IN ZASEBNEM SEKTORJU HKRATI

Eden od ključnih vzrokov za težave slovenskega zdravstva je nezadostna organiziranost in odgovornost zdravstvenega managementa. To vodi v nepreglednost dejanske obremenitve, neizpolnjevanje pogodbenega programa in pojav tako imenovanih dvoživk, ko zdravniki hkrati delajo v javnem in zasebnem zdravstvu.

Dopuščanje tega pojava omogoča sistemsko korupcijo (dolge čakalne vrste v javnih ustanovah, zasebna in samoplačniška obravnava

pri istem zdravniku pa takoj), omogoča pa tudi preskakovanje čakalnih vrst, njihovo podaljševanje, predvsem pa postopno erozijo javnega sistema in povečevanje nezaupanja ljudi.

Potrebujemo jasno postavljeno letno obremenitev zdravnikov (normativ), koliko in katere storitve mora letno zdravnik opraviti, kakšna je delovna obremenitev. Stimulacija za dodatno delo v javni zdravstveni ustanovi mora biti večja, kot je sedaj. Izpolnjevanje normativov pa ni le odgovornost posameznega zdravnika, ampak tudi zdravstvenega menedžmenta.

30 DNI ZA PRVI SPECIALISTIČNI PREGLED

Takoj bomo začeli s programom za skrajšanje čakalnih dob z dodatnimi interventnimi ukrepi in dvigom sistemskih sredstev, prednostno usmerjenih v javne zdravstvene ustanove. Naš cilj je, da dosežemo največ 30-dnevni rok za specialistični pregled.

NUJNE SPREMEMBE V SISTEMU IN ORGANIZACIJI

- Vzpostavili bomo določanje referenčnih cen zdravstvenih storitev, ki bodo predstavljali maksimum cene, da se vzpostavi enakost med zdravstvenimi ustanovami in prepreči pojav, ko se te ne odločajo za posege, ki se „manj splačajo“.
- Družinski zdravniki so vstopna točka do zdravstvenih storitev. Uredili bomo njihov

položaj, da zadržimo obstoječe in pridobimo nove kadre.

- Z organizacijskimi ukrepi bomo poskrbeli, da bodo vsi ljudje imeli osebnega zdravnika.
- Krepitev preventive reproduktivnega zdravja in ginekološke dejavnosti na primarni ravni in položaja urologije na sekundarni ravni.
- Organizacija enotnega telefonskega centra za pomoč uporabnikom pri storitvah v javnem zdravstvenem sistemu kot komplementarna dopolnitev e-zdravja.
- Uredili bomo položaj medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov ter jim znatno dvignili plače.

IZBOLJŠANJE UPRAVLJANJA, KAKOVOSTI IN ODGOVORNOSTI

- Vse zdravstvene ustanove bodo nadzirali akreditirani in usposobljeni nadzorni sveti. Direktorjem zavodov bomo dali večjo avtonomijo in večjo odgovornost.
- Ključna je okrepitev vloge Zavoda za zdravstveno zavarovanje (ZZZS) kot plačnika zdravstvenih storitev. Potrebna je modernizacija zavoda kot jedra sistema, ločitev upravljalске in nadzorne vloge ter poenostavitev sprejemanja odločitev. Socialni partnerji bodo ostali vitalni del sprejemanja odločitev.
- Preko regijskih zdravstvenih uprav v enotah ZZZS bomo povečali učinkovitost primarne in sekundarne ravni javnega zdravstva.
- Vzpostavili bomo Agencijo za zdravje za določanje referenčnih cen, za nadzor nad

kakovostjo in varnostjo zdravstvenih storitev ter za vrednotenje zdravstvenih tehnologij.

SISTEMSKE SPREMEMBE V JAVNEM ZDRAVSTVU

- Določili bomo novo košarico pravic, ki mora biti v celoti zagotovljena iz zdravstvenega zavarovanja in javnih sredstev. V osnovni košarici bo tudi več zobozdravstvenih storitev.
- Oblikovali bomo novo mrežo javnega zdravstva, ki bo zajemala vse storitve, izvajalce, kapacitete in kakovost na primarni, sekundarni in terciarni ravni, vključno z negovalnimi bolnišnicami in paliativo.
- Na podlagi javne mreže bodo oblikovani kadrovske modeli za zadostno število zdravnikov, osebja za zdravstveno nego in ostale poklice v zdravstvu. Nagrajevanje bo po kakovosti in obsegu opravljenega dela.
- Spremenili bomo postopke javnega naročanja, da odpravimo cenovne anomalije pri naročanju medicinskih pripomočkov in zdravil. Omogočene bodo skupne in mednarodne nabave ter neposreden nakup pri proizvajalcih, da se doseže najboljša cena.

MODERNIZACIJA JAVNE ZDRAVSTVENE INFRASTRUKTURE

Razvoj medicinske tehnologije, zastarelost obstoječe infrastrukture in nujnost povečanja učinkovitosti zdravstvenega sistema zahtevajo:

- Naložbe v digitalizacijo - enoten informacijski

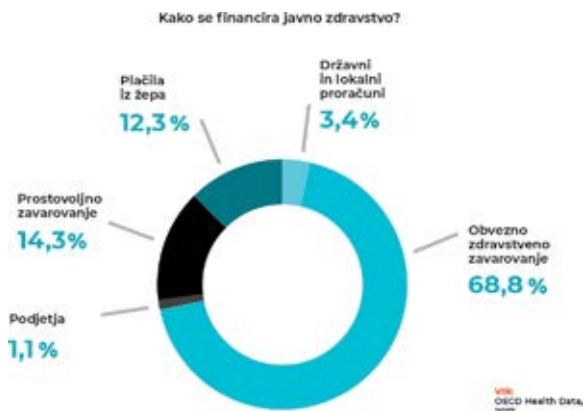
sistem javnega zdravstva, razvoj e-dijagnostike ter posledično uporabnikom dostopnejše storitve in racionalnejša organizacija.

- Naložbe v izgradnjo novih kliničnih in bolnišničnih oddelkov glede na potrebe in zastavljeno mrežo javnega zdravstva.

FINANCIRANJE NA RAVNI NAJRAZVITEJŠIH

Postopno bomo povečali sredstva za javno zdravstvo, vključno s povečanjem investicij z 8,3 % na 12 % BDP po dinamiki 0,5 % na leto do 2030. V socialnem dialogu se je treba dogovoriti o prenovi sistema financiranja iz prispevkov ali drugih virov, da bodo bremena pravičneje razporejena glede na dohodke in ne glede na status.

- Ukinili bomo dopolnilno zdravstveno zavarovanje s prenosom v obvezno.
- Uredili bomo proračunsko financiranje zdravstva na ravni 1 % BDP, predvsem za naložbe v javno zdravstveno infrastrukturo.

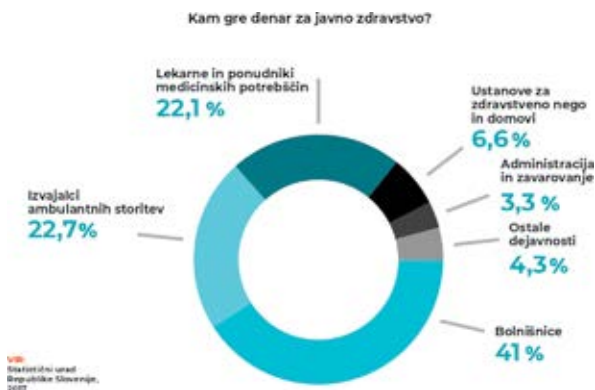
DUŠEVNO ZDRAVJE MLADIH

Epidemija je poglobila probleme na področju duševnega zdravja. Po vseh parametrih, ki jih lahko zaznamo, se soočamo z epidemijo slab(š)ega duševnega zdravja. Nasilje v družinah se je povečalo za 20 %. Oddelki otroške in mladinske psihiatrije so polni in prezasedeni. Hospitalizacije mladostnikov so se povečale za 40 %. Dejanske razsežnosti problema pa bodo vidne šele dolgoročno. Skoraj 90 % študentov je po eni od opravljenih raziskav pri sebi opazilo enega ali več znakov depresije in anksioznosti, četrtnina pa naj bi razmišljala o samomoru. Pripravili bomo strategijo in akcijske ukrepe, ki bodo usmerjeni v preprečevanje in zmanjšanje vzrokov duševnih stisk, upoštevanje strokovnjakov za duševno zdravje pri načrtovanju ukrepov za obvladovanje epidemije, izboljšanje sistema zdravstvene obravnave, preventivnih programov in informiranja.

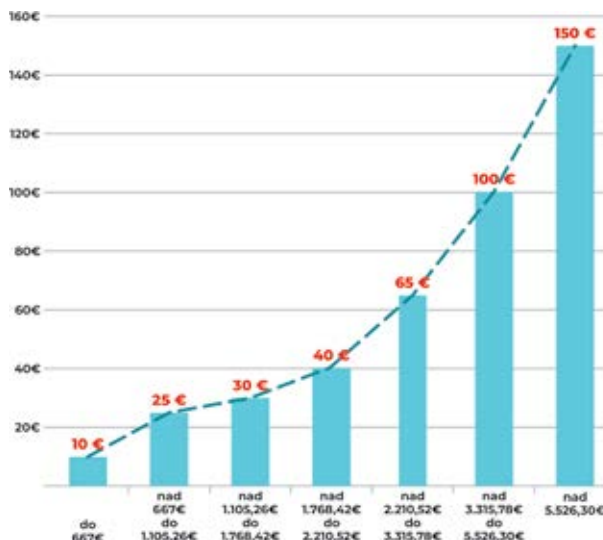

- Oblikovali bomo rezervni sklad za izjemne primere za financiranje zahtevnih operacij v tujini, prednostno za otroke.
- Poskrbeli bomo za zdravstveno zavarovanje nezavarovanih oseb.

Z ukinitvijo dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja bomo uveljavili univerzalno zdravstveno zavarovanje. Tako povzročeni primanjkljaj zdravstvene blagajne bomo uravnotežili s pravičnejšo progresivno dajatvijo. Ena od možnosti za takšno lestvico je prikazana spodaj.

Kdo prispeva in koliko?

Zasebno zdravstvo je dražje zdravstvo! Slovenija močno zaostaja za najrazvitejšimi po vlaganjih v zdravstvo. V Sloveniji za zdravstvo namenjamo 8,3 % BDP, kar je bistveno manj od vzorčnih držav, ki za zdravstvo namenjajo med 11 in 12 % BDP. Od tega bistveno odstopajo ZDA s povsem zasebnim zdravstvom, kjer si številni ne morejo privoščiti zdravstvene oskrbe, bolezen pa pogosto pomeni tudi obubožanje in revščino.

UPRAVLJANJE EPIDEMIJE IN PRIPRAVLJENOST NA PRIHODNJA TVEGANJA NALEZLJIVIH BOLEZNI

Upravljanje epidemije s preходом na nadzorovano prisotnost virusa med prebivalstvom bo preneslo večino tveganja na nezaščitene in ranljive skupine. Potrebno bo opolnomočenje teh skupin in družbeno soglasje o smiselnih, sprejemljivih in razumljivih ukrepih (promocija zaščitnega vedenja, cepljenje, dostopnost hitrega testiranja ...). To bodo poglobitni dejavniki, ki bodo razlikovali uspešne države od neuspešnih.

Ključno bo vzpostaviti vključujoč dialog, empatično, odprto in transparentno komunikacijo, investirati v samostojno institucijo, namenjeno nalezljivim boleznim. Cilj je sodobno spremljanje nalezljivih bolezní, analitika v realnem času, prikazovanje podatkov, prilagojeno za različne zainteresirane javnosti, modeliranje in napovedi. To so dejavniki, ki bodo omogočili pripravljenost na prihodnja tveganja nalezljivih bolezní. Graditi takšno specializirano institucijo je edina možnost, da bo odziv v prihodnje boljši od tragične sedanjosti.

Vlaganje v digitalno, zdravstveno in znanstveno pismenost prebivalstva in posameznih skupin bo pomembno, če želimo učinkovito uporabljati orodja (npr. cepljenje), ki so ali bodo na voljo pri spopadanju z nalezljivimi boleznimi. Zaupanje v neodvisne javne zdravstvene institucije bo omogočilo učinkovito spopadanje s prihodnjimi izzivi, ki jih obvladovanje covid-19 in druge morebitne nalezljive bolezni prinašajo v prihodnje.

Dvig dodane vrednosti

Internacionalizacija in konkurenčnost gospodarstva ter prehod v industrijo 5.0

Slovenija mora dvigniti produktivnost na zaposlenega s krepitvijo vseh dejavnikov: kompetenc, inovacij, tržne učinkovitosti, institucij in naložb. Naš cilj je, da slovenska družba postane bolj inovativna, naše gospodarstvo pa tako poveča dodano vrednost na zaposlenega, s tem pa ustvari kakovostnejša delovna mesta, boljše plače in posledično višjo blaginjo.

Ključ do blaginje je višja dodana vrednost v gospodarstvu in družbi, ustvarjena s pomočjo inovacij in drugih dejavnikov povečanja produktivnosti, dodane vrednosti na zaposlenega. Slovenija ima ugoden izhodiščni položaj, da s pametnimi potezami vzpostavimo trden temelj naše prihodnosti: kakovostna delovna mesta, razvoj Slovenije v eno od inovacijskih središč z močnim raziskovalnim ekosistemom in dobrim prenosom inovacij v gospodarstvo.

V osnovi gre za vprašanje, od česa bomo jutri živel. Kakšna bodo naša delovna mesta? Bomo del razvojnih jeder ali del nerazvite periferije? Bomo razvijali lastno znanje ali bomo znanje drago kupovali od drugih? To so bistvena vprašanja za prihodnjo orientacijo naše družbe. Slovenija je lahko med zmagovalci, ker imamo veliko znanja, relativno dobre rezultate raziskovalnega polja in dobro pozicijo glede na število patentov in inovacij. Vse to pa je mogoče še izboljšati. To je nujno, če želimo gospodarstvo z višjo dodano vrednostjo, s tem pa višje plače in boljši sistem socialne varnosti. Zato potrebujemo večje in stabilnejše vlaganje, na drugi strani pa boljšo organizacijo raziskovalnega in inovacijskega prostora, da bosta raziskovalna in inovacijska sfera lažje in učinkoviteje dosegali svoje rezultate in jih nato prelivali v gospodarstvo in družbo širše. V nove izdelke in nove storitve, temelječe na slovenskem znanju.

Naš odgovor: razvojni preboj s podporo premišljenih ukrepov za dvig produktivnosti. Za odprto slovensko gospodarstvo, ki ga sestavlja relativno veliko srednjih in malih podjetij, je

potrebno povečevanje produktivnosti in dodane vrednosti preko vlaganj v znanje, raziskave, razvoj, digitalizacijo in robotizacijo. S tem želimo podpreti gospodarstvo pri nadomeščanju nizko plačanega manualnega dela in pri povečanju števila dobro plačanih delovnih mest. Samo to bo omogočilo financiranje učinkovite, uspešne in gospodarne države, ki bo preko zagotavljanja javnih storitev in ohranjanja solidarnosti krepila blaginjo in kohezivnost slovenske družbe.

Zavedamo se, da samo povečana produktivnost in več ustvarjenega lahko izvleče Slovenijo iz negativne spirale povečanja javnega dolga države, gospodarske nestabilnosti in ranljivosti.

TRAJNA PODPORA POVEČEVANJU DODANE VREDNOSTI

Produktivnost v Sloveniji, kljub pomembnemu povečanju dodane vrednosti na zaposlenega, ki ga je slovensko gospodarstvo doseglo zaradi višje izvozne usmerjenosti in težkega prilagajanja na vse ostrejšo globalno konkurenco, še vedno preveč zaostaja za povprečjem EU in predvsem za državami, ki jih želimo doseči ali preseči. Kot kaže Akcijski načrt za višjo rast produktivnosti, ki ga je po naročilu zadnje levosredinske vlade pripravilo Združenje Manager v sodelovanju z Ekonomsko fakulteto Univerze v Ljubljani, je produktivnost v Sloveniji leta 2019 še vedno dosegala le 81,2 % produktivnosti povprečja EU, merjeno na število zaposlenih, oziroma 83,2 % produktivnosti povprečja EU, merjeno na število delovnih ur. Če pa se primerjamo z Avstrijo, ima ta v letu

2019 za 43,5 % večjo produktivnost od Slovenije po prvem in za 52,2 % večjo produktivnost po drugem kriteriju. Ta zaostanek je treba pospešeno zmanjševati, da bi se Slovenija povzpela med najboljše države sveta.

To je treba doseči z izboljšanjem vseh dejavnikov, ki vplivajo na produktivnost (inovacije, izobraževanje, tržna učinkovitost, institucije, javna infrastruktura).

Za povečevanje produktivnosti in gospodarske razvitosti je treba delovati na več ravneh. Najzahtevnejše so spremembe v logiki delovanja in urejanja družbe, kjer je dilema med liberalizacijo in deregulacijo treba reševati s pametnim reguliranjem za zaščito ljudi, njihovega zdravja, pogojev dela in pravic ter zaščite okolja, na drugi strani pa zmanjšati birokracijo in zagotoviti učinkovitost vseh upravnih postopkov.

V tem kontekstu je treba izboljšati institucionalno okolje, delovanje pravne države in umeščanje investicij v prostor.

Potrebna so vlaganja v kapitalisko opremljenost, tako javna v kritično infrastrukturo, denimo energetika in povezljivost, ter v raziskovalno infrastrukturo in bazične raziskave, kot tudi podjetniška vlaganja v raziskave in razvoj, umetno inteligenco, digitalizacijo in robotizacijo, pa tudi vlaganja v mehke dejavnike produktivnosti, kot so znanja, kompetence, motiviranost in organiziranost procesov.

Razvojni preboj želimo primarno podpreti s podporo gospodarstvu, ko to ustvarja kakovostna in zelo dobro plačana delovna mesta. To sedaj dejansko omogočajo obsežna povratna in nepovratna sredstva. Pogoji povratnih sredstev, ki so dolgoročna in ugodna (nizka obrestna mera in 5 - 10 letni moratorij na začetek vračanja), omogočajo, da podjetniki pridobivajo ta sredstva na stalnih razpisih za tržne projekte. Gre torej za podporo in spodbudo zasebnih vlaganja v osnovna sredstva, podjetniške raziskave in razvoj, nadaljnjo mehanizacijo in avtomatizacijo, kakor tudi umetno inteligenco, digitalizacijo in robotizacijo. Podpiramo vizijo podjetij, kjer delovna mesta s težkim manualnim delom, tudi upoštevaje pomanjkanje delovne sile, opravljajo roboti v podjetjih s sedeži v Sloveniji in obrati doma in v soseščini, da se jih nadomesti z dobro plačanimi delovnimi mesti upravljalcev teh robotov, razvojnih načrtovalcev, tržnikov in vodstvenega osebja, ki se s tem premaknejo višje v verigi dodane vrednosti.

Napačno bi namreč bilo, če bi večino nepovratnih sredstev porabili enkratno, brez zagotovitve ustreznega denarnega toka ali trajnih zaposlitev. Na podoben način nameravamo podpreti kombinacijo virov tudi pri podpori drugih gospodarskih panog, kot so storitveni sektorji, industrija, energetika, da pospešimo in olajšamo prehod v trajnosten, digitalen in odporen poslovni model.

RAZISKOVALNI IN INOVACIJSKI EKOSISTEM

Inovacije so odgovor na družbene, gospodarske, okoljske, podnebne, zdravstvene, izobraževalne, varnostne in druge probleme. Gre za vprašanje, kako lahko z drugačnim načinom dela, uporabo novih idej in tehnologij, odgovorimo na nove izzive in na določene potrebe ljudi, skupnosti in gospodarstva. Inovacijska politika postaja vse bolj ločnica med uspešnimi in neuspešnimi, je ključen generator dodane vrednosti in gospodarske uspešnosti. Inovacijska politika je pravzaprav presečišče raziskovalne, tehnološke, industrijske in razvojne politike, usmerjena v dober okvir (ekosistem) za generiranje in prenos novih idej in inovacij v družbo.

Slovenija ima že danes dobro znanstveno-raziskovalno in inovacijsko okolje, a da pridemo med prvih pet najboljših inovatorj v EU, so potrebne njegove izboljšave. Dejstvo je, da so te dejavnosti podfinancirane v primerjavi z državami, ki nam predstavljajo vzor, da nismo dovolj dobro organizirani in je treba izboljšati sodelovanje v tem

okolju ter na ta način zagotoviti še boljše rezultate raziskovalne in inovacijske dejavnosti in njihovega prenosa v gospodarstvo in družbo.

Epidemija je razkrila številne slabosti slovenske družbe, pokazala na ranljivost slovenskega gospodarstva in izpostavila nujnost, da se za prihodnji razvoj v večji meri naslonimo na lastno znanje, ideje in kompetence.

Imamo torej zelo dobre pogoje za krepitev svoje inovativnosti, mora pa razvoj inovativne kulture postati del naše splošne družbene miselnosti na vseh področjih - od vzgoje in izobraževanja, do raziskovalne in industrijske politike, inoviranja, podjetništva in diplomacije. Imamo kakovostno in dostopno splošno izobraževanje in relativno dobre javne univerze z večjim potencialom internacionalizacije, ki pa v akademskem kontekstu delujejo preveč zaprto in z relativno nizko stopnjo mednarodne konvergence. Z močnimi javnimi in zasebnimi raziskovalnimi organizacijami sodimo na tem področju v sam svetovni vrh. Imamo tudi iznajdljivo in inovativno podjetništvo, sposobno razvoja inovacij in njihovega prenosa v gospodarsko prakso. Imamo tudi čudovito naravo, dobre pogoje za življenje družin, šport in rekreacijo ter visoko kakovost življenja, kar skupaj z dobrim inovacijskim ekosistemom ustvarja odlično kombinacijo za večjo privlačnost za nove kadre inovatorjev, raziskovalcev in podjetnikov.

V novi inovacijski politiki vidimo ne le priložnost za razvojni preskok slovenskega gospodarstva, ampak pomemben del novega slovenskega

razvojnega modela, katerega skelet bo predstavljalo moderno inovacijsko, izobraževalno, raziskovalno in podjetniško okolje. Na slovenske univerze in razvojne inštitute, tesno povezane z gospodarskim zaledjem, želimo pritegniti več strokovnjakov iz tujine, študij na slovenskih univerzah pa omogočiti novim talentom iz sveta, pri tem pa k vrnitvi v domovino pritegniti tudi naše raziskovalce v tujini (kroženje možganov). Pri tem upoštevajmo izkušnjo Združenih držav Amerike, ki visoko stopnjo inovativnosti svojega gospodarstva črpa iz privlačne imigracijske politike, osredotočene na najboljše študente in raziskovalce iz vsega sveta.

Ključ do takšne kakovostne transformacije slovenske družbe in gospodarstva je v novem razumevanju vloge države, ki se mora najprej ustrezno reorganizirati, da bo nudila ustrezno podporno okolje, in v bistveno večji meri kot doslej prevzeti breme financiranja tveganih faz raziskovanja in inoviranja. V ta namen je potreben boljši raziskovalni in inovacijski ekosistem, višja javna (in zasebna) vlaganja v raziskave in razvoj, boljši prenos znanja v gospodarstvo in družbo ter vztrajna, dolgoročno zastavljena politika spodbud, ker rezultatov ne moremo pričakovati čez noč, ampak šele na dolgi rok. Koristi takšne vztrajne inovacijske politike bodo toliko večje, ker bomo na ta način spremenili naš izobraževalni, raziskovalni in inovacijski ekosistem, inovativnost razvili v močno skupnostno vrednoto, bistveno povečali produktivnost gospodarstva in na inovacijske tokove navezali širok krog kreativnih, storitvenih in proizvodnih industrij, pa tudi boljše javne storitve.

Kako do inovacijskega preboja?

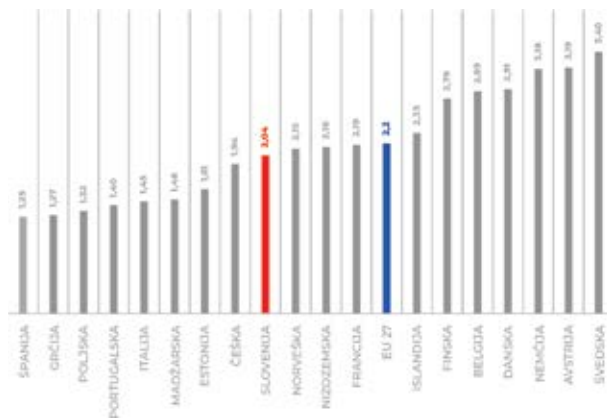
Dobro izhodišče mora Slovenija okrepiti z boljšim vlaganjem in boljšo organiziranostjo vseh 4 ključnih dejavnikov inovativnosti: ljudi, raziskav, infrastrukture in podpornega okolja. Vse to sestavlja znanstveno-raziskovalni in inovacijski ekosistem, v katerega se morajo vključevati tudi gospodarstvo, javni sektor, nevladne organizacije in posamezniki. Vsak od teh dejavnikov mora biti organizacijsko, kadrovsko in finančno dobro upravljan ter ustrezno financiran z dvigom obsega javnih in zasebnih vlaganj.

To bomo podprli z novo agencijo za prebojne tehnološke inovacije po vzoru Nemčije s ciljem, da zagotovimo dober prenos tehnologij in inovacij iz raziskovalnega okolja v podjetniške projekte, ob tem pa za komercializacijo revolucionarnih novih idej na trgu. S svojim inovativnim pristopom, neodvisnostjo in sposobnostjo hitrega in fleksibilnega delovanja bo agencija okrepila razvoj inovativnih idej in njihov prenos v komercialno prakso. Delo agencije bo odprto za vsa predmetna področja in tehnologije.

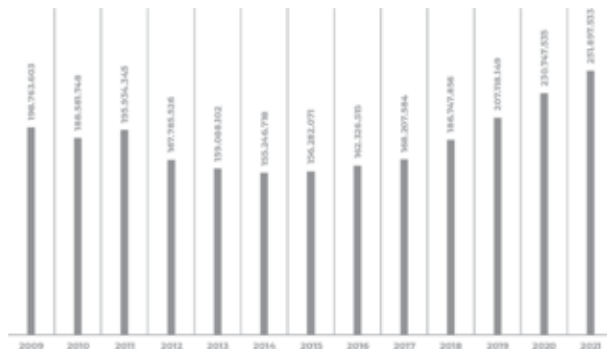
Če hočeš koristi od inovacij, moraš najprej vanje vlagati

Slovenija mora zagotoviti izdatnejše financiranje raziskav in razvoja. Socialni demokrati menimo, da moramo za javna vlaganja v raziskave in razvoj nameniti najmanj 1,5 % BDP. Predlagamo rastoče institucionalno financiranje, ki skupaj z zasebnimi vlaganji omogoča Sloveniji, da prepreči poglobljanje razvojnega zaostanka. Treba se je

namreč zavedati, da druge države v ta namen vlagajo bistveno večja sredstva.

Predlagamo državni obseg financiranja znanstveno-raziskovalne dejavnosti v višini najmanj 1 % BDP, ob tem pa se obseg nad tem določa v državnem programu razvojnih politik za drseče štiriletno obdobje. Potrebno je letno povečevanje proračunskih sredstev za znanstveno-raziskovalno dejavnost vsaj za 0,1 % BDP do leta 2027 oziroma vse dotlej, dokler se ne doseže ciljna raven 1 % BDP.

Ob znanstveno-raziskovalni dejavnosti je treba določiti posebej tudi sredstva za financiranje inovacij. Zasledovali bomo stabilnost financiranja javnih raziskovalnih organizacij in drugih javnih zavodov ter koncesionarjev, ki bodo izvajali javno službo na področju znanstveno-raziskovalne in inovacijske dejavnosti. Stabilnost financiranja se zagotavlja preko večletnih pogodbenih obdobj po več stebrih (institucionalni steber, programski steber, razvojni steber ter programi nacionalno pomembnih raziskav).

Ne gre torej zato, da se v raziskave in razvoj vlaga le več denarja, ampak se z zakonskimi rešitvami zasleduje tudi njegova učinkovita poraba za doseganje želenih razvojnih in inovacijskih učinkov v družbi ter splošni družbeni napredek in blaginjo.

Za kroženje, ne beg možganov

V zadnjih letih se je iz Slovenije vsako leto izselilo skoraj 8.000 Slovencev, največ med njimi je bilo mladih med 25 in 34 leti, med njimi pa so največji delež predstavljali visoko izobraženi. Zavedati se moramo, da so selitve v globaliziranem svetu realnost, ki se ji bomo težko izognili. Vsekakor mora biti naša naloga, da vzpostavimo vse potrebne vzvode, da se mladi ne bi izseljevali zaradi družbeno-ekonomskih razlogov, temveč zaradi želje po novih izkušnjah v tujini. Študij v tujini lahko predvsem mladim ponudi neverjetno širino in omogoči veliko boljše razumevanje in delovanje sodobnega sveta. Naloga države pa je, da za vse mlade, ki se iz takšnih in drugačnih razlogov odpravijo v tujino

omogoči ustrezne pogoje za vrnitev.

Naša razvojna, demografska in tudi migracijska politika mora temeljiti na ustreznem kroženju možganov, sodelovanju in iskanju sinergijskih učinkov. Nič ni narobe, da gre slovenska pamet v svet, pomembno je, da ji omogočamo vračanje in zlitje z akademskimi, raziskovalnimi in inovacijskimi procesi doma. S tem dosežemo povratni prenos pridobljenih izkušenj in dobrih tujih praks v domače okolje.

Primer dobre prakse na tem področju je program Aleša Debeljaka za povezovanje slovenskega znanja in inovacij, ki smo ga vzpostavili leta 2019 in omogoča našim raziskovalcem v tujini zaposlitev na raziskovalnih organizacijah v Sloveniji. Program je namenjen raziskovalcem vseh znanstvenih ved, izvajal pa se bo s pomočjo vsakoletnih javnih razpisov za raziskovalne projekte. S tem projektom želi država po načelu kroženja možganov omogočiti slovenskim raziskovalcem v tujini vrnitev v Slovenijo in nadaljevanje raziskovalnega dela v Sloveniji.

Podpora inovacijam v gospodarstvu

Razvojno aktivnost v podjetjih bomo spodbujali s subvencioniranjem ohranjanja zaposlitev in novega zaposlovanja razvojnega kadra (razvoj, inovacije, trženje, internacionalizacija). Podpiramo predloge Gospodarske zbornice Slovenije za sofinanciranje plač in prispevkov za socialno varnost, vendar na ciljno usmerjen način za specifičen, razvojno pomemben kader v podjetjih. Drugi takšen ukrep je razvojni vavčer

za sodelovanje med podjetji in raziskovalnimi ter inovacijskimi institucijami za razvoj novih proizvodov in storitev. Podjetjem bomo pomagali pri razvojno inovacijskih projektih s sofinanciranjem razvojnega dela v podjetjih in njihovih investicijah v razvojno opremo, razvojni kader in uvajanje novih tehnologij. Prav tako bomo ponovno vzpostavili uspešen projekt sofinanciranja zaposlovanja mladih raziskovalcev v gospodarstvu.

INTERNACIONALIZACIJA GOSPODARSTVA

Za razliko od nekaj velikih in močnih gospodarskih sistemov, slovensko gospodarstvo sestavlja veliko število malih in srednjih podjetij. Tem le izjemoma uspe preboj na tuje trge, tako zaradi pomanjkanja znanja in izkušenj kot tudi zaradi stroškov, težkega vključevanja v verige vrednosti in mednarodne poslovne mreže. Hkrati pa imajo prav mala in srednja podjetja največji potencial za internacionalizacijo. Zato bomo posebno pozornost namenili podjetjem v industrijskem sektorju s podporo učinkovitim strukturam mreženja ter hitrejšemu prenosu inovacij v podjetniške projekte. V ta namen bomo bolje organizirali ekosistem za prenos tehnologij in inovacij in to podprli s finančnimi instrumenti, namenjenimi uvajanju novih proizvodov, storitev in modelov v podjetja, kot njihovemu trženju in ciljnemu vključevanju v mednarodne verige vrednosti.

Vzpostavili bomo pospeševalni program za internacionalizacijo, osredotočen na mala

in srednja podjetja ter zagonska (start-up) podjetja. Program bo vključeval mentorska svetovanja industrijskih in tržnih ekspertov z izkazanimi izkušnjami. Mentorji podpirajo takšna podjetja v času zagona njihovih mednarodnih dejavnosti. K sodelovanju pri tem bomo za dobro prepoznavanje in uresničevanje priložnosti na mednarodnih trgih vzpostavili Slovensko mednarodno gospodarsko zbornico (Slovenian International Business Chamber), katere jedro bodo sestavljali v tujini živeči gospodarstveniki, diplomati in predstavniki globaliziranih slovenskih podjetij. Na ta način bomo s strateško povezavo države, diplomatske mreže, domačih zbornic, univerz, ključnih izvoznikov ter predstavništev slovenskih podjetij v tujini organizirali boljše pozicioniranje slovenskega gospodarstva, znanosti in kulture na ciljnih trgih, s tem pa odpiranje in uresničevanje novih priložnosti.

Oblikovali bomo tudi finančne mehanizme s poenostavljenim sistemom jamstev za internacionalizacijo podjetij, na primer za vključevanje slovenskih podjetij v nakupne linije za večje mednarodne kupce blaga in storitev, za odpiranje predstavništev podjetij v tujini ter za financiranje drugih mednarodnih in globalnih aktivnosti podjetij in gospodarskega ekosistema.

KREPITEV KONKURENČNOSTI PODJETIJ

V evropskem prostoru že pospešeno nastajajo iniciative za oblikovanje mrež in spodbud za tehnološko inovativna podjetja, ki bodo nosilci prihodnjega bodočega razvoja. Gre za podjetja

s poudarjeno naravnostjo za zagotavljanje tehnoloških rešitev s pomembnim znanstvenim in inženirskim znanjem in inovacijami. Država bo podprla vključevanje takšnih slovenskih podjetij v iniciativo Scale-up Europe preko razvojne banke in s podpisom akcijskega načrta z Evropskim investicijskim skladom z obsegom financiranja v višini 100 milijonov evrov za podporo tehnološkim inovativnim malim in srednjim podjetjem. To vključuje tudi spodbujanje investiranja v sklade tveganega in zasebnega kapitala, katerih naložbeni fokus so tehnološko inovativna podjetja.

Slovenija potrebuje boljši model spodbud za institucionalne vlagatelje, kot so zavarovalnice, pokojninski in drugi naložbeni skladi, da bodo lahko odigrali pomembnejšo vlogo pri zagotavljanju tveganega kapitala slovenskim tehnološko inovativnim podjetjem, ki so pogosto tudi kapitalsko intenzivni.

IZBOLJŠANJE POLOŽAJA SLOVENSkih PODJETIJ V MEDNARODNIH VERIGAH VREDNOSTI

Možnosti razvoja, konkurenčnosti in odpornosti podjetij so pogosto določene z njihovim položajem v mednarodni verigi vrednosti. Te so še posebej v kompleksnih industrijah, kot je denimo avtomobilska, natančno določene. Položaj podjetja je tako v veliki meri odvisen od tega, kako visoko v verigi je in kako se njegov proizvod ali rešitev vključuje v širši poslovni kontekst. Nižje v verigi, kot so podjetja, bolj so ranljiva, saj ob gospodarskih šokih praviloma prva ostanejo

brez naročil, so izrazito ranljiva pri optimizaciji stroškov, nižje pa so tudi njihove marže in posledično dodana vrednost na zaposlenega. Z epidemijo so se številnim slovenskim podjetjem prekinile tradicionalne verige vrednosti, v katere se vključujejo. V Evropi in mednarodno se vzpostavljajo nove verige vrednosti. Izdelava analize obstoječih verig vrednosti in vrzeli ter ukrepov za uspešnejše vključevanje slovenskih podjetij v evropske in mednarodne verige vrednosti je ključno za uspešnost podjetij.

K izboljšanju položaja slovenskih podjetij v mednarodnih verigah vrednosti je zato treba pristopiti strateško. To je še posebej pomembno v času, ko se zaradi gospodarskih, geopolitičnih in tehnoloških sprememb spreminjajo obstoječe in vzpostavljajo nove verige vrednosti. Zato bomo izdelali natančno analizo obstoječih verig za posamezne panoge, ocenili položaj slovenskih podjetij v njih in ciljno podprli njihovo napredovanje, medtem ko je treba v povezavi z drugimi ukrepi spodbujati uresničevanje priložnosti ob nastajanju novih verig vrednosti. S pomočjo analize bomo ciljno načrtovali potrebne ukrepe.

PRESKOK V INDUSTRIJO 5.0

Slovenija še zdaleč ni zaključila svojega prehoda v četrto industrijsko revolucijo, torej trenda avtomatizacije in prenosa podatkov v proizvodnih tehnologijah, ki vključuje internet stvari, računalništvo v oblaku, kognitivno računalništvo in digitalizirane procese. Slovenijo želimo usposobiti

za pospešen prehod v četrto in peto industrijsko revolucijo. Industrija 5.0 je vizija gospodarstva, ki ob učinkovitosti in produktivnosti poudarja vlogo in pomen gospodarstva za družbo kot celoto, predvsem z uporabo tehnologij, podatkovnih sistemov, digitalizacije in robotizacije. Zato v središče proizvodnih in ustvarjalnih procesov postavlja človeka, da mu zagotovi napredek izza dela in rasti ob upoštevanju omejitev narave in okolja. Industrija 5.0 je osredotočena posebej na raziskave in inovacije s ciljem, da vzpostavi trajnostno, človeku in skupnosti prilagojeno odporno gospodarstvo.

Slovenska podjetja ne smejo zaostati pri digitalni transformaciji svojih produktov in procesov, ravno tako ne smejo zaostati v svojih inovacijskih in razvojnih aktivnostih. Postati morajo močni inovatorji, da bi ostali konkurenčni na mednarodnih trgih. Prehod v industrijo 4.0 in 5.0 bomo kot država podprli s podporo prenosom tehnologij iz raziskovalnega in inovacijskega ekosistema v gospodarstvo, osredotočeno na zagon univerzitetnih zagonskih podjetij. S finančnimi mehanizmi bomo z nepovratnimi sredstvi podprli financiranje inovacij v njihovih tveganih fazah ter nato v shemo vključili sklade tvegane kapitala z naložbenim fokusom v Sloveniji. Vzpostavljene bodo garancijske sheme za zasebne investitorje. Z nepovratnimi sredstvi za tehnično pomoč univerzam, raziskovalnim inštitutom in institucijam za prenos tehnologij bomo spodbudili razvoj in delovanje ekosistema za zagon raziskovalnih projektov, spodbujanje "spin-out" in "spin-off" raziskovalnih dosežkov v zagonska podjetja. Prenovljena bo zakonodaja,

tako da bo spodbujala ustanavljanje “spin-off” in “spin-out” podjetij iz univerz in raziskovalnih institutov.

Poslovni sektor potrebuje močnejšo spodbudo za večja vlaganja v digitalne tehnologije in digitalno znanje. Preko razvojne banke bo vzpostavljen program v vrednosti 200 milijonov evrov za kombiniranje nepovratnih sredstev in ugodnih posojil s subvencionirano obrestno mero za naložbe v digitalno transformacijo podjetij vseh velikosti, vendar s posebnim poudarkom na malih in srednjih podjetjih. Prednostna področja takšnega mehanizma so naložbe v digitalne tehnologije in robotizacijo, naložbe v usposabljanje in usposabljanje osebja na področju digitalizacije, raziskav in inovacij in naložbe v procesne in druge inovacije in razvoj. Namen programa bo spodbujati digitalizacijo poslovnih procesov, procesne inovacije in raziskave za razvoj novih ali bistveno izboljšanih produktov in storitev ter omogočiti dostop do novih poslovnih modelov malim in srednje velikim podjetjem. Dodatno bo preko razvojne banke vzpostavljen tudi program spodbud za ponudbo posojil, namenjen digitalizaciji in inovacijam v zagonskih podjetjih, v skupni vrednosti 80 milijonov evrov.

POMOČ PRI ZELENEM PREHODU GOSPODARSTVA

Podjetja se bodo v prihodnje bonitetno presojala tudi na podlagi njihovega vpliva na okolje, zato bodo morala zmanjševati svoj ogljični odtis, da se izognejo penalom z višjimi stroški financiranja in omejenim dostopom do financiranja, zato

je nujno, da država podjetjem omogoči zeleni prehod z nizkimi stroški financiranja tega prehoda. V ta namen bomo preko razvojne banke vzpostavili nov posojilni sklad v obsegu 150 milijonov evrov za posojila z nizkimi obrestnimi merami in njihovo kombiniranje z nepovratnimi sredstvi, da se spodbudi investicije v obnovljive vire energije, učinkovito rabo energije in ukrepe za zeleno poslovanje z nižjimi okoljskimi bremenami.

SPODBUJANJE TRAJNOSTNIH INVESTICIJ PODJETIJ

Po epidemiji je nujno treba spodbuditi investicijsko aktivnost podjetij, saj investicije multiplikativno vplivajo na razvoj, povečanje produktivnosti, konkurenčnosti in zaposlovanje. V ta namen bomo s pomočjo razvojne banke oblikovali posojilni sklad v obsegu 250 milijonov evrov in ga kombinirali z nepovratnimi sredstvi za spodbujanje investicij.

MENJAVA PODJETNIŠKIH GENERACIJ

Demografske spremembe bodo povečale potrebo po naslednikih obstoječih lastnikov, zlasti v malih in srednjih podjetjih, ki jih bo v prihodnje težje najti. Po podatkih analitske družbe EY družinska podjetja v Sloveniji (za razliko od dobre prakse v EU) običajno vodi prva (58 %) ali druga generacija (37 %), le 5 % jih vodi tretja ali mlajša generacija. Ker so bila podjetja v zasebni lasti možna v večjem obsegu le od uvedbe tržnega gospodarstva v začetku 90-ih let 20. stoletja, so lastniki teh

podjetij, ki niso prenesli lastništva na drugo generacijo, danes v povprečju stari med 57 in 60 let, z upokojitvijo lastnikov pa veliko takih podjetij povsem po nepotrebnem preneha poslovati. Lastniki veliko uspešnih slovenskih podjetij, ki so bila ustanovljena v devetdesetih letih, nasledstva do danes niso načrtovali. Potrebe po lastniškem nasledstvu so visoke in se bodo še povečevale: v obdobju 2024 - 2035 bo dosegla problematika vrhunec z upokojevanjem "baby boom" generacije lastnikov družinskih podjetij, zato bo poslovno nasledstvo v prihodnjih letih predstavljalo resen izziv.

V ta namen bomo oblikovali poseben program za spodbujanje rasti družinskih podjetij na način, da ta podjetja ostajajo v družinski lasti. Program bo po vzoru Nexxt-Change v Nemčiji podpiral prehod lastništva na mlajše družinske generacije ali druge lastnike, če ni možnosti nasledstva znotraj družine, da se na organiziran način izvede prodaja podjetja ter s tem zagotovi lastniško nasledstvo v Sloveniji in ohrani poslovanje podjetja. Projekt bo povezal gospodarske in podjetniške zbornice ter razvojne banke, da se omogoči povezovanje deležnikov (obstoječih in potencialnih prihodnjih lastnikov) ter spodbudi pilotske projekte in inovativne pristope, kot so razprave o najboljših praksah prenosa lastništva, mentorstvo in posrednike za uspešno pripravo načrtov lastniškega nasledstva in njihovo izvedbo. Znotraj projekta bo na razvojni banki vzpostavljen mehanizem za financiranje lastniškega nasledstva z neposrednim dolžniškim financiranjem ter financiranjem preko skladov zasebnega kapitala. Preko povezovanja v lastniške zadruge bodo takšnih spodbud lahko deležni

tudi zaposleni, da po upokojitvi lastnikov sami prevzamejo lastništvo podjetja.

Krajši delovnik, daljši počitek, višje plače

Dostojno delo, preprečevanje prekarnosti in postopen prehod na 32-urni delovni teden

Vsak, ki dela polni delovni čas, si zasluži dostojno plačo, ki mora pokriti več kot le nujne minimalne življenjske stroške. Delo mora ponovno postati vrednota v naši družbi, hkrati moramo spremeniti način, kako uravnavamo delovni in prosti čas. Predstavljajte si, da bi delali le 4 dni na teden, 32 ur namesto 40, hkrati pa imeli plačo in socialno varnost za polni delovni čas. Izkušnje kažejo, da so s skrajšanjem delovnega časa povečali produktivnost, povečali dodano vrednost na zaposlenega, zaposlenim pa zagotovili več prostega časa za družino, rekreacijo, hobije in kakovostno življenje. Prihodnost dela tako pred nas postavlja resne izzive: kako povečati plače, še posebej minimalne, na raven dostojnega preživetja, kako odpraviti prekarnost in na novo urediti delavske pravice, primerne razmeram 21. stoletja?

Danes smo soočeni s številnimi spremembami, ki zadevajo prihodnost dela in potrebujejo zakonodajne prilagoditve: prekarnost, delo na daljavo, zmanjševanje socialne varnosti, izgorevanje, revščina zaposlenih, pravica do odklopa, robotizacija, digitalizacija in druge tehnološke spremembe, porast brezposelnosti, izkoriščanje zaposlenih, spreminjanje poslovnih modelov, platformsko delo, usoda vrste gospodarskih sektorjev in kriza sindikaliziranosti.

Socialni demokrati smo prepričani, da je treba odgovore na vprašanja, kako bomo delali in živeli v prihodnje, reševati s partnerskim socialnim dialogom. Slovenija potrebuje nov desetletni socialni sporazum o prihodnosti dela.

Izhodišče za to pa je jasno: ne na račun zniževanja socialnega standarda ljudi, delavskih pravic, družbene solidarnosti in varovanja temeljnih človekovih pravic in svoboščin ter enakih možnosti vseh, ne glede na okoliščine, ki jih opredeljujejo. Socialno partnerstvo, s katerim lahko država uravnoteži odnos med kapitalom in delom, je pravi odgovor. Razmerja moči med kapitalom in delom so se namreč porušila, delo je razvrednoteno, kapital pa pridobiva na moči, pridobivanje profita prevladuje kot osnovno merilo in osnovno gonilo.

Socialni demokrati zato pozivamo k novemu dogovoru o prihodnosti dela z novim socialnim sporazumom, ki bo začrtal razvoj naše družbe, v kateri bo delo spoštovana in uresničevana vrednota. Družba, v kateri bodo ljudje s svojim delom lahko dosegali najvišjo možno kakovost

življenja.

MINIMALNA PLAČA V VIŠINI 800 EVROV

Socialni demokrati smo v Sloveniji dosegli uveljavitev in določitev minimalne plače. Vsa leta delovanja si prizadevamo, da bi minimalna plača zagotavljala človeka dostojno življenje. V času naše vlade 2008 - 2011 smo poskrbeli za največji dvig minimalne plače v zgodovini. Prizadevali si bomo, da minimalno plačo dvignemo na višino 800 evrov .

Zavzemamo se za povečevanje minimalne plače, da jo prelevimo v dostojno plačo za dostojno življenje. Dostojno delo mora za posameznika predstavljati ekonomsko (plača za najmanj dostojno življenje) in pravno varnost (nadzor nad kršitvami in učinkovito uveljavljanje pravic), varnost pri delu (fizična, zdravstvena) in zagotavljanje dobrih delovnih odnosov in pogojev (preprečevanje mobinga, spolnega nadlegovanja, preobremenjevanja, kar vodi v izgorelost) ter socialno varnost (vsi sistemi socialnih zavarovanj). To bi morala biti samoumevna pravica vsakega posameznika. Minimalna plača nikakor ne sme biti maksimalna plača.

Zavedamo se, da se mnogi javni in gospodarski sektorji danes srečujejo s pomanjkanjem delovne sile. Odgovor na to je v višjih plačah v teh sektorjih, ki jih je treba začeti obravnavati deficitarno in pripraviti nabor ukrepov za pomoč zaposlovanju v njih. Kar 65 % ljudi, zaposlenih v Sloveniji, prejema mesečno plačo, ki je nižja od povprečne

plače! Rast plač želimo doseči z dogovorom socialnega partnerstva in z ukrepi za izboljšanje kakovosti delovnih mest, produktivnosti in dodane vrednosti. Za to potrebujemo aktivno gospodarsko politiko, vlaganje v izobraževanje in delovne pogoje zaposlenih, pa tudi pripravljenost zaposlenih za pridobivanje novih znanj.

POSTOPNO SKRAJŠEVANJE DELOVNEGA ČASA

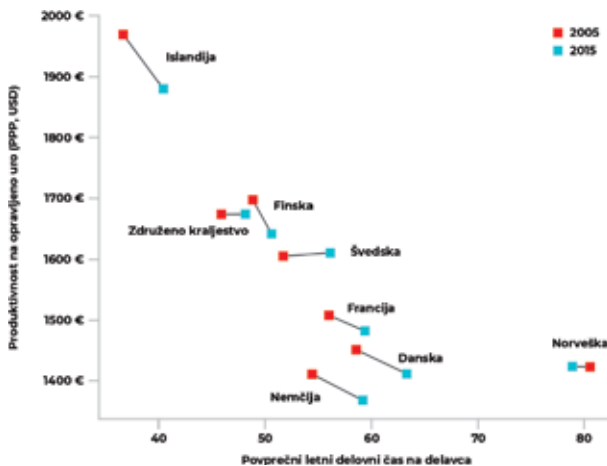
V vseh družbenih in gospodarskih sektorjih se je v zadnjih desetletjih bistveno povečala produktivnost. V industriji je večja produktivnost povezana s stroji, digitalizacijo in roboti, v storitvah z računalniki in programjem, v kmetijstvu pa pomeni traktorje in kmetijsko mehanizacijo, izbiranje semen in gnojiva. Ampak tehnološki dejavniki so samo ena stran povečanja produktivnosti: nanjo so namreč odločilno vplivali tudi izobraževanje, usposabljanje, raziskave in inovacije, infrastruktura ter skrb za zdravje. V zadnjega pol stoletja smo vedno boljši v tem, da ustvarimo več z manj. Od leta 1970 se je produktivnost dela v povprečju povečala za faktor 2.5, obseg dobrin in storitev, ustvarjen v eni uri, pa za 150 %. Pred velikimi tehnološkimi spremembami, ki jih napovedujeta nadaljnja robotizacija in digitalizacija, prihaja še do večjega pritiska na delo: z množičnim izginjanjem delovnih mest in tradicionalnih poklicev. Če ne bomo k temu izzivu pristopali strateško in premišljeno, se utegnemo srečati z dolgoročno perspektivo visoke brezposelnosti.

Zato je zdaj pravi čas za spremembo. Socialni demokrati želimo v socialnem dialogu doseči postopno skrajšanje delovnega časa, tako da bomo leta 2030 delali skupaj 32 ur na teden bodisi s skrajšanjem dnevnega delovnika bodisi z dodatnim prostim dnevom v tednu. To je tudi odgovor na nove okoliščine dela, pa najsi gre za povečano nujnost mobilnosti zaposlenega v storitvenem sektorju ali za avtomatizacijo in robotizacijo v kmetijstvu in proizvodnji.

Gre za zahtevno spremembo, ki vpliva na vse družbene in gospodarske sektorje, zato je nujno, da je dosežena postopno in s soglasjem socialnih partnerjev. Ideja skrajšanja delovnega časa je preprosta: v manj časa narediti več zaradi izboljšanih metod in tehnologij dela, tako privarčevan čas pa nameniti družini, športu in rekreaciji, hobijem in vsemu tistemu, kar nas v življenju veseli. Države z najvišjo produktivnostjo v Evropi tudi niso države, kjer bi največ časa delali. Ampak delajo bolje in pametneje.

Najobsežnejši primer skrajšanja delovnega časa so naredili v Franciji, ko so socialisti na prelomu tisočletja uvedli 35-urni delovnih teden. Po uradnih statistikah je skrajšanje delovnega tedna med letoma 1998 in 2002 ustvarilo 350.000 novih delovnih mest. Drugi tak primer je Islandija, kjer se je več kot 85 % delavcev odločilo za skrajšani delovni čas za enako plačilo. Visoka podpora skrajšanju dela je sledila dvema poizkusoma štiridnevnega delovnega tedna.

Že sedaj imamo v Sloveniji pozitivne primere 6-urnega delovnika v gospodarstvu. Ob tem lahko skrajšan polni delovni čas predstavlja odgovor na pojav vse hujše izgorelosti zaposlenih ter ima tudi številne druge pozitivne učinke. Istočasno lahko vidimo, da ima trenutna zakonska ureditev dela za skrajšani delovni čas, ki ga izvajajo določena podjetja, svoje napake in hude pomanjkljivosti.

Zato potrebujemo dogovor socialnih partnerjev o novi zakonski ureditvi za trajno skrajšanje

KORISTI 32-URNEGA DELOVNEGA TEDNA

Družba:

- Boljše duševno in fizično zdravje z več časa za prosti čas, družino in vseživljensko učenje.
- Pravičnejša družba z večjo izenačenostjo vloge spolov pri družinskih opravilih in vzgoji otrok.
- Močnejše skupnosti z več časa za ustvarjanje odnosov, skrb za otroke, starejše in invalide.
- Okrepljena demokracija z več časa za javno udejstvovanje in sodelovanje v skupnosti.

Gospodarstvo:

- Povečanje produktivnosti ugotavlja vrsta študij o učinkih skrajševanja delovnega časa.
- Nižja brezposelnost, manjša izgorelost in zmanjšanje podzaposlenosti.
- Zmanjšanje absentizma, prezentizma in stresa zaradi dela, zato bolj zdravi zaposleni, večje zadovoljstvo zaposlenih in boljši rezultati.
- Pospešek turizmu in storitvenih dejavnosti zaradi več prostega časa.

Okolje:

- Trajnosten način življenja: več prostega časa omogoča več pozitivnih okoljskih odločitev, kot so kolesarjenje in hoja, kuha s svežimi sestavinami, domače pridelovanje zelenjave in sadja.
- Zmanjšanje ogljičnega odtisa zaradi prihrankov v dnevni mobilnosti in nižji porabi energije v industriji in gospodarstvu.

KAKO DO 32-URNEGA DELOVNEGA TEDNA?

Prehod v 5 korakih:

- Začetek socialnega dialoga za doseg dogovora med sindikati, gospodarstvom in državo. Cilj je nov celovit socialni sporazum za prihodnost dela do leta 2030.
- Uvedba spodbud za prostovoljno vključitev podjetij v shemo 32-urnega delavnika / 4-dnevnega delovnega tedna.
- Možen izbor modela, za katerega se odloči podjetje v dogovoru z zaposlenimi, na primer postopno 8-letno obdobje za zmanjšanje delovnega tedna za 1 uro na teden ali prost prvi petek v mesecu in podobno.
- Promocija pozitivnih učinkov skrajševanja delovnega časa med podjetji in zaposlenimi.
- Vavčer za podjetja za uvajanje boljših organizacijskih modelov, sodelovanja in motivacije zaposlenih, spodbujanje inovativnosti v podjetjih.

Pomembno je, da je skrajšanje delovnega tedna doseženo postopno in z visoko stopnjo družbenega soglasja. Vsaj v začetni fazi mora biti odločitev zaposlenih in delodajalcev za to prostovoljna in nagrajena s spodbudami države. Če hoče podjetnik več od svojih delavcev, mora vanje vlagati. Če hočemo pozitivne spremembe kot družba, jih moramo spodbuditi.

Za uvajanje tako pomembnih sprememb je ključen socialni dialog in dogovor vseh partnerjev,

usmerjen v celovito vizijo prihodnosti dela in življenja, zato vidimo to kot bistveno sestavino novega socialnega sporazuma.

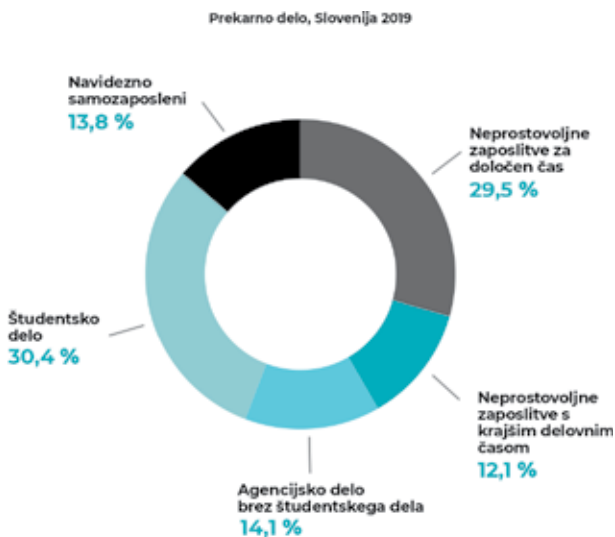
Zato skrajševanja delovnega časa ni mogoče obravnavati izolirano, ne da bi razmišljali tudi o nujnem povečevanju socialne varnosti zaposlenih, še posebej prekarcev in drugih ranljivih skupin, o novih metodah dela, pravici do odklopa, delu na daljavo, boljših orodjih za organiziranje, motiviranje in sodelovanje zaposlenih. Ne preseneča, da so se za 4-dnevni delovnih teden najprej odločala podjetja iz kreativnih in digitalnih industrij, kjer sta ustvarjalnost in pripadnost podjetju ključna dejavnika inovativnosti.

polnega delovnega časa, saj funkcija povečane učinkovitosti zaposlenega skozi osebno inovativnost ali skozi tehnološke spremembe ne more biti zgolj v funkciji krčenja števila ljudi v delovnem procesu, ampak v dvigu splošne kakovosti življenja. Za več učinkovitosti moramo torej ponuditi več življenja, prostega časa, več možnosti, da človek poleg dela izpolnjuje tudi preostale, na delo za plačilo nevezane aspiracije in hotenja.

ENOTNA POGODBA O ZAPOSILTVI

Netipične oblike dela in z njimi prekarlost so že dolgo v porastu. Posebej ranljivi so mladi, vendar se z epidemijo širi med vse generacije. Prekarlost predstavlja naraščajoče tveganje

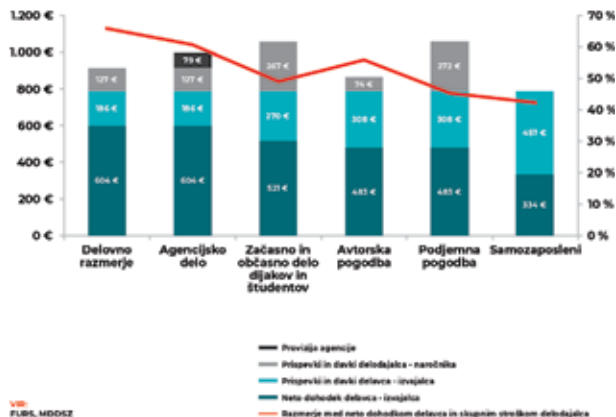

VIR: SURVEJLJIVNO IN NEAKTIVNO PREBIVALSTVO, LASTNI IZRAČUNI SEGNEED

neenakosti v dostopu do socialne zaščite, tako kratkoročno (denimo pri bolniški odsotnosti) kot tudi dolgoročno (pravice iz pokojninskega zavarovanja).

Slovenija ima glede na EU nadpovprečni delež začasnih oblik zaposlitve (vključno s študentskim delom), kot ključni problem pa je identificirana različna obdavčitev in različna višina socialnih prispevkov. Dogaja se socialni dumping, ki vodi v še večje razlike. Prekarlost na trgu dela moramo odpraviti.

Primerjava nominalne strukture plačnih stroškov posamezne oblike dela v primeru enotnega izhodišča bruto minimalne plače - 790,73€

Obseg prekarlosti se lahko zmanjša s prilagoditvijo zakonodaje, z drugačno obdavčitvijo in z učinkovitim nadzorom. Potrebno je poenotenje vseh zakonitih oblik dela, tako z vidika pravne ureditve kot z vidika vključitve in upravičenj iz socialnih zavarovanj. Namesto povečevanja prekarnega dela v obliki »outsourcinga« določenih storitev, je

treba aktivneje uporabljati »insourcing«, kjer mora država ravnati kot dober zgled. Hkrati potrebujemo uveljavitev enotne pogodbe o zaposlitvi, da se zmanjšajo razlike, ki jih visoka segmentacija na trgu dela povzroča, vključno z nizko stopnjo socialne varnosti prekarnih delavcev.

PRAVICA DO UDELEŽBE DELAVCEV PRI DELITVI DOBIČKA

Za povečanje produktivnosti, torej povečanje učinkovitosti vloženega dela in virov, potrebujemo sodobne pristope organizacije dela. Potrebna je sprememba družbene kulture in razmerij med delom in kapitalom, zato si želimo po pozitivnem zgledu iz tujine doseči soglasje socialnih partnerjev za dogovor o uvedbi (obvezne) delitve dobička med zaposlene.

To vidimo ne le kot ukrep za povečevanje produktivnosti in pravičnejše delitve ustvarjenega, ampak kot drugačen pogled na razmerje med delom in kapitalom, ki hkrati povečuje motiviranost za doseganje boljših rezultatov dela.

SODOBNA UREDITEV DELA NA DALJAVO

Epidemija je spremenila način dela, kot smo ga poznali doslej. Številni so bili čez noč primorani začeti z delom od doma oziroma na daljavo (teleworking). Ker nas je tudi na tem področju epidemija (razumljivo) ujela relativno nepripravljene in z zastarelo zakonodajo, je jasno, da je treba ureditev dela na daljavo urediti na

novi. Ob tem moramo preteklo izkušnjo uporabiti kot priložnost za nadgradnjo delavskih pravic in standardov varnosti pri delu, zato velja med drugim razmisliti o uzakonitvi trajne pravice do dela od doma, vključno z jasno definirano pravico do odklopa (po zgledu Danske).

UNIVERZALNO JAMSTVO ZA VSE

Slovenija je po ustavi socialna država, zato moramo premagati družbene neenakosti ter s trdnimi mrežami socialne varnosti preprečevati revščino in zaščititi tiste, ki pomoč najbolj potrebujejo. Nedopustno je namreč, da je vedno več revnih zaposlenih, ki s plačo, ki jo zaslužijo, ne morejo preživeti. Da bi napredovali ne le kot posamezniki, ampak da bi kot starajoče se skupnosti ustvarjali kakovostno, dostojno, humano življenje za vse, moramo premagati revščino, izključenost ter ujetost v krog dohodkovne depriviligiranosti, odvisnosti od nepredvidljivosti družinskih odnosov in posledično neprekinjene družbene podrejenosti in neenakopravnosti.

Zato je ključno najti odgovor na vprašanje, kako nadgraditi ali spremeniti trenutni model socialne države. Zaradi pozitivne izkušnje programa Jamstvo za mlade velja ta model razširiti na vse družbene skupine. Država tako vsakemu državljanu, ki je sposoben in želi delati, omogoči dostojno plačano zaposlitev ali možnosti dodatnega izobraževanja ali prekvalifikacije. Soočamo se namreč z zelo nizkimi stopnjami razvitih kompetenc pri delavcih z najnižjimi dohodki.

Posebej velja proučiti idejo t.i. jamstva za delo (ang. jobs guarantee), kjer bomo pozorno spremljali pilotni projekt, ki so ga oblikovali ekonomisti z univerze Oxford. Ta se že izvaja v Avstriji in predvideva, da se vsem brezposelnim zagotovi polno plačana (javna) zaposlitev oziroma delo. S tem želijo preprečevati ne le finančne težave, ampak tudi psihološke in širše družbene posledice brezposelnosti.

PRAVICA DO ODKLOPA

V času pametnih telefonov, mobilnih podatkov, družbenih omrežij in številnih sodobnih komunikacijskih kanalov postaja pravica do odklopa pomembno vprašanje, ki se mu namenja premalo pozornosti.

Evropski parlament je že sprejel odločitev, da bi pravica do odklopa morala biti temeljna pravica povsod v Evropski uniji, saj kultura stalne dosegljivosti povečuje tveganje za depresijo, tesnobo in izgorelost.

DELAVSKO (SO)LASTNIŠTVO

Prizadevamo si za enakovredno vlogo finančnega in človeškega kapitala, zato zagovarjamo delavsko delničarstvo in notranje lastništvo zaposlenih. Za delavsko delničarstvo se v svetu danes odločajo podjetja, ki se zavedajo, da so delo, znanje, ustvarjalnost in inovativnost zaposlenih ključni dejavniki rasti in konkurenčnih prednosti podjetja. To je najboljši način za povečevanje skladnosti

interesov podjetja in zaposlenih, hkrati pa ima velike učinke na povečanje produktivnosti, pripadnosti in solidarnosti v podjetju.

Vemo, da je resnično solidarna družba lahko le demokratična družba. Zato potrebujemo pogumnejše uveljavljanje ekonomske demokracije in sprejem zakonov, ki bodo omogočili spodbujanje delavskega (so)lastništva in zadružništva. Tudi posledice epidemije bodo zahtevale odgovor v obliki delavskega lastništva, saj je morda sedaj pravi čas za zagon lastništva zaposlenih v Sloveniji. Socialni demokrati smo že v preteklosti pripravili zakon o delavskih odkupih ter si ob tem prizadevamo za vzpostavitev davčno stimuliranega modela za spodbujanje delničarstva zaposlenih in vzpostavitev finančnega mehanizma za spodbujanje delavskega lastništva.

SKLAD DELA ZA PRIDOBIVANJE NOVIH ZNANJ

Znanje, ustvarjalnost in delo naših ljudi so ključna primerjalna prednost, ki jo Slovenija ima. Dobro izobraženo, podjetno in inovativno prebivalstvo, sposobno in voljno povezovanja s svetom, je ključni element naše globalne konkurenčnosti. Slovenija mora za zmanjšanje razvojnega zaostanka za najrazvitejšimi povečati dodano vrednost in produktivnost.

Ob spreminjajočih se razmerah in pogojih na trgu dela in novih potrebah po specializiranih znanjih in poklicih potrebujemo učinkovit in širok program izobraževanj in poklicnih prekvalifikacij.

Zato podpiramo ustanovitev novega sklada dela, ki bo omogočil prekvalifikacije in dokvalifikacije zaposlenih. Ob tem je treba vzpostaviti razvojno zaveznitvo med lokalnimi skupnostmi, inštitucijami znanja in gospodarstvom, kar je na primer bistvo danskega modela varne fleksibilnosti.

kot ekonomiji v celoti, saj krepi družbeni vidik tržne ekonomije in blaži negativne posledice gospodarskih in finančnih kriz.

NOV ZAGON SINDIKALIZIRANOSTI IN DELAVSKEGA SOUPRAVLJANJA

Podobno kot drugod v tujini je tudi v Sloveniji treba spodbuditi nov zagon sindikalnega organiziranja, da se doseže višja stopnja uresničevanja in varovanja delavskih pravic. Nizka stopnja sindikaliziranosti pomeni tudi nizko stopnjo delavskih pravic.

Zato pozivamo k aktivnemu samoorganiziranju vseh delavcev in zaposlenih, redno zaposlenih ali prekarcev, saj je kolektivna akcija način, da se upremo retrogradnim socialnim procesom in obnovimo družbo blaginje za vse. Novo organiziranje delavstva je nujno za prenovu socialnega dialoga kot civilizacijskega dosežka EU, okrepitev demokratičnosti in sodelovanja pri upravljanju najpomembnejših zadev in izzivov v skupnosti. Zatrete in sankcionirati je treba pritiske, ki se izvajajo na sindikaliste ter okrepiti pozitivne prakse in uspehe sindikalnega delovanja na ravni posameznih podjetij. Treba je zaščititi delavske predstavnike in v Slovenijo prenesti dobre prakse socialnega dialoga med delom in kapitalom z Danske in Švedske in delavskega soupravljanja iz Nemčije, ki koristi tako zaposlenim, podjetjem

Dejanske enake možnosti vseh

Uvajanje univerzalnih temeljnih dobrin za vse

Socialni demokrati zagovarjamo univerzalne temeljne dobrine in storitve kot prvi korak k družbi enakih izhodiščnih možnosti. Gre za zagotavljanje temeljne socialne varnosti vsem prebivalcem z dostopom do nabora brezplačnih javnih storitev, ki jih zagotavljajo javne institucije. Gre za pravico do bivališča, zdravstvene oskrbe, vzgoje in izobraževanja, javnega prevoza in pravne zaščite, ki mora biti v osnovni obliki zagotovljena vsem.

Izhodišče za uvajanje univerzalnih temeljnih storitev je dejstvo, da so nujne za zagotavljanje in omogočanje materialne varnosti, priložnosti in participacije v skupnosti. Z njihovo pomočjo je vsakomur zagotovljeno preživetje, pridobivanje in razvijanje znanj in veščin ter sodelovanje v javnem odločanju in življenju skupnosti. Odrpli bomo javno razpravo o vzpostavljanju univerzalnih temeljnih dobrin, ki jih v določeni meri država zagotavlja že danes, denimo brezplačni javni prevoz za starejše ali nakup šolskih potrebščin za nižje razrede osnovne šole, potreben pa je premik k zagotavljanju univerzalnih pravic tudi na druga področja, denimo brezplačne prehrane za učence in dijake.

Za ublažitev socialnih posledic te krize je bistveno, da Slovenija še naprej zagotavlja ustrezen sveženj socialnih prejemkov in nadomestil. Epidemija je nesorazmerno prizadela ljudi, ki jim grozi socialna izključenost. Zato bo treba redno spremljati učinke krize na revščino. Posebno pozornost je treba nameniti starejšim, zlasti ženskam, pri katerih je bila stopnja tveganja revščine ali socialne izključenosti že pred krizo višja od povprečja EU.

Stopnja tveganja revščine in socialne izključenosti se je od leta 2014 postopoma zniževala, z visokih 14,5 % se je do leta 2018 postopoma znižala na 13,3 %. Kljub ugodnemu trendu zniževanja stopnje tveganja revščine pa je ta še vedno višja od stopnje tveganja revščine iz leta 2008, ko je znašala 12,3 %. Na zniževanje stopnje tveganja revščine so vplivali predvsem izboljšanje razmer na trgu dela, ki omogočajo višjo stopnjo

zaposlenosti, ter odprava varčevalnih ukrepov na področju pokojnin in socialnih transferjev. Slovenija v primerjavi z drugimi državami EU spada med države s podpovprečno stopnjo tveganja revščine; podobne stopnje tveganja revščine imajo Češka (9,6 %), Finska (12,0 %), Slovaška (12,2 %), Madžarska (12,8 %) in Norveška (12,9 %).

Socialni transferji so še vedno pomemben dejavnik zmanjševanja tveganja revščine, saj so v letu 2017 znižali stopnjo tveganja revščine za 44,6 %, vendar se je njihov vpliv v letu 2018 nekoliko znižal in je znašal 43,2 %. Učinkovitost socialnih transferjev v Sloveniji je glede na povprečje v EU državah, ki je leta 2017 znašala 34,0 %, relativno visoka.

UNIVERZALNE TEMELJNE DOBRINE

Hkrati pa lahko pričakujemo nove grožnje enakosti med ljudmi: problem lahko postane dostop do čiste vode, čistega zraka, zdrave hrane, energije, interneta, preverjenih informacij, možnosti. Treba se bo sistematično pripraviti na solidarno organiziranost družbe v novih okoliščinah.

V tem vidimo ključno vlogo univerzalnih, vsem dostopnih javnih dobrin in storitev, ki so na voljo vsem ljudem, da se bo razširil prostor svobode, poglobilo osvobajanje od raznih vrst pomanjkanj in sprostile možnosti za razvoj ustvarjalnosti, prostovoljnega dela in igre.

Zavzemamo se za vsem dostopne univerzalne ekonomske, socialne, osebne in kulturne pravice, ki jih zagotavlja država blagostanja, in za univerzalno pravico ljudi do zadostne socialne pomoči in organiziranih javnih storitev v primeru, da to človek potrebuje, ker je premlad, da bi sam delal, ker je ostal brez dela, zbolel, ker je trajno nezmožen delati, ali pa je oslabil in potrebuje dolgotrajno pomoč v starosti.

Zato predlagamo, da postane vrtec za vse otroke brezplačen, da zagotovimo tudi brezplačno kakovostno hrano v šolah, da postopoma poskrbimo za brezplačen in kakovosten javni prevoz, da vse ljudi digitalno opolnomočimo, da znanje, kultura, šport in rekreacija postanejo vsem dostopno javno dobro.

PRIHODNOST IZOBRAŽEVANJA

Svet se spreminja in z njim se pospešeno spreminja tudi slovenska družba. Vse te spremembe – od okoljskih, gospodarskih, socialnih, tehnoloških in poslovnih – zahtevajo od nas, da jih znamo predvideti in jih vključiti v naš izobraževalni sistem. Povprašati se moramo o vlogi in funkcijah vzgojno-izobraževalnega sistema v novih okoliščinah.

Naša naloga je zato jasna: glede na hitro spreminjajoč se svet moramo osmisliti spremembe, ki jih potrebuje slovenska šola, da bo tudi jutri, čez 10, 20 ali 30 let, (bolje) odgovarjala na izzive in družbene potrebe.

Kakšna znanja, veščine in kompetence bomo potrebovali jutri? Kakšna je prihodnost dela? Kje nas bo nadomestila umetna inteligenca in kje roboti, kje pa bo človek – z drugačnim naborom znanj in veščin – ostal in postal nepogrešljiv? Kakšna šola ustvarja družbo, v kateri hočemo živeti v prihodnjih desetletjih?

Zato je treba na strateški ravni definirati te izzive in se vprašati, s kakšnim izobraževalnim sistemom lahko to dosežemo, da bomo novim generacijam otrok, dijakov, študentov in odraslih v prihodnje zagotavljati znanja, veščine in kompetence, ki jih bomo potrebovali za doseganje posamičnih in skupnih ambicij.

V prihodnjem obdobju bomo zato nadaljevali vključujoč proces za pripravo nove bele knjige slovenskega izobraževanja. Po široki javni razpravi so sedaj bolj jasne ideje, dileme in tudi različni pogledi na izobraževalni proces. Spodbudili bomo strokovnjake, da načrtajo ključne poteze prenovljenih izobraževalnih programov, da nato pedagoška stroka avtonomno prenove šolski kurikulum. Šole bomo bolj opremili in usposobili za delo z digitalnimi orodji in jih opremili s širokopasovnim internetom. Povečevali bomo sredstva za izobraževanje. Okrepili bomo strokovno avtonomijo učiteljev, ugled učiteljskega poklica in institucionalno avtonomijo šol. Spremenili bomo način nacionalnega preverjanja znanja v osnovni šoli, da bo bolj ustrezal potrebam in služil svojemu dejanskemu namenu. Spodbujali bomo uvajanje sodobnih pristopov poučevanja in učenja. Krepili bomo javni vzgojno - izobraževalni sistem, da bo dostopen vsem in da

bo učinkoviteje zagotavljal enake možnosti vsem otrokom in mladim.

BREZPLAČNI VRTEC

Po zgledu socialdemokratskega Berlina bomo uvedli brezplačni vrtec, kar je pomemben ukrep za pomoč družinam in srednjemu razredu. Kakovosten, laičen javni vrtec bi moral postati otrokova pravica, saj bistveno izenačuje enake možnosti otrok za enakopraven zgodnji začetek življenja.

Glede skrbi za zdravje in dobrobit otrok smo v svetovnem merilu v samem vrhu. V prihodnje moramo poskrbeti za nadgradnjo doseženih standardov (npr. inovativni pilotni projekti, ki bodo vodili v izboljšanje kakovosti javnih vrtcev), zagotoviti pa predvsem večjo dostopnost storitev.

Na začetku šolskega leta 2020/21 je bilo v vrtce vključenih 86.193 otrok, to je bilo 82,5 % vseh otrok, starih 1–5 let. V zadnjem desetletju se je število otrok v vrtcih povečalo za 13,5 %: s 75.972 (2010/11) na 86.193 (2020/21). Predšolsko vzgojo je izvajalo 975 vrtcev in njihovih enot, od tega 861 javnih in 114 zasebnih. Velika večina otrok je obiskovala javne vrtce (94,5 %).

Evropski strateški cilj, zapisan v dokumentu Izobraževanje in usposabljanje 2020, predvideva, da naj bi bilo do leta 2020 v predšolsko izobraževanje vključenih 95 % štiri- in petletnih otrok. Slovenija tega cilja še ni dosegla, se mu je pa zelo približala. V šolskem letu 2020/21 je vrtec

obiskovalo 93,7 % otrok te starosti, za 4 odstotne točke več kot pred desetimi leti. Tudi vključenost najmlajših (t.j. otrok, starih eno in dve leti) v vrtce se povečuje; v 2020/21 je vrtce obiskovalo 67 % otrok te starosti (v 2010/11 polovica).

DOHODKOVNI RAZRED	POVPREČNI MESEČNI DOHODEK NA OSEBO V EUR	PLAČILO STARŠEV V % OD CENE PROGRAMA
1	do 191,40 €	0 %
2	od 191,41 do 319,01 €	10 %
3	od 319,02 do 382,82 €	20 %
4	od 382,83 do 446,62 €	30 %
5	od 446,63 do 563,60 €	35 %
6	od 563,61 do 680,56 €	43 %
7	od 680,57 do 871,98 €	53 %
8	od 871,99 do 1.052,75 €	66 %
9	od 1.052,76 €	77 %

Z razumevanjem predšolske vzgoje kot univerzalne temeljne dobrine bomo najbolj razbremenili srednji razred, ki je danes s plačilom stroškov vrtca visoko obremenjen, hkrati pa je le v manjši meri deležen obstoječih subvencij. Ta ukrep bo država uravnotežila občinam, za katere mora to biti finančno nevtralna operacija. Plačilo vrtca se bo s tem dejansko preneslo na državo, občinam pa je treba zagotoviti tudi več možnosti za obnovo in izgradnjo vrtcev. Zagotavljanje brezplačnega vrtca za vse po ocenah Računskega sodišča stane državo 0,20 % BDP oziroma 94 milijonov evrov.

BREZPLAČNA ŠOLSKA MALICA

Vsem učencem in dijakom bomo zagotovili brezplačno šolsko malico. V Sloveniji 21. stoletja so nesprejemljivi časopisni naslovi o lačnih otrocih.

Brezplačen javni prevoz za učence, dijake in študente.

V Sloveniji že imamo uveljavljeno pravico brezplačnega prevoza v šolo za osnovnošolce, kar nameravamo razširiti tudi na dijake in študente, doslej upravičene le do subvencije.

BREZPLAČNA UČNA GRADIVA IN ŠOLSKE POTREBŠČINE

Socialni demokrati smo že doslej postopno zagotavljali brezplačna učna gradiva in šolske potrebščine od 1. do 3. razreda. Ta model bomo razširili na vse triade osnovne šole.

BREZPLAČNE ŠPORTNE IN KULTURNE AKTIVNOSTI ZA OTROKE IN MLADOSTNIKE

Vsaj otrokom in mladini je treba zagotoviti večjo dostopnost športnih in kulturnih dobrin.

Zato bomo vsem osnovnošolcem zagotovili brezplačno šolo v naravi, dijakom pa možnost brezplačnega gledališkega abonmaja in kulturnih vrednotnic, ki bi mladostnikom omogočali udeležbo na kulturnih prireditvah po svoji izbiri iz nabora priporočenih vsebin.

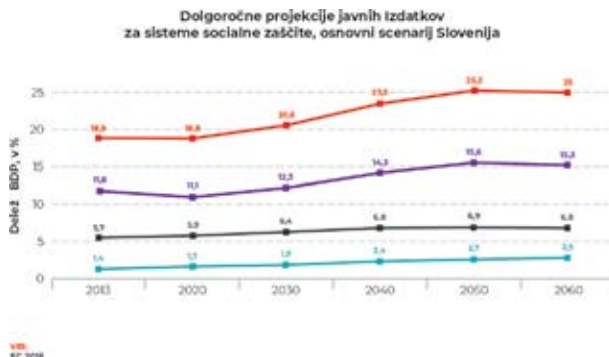
Zagotovilo varne starosti

Dolgoročna vzdržnost socialnih sistemov in dostopna dolgotrajna oskrba

Slovenija se stara hitreje kot večina drugih evropskih držav. Živimo dlje, delež starejših nad 65 let se povečuje, revščini so izpostavljene predvsem starejše ženske, epidemija pa je položaj starejših še poslabšala. Že predolgo se soočamo s podrazvitostjo potrebnih socialnih storitev za starejše. To je najbolj očitno na področju dolgotrajne oskrbe, katere breme je v 80 % na ramenih starejših in njihovih svojcev.

Kronično primanjkuje kapacitet v institucionalni oskrbi starejših, visoke cene pa dodatno zmanjšujejo dostopnost. Neenotno in neurejeno je tudi izvajanje pomoči na domu, namenjeno zagotavljanju oskrbe in pomoči starejšim v njihovem domačem okolju. Socialni demokrati bomo prednostno pripravili zakon o dolgotrajni oskrbi in pomoči, katerega temelj bo novo socialno zavarovanje, za katerega bomo v skladu s prihodki prispevali vsi. Za dolgoročno pokojninsko varnost bomo poskrbeli z zakonom o nacionalnih demografskih rezervah, ki bo namensko poskrbel za varne naložbe v zagotovitev sredstev za kritje primanjkljaja pokojninske blagajne v najbolj kritičnem obdobju po letu 2035. Potem, ko smo Socialni demokrati pred epidemijo dosegli ureditev minimalne pokojnine za polno pokojninsko dobo, je treba sedaj poskrbeti za socialno pomoč vsem tistim, ki polne pokojninske dobe niso dosegli.

Nujno je, da izpolnimo svoj dolg do starejših: poskrbeti moramo za starejše in za pripravljenost družbe na nadaljnje podaljševanje življenja. Izhodišče za to mora biti jasno: kakovost in

dostojanstvo življenja vseh starejših ljudi danes in v prihodnosti.

DOLGOTRAJNA OSKRBA ZA POMOČ STAREJŠIM IN ONEMOGLIM

Slovenija se že skoraj celo desetletje ukvarja z uvajanjem novega sistema dolgotrajne oskrbe. Kot najhitreje starajoča se država med članicami Evropske unije imamo na tem področju izrazit problem: primanjkuje mest v domovih za starejše, sistem pomoči na domu pa je različno urejen po občinah ter neenako dostopen. Za investicije in storitve primanjkuje po ocenah vsaj 250 milijonov evrov na leto, novi in komplementarni modeli skrbi za starejše (npr. stanovanjske skupnosti) so podrazviti. Situacija se zaradi naglega staranja prebivalstva in bolezni (npr. demenca) radikalno poslabšuje iz leta v leto. Ključni problem je financiranje: tako kot prejšnje vlade je tudi aktualna vlada pripravila zakon, ni pa rešila problema financiranja.

V Sloveniji trenutno več kot 12.000 starejših čaka na sprejem v dom za starejše. Tisti, ki posteljo v domu že imajo, pa težko shajajo s stroški. Skoraj celotno breme oskrbe in pomoči je namreč na oskrbovancih in njihovih svojcih. Tudi za pomoč na domu je treba dolgo čakati, mnogi si je niti ne morejo privoščiti. Cene so različne od občine do občine, ni enotnih standardov storitev, v nekaterih okoljih teh storitev sploh ni na voljo ali pa imajo premalo kapacitet glede na potrebe med ljudmi. Tudi če storitve so, si jih mnogi ne morejo privoščiti.

Tudi če jutri uredimo financiranje dolgotrajne oskrbe in tudi na tem področju postanemo socialna država, to ne bo konec izzivov. Ne le zato, ker je treba zgraditi dovolj domov za 12.000 čakajočih, ampak tudi zato, ker se domovi že danes srečujejo s pomanjkanjem kadra za to plemenito, a težko in slabo plačano delo.

Dolgoživost je novodobna danost, pridobitev in hkrati tveganje, pred katerim kot posamezniki in kot družba nismo zavarovani. Samo javno socialno zavarovanje lahko zagotavlja enako in pravično dostopnost do storitev, ki jih starejši potrebujejo za dostojno starost. Zato Slovenija potrebuje novo obliko socialnega zavarovanja, za katerega morajo po načelih medgeneracijske solidarnosti prispevati vsi. To je edini način, da kot družba pravično odgovorimo na akutne probleme in neželene trende:

- velik razkorak med potrebami in možnostmi (tako po nastanitvi v domu kot tudi po drugih oblikah pomoči),
- veliko breme za posameznika in družine, ki ob skrbi za svojce prispevajo za oskrbo in pomoč starejših "iz žepa", zasebna plačila pa predstavljajo tri četrtine vseh izdatkov za dolgotrajno oskrbo,
- naraščajoča revščina starejših, še posebej starejših žensk,
- komercializacija zavarovanja pred tveganji, s tem pa povečevanje neenakega dostopa do življenjsko pomembnih oblik pomoči in izključenost najbolj solidarnosti potrebnih, revnih ljudi,
- premestitev bremena za dolgotrajno oskrbo na

revne ženske v aktivni dobi, ki s tem izgubljajo enake možnosti za dostojno plačano in zavarovano delo in same postajajo kandidatke za revne in izgorele upokojenke.

K temu moramo pristopiti kot socialna država. Na tem področju zaradi odlaganja nujnih reform postajamo neoliberalni divji zahod, kjer je skrb za starejše pretežno prepuščena njim samim in družinam. To je veliko breme.

SD zagovarja novo socialno zavarovanje, v katerega po medgeneracijskem in solidarnostnem načelu prispevamo vsi - aktivni in upokojenki, po progresivnem načelu (več imaš, več daš) in z upoštevanjem načela "vsako delo šteje". Z zakonom bomo uveljavili integriran pristop, ki upošteva tako socialne kot psihološke in zdravstvene vidike potreb starejših.

Takoj moramo pristopiti k vzpostavitvi novega socialnega zavarovanja za pomoč in oskrbo v starosti, ki bo zagotovilo integrirane socialne in zdravstvene storitve, po načelu medgeneracijske solidarnosti. Potrebni so namreč stabilni viri za enotno košarico storitev, do katerih bo upravičen uporabnik, z enako dostopnostjo na območju celotne države.

Na ravni celotne države je treba vzpostaviti enoten standard oskrbe s pomočjo na domu po enotni ceni in z enako dostopnostjo na območju celotne države. Slednja bo organizirana kot javna mreža z vključevanjem nevladnih organizacij, socialnih podjetij in prostovoljk in prostovoljcev v sistem javno zagotovljene oskrbe.

Naloga države je, da spodbudi in aktivira gradnjo oskrbovanih stanovanj, domov za varstvo odraslih in v naše skupnosti pripelje sodobne koncepte zagotavljanja dolgotrajne oskrbe, kot so denimo družinska skupnost, četrta generacija domov za varstvo odraslih, dnevni centri za starejše, grajena infrastruktura pa mora biti prilagojena aktivnemu programu in deinstitucionalizaciji. Starejši so namreč pomemben del naše skupnosti, zato je pomembno, da so aktivno prisotni v življenju naše skupnosti in po svojih zmožnostih tudi delovno aktivni.

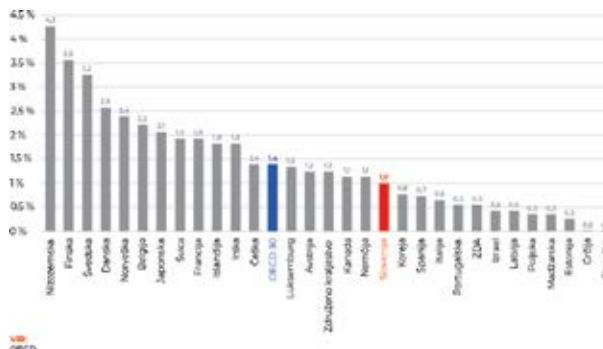
POGLAVITNE REŠITVE

- novo socialno zavarovanje, v katerega bodo v skladu z možnostmi (progresivna lestvica) prispevali aktivni in upokojeni prebivalci, s ciljem, da se zagotovi potreben obseg dodatnih sredstev (in znotraj tega integrirajo obstoječi viri), da se bistveno zmanjša ali odpravi potrebo ter obveznost po prispevkih potomcev in svojcev,
- integriran pristop, ki bo upošteval socialni, psihološki in zdravstveni vidik potreb starejših, z enostavnim vstopnim sistemom in prijazno obravnavo uporabnikov,
- enotna košarica storitev, do katerih je upravičen uporabnik, z enako dostopnostjo na območju celotne države,
- enoten sistem standardov oskrbe s pomočjo na domu po enotni ceni in z razvito mrežo na območju celotne države, ki bo organizirana kot javna mreža z vključevanjem nevladnih organizacij, socialnih podjetij in prostovoljcev

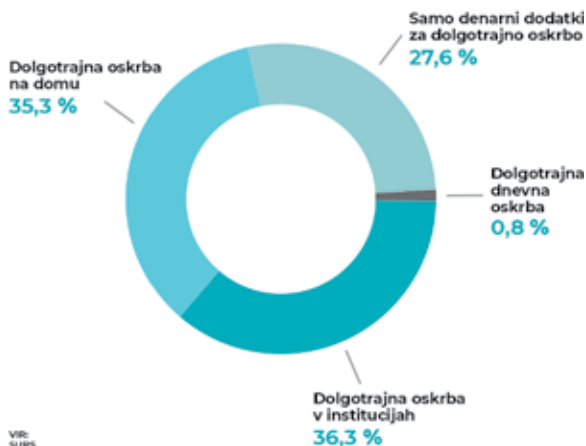
in prostovoljcev v sistem javno zagotovljene oskrbe,

- zagotovitev dodatnih investicijskih virov, da se razširijo možnosti za izgradnjo socialne infrastrukture v lokalnih skupnostih, na osnovi lokalno ugotovljenih investicijskih potreb po različnih institucionalnih ureditvah javne mreže oskrbe za starejše (domovi niso edina možna rešitev),
- javni nadzor nad kakovostjo in smotrno uporabo sredstev za dolgotrajno oskrbo,
- zagotovitev kakovostnih kadrov za profesionalno oskrbo in pomoč starejšim, vključno s sistemom spodbujanja in vključevanja prostovoljstva,
- razvoj dopolnilnih in alternativnih oblik skupnostne oskrbe, kot so bivalne zadruge, stanovanjske skupnosti in varovana stanovanja ter dnevno varstvo starejših

Slovenija ima prenizek obseg izdatkov za dolgotrajno oskrbo. Po podatkih OECD Slovenija namenja za dolgotrajno oskrbo manj od povprečja držav članic OECD (povprečje je 1,4 % BDP, Slovenija 1% BDP).

Prejemniki dolgotrajne oskrbe po načinu izvajanja (2016)

SLOVENSKE DEMOGRAFSKE REZERVE

Danes iz državnega proračuna vsako leto pokrivamo primanjkljaj pokojninske blagajne v višini 1,5 milijarde evrov. Projekcije kažejo, da bo čez 20 let potrebno pokriti že za 3 milijarde evrov primanjkljaja. Nujno je, da se za zagotovitev dolgoročne vzdržnosti pokojninskega zavarovanja privarčujejo sredstva za kritje demografsko najbolj neugodnih let po letu 2035, ko bo razmerje med aktivnim in upokojenim prebivalstvom najbolj kritično.

Ideja zakona o slovenskih demografskih rezervah je preprosta: z zavarovanjem virov za pokojnine prihodnjih generacij se zagotovi njihova medgeneracijska solidarnost, saj če mladi ne bodo imeli zaupanja, da bo pokojninski sistem koristil tudi njim, ga ne bodo več pripravljene

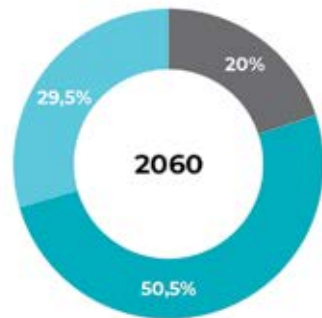
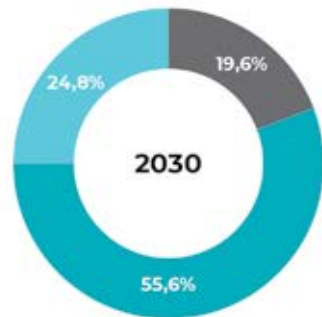
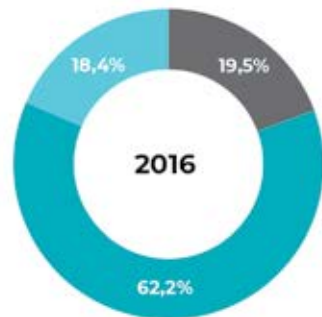
financirati. Razmerje med aktivnim in upokojenim prebivalstvom se zaostruje.

To lahko usodno vpliva na pokojninsko blagajno. Pravica do pokojnine je namreč neposredno povezana z vplačili, ki jih zaposleni prispevajo za pokojninsko zavarovanje.

Ključna rešitev je zato vzpostavitev neodvisnega demografskega sklada, ki bo upravičen do virov iz državnega premoženja in dela dohodkov proračuna. Sklad ne deluje kot upravitelj podjetij, temveč kot upravitelj sredstev, ki kot globalni portfeljski vlagatelj razprši sredstva po svetu s ciljem čim višjega donosa in sredstev v obliki, ki omogoča sofinanciranje. V ta namen se Kapitalska družba preoblikuje v družbo Slovenske demografske rezerve, ki ga upravlja nadzorni svet, v katerem so 4 predstavniki vlade, 4 predstavniki deležnikov (socialni partnerji, mladi in upokojenici) in 1 predstavnik Komisije za nadzor javnih financ Državnega zbora.

Gre za premostitev luknje, ki bo nastala zaradi demografskih razlogov. Pri tem zagovarjamo jasen in izključni namen sklada – to je sofinanciranje pokojninske blagajne po dvajsetih letih akumulacije in plemenitenja sredstev, ne pa tudi drugih ciljev in sprotnega financiranja tekoče porabe, ker je že ta osnovni cilj težko dosegljiv. V ta namen zakon predvideva 20-letno obdobje akumulacije premoženja, da bi sploh dosegli zeleni učinek, brez sprotne izplačil iz sklada. Sofinanciranje pokojnin iz sklada je predvideno vse tja do leta 2070, ko projekcije kažejo na zmanjšanje vrzeli v pokojninski blagajni.

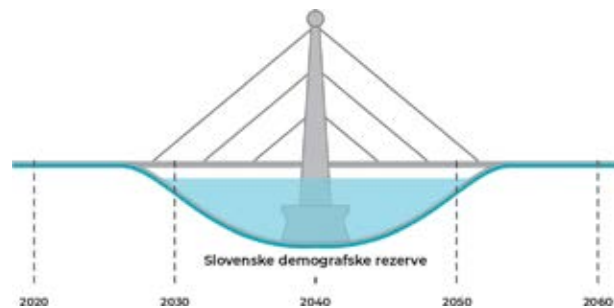
Čibanje števila prebivalcev po starostnih skupinah

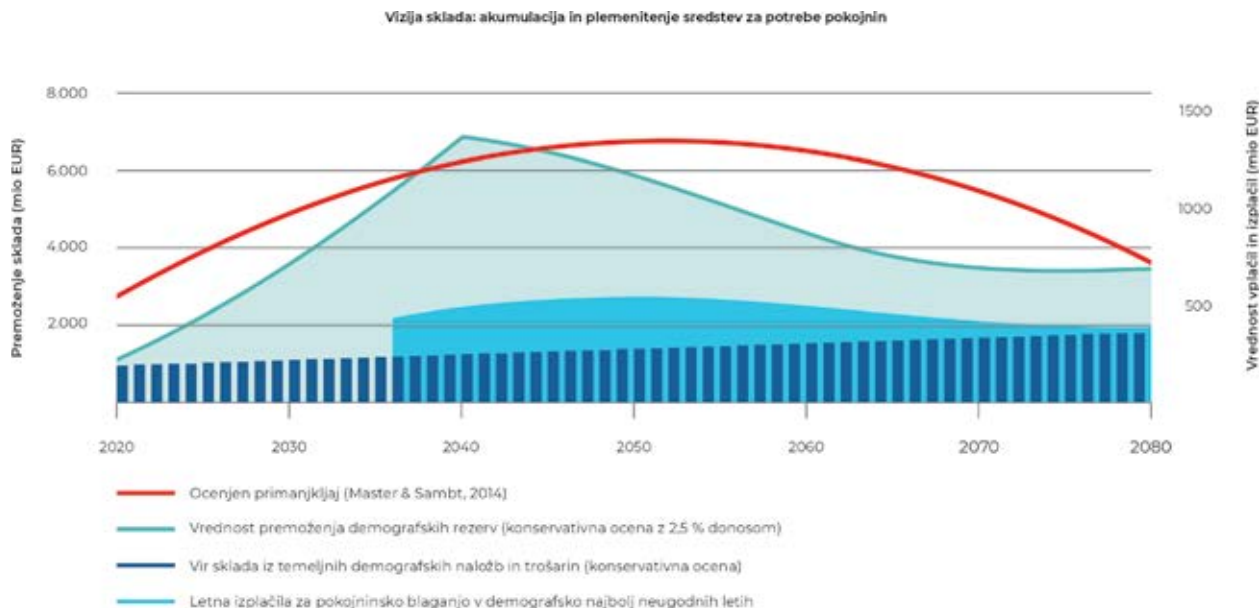
SURS ZA 2016, EUROPOP 2013 ZA 2030 IN 2040

■ Prebivalci 0 - 24 let
■ Prebivalci 25 - 64 let
■ Prebivalci 65 let in več

Zakon predvideva stalne in dodatne vire. Kot stalni vir načrtujemo donos državnih podjetij, v ta namen pa uvajamo pojem temeljnih demografskih naložb, katerih donosi in kupnine so v celoti namenjeni trajni rasti vrednosti in donosnosti naložb demografskega sklada. Gre za idejo uravnoteženega portfelja, vredno okoli 1,3 – 1,4 milijarde evrov.

Temeljne demografske naložbe bi lahko zagotavljale okoli 110 milijonov letnih prihodkov sklada. Uravnotežene na strateške, pomembne in portfeljske, kot jih določa tudi Zakon o SDH. Te naložbe so izbrane zaradi donosnosti, zaradi pomembnosti in ker tudi v družbi velja, da gre v teh primerih za “družinsko srebrnino.” Za odtujitev teh naložb bo potrebno soglasje Državnega zbora. Kot dodatne vire zakon predvideva delež donosa in kupnih od ostalih kapitalskih naložb, za zagotovitev finančne stabilnosti pa do 2 % trošarin in npr. 30 % dajatve za izkoriščanje vode in vodnih virov, v nadaljevanju pa tudi iz drugih dajatev za uporabo naravnih virov.

Upravljanje sklada je predvideno po modelu vključevanja vseh ključnih deležnikov, zato je tudi za 5-letno strategijo upravljanja demografskega sklada predviden dogovor v okviru socialnega dialoga – potrditev na Ekonomsko-socialnem svetu, pa tudi sprejetje v Državnem zboru.

KLJUČNE REŠITVE

Jasno opredeljen cilj: sofinanciranje pokojnin po 2040

Koncept demografskega sklada izvira iz zakonsko jasno opredeljene potrebe: sofinanciranje primanjkljaja ZPIZ, ki ga mora pokrivati državni proračun. V sedanjosti mora proračun vsako leto

dodati ZPIZ znesek med 1 in 1,5 mrd. Čez 20 let se bo ta znesek približal 3 milijardam, zato se demografske rezerve oblikujejo z namenom, da v dobi akumulacije zberejo in oplemenitijo sredstva, s katerimi bo mogoče sofinancirati primanjkljaj v pokojninski blagajni po letu 2040.

Naložba v pokojninsko varnost prihodnjih generacij

Pomembno je poskrbeti tudi za pokojninsko varnost generacij, ki danes šele vstopajo na trg dela. Ključna prednost predvidenega demografskega sklada je konec izčrpanja skupnih sredstev za tekočo pokojninsko porabo. Namesto tega se sredstva sklada 20 let akumulirajo, z njimi pa se bodo v letih 2040-2070

sofinancirale pokojnine prihodnjih generacij upokoјencev. V vmesnem času bo pokojninski primanjkljaj kril proračun.

Temeljne demografske naložbe, zavarovane pred privatizacijo, kot stalni vir financiranja sklada

S konceptom temeljnih demografskih naložb se ključna podjetja v državni solasti zavarujejo pred privatizacijo, celotne njihove dividende, donos in morebitne kupnine pa so namenjene skladu kot njegov stalni vir financiranja. Za njihovo odsvoјitev je potrebno soglasje DZ, kar preprečuje privatizacijo brez politične odgovornosti.

Dodatni viri za stabilnost sklada

Za stabilnost financiranja sklada bo ta upravičen tudi do dodatnih virov, ki so sestavljeni iz deleža dividend in morebitnih kupnin od ostalih državnih kapitalskih naložb ter do dve odstotni točki zbrane trošarine. Odprta ostaja možnost, da se skladu prepusti deleže drugih dajatev in se ga tako dodatno okrepi, predlog zakona pri tem cilja tudi na dajatve zaradi obremenjevanja okolja in zato med vire vključuje tudi prihodke od vodnih koncesnin.

Demografske rezerve upravljajo sredstva, ne podjetij

Demografski sklad je upravitelj sredstev, ne podjetij! Naloga sklada je izpolniti cilj – zbrati sredstva za sofinanciranje pokojninskega primanjkljaja. V ta namen so njegove naložbe

namenjene trajni rasti vrednosti in donosnosti sredstev v obliki, ki omogoča sofinanciranje. Zato demografske rezerve delujejo kot globalni portfeljski vlagatelj, ki ne upravlja velikih podjetniških deležev, njegova sredstva pa so naložena globalno in razpršeno. Na ta način je brez omejitev, ki jih prinaša upravljanje strateško pomembnih podjetij, poskrbljeno za to, da se lahko sklad posveti izključno maksimiranju donosa vloženih sredstev.

Ločeno upravljanje sredstev in podjetij

Po tem zakonu bo SDH ostal pogodbeni upravitelj državnih podjetij, zadolžen za korporativno upravljanje v interesu njihovega razvoja, povečevanja vrednosti in zagotavljanja ciljnih donosov, medtem ko se bo KAD preoblikoval v družbo Slovenske demografske rezerve d.d. s sedežem v Mariboru.

Demokratičen model upravljanja z vključenostjo deležnikov

Slovenske demografske rezerve bo upravljal 9-članski nadzorni svet, ki ga imenuje Državni zbor RS in sicer 4 člane na predlog Vlade, 4 člane (vsak 1) predstavniki delojemalcev (sindikati), delodajalcev in upokoјencev ter mladih, ter 1 na predlog Komisije za nadzor javnih financ, kjer ima večino opozicija. Na ta način se preprečuje popoln politični nadzor nad državnim gospodarstvom, zagotavlja pa demokratični model upravljanja z vključenostjo socialnih partnerjev ter sedanjih in prihodnjih generacij.

MINIMALNA POKOJNINA / POPRAVKI ZA TISTE Z NAJNIŽJO POKOJNINO

Slovenija je pred nekaj leti na predlog Socialnih demokratov določila minimalno pokojnino za vse s polno pokojninsko dobo. Danes minimalna pokojnina znaša 620 evrov, uživa pa jo približno 80.000 upokojencev. Na drugi strani 58.000 upokojencev prejema manj kot 442 evrov pokojnine, 97.000 upokojencev pa ima pokojnino nižjo od praga tveganja revščine. Med njimi so še posebej prizadete upokojene ženske, katerih število hitro narašča.

Socialni demokrati menimo, da problema nizkih pokojnin ni mogoče reševati s parcialnimi posegi v pokojninski sistem, saj se s tem uničuje pravičnost sistema, ki temelji na solidarnosti (prenos od tistih, ki imajo več, k tistim, ki imajo manj) in tudi meritokraciji (tisti, ki več vplača, tudi več dobi). Problem nizkih pokojnin je treba rešiti z večjo dostopnostjo varstvenega dodatka, kjer bi morali imeti tudi centri za socialno delo več diskrecijske pravice pri presoji, kdo potrebuje pomoč in kdo ne.

Razdelitev upokojencev po višini pokojnine

SOLIDARNOST ZA ENAKOST MED GENERACIJAMI

Kapitalizem, kakršnega smo razvili po spremembi političnega in ekonomskega sistema, je najbolj poslabšal položaj mladih, industrijskih delavcev in delavk v tehnološko zastarelih industrijah, slabše izobraženih ljudi v storitvenih dejavnostih, malih kmetov ter upokoјencev, zlasti ovdovelih žensk. Obenem je srednjo generacijo zaposlenih žensk stisnil v sendvič hkratne skrbi za ekonomsko napol samostojne odrasle otroke, vnuke in ostarele in obnemogle starše.

Mladi po končanem šolanju ne dobijo stalnega dela, velika večina jih pristane v slabo plačanih prekarnih zaposlitvah. Mladi z nizkimi dohodki, in takih je največ, nimajo možnosti, da bi samostojno zaživeli v lastnem ali najetem stanovanju in si ustvarili družino, če jim pri tem ne pomagajo starši in drugi sorodniki, saj vse od osamosvojitve stanovanje ni pravica, ampak vir profita. Na drugi strani življenjske osi imamo revne upokoјence, med katerimi so najbolj ranljive zlasti ovdovele ženske. Kljub uvedbi minimalne pokojnine za dopolnjeno pokojninsko dobo ostaja problem nizkih pokojnin daleč pod mejo dostojnega življenja ali praga revščine. Starejšim na solidaren način niso dostopne v starosti nujne storitve oskrbe in pomoči, hkrati pa so največja žrtev dolgih čakalnih dob, saj si samoplačniških storitev praviloma ne morejo privoščiti.

To jasno kaže, da imamo kot družba opraviti z velikimi neenakostmi znotraj generacij. Temeljni princip mora zato biti medgeneracijska solidarnost za doseganje večje enakosti.

VAS

MIŠI
KIRAT

RAM
SVOD
IDEJO.

SOCIALNA
DEMOKRATIJA
SD

SIJALNI
MOKR

Klepet
ob kavi s
Tanjo Fajon

Pridi na kavo
s Tanjo Fajon

Tanjo Fajon

SD

10.000 novih javnih najemnih stanovanj

Nova najemna stanovanja in domovi za študente ter starejše

Slovenija potrebuje rešitve za bivanje za mlade, družine in starejše. Imamo jasen načrt za izgradnjo javnih najemnih stanovanj in aktivacijo praznih, neizkoriščenih stanovanj. Zgradili bomo domove za študente, da študentom zagotovimo dostopno ponudbo bivanj. Z vlaganji v domove za starejše bomo povečali kapacitete za institucionalno oskrbo starejših.

Socialni demokrati smo pripravili model izgradnje 10.000 dodatnih, novih javnih najemnih stanovanj. Gre za največji javni projekt gradnje stanovanj doslej, vreden 1,3 milijarde evrov v obdobju do leta 2030. Model je pripravljen na predpostavki, da v povprečju najemnina za novo 65 m² veliko stanovanje v Ljubljani ne presega 350 evrov na mesec.

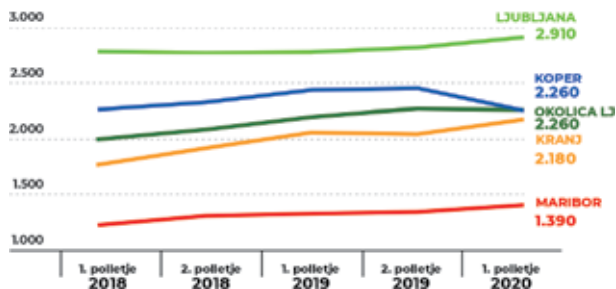
V Sloveniji imamo stanovanjsko krizo, ki je posledica dolgoletnega prepuščanja stanovanjskega področja trgu. To je povzročilo vrsto nesorazmerij in nezadovoljene potrebe po ustreznem bivanju več generacij. Vse več državljanov, med njimi največ mladih in mladih družin, danes vse težje dostopa do stanovanj. To potrjujejo tudi javne evidence ter čakalni seznamei občin in stanovanjskih skladov. Zato imamo danes rekordne cene nepremičnin, ki si jih mladi in srednji razred ne morejo privoščiti. Po deležu lastniških stanovanj smo v evropskem vrhu, po deležu stanovanj za najem na samem repu. Javni interes in zato naloga države je, da z aktivno stanovanjsko politiko omogoča človeku dostojno življenje.

S privatizacijo nekdanjih družbenih stanovanj se je država odpovedala svoji aktivni stanovanjski politiki in jo prepustila prostemu trgu. S tem se je osiromašil fond potrebnih javnih najemnih stanovanj, saj ni bilo več spodbud in potrebnih sredstev za izgradnjo novih najemnih stanovanj. Kot ponavadi se negativne posledice ne pokažejo takoj, vendar pa ta čas slej ali prej pride.

Trideset let kasneje mnogi lastniki teh stanovanj zaradi nizkih prihodkov žal niso več plačilno sposobni vzdrževati svojega premoženja. Ker kot lastniki niso upravičeni do posameznih transferjev, živijo v prikriti revščini. Na drugi strani so zaradi pomanjkanja javnih najemnih stanovanj vrste upravičenih prosilcev vsako leto daljše. Po podatkih iz leta 2018 se je na razpise za javna najemna stanovanja, ki jih oddajajo občine, stanovanjski skladi in neprofitne stanovanjske organizacije, prijavilo več kot 10.000 prosilcev. Med njimi je največ mladih in mladih družin ter generacija od 30. do 40. leta, ki vse težje dostopa do stanovanj.

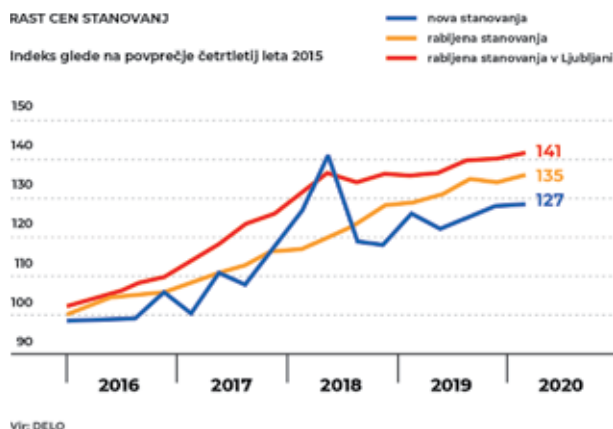
CENE RABLJENIH STANOVANJ

Povprečje v evrih za kvadratni meter

Cene nakupa stanovanj gredo v nebo, kar ni samo posledica dviga cen surovin in drugih materialov ter dražje delovne sile, ampak v prvi vrsti gradnje stanovanj za najbolj premožne, saj so tam donosi za investitorje višji. To je najbolj vidno v večjih mestih, kjer je primanjkljaj stanovanj največji, seveda pa manjša mesta in kraji pri tem ne zaostajajo. Ker ni ponudbe, rastejo tudi cene starih in dotrajanih stanovanj, ki pa jih kupci ne kupujejo

za lastne potrebe, ampak kot naložbo, najprej za nadaljnjo oddajo in – ko cena zraste – za prodajo. Ta stanovanja se oddajajo po relativno visokih najemninah, ki kljub subvencijam presegajo primerno obremenitev dohodka gospodinjstva, hkrati pa so ta najemna razmerja negotova. Očitno je, da popolno prepuščanje stanovanjske politike prostemu trgu ne deluje.

KAKO DO 10.000 NOVIH JAVNIH NAJEMNIH STANOVANJ?

Socialni demokrati smo že predlagali zakon, ki predstavlja največji javni projekt izgradnje stanovanj doslej. V obdobju od 2023 do 2029 želimo za gradnjo javnih najemnih stanovanj nameniti dodatnih 1,3 milijarde evrov javnih sredstev v obliki nepovratnih in povratnih sredstev ter državnih poroštev, da Slovenija pridobi novih 10.000 javnih najemnih stanovanj.

Zakon predvideva proračunsko financiranje javne stanovanjske izgradnje preko nove javne

službe, da se stanovanjskim skladom in drugim neprofitnim stanovanjskim organizacijam v javni lasti dodelijo spodbude v obliki nepovratnih in povratnih sredstev ter državnega porošstva za posojila, s katerimi bo mogoče med letoma 2023 in 2029 zgraditi 10.000 javnih najemnih stanovanj.

Predvidena sredstva za izgradnjo javnih najemnih stanovanj 2023 – 2029:

LETO	OBSEG DRŽAVNIH POROŠTEV	OBSEG POV RATNIH SREDSTEV	OBSEG NEPOV RATNIH SREDSTEV
2023	100.000.000 €	60.000.000 €	8.000.000 €
2024	100.000.000 €	60.000.000 €	8.000.000 €
2025	100.000.000 €	60.000.000 €	8.000.000 €
2026	125.000.000 €	65.000.000 €	9.000.000 €
2027	125.000.000 €	65.000.000 €	9.000.000 €
2028	125.000.000 €	65.000.000 €	9.000.000 €
2029	125.000.000 €	65.000.000 €	9.000.000 €
Skupaj	800.000.000 €	440.000.000 €	60.000.000 €

Z zakonom se v bistvu prenaša dober model izgradnje javnih najemnih stanovanj na Dunaju, ki velja za enega najboljših na svetu, a z eno pomembno razliko: medtem ko je tam vir financiranja prispevek na plače, je v primeru tega zakona predvideno proračunsko financiranje oziroma garancije. Toda zakon hkrati tudi določa, da se s posebnim zakonom uveljavi nov sistemski davčni vir, ki bo na trajen način zagotavljal sredstva za gradnjo javnih najemnih stanovanj. Gre potencialno za del davka na nepremičnine, katerega odsotnost je v Sloveniji tudi eden od razlogov za vrsto anomalij, ki jih imamo na stanovanjskem in nepremičninskem področju.

S pomočjo spodbud se lahko uvrstijo projekti, ki predvidevajo gradnjo, sanacijo ali nakup stanovanj, ki bodo namenjena oddaji v najem za nedoločen čas, umeščena bodo v naseljih znotraj statističnih regij, ki imajo izkazana tržna neravnotežja med ponudbo in povpraševanjem po najemnih stanovanjih. Zagotavljati pa morajo ustrezno bivanjsko kulturo, prilagojenost družinam, študentom, starejšim ali invalidnim osebam, pri tem pa vključevati tudi ustrezen zeleni in skupnostni prostor na funkcionalnih zemljiščih z ureditvijo površin za igro, rekreacijo in druženje.

Zakon med drugim prinaša tudi pomembno novost, ki državi in lokalnim skupnostim omogoča neposredno prodajo zemljišč za izgradnjo javnih najemnih stanovanj ali da na teh zemljiščih ustanovi stavbno pravico. Na ta način se sproščajo toge določbe sistemske zakonodaje, ki v praksi pogosto onemogoča uporabo javnih zemljišč za stanovanjsko gradnjo.

REGULACIJA NAJEMNIN

Hkrati s povečanjem fonda javnih najemnih stanovanj velja razmisliti o vzpostavitvi zakonske možnosti, da po zgledu nekaterih drugih zahodnih držav država omogoči občinam, da omejijo rast najemnin stanovanj, ki se oddajo na trgu. S tem bi odpravili oderuške najemnine ter vnaprej preprečili špekulativno gradnjo, ki povzroča gentrifikacijo in s tem povezane škodljive družbene in ekonomske posledice.

IZGRADNJA NOVIH ŠTUDENTSKIH DOMOV

Leta 2010 je bilo v Ljubljani v javnih študentskih domovih na voljo približno 7.500 postelj, v Kopru 220. Danes javni zavod Študentski dom Ljubljana še vedno razpolaga z okoli 7.500 študentskimi ležišči, študentski domovi Univerze na Primorskem pa s 382 študentskimi posteljami. Študentom je sicer na voljo tudi nekaj postelj v dijaških domovih in zasebnih študentskih domovih, a številke tudi skupaj s temi še zdaleč ne zadostijo povpraševanju ter ne dosegajo števila študentov, ki so upravičeni do subvencioniranega bivanja. Zaradi tega pomanjkanja se ustvarja dodaten pritisk na najemniški trg stanovanj, študentom pa bivanje predstavlja velik strošek in dodatno oviro pri študiju.

Ležišča v zavodu po letih

1949: 248	1979: 3.176	1996: 6.309	2007: 7.439
1950: 510	1981: 3.675	1997: 6340	2008: 7.439
1952: 664	1982: 3.919	1998: 6.561	2009: 7.439
1953: 928	1983: 4.201	1999: 6.567	2010: 7.492
1954: 1.049	1984: 4.864	2000: 6.588	2011: 7.491
1961: 1.276	1985: 5.600	2001: 6.588	2012: 7.454
1962: 1.458	1986: 5.792	2002: 6.370	2013: 7.453
1963: 1.627	1991: 5.868	2003: 6.377	2014: 7.459
1964: 1.921	1992: 6.253	2004: 6.438	2015: 7.453
1968: 2.356	1994: 6.311	2005: 6.438	
1971: 2.720	1995: 6.316	2006: 7.405	

V Ljubljani se število postelj, ki je na voljo študentom, praktično ni omembe vredno spremenilo že vse od leta 2006. Na Primorskem prav tako beležijo veliko pomanjkanje študentskih

postelj, kar se kaže v dolgih čakalnih listah upravičencev za sprejem v študentski dom.

To je treba po več kot desetletju stagnacije spremeniti v smeri kontinuirane gradnje novih študentskih domov (kapacitet): povečati moramo število študentskih postelj v študentskih domovih in študentske domove prilagoditi sodobnim standardom bivanja. Ključni problem je pomanjkanje proračunskih in namenskih sredstev, ki jih je treba povečati in jih nameniti povečanju študentskih namestitvenih zmogljivosti.

Naš cilj je zgraditi najmanj štiri nove študentske domove na leto in tako povečati kapaciteto javnih študentskih domov za vsaj 5.000 postelj do leta 2030. S tem bi po več kot desetletju in pol stagnacije uspeli načrtno drastično povečati število razpoložljivih bivanjskih kapacitet za študente. Hkrati bi dosegli sprostitev pritiska študentov na najemniški trg v Ljubljani ter na Primorskem in predvsem zagotovili široko dostopnost študija mladim.

IZGRADNJA DOMOV ZA STAREJŠE

Kot najhitreje starajoča se država med članicami Evropske unije imamo izrazit in kompleksen izziv: nimamo sprejetega zakona o dolgotrajni oskrbi, primanjkuje mest v institucionalnem varstvu (predvsem v domovih za starejše), sistem pomoči na domu pa je različno urejen po občinah ter neenako dostopen.

Zato že dalj časa zaznavamo povečane potrebe

po pomoči in varstvu starejših od 65 let in s tem velik pritisk na izvajalce institucionalnega varstva starejših. Kapacitete se z leti niso povečevale glede na potrebe, podrazvita je tudi ponudba storitev v skupnosti, namenjenih podaljševanju bivanja v domačem okolju, ki preprečujejo socialno izključenost in prispevajo k višji kakovosti življenja.

Slovenija se je zavezala k maksimalno 4,8% vključenosti starejših od 65 let v institucionalno varstvo starejših. Tako v Sloveniji do leta 2030 potrebujemo 25.000 mest za osebe, starejše od 65 let.

Pri številnih izvajalcih je ravno zaradi neprimernih bivalnih pogojev in kadrovskih normativov težko ali celo nemogoče zagotoviti ustrezno bivalno okolje s potrebno oskrbo v skladu z izdanimi smernicami zdravstvene stroke ter z minimalnimi tehničnimi zahtevami za izvajalce socialnovarstvenih storitev. Slednje velja za domove za starejše občane in za institucije, v katerih bivajo uporabniki s posebnimi potrebami (na primer osebe z motnjami v duševnem razvoju, osebe s težavami v duševnem zdravju, kombiniranimi motnjami). S preteklimi investicijami v prizidke in dodatne enote se je v veliki meri reševalo prostorsko stisko v večposteljnih sobah. V letu 2020 smo tako v domovih za starejše še vedno imeli 595 triposteljnih sob, 358 štiriposteljnih sob in 35 petposteljnih sob, veliko večino v javnih zavodih.

Širjenje mest v institucionalnem varstvu

LETO	JAVNI ZAVODI		KONCESIONARJI	
	ŠT.	KAPACITETA	ŠT.	KAPACITETA
2005	60	14.547	18	2.047
2008	60	15.391	27	2.833
2009	60	15.228	32	3.710
2010	60	15.252	34	3.874
2011	60	15.093	36	4.234
2012	59	15.154	39	4.819
2013	59	15.367	39	4.851
2014	59	15.375	39	4.849
2015	59	15.385	41	5.152
2016	59	15.443	41	5.159

Za uspešno obvladovanje navedenih izzivov in za zagotavljanje varnega in prijaznega bivalnega okolja bomo do leta 2030 za zagotovitev 2000 dodatnih postelj namenili 120 milijonov evrov. Vsako leto bomo tako zagotovili vsaj 250 dodatnih kapacitet v domovih za starejše.

V Sloveniji se še vedno soočamo s prepočasnim procesom deinstitucionalizacije oziroma krepitve oskrbe v skupnostih za vse, ki potrebujejo pomoč druge osebe. K procesu deinstitucionalizacije nas zavezujejo številni mednarodni dokumenti na ravni EU in Združenih narodov. Konvencija o pravicah invalidov v 19. členu določa tudi, da morajo države podpisnice sprejeti vse potrebne ukrepe, da omogočijo uresničevanje pravice do življenja v skupnosti za različne ciljne skupine (invalidi, otroci in mladostniki z ovirami, mladostniki po zaključenem rejništvu ali bivanju v zavodu, starejši od 65 let, osebe s težavami v duševnem zdravju, osebe brez doma). Zato bomo posebno pozornost namenili krepitvi oskrbe v skupnosti in razvoju skupnostnih služb. S podpora

različnih izvajalcev storitev in programov in z vzpostavitvijo pomembne infrastrukture pa bomo prispevali k vzpostavljanju možnosti za čim samostojnejše bivanje, oskrbo po meri in čim hitrejšo vključevanje v življenje in delo. S tem bomo neposredno prispevali k uresničevanju 19. člena Konvencije o pravicah invalidov, ki določa, da morajo države podpisnice sprejeti vse potrebne ukrepe, da omogočijo uresničevanje pravice do življenja v skupnosti.

Zelena energija

Pospešen prehod v nizkoogljično družbo z zeleno energijo

Podnebna kriza zahteva korenito zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, da preprečimo prekomeren dvig svetovnih temperatur. Evropska unija se je zavezala k 55 % zmanjšanju emisij do leta 2030 in k ogljični nevtralnosti do leta 2050. To Slovenijo postavlja pred težko nalogo: kako se na trajnosten način preskrbeti z zadostnimi količinami energije in zmanjšati izpuste CO₂ v prometu, energetiki, industriji, kmetijstvu in v vseh drugih sektorjih. Časa je malo, naloge zahtevne.

Energetski prehod v ogljično nevtralno družbo je nujen. Predstavlja veliko razvojno priložnost, pa tudi tveganje, da bo s prehodom ogrožena zanesljivost preskrbe, povišane cene in povečana energetska revščina. Sloveniji se ne sme zgoditi, da bi bila energetska tranzicija vir družbene nestabilnosti, namesto da bi bila razvojna priložnost za skupnost. Za uspešnost prehoda v nizkoogljico družbo je ključno zagotoviti izvedljivost, sprejemljivost in pravičnost porazdelitve koristi in bremen za uporabnike. Tehnologije za uporabo obnovljivih virov energije morajo postati široko in cenovno dostopne. S pravim načrtom lahko z njimi ustvarimo varna in zelena delovna mesta.

Za doseganje ogljične nevtralnosti je treba v naslednjih 30 letih z brezogljicnimi viri nadomestiti dve tretjini sedanjih virov. To pomeni ob dani učinkovitosti rabe energije izgradnjo do 39 TWh nadomestne brezogljicne proizvodnje električne energije. Danes Slovenija proizvede povprečno 7,5 TWh brezogljicne električne energije, kar pomeni, da moramo za več kot petkrat povečati svojo proizvodnjo iz obnovljivih in brezogljicnih virov.

Slovenijo zavezuje Pariški podnebni sporazum, zmanjšanje emisij toplogrednih plinov do leta 2030 za 55 % v primerjavi z letom 2005 in doseganje ogljične nevtralnosti do leta 2050. To pomeni, da moramo poskrbeti, da naše življenje, delo in gospodarstvo ne bodo več imeli negativnih učinkov na podnebje.

NUJNO JE ZMANJŠANJE EMISIJ V VSEH SEKTORJIH - OD PROMETA DO ENERGETIKE

Slovenija je v energetiki v zadnjih letih zmanjšala emisije toplogrednih plinov za več kot četrtino, medtem pa so se v prometu povečale emisije za skoraj tretjino. V energetiki je predvideno nadaljnje zmanjšanje v naslednjih 10-ih letih še za nadaljnjih 34 %, s predčasno ustvaritvijo TEŠ pa celo za 90 %, v prometu se predvideva porast emisij za 12 %. Da Slovenija doseže cilje zmanjšanja emisij, je potreben pristop v vseh sektorjih, ne pa da se v eni dogajajo drastični pretresi, v drugi pa je rast toplogrednih plinov neregulirana.

PSS	LETNE EMISIJE TGP [kt CO ₂ ekv]		SEKTORSKI CILJI ZMANJŠANJA GLEDE NA LETO 2005		
	2005	2017	2030 DPSS	2040 DPSS	2050 DPSS
Promet	4.416,5	5.541,4	+ 12 %	- 57 %	- 99 %
Energetika	6.974,4	5.323,7	- 34 %	- 90 %	- 99,9 %
Industrija	3.910,7	2.887,0	- 43 %	- 60 - 70 %	- 87 %
Kmetijstvo	1.709,4	1.688,2	- 1 %	- 8 %	- 22 %
Široka raba	2.660,8	1.456,2	- 76 % STAVBE	- 89 % STAVBE	- 96 % STAVBE
Ravnanje z odpadki	847,6	557,0	- 65 %	- 74 %	- 80 %

VSE
OSNUTEK DOLOGROČNE PODNEBNE STRATEGIJE SLOVENIJE DO LETA 2050, FEB 2020

RASTOČA ENERGETSKA ODVISNOST

Slovenija že danes ne proizvede dovolj električne energije za potrebe prebivalstva in gospodarstva. Potrebe po električni energiji se povečujejo hitreje kot razpoložljivi viri. Tako raste razkorak med domačo proizvodnjo in potrebami uporabnikov. Električna energija iz Nuklearne elektrarne Krško in Termoelektrarne Šoštanj predstavlja dve tretjini sedanje proizvodnje, pa Slovenija kljub temu na letni ravni uvozi okoli 20 % energije.

Slovenija zaradi strateških razlogov ne sme povečati svoje uvozne odvisnosti od električne energije na več kot 25 %. Zato so potrebna obsežna vlaganja v obnovljive vire energije, povečanje učinkovitosti rabe energije in odločitev o prihodnosti jedrske energije. Cene električne energije se povečujejo že sedaj. Z nepremišljenim in prehitrim zapiranjem velikih proizvodnih zmogljivosti pa bo Slovenija še bolj ranljiva za podražitve, ki bodo na koncu udarile po žepu

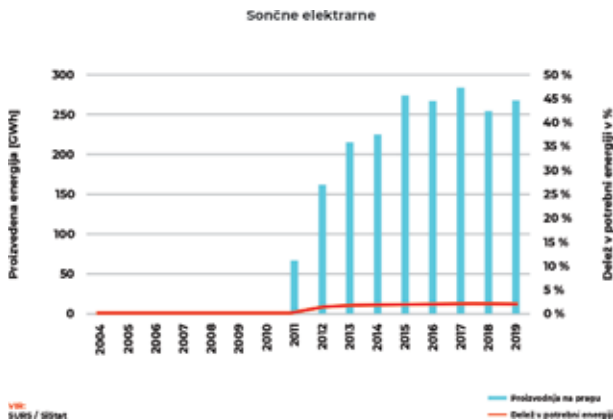
prebivalstvo in konkurenčnost gospodarstva. Najdražja energija je namreč tista, ki je nimaš.

Da bi lahko zagotovili zanesljivo, trajnostno in sprejemljivo oskrbo z električno energijo, mora Slovenija skrbno proučiti razpoložljivost virov električne energije. Zaradi odgovornosti do prebivalstva, družbenih sistemov in gospodarstva se v tem trenutku ne moremo vnaprej odreči nobenemu potencialnemu viru energije, ne da bi natančno vedeli, koliko časa bo trajala izgradnja nadomestnih virov, kakšne so za to potrebne investicije, cena energije in vplivi na okolje. Za zagotovitev zanesljive in nizkoogljične oskrbe z energijo je nujno koordinirano upravljanje celotnega energetskega sistema in energetskega prehoda.

NALOŽBE V OBNOVLJIVE VIRE ENERGIJE

Obnovljivi viri energije imajo še veliko potenciala. Danes s sončnimi elektrarnami v Sloveniji proizvedemo le 2 % potrebne energije.

Za uresničitev tega potenciala, še posebej na strehah javnih in zasebnih objektov, pa je treba namesto sedanjih kampanjskih shem vzpostaviti za investitorje in uporabnike vzdržno in dolgoročneje predvidljivo podporno shemo. Država mora spodbuditi prilagajanje lokalne proizvodnje in lokalnega odjema, vključno z vgradnjo hranilnikov, spodbujati pa tudi večje objekte na lokacijah, kjer je možna njihova priključitev na omrežje.

Dokapitalizirali bomo Eko Sklad in mu zagotovili dodatne vire novih finančnih mehanizmov EU za zelene investicije s pridobivanjem ugodnih virov na domačem finančnem in kapitalskem viru, tudi z izdajo obveznic. Tako bomo omogočili večini družin in podjetij, da na večstanovanjskih stavbah, na individualnih hišah in gospodarskih objektih namestijo sončne strehe, investicije pa financirajo pretežno iz prihranka cene električne energije.

Povečali bomo obseg razpoložljivih nepovratnih sredstev in ugodnih posojil za financiranje energetskih sanacij in instalacij tehnologij obnovljivih virov energije na javne in zasebne stavbe, spodbudili razvoj električne samooskrbe prebivalstva, skupnosti, gospodarskega in javnega sektorja.

Pomemben je tudi potencial geotermalne energije. Trenutno so pogoji za postavitev sistemov ogrevanja končnih porabnikov s pomočjo geotermalne energije nestimulativni. Zaradi pomena prehoda v nizkoogljico družbo in

domačega geotermalnega potenciala si je treba prizadevati za ureditev pogojev za trajnostno izkoriščanje tega pomembnega obnovljivega vira energije.

Zaradi naravnih danosti lahko bolje izkoristimo tudi energetski pomen biomase. Pri tem bomo podprli sproizvodnjo toplote in elektrike ter zmanjšali emisije škodljivih snovi z ekološko sprejemljivejšimi energenti in sodobnimi kurilnimi napravami.

V Sloveniji še ni v celoti izkoriščen potencial vodne energije. Za to je treba dokončati spodnjiesavsko verigo, graditi srednjiesavsko verigo, umestiti in zgraditi črpalne hidroelektrarne kot hranilnike in uresničiti druge proizvodne opcije za umeščanje hidroelektrarn. Med vsemi tehnologijami za proizvodnjo električne energije iz obnovljivih virov energije imajo hidroelektrarne tako energetske kot makroekonomske pozitivne učinke. Podpora tem tehnologijam pomeni tudi podporo nadaljnjemu razvoju domačega znanja in tehnologij, saj je večinski del vlaganj v te objekte možno realizirati z domačimi znanji in izdelki. To je mogoče le tam, kjer bodo dane možnosti za umestitev objektov v prostor.

PRIHODNOST JEDRSKE ENERGIJE V SLOVENIJI

Naraščajoča energetska odvisnost, prihajajoče zapiranje NEK in zaveze k razogljičenju družbe so pripeljale Slovenijo v fazo, ko je treba sprejeti strateško odločitev o prihodnosti jedrske energije

v Sloveniji. Jedrska energija lahko kot nizkoogljični vir pomembno prispeva k trajnostni energetski prihodnosti in družbeni blaginji. Projekt načrtovanja in priprave na gradnjo drugega bloka jedrske elektrarne je eden od osrednjih strateških razvojnih projektov Slovenije. Treba pa je pripraviti program razgradnje, zagotoviti sredstva za razgradnjo, izvesti zahtevne postopke, predvsem pa javnosti predstaviti priložnosti in tveganja projekta.

Socialni demokrati menimo, da bo podnebne cilje in hkratno energetsko neodvisnost težko doseči brez jedrske energije. Ocenjujemo pa, da je to tako pomembna in dolgoročna odločitev, da jo je treba po poglobljeni in temeljiti javni razpravi sprejeti na referendumu.

Opuščanje premoga zahteva energetsko in gospodarsko prestrukturiranje Šaleške doline. Pri opuščanju premoga ne sme biti ključna le ciljna letnica, ampak predvsem pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za pravično tranzicijo. Zavzemamo se, da se ukrepi, ki bodo dolgoročno vplivali na ekonomske, socialne in okoljske razmere v naši državi, sprejemajo ob izpolnjevanju in zavedanju naslednjih pogojev.

- Ekonomsko, razvojno, finančno in socialno breme opuščanja premoga mora temeljiti na načelih pravične tranzicije, torej pravični porazdelitvi bremena med vse prebivalce Slovenije. Opustitev uporabe premoga in odločitev glede uporabe drugih virov energije je strateška odločitev EU in države Slovenije, bremena in posledic izstopa pa ne sme nositi v

glavnini ena sama regija.

- Dialog o načinu in vplivih opustitve premoga na vse ravni družbe mora potekati široko, v dialog morajo biti poleg organov države vključeni vsi deležniki: prebivalci in predstavniki lokalnih skupnosti, na katere bo opustitev premoga vplivala, zaposleni v podjetjih in predstavniki sindikatov, predstavniki vodstev podjetij, razvojnih agencij, nevladnih organizacij, potencialni bodoči investitorji, skratka vsi predstavniki široke družbene sfere. Sprejete odločitve morajo biti usklajene in sprejete v konsenzu z vsemi deležniki.
- Odločitve se morajo sprejemati na strokovnih podlagah. Pred sprejemanjem odločitev morajo vsi deležniki v procesu dogovorov imeti s strokovnimi študijami podprte jasne informacije in vse odgovore.

INVESTICIJE V PAMETNA OMREŽJA

Načrtovano bistveno povečanje obnovljivih virov električne energije, kjer predstavljajo največji delež razpršene male sončne elektrarne v gospodinjstvih, pomeni velik izziv za varno in zanesljivo delovanje električnega omrežja. Potrebna bodo velika investicijska vlaganja, da elektrodistribucijski sistem pripravimo za uspešno integracijo obnovljivih virov energije (predvsem sončne elektrarne), toplotnih črpalk in električnih polnilnic za avtomobile. Od jakosti, robustnosti in naprednosti distribucijskega omrežja je odvisna sposobnost prehoda v nizkoogljično družbo. Zaradi velike elektrifikacije

NOV ZAČETEK

družbe elektroenergetska omrežja predstavljajo infrastrukturo trajnostnega razvoja in hrbenico energetske tranzicije.

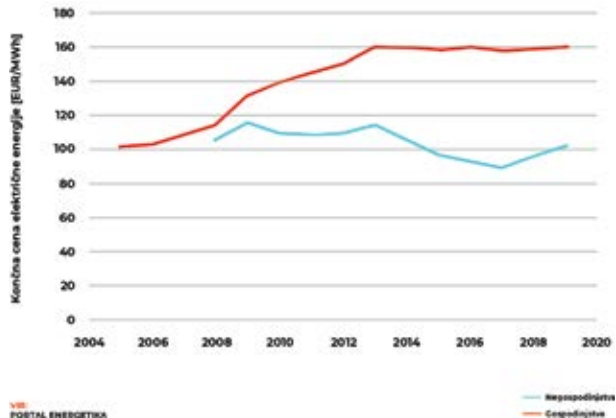
Potrebna vlaganja za nadgradnjo distribucijskega sistema v pametna omrežja zahtevajo povečanje možnosti za financiranje preko zadolževanja in nepovratnih virov, pa tudi organizacijske spremembe.

PREPREČEVANJE ENERGETSKE REVŠČINE

Eno od ključnih vprašanj energetskega prehoda je nevarnost povečanja energetske revščine in zmanjšanje konkurenčnosti gospodarstva. V Sloveniji si že sedaj kar 32.985 gospodinjstev ne more privoščiti primerno ogrevanega stanovanja zaradi nizkih prihodkov, slabe energetske učinkovitosti bivališča in rastoče cene energentov.

Električna energija se draži. Energetski analitiki napovedujejo nadaljnje dvigovanje cen zaradi rasti cen ogljičnih kuponov, plina in premoga. Tudi Gospodarska zbornica Slovenije v napovedih opozarja na pričakovan dvig stroškov za energijo, tudi omrežnine. Stroški energije naj bi se več kot podvojili, povečali se bodo nekateri prispevki na energente, ukinjene bodo nekatere subvencije za znižane prispevke in trošarine velikih porabnikov energije.

Končne cene električne energije za gospodinjstva in negospodinjstva v Sloveniji v obdobju od leta 2004 do leta 2019

Zato predlagamo preventivni ukrep uvedbe energetske kapice, ampak šele ob predhodnih izračunih finančnega vpliva ukrepa na končnega odjemalca. Z energetske kapice bi omejili končno ceno električne energije za gospodinjstva na povprečje končnih cen v državah EU glede na kupno moč in za negospodinjstva na povprečje končnih cen v državah EU glede na raven BDP. Z ukrepi, ki so v pristojnosti države, si je treba prizadevati, da končne cene električne energije za gospodinjstva ne bi presegle povprečja cen glede na kupno moč v državah EU in da končne cene za negospodinjstva ne bi presegle povprečja cen v EU, upoštevajoč delež ravni BDP Slovenije glede na povprečje BDP v EU.

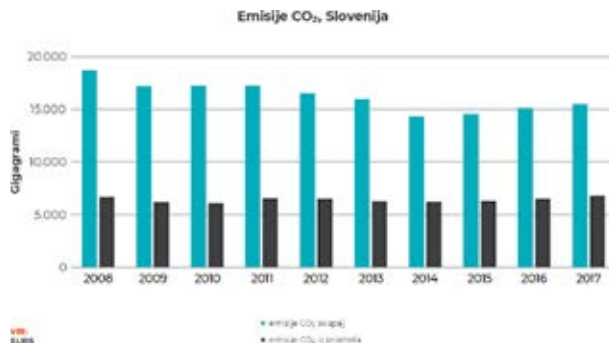
Potnike in tovarnjake na hitre vlake

Pospešen prehod v zeleno mobilnost

V Sloveniji je promet največji onesnaževalec z izpusti toplogrednih plinov. Pomemben dejavnik zmanjšanja emisij je zato prenova našega prometa. Država mora spodbuditi uporabo javnega potniškega prometa, kolesarjenja in elektrifikacije prometa, s cest pa za začetek umakniti težke tovarnjake in jih preusmeriti na železnice. To lahko dosežemo le, če bomo razvili potnikom prijazne alternative vožnji z avtomobilom s sodobno in hitro železnico, novimi primestnimi povezavami in postopnim zapiranjem mestnih središč za promet.

Promet v Sloveniji predstavlja vir kar 44 % vseh emisij CO₂, skoraj izključno iz cestnega prometa (po podatkih OECD v letu 2018 kar 99,5 % delež). V cestnem prometu prevladujejo emisije iz prometa tovornih vozil in avtobusov: emisije CO₂ iz teh vozil so v letu 2017 predstavljale 67 % vseh emisij CO₂ v cestnem prometu (za NOx je ta delež znašal 69 %, za trdne delce PM10 pa 51 %). Preostali delež so predstavljale emisije, ki izvirajo iz osebnih vozil (avtomobilov, motorjev in mopedov). Tudi v Evropski uniji je promet odgovoren za četrtnino emisij toplogrednih plinov, ta delež pa vztrajno narašča. Evropska unija je zato sprejela ambiciozne načrte in sektorske politike za radikalno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov iz prometa, ki slonijo predvsem na večji vlogi železnic in javnega potniškega prometa, nizkoogljicnih vozil in zapiranju mest za promet.

Promet je tudi tisti sektor, kjer se emisije CO₂ povečujejo (za 2% med 2008 in 2017), medtem ko so se skupne emisije CO₂ v tem obdobju zmanjšale za 17%. Slovenija ima v vsej EU najvišji delež izdatkov za končno potrošnjo gospodinjstev,

namenjen transportu, saj so v letu 2018 predstavljali kar 16,9 % vseh izdatkov.

Potrebujemo torej radikalen premik k trajnostni mobilnosti. Hrbtenica te mora biti sodoben sistem javnega potniškega prometa. Evropska raziskava o mobilnosti in prevozih kaže, da se je 65 % Slovencev v prihodnje pripravljeno odločiti za okolju prijaznejše oblike mobilnosti, vendar imajo za to jasne pogoje: druga oblika prevoza ne sme biti dražja od obstoječe (63 %), mora biti hitra oziroma hitrejša (59 %), zagotavljati mora visoko stopnjo povezljivosti in frekvence voženj (45 %).

BREZPLAČEN JAVNI PREVOZ

Da se bo več ljudi odločilo za uporabo javnega prevoza, mora ta torej biti cenovno ugodnejši od vožnje z avtomobilom, omogočati mora hitre povezave, biti pogost in učinkovito povezljiv. Zato bomo proučili možnost brezplačnega javnega prevoza, ki zahteva nadaljnje organizacijske spremembe, digitalizacijo in boljše krovno načrtovanje, da bo predstavljal časovno in finančno boljšo alternativo vožnji z avtomobilom. Javni prevoz je treba razviti s sodobnimi in čistimi vozili tako v mestnih okoljih kot tudi v povezovanju primestja z mesti in med mesti, pri tem pa vzpostaviti krovno načrtovanje, usklajevanje in izvajanje linij, dnevnih redov, dostopnih točk in vozlišč.

Ustrezna nadgradnja obstoječe in dograditev nove prometne infrastrukture zahteva svoj čas, z vidika oblikovanja strokovno najustrežnejših

rešitev, okoljsko sprejemljivih prometnih koridorjev, njihovega umeščanja v prostor in njihove izgradnje. To zahteva povečanje in stabilnost finančnih sredstev, potrebnih za uresničitev ciljev za okoljsko nevtralno ter uporabnikom dostopno in stroškovno učinkovito prometno infrastrukturo, pa tudi spremembo navad na področju mobilnosti potnikov in blaga. Pri tem mora v prihodnjih desetletjih hrbtenico prometnih tokov v prometu potnikov in tovora prevzeti železnica, pri čemer enega ključnih izzivov na poti uspešnega prehoda v okoljsko trajnostno mobilnost predstavlja izgradnja hitre železniške proge.

PREUSMERITEV TOVORNEGA PROMETA

Slovenija je prometno močno obremenjena s tovarnim tranzitom. V tem mandatu smo na našo pobudo dosegli prepoved vožnje tovornih vozil po prehitevalnih pasovih avtocest, za izboljšanje okoljske, ogljične in energetske bilance pa je nujna preusmeritev glavnine tovarnega prometa, predvsem tranzitnega, s cest na železnico. Kjer tovarnjake preusmerjajo na železnico, so avtoceste bolj varne, izpusti toplogrednih plinov v prometu pa nižji. Predlagamo največ petletno prehodno obdobje, ki bo zagotovilo obstoječim avtoprevoznikom čas za prilagoditev, železniškim družbam pa čas za razvoj dodatnih kapacitet železniškega prevoza. Za realizacijo zastavljenega cilja bo v skladu s sprejetimi zavezami na ravni EU in države do leta 2030 treba realizirati dosledno izpolnjevanje pogojev na celostnem in jedrnem vseevropskem prometnem omrežju

(TEN-T) znotraj Slovenije, odpraviti ozka grla na železniškem omrežju in urediti ustrezna logistična vozlišča. Obenem bo treba zagotoviti širitev mreže polnilnih postaj za alternativna pogonska goriva za nizkoogljiva tovorna vozila in s tem pospešiti uvajanje okoljsko sprejemljivejših tovornih vozil v promet.

IZGRADNJA HITRE ŽELEZNICE MARIBOR - LJUBLJANA - KOPER

Pomemben vir emisij toplogrednih plinov iz prometa predstavlja dnevna migracija potnikov z osebni vozili v središče Ljubljane, pri čemer sta najbolj obremenjena kraka primorske in štajerske avtoceste. Vožnja z vlakom iz Maribora v Ljubljano v najboljšem primeru traja 1 uro in 45 minut, vožnja iz Kopa v Ljubljano pa kar 2 uri in 20 minut. Gre za 230 kilometrsko razdaljo, kjer je bila pred več kot stoletjem in pol zgrajena avstroogrška južna železnica. Pri hitri železnici ne gre za modernizacijo obstoječe proge, ampak novo traso, ki bi lahko v večjem delu spremljala obstoječo avtocestno povezavo, da se na krajši način poveže Ljubljano s Štajersko na eni in Primorsko na drugi strani in doseže višje potovalne hitrosti, s tem pa krajši čas potovanja. S hitro železnico se želimo povezati v omrežje hitrih železniških prog znotraj EU ter s tem omogočiti hitrejša, udobnejša in varnejša mednarodna potovanja.

**PRIMER:
LJUBLJANSKA PRIMESTNA POTNIŠKA
ŽELEZNICA Z UPORABO OBSTOJEČIH PROG**

MODERNA MESTNA IN PRIMESTNA ŽELEZNICA

Slovenija ima precej možnosti za boljše primestne in medmestne povezave. Še posebej Ljubljana s svojimi predmestji ima možnosti za razvoj mestne in primestne železnice na 5 strani, ki so prometno izjemno obremenjene: povezave Ljubljana - Kranj, Ljubljana - Kamnik, Ljubljana - Logatec, Ljubljana - Litija in Ljubljana - Grosuplje. Ob medmestni in primestni povezavi lahko vseh 5 krakov predstavlja tudi možnosti prevoza znotraj mesta. Ključni pogoj za uspešnost takšnih povezav je visoka frekvenca vlakov.

MOBILNOST V MESTIH

V mestih je potrebna učinkovitejša, okolju prijazna in bolj razvejana mreža javnega prevoza, ki jo bo dopolnjevala mreža P+R sistemov, brezplačna izposoja koles ter spodbude kulturi pešačenja in kolesarjenja, na prvem mestu pa izgradnja celovitejše in medsebojno povezane prometne infrastrukture za pešce in kolesarje. Vse te ukrepe je treba izvajati kot spodbudo ob hkratnem zapiranju mestnih središč za promet.

SOUPORABA ELEKTRIČNIH VOZIL IN KOLES

Kot resno alternativo sedanjim modelom lastništva avtomobila kot integralnega dela življenjske kulture vidimo souporabo električnih vozil in koles, ki jo je mogoče spodbujati z javno in

neprofitno mrežo vozil z jamstvom dostopne cene ter širitvijo tudi v tiste predele Slovenije, ki so za profitabilne modele tržno nezanimivi. Souporaba bo več ljudi pripeljala na isti cilj, ceneje in z manj ogljičnega odtisa.

OPUSTITEV PRODAJE VOZIL ZA BENCINSKE IN DIZELSEK MOTORJE

Evropska unija načrtuje prepoved prodaje novih bencinskih in dizelskih vozil od leta 2035, ko bo mogoče na novo registrirati le še brezogljivična električna vozila. Slovenija sicer prepoved prve registracije vozil z motorji za notranje izgorevanje predvideva že leta 2030, če emisije vozil presegajo 50 g CO₂ na prevoženi kilometer. Če želimo doseči zastavljene cilje, je treba nemudoma pristopiti k širitvi mreže polnilnih postaj za alternativne vire goriva, pospešiti oblikovanje sistemskih rešitev za postavitve polnilne infrastrukture v večstanovanjskih soseskah ter s preiščljeno politiko spodbud prispevati k temu, da se bodo že danes ljudje v večji meri odločali za nakup brezogljivičnih vozil.

Vsakodnevna demokracija

**Več demokracije in več
sodelovanja**

Socialni demokrati se proti avtorskim in totalitarnim težnjam sedanje oblasti postavljamo z idejo vsakodnevne demokracije kot načinom življenja, torej z razvojem več možnosti za participacijo ljudi pri odločanju.

VAŠA IDEJA:

E-POŠTNI NASLOV:

**HVALA
ZA VAŠO
IDEJO**

VAŠA IDEJA IMA ŠANSU ZA REALIZACIJU

U skladu s Vašom idejom, mi ćemo vam pomoći da je realizirate. Naša kompanija ima bogato iskustvo u stvaranju i razvoju novih ideja i projekata. Naša misija je pomoći vam da ostvarite svoje snove i postignete uspjeh. Naša kompanija je posvećena vašem uspjehu i dobrobiti. Naša kompanija je posvećena vašem uspjehu i dobrobiti. Naša kompanija je posvećena vašem uspjehu i dobrobiti.

Na teh volitvah se bomo v osnovi odločali med dvema političnima konceptoma: med avtoritarnim in iliberalnim modelom, ki zmanjšuje demokracijo, svobodo in neodvisnost medijev, sodstva in policije, in med ohranjanjem predstavniške demokracije, ki jo bomo nadgradili z novimi možnostmi neposrednega odločanja in sodelovanja ljudi v javnih zadevah.

V DEMOKRACIJI NE GRE ZA TO, KDO ZMAGA, AMPAK KDO GLASUJE

Ali smo lahko zadovoljni s stanjem naše demokracije trideset let po njenem rojstvu, tudi če odmislimo težnje po avtoritarnem in totalitarnem upravljanju naše družbe? Podatki o volilni udeležbi na volitvah v zadnjem desetletju kažejo močan padec udeležbe: leta 2011 je glasovalo 63 % volilnih upravičencev, leta 2014 in 2018 pa malo nad 50 %. Še slabše je z volilno udeležbo na lokalnih volitvah. Razlogov za to je več: od nezaupanja v politiko do prepričanja, da en glas v množici drugih ne pomeni ničesar.

Socialni demokrati želimo obrniti ta trend in odločanje o javnih zadevah približati ljudem. Rešitev za vse anomalije demokracije ni v njenem ukinjanju, ampak v povečanju participacije in možnosti zanjo.

Odločitve za to zahtevajo visoko stopnjo političnega soglasja, zato sprememb ne moremo obljubljeni, obljubljam pa odprt in vključujoč proces družbenega in političnega dogovarjanja, da postopno okrepimo sodelovanje ljudi v

odločanju o javnih zadevah, na volitvah in referendumih, pri tem pa postopno razvijemo tudi druge inovativne modele javne participacije.

Digitalna demokracija

Razvoj digitalnih tehnologij omogoča različne načine neposrednega sodelovanja ljudi pri odločanju o javnih zadevah. Družbena omrežja ljudje že pogosto uporabljajo za povezovanje in organiziranje okoli svojih skupnih interesov. Za politiko, ki želi v procese odločanja vključiti več ljudi, je zato uporaba digitalnih orodij za javno razpravo in za vsaj indikativno odločanje perspektivna možnost. Pri tem gre lahko za velika družbena vprašanja, za uveljavljanje interesov posameznih družbenih skupin ali za zelo konkretne odločitve v lokalnih sredinah.

Socialni demokrati verjamemo, da sodelovanje ljudi pri odločanju o javnih zadevah vodi do boljših odločitev, zato želimo širiti možnosti za sodelovanje ljudi, nevladnih organizacij in civilne družbe. Za to je treba bolje usposobiti tudi javno upravo, državne organe in lokalno samoupravo.

Pilotsko želimo razvijati in uporabljati digitalna orodja za redna posvetovanja vlade in drugih državnih organov o pomembnih družbenih vprašanjih. Preko tovrstnih posvetovanj želimo oblikovati boljše odločitve, razširjati možnosti za redne oblike participacije ljudi v javnem odločanju in krepiti kulturo aktivnega državljanstva.

E-volitve

Za povečanje volilne udeležbe, še posebej med mladimi, bomo razvili možnosti za elektronsko glasovanje. Najbolj znan primer elektronskih volitev so razvili v Estoniji, pa tudi v nekaterih ameriških zveznih državah, recimo v Koloradu, kjer so se zavestno odločili, da državljanom in državljanom ponudijo več možnosti za sodelovanje na volitvah. Estonski primer temelji na unikatni elektronski identiteti vsakega državljanja, ki opravi svojo volilno izbiro preko spleta. Socialni demokrati se zavzemamo za to, da vsaka državljanica in vsak državljan prejme svoj digitalni certifikat, kar omogoča izvedbo elektronskega glasovanja, ob tem pa je treba poskrbeti za tajnost in varnost takšnega glasovanja.

Volilna pravica pri 16 letih

V času epidemije so mladi ponovno pokazali veliko voljo za sodelovanje pri političnem odločanju. Pri 16 letih se mladi odločajo za karierno pot, za izbiro šolanja in za delo, lahko pridobijo tudi vozniško dovoljenje, ne morejo pa sodelovati pri odločanju o svoji prihodnosti in prihodnosti skupnosti. Premik volilne pravice z meje polnoletnosti na 16 let je dober način za povečanje participacije mladih v javnem odločanju.

Nekatere evropske države imajo pozitivne izkušnje. V Avstriji so po premiku meje volilne pravice na 16 let ugotovili pomembno povečanje volilne udeležbe zaradi novih volivcev, ki pa se ni ponovila na volitvah, ki so sledile. Njihova

izkušnja kaže, da ni dovolj le premik meje volilne pravice navzdol, ampak tudi opolnomočenje novih volivcev z znanji za politično in družbeno aktiviranje. Zato bomo že vpeljane vsebine aktivnega državljanstva v srednjih in osnovnih šolah le-te in nadgradili ukrepe za izboljšanje participacije mladih preko formalnega in neformalnega izobraževanja na področju aktivnega državljanstva.

Participativni proračuni

V posameznih lokalnih okoljih imajo že dobre izkušnje s sodelovanjem ljudi pri odločanju o razporejanju dela sredstev občinskih proračunov, čeprav se na ta način odloča o majhnem deležu občinskih sredstev, skromno pa je tudi sodelovanje ljudi pri tem. Zato želimo spodbujati resno razpravo na zborih volivk in volivcev o tistem delu proračuna v državi, mestu, občini, ki še ni oddan za obveznosti, ki jih država ali lokalna skupnost mora plačati. Ta del proračuna je res majhen, saj z zakoni določene obveznosti vnaprej določajo porabo javnih sredstev. Zato je treba sistematično, na nacionalni in lokalnih ravneh razvijati in spodbujati javno razpravo o tej možnosti, spodbujati uporabo tega mehanizma, ga razširjati ter zanj občinam zagotoviti dodatna namenska sredstva. Takšne odločitve se oblikujejo po postopku v več fazah: od tematskih srečanj po krajevnih skupnostih, oblikovanju predlogov s strani občanov in občank, selekcije predlogov in glasovanju o njih.

Samoprispevek 2.0

V preteklosti smo s samoprispevki, o katerih se je odločalo na lokalnih referendumih, zgradili pomemben del današnje javne infrastrukture, vrtce, zdravstvene domove, domove za starejše in bolnišnice. Zamisel samoprispevkov je preprosta: ljudje za skupen cilj, h kateremu so dali soglasje na referendumu, prispevajo iz svojega žepa. Tako zgrajena infrastruktura je družbena (javna) last in se ne uporablja, da bi prinašala profit, ampak da kakovostno zadovoljuje potrebe prebivalstva. Možnost samoprispevkov na lokalni ravni bomo uredili s spremembami zakonodaje o lokalni samoupravi v sodelovanju z občinami.

Enakost spolov

Socialna demokracija je prva razumela, da je enakost med spoloma prioritetni cilj. Ženske so sistematično plačane manj za delo enake vrednosti. V EU je ta razlika kljub več kot 60 let starim uzakonjenim direktivam še vedno v povprečju 16 %. V Sloveniji je nižja, 8 %, a s trendom rasti vsakokrat, ko se ekonomska situacija izboljša in plače v povprečju zrastejo. To je še posebej očitno v feminiziranih panogah, kjer se cena dela tišči navzdol, zaradi česar se spet soočamo s pomanjkanjem delavk v gostinstvu, domovih za ostarele, v zdravstvu ali v otroškem varstvu.

Šele epidemija je te delavke in delavce naredila vidne in uradna politika jim je podelila častni status poklicev, ki so ključni za preživetje vseh. Toda s tem častnim statusom ni prišlo tudi

sistemske izboljšanje njihovih plač. Nič ne kaže, da bi te delavke dobile spodobne plače in delovne pogoje, ko se iztečejo krizni dodatki za dodatne napore v času epidemije, ampak se dopušča nadaljnja revščina zaposlenih in njihova izgorelost. Gospodinjenje, materinstvo in starševstvo ali skrb za pomoči potrebne družinske člane se opeva kot visoko cenjene tradicionalne družinske vrednote, hkrati pa se jih uvršča v rubriko dela iz ljubezni, neplačanega, v glavnem ženskega dela.

S to logiko samohranilske starše – med njimi visoko prevladujejo matere - prepušča samim sebi, ob tem pa jim nalaga materialno in moralno odgovornost za oskrbo staršev, ki ne zmorejo več sami živeti doma ali v domovih starejših občanov, katerih cene si ne morejo sami pokriti.

Socialno varnost posameznika in njegove pravice do socialnih prejemkov (dajatev, prispevkov, transferjev) se odreja glede na višino skupnih družinskih dohodkov, tako se lahko zgodi, da se kljub neizplačani preživnini staršem samohranilcem obračuna višja cena vrtca in izplača nižji otroški dodatek.

Ženske so že v socializmu postale polovica zaposlenih in bolje izobraženi del prebivalstva. Kljub temu in kljub uzakonjenim kvotam za evropske, državnozbornske in lokalne volitve ženske še vedno nimajo enake pasivne volilne pravice. Še vedno niso premagale lepljivih tal in steklenih stropov, ko skušajo tekrovati za najvišja mesta v političnem odločanju ali v izobraževanju, znanosti, kulturi, gospodarstvu. Izkazalo se je, da še ni mogoče doseči potrebnega dvotretjinskega

političnega soglasja, s katerim bi z zakonom predpisali enako zastopanost žensk na vseh mestih javnega odločanja. Ostanki patriarhata in nasilje nad ženskami ne bodo odpravljene, dokler ženske ne bodo imele enake moči kot moški v odločanju o vseh javnih zadevah. Zato bomo uveljavljali pariteto z lastnim zgledom in se trudili za potrebno politično soglasje, s katerim bi pariteto uzakonili.

Socialni demokrati zagovarjamo pariteteto žensk in moških, torej enako zastopanost v vseh organih odločanja na vseh področjih. Slovenija se pri uveljavljanju politične moči in enakopravnosti žensk v odločanju o javnih zadevah ne giblje po krivulji zanesljivega vzpenjanja, ampak velikih oscilacij in stagnacije povsod, kjer posebni spodbujevalni ukrepi niso bili sprejeti. To velja za sestavo vlade, vodenje ministrstev, pri županskih volitvah, v organih upravljanja v javnih in zasebnih institucijah, podjetjih in družbah. Že uzakonjene kvote za kandidatne liste ne morejo učinkovati zaradi posebnosti volilnega sistema, pristranskega načina delovanja političnih strank, drobljenja političnega prostora na majhne stranke, občin s proporcionalnim volilnim sistemom, ki so razdeljene v več volilnih okrajev, in majhnih občin z večinskimi volilnimi sistemom.

Kako problem rešiti tehnično, ni težko vprašanje. Za volitve v Državni zbor so bile že domišljene rešitve o odpravi volilnih okrajev, obvezno uporabo zadrge, obveznim izmeničnim izmenjevanjem ženske oziroma moškega na vrhu list ter uvedbo principa, da sedeže po volitvah dobi spol, ki prejme največje skupno število preferenčnih

glasov na vsaki listi. Kot misija nemogoče pa se je izkazalo za takšne pristope pridobiti potrebno dvotretjinsko večino v Državnem zboru.

Socialni demokrati bomo vodili z zgledom in uveljavili načelo paritete za izvoljiva mesta na listah pri sestavljanju svojih kandidatnih list za notranje in splošne volitve in za vsa imenovanja kandidatke in kandidatov za izvršilne in druge javne funkcije.

Prizadevali si bomo za dosego uravnoteženosti spolov tudi v organih vodenja in nadzora v gospodarskih družbah. S spremembo Zakona o gospodarskih družbah bomo vpeljali zavezujoč mehanizem za zagotavljanje večje uravnoteženosti spolov v nadzornih in poslovnih organih gospodarskih družb. Slovenija je vodilna na področju enakosti spolov, a v zadnjem obdobju nazadujemo. Če želimo ohraniti primat držav, ki so zavezane k enakosti spolov, moramo pristopiti bolj odločno. Priporočil je bilo zadnjih 20 let dovolj.

NEODVISNI IN OPOLNOMOČENI MEDIJI ZA RESNICO V SLUŽBI DEMOKRACIJE

Slovenski medijski prostor se sooča z novimi izzivi. Socialni demokrati že pripravljamo novo medijsko zakonodajo z vizijo, da v Sloveniji spodbudimo odprt, raznolik in vzdržen medijski prostor. Da krepimo neodvisnost medijev in zaupanje ljudi vanje. Z novo zakonodajo želimo medije opolnomočiti, da bodo lahko uresničevali svoje vse zahtevnejše poslanstvo, to je podajati

celovite in poglobljene informacije z vseh področij družbenega življenja, doma in po svetu. Področje medijev v Sloveniji ureja Zakon o medijih, ki je bil spisan leta 2001 in dopolnjen 2006, torej še v času prevlade klasičnih tiskanih, radiodifuznih medijev in analognih tehnologij razširjanja medijskih vsebin ter pred razmahom spletnih in družbenih medijev. Po neuspešnem poskusu obsežnejše prenove, ki je potekala v letih 2009 do 2011, so se kasnejši popravki omejevali na korekcijo posameznih členov in niso posegali v srž zakona.

Spremembe v načinih produkcije, distribucije in dostopa do medijskih vsebin odpirajo vprašanja, ki presegajo okvire Zakona o medijih, zato je potrebna širša in celovita prenova. Spremembo zakona o medijih zato vidimo kot prvi in pomemben del širše prenove regulacije na področju medijev in komunikacij, vključno z ukrepi na področju davčne politike. Znižanje davčne stopnje za tiskane in elektronske publikacije ter obdavčitev digitalnih oglaševalskih storitev bi lahko prinesla svež denar javnim podpornim shemam za ustvarjanje medijskih vsebin. V razmerah majhnega nacionalnega trga, na katerem potekajo intenzivni procesi koncentracije lastništva, obenem pa ga zaznamuje vpetost v digitalno ekonomijo, ki jo obvladujejo globalni tehnološki velikani, moramo vso pozornost nameniti dolgoročni vzdržnosti poslovanja in možnostim za razvoj slovenskih medijev in novinarstva. V takem okolju je zagotavljanje pluralističnega in transparentnega nacionalnega medijskega prostora in dostopnosti do kakovostnih in raznolikih medijskih vsebin poseben izziv, ki zahteva vrsto ukrepov.

Novi regulatorni okviri medijske krajine nastajajo v sodelovanju s strokovnjaki s področja medijev in novinarstva, medijskega in konkurenčnega prava, civilnega in kazenskega prava ter poznavalci digitalnih komunikacij in sodobnih poslovnih modelov na področju medijev.

Nove definicije medijev

Obsežne spremembe v družbeni in tehnološki realnosti so narekovale nove definicije medijev. Pri tem smo si prizadevali, da definicije ustrezno zajamejo nove oblike množičnih medijev, hkrati pa niso tako ohlapne, da pokrijejo vse možne oblike komuniciranja. To nikakor ni naš namen, saj mora Zakon o medijih še naprej ostati zakon, ki ureja medije, utemeljen na principu zaščite in omogočanja svobode izražanja in medijske svobode. Za urejanje drugih oblik spletnega komuniciranja je mogoče razmisliti o posebnem zakonu po vzoru držav, kot so Nemčija, Združeno kraljestvo in Irska, pri čemer je treba ukrepanje omejiti na urejanje nezakonitih vsebin s škodljivimi družbenimi učinki, denimo razpihovanje sovraštva ali pozivov k terorizmu in ne vsebin na splošno.

Javni interes na digitalnem in globaliziranem medijskem trgu

Prenoviti je treba zakonsko opredelitev medijev in obseg smiselnega državnega poseganja na to področje. Zagotoviti moramo ustrezne zakonske okvire za poslovanje in zagotavljanje enakih pogojev za medije oziroma komunikacijske storitve, ki se potegujejo za ista občinstva.

Vzpostaviti moramo mehanizme za odgovorno in transparentno delovanje posrednikov pri distribuciji vsebin. Oblikovati je treba mehanizme za transparentnost medijskega lastništva in preprečevanje škodljivih vplivov koncentracije in monopolizacije medijskih, oglaševalskih in elektronsko-komunikacijskih trgov. Prilagoditi je treba sisteme subvencioniranja medijskih projektov, ki zagotavljajo vsebine v širšem javnem interesu ali tržno manj zanimive vsebine, kot so vsebine lokalnih in neprofitnih medijev ter medijev, ki naslavljajo posebne javnosti.

Podpirati moramo inovativne novinarske in medijske prakse, poudarjati pomen uredniških procesov ter spodbujati samoregulacijo kot enega ključnih elementov odgovornega in neodvisnega novinarstva. Pri tem so še posebno pomembne spodbude za ohranjanje delovnih mest novinarjev in ustvarjanje pogojev za njihovo kakovostno, raziskovalno in visoko profesionalno delo.

Hkrati moramo krepiti medijsko in informacijsko pismenost vseh družbenih skupin in s tem povečati sposobnost prepoznavanja neresničnih vsebin v medijih.

Pri vseh ukrepih pa je pomembno zavedanje, da so javne podpore do neke mere lahko ustrezen korektiv, vendar pa morajo biti zasnovane tako, da ne vodijo v pretirano odvisnost medijev in novinarjev od državnega denarja, saj to lahko vpliva na zmanjševanje njihove profesionalne kritične distance do države.

Transparentnost in omejevanje koncentracije medijskega lastništva

Četrty večji sklop sprememb je namenjen zagotavljanju transparentnosti medijskega lastništva in omejevanju koncentracije medijskega lastništva, ki bi lahko pomembneje vplivala na pluralnost medijske krajine in pravico do obveščeniosti. Predlagamo nov model z okrepitevijo odgovornosti regulatorjev.

Odpravljanje prenormiranosti

Peti sklop odpravlja administrativne ovire in prenormiranost v smeri večje svobode medijev pri urejanju svojega programa oziroma vsebin. Zakon prinaša smiselne spremembe določil, povezanih z izvajanjem obveznih deležev slovenske glasbe in lastne produkcije.

Obvezno razširjanje radijskih in televizijskih programov

Šesti sklop posodablja ureditev obveznega razširjanja radijskih in televizijskih programov, ki so v širšem interesu (must carry). S predlogom nove ureditve posodabljam o zastarele določbe o vključevanju programov v programske sheme operaterjev distribucijskih platform, ki v sedanjih razmerah ne odgovarjajo na potrebe in pričakovanja izdajateljev programov in njihovih gledalcev oziroma poslušalcev, pa tudi samih upravljavcev platform.

ETIKA JAVNE BESEDE: SOVRAŽNI GOVOR JE INSTRUMENT, KI OHRANJA DRUŽBENO NEENAKOST

Sovražni govor je v evropskem pravnem prostoru razumljen kot zloraba svobode izražanja, ki si ne zasluži varstva v okviru 10. člena Evropske konvencije o človekovih pravicah (EKČP). Žal se institucije demokratične družbe tudi v Evropi kljub zgodovinskim grozotam še vedno niso sposobne ubraniti rasistične propagande brez cenzure in kaznovanja.

Evropsko sodišče za človekove pravice sovražni govor razume kot prizadevanje k širjenju, spodbujanju, promoviranju ali opravičevanju sovraštva, ki temelji na nestrpnosti do pripadnikov določenega naroda, vere ali rase. Tudi »zgolj« izražanje mnenja o tem, da so pripadniki nekega naroda, rase ali vere manj vredni, da določena manjšina predstavlja nevarnost za večinski del prebivalstva in podobno, se lahko razume kot širjenje sovraštva do drugih ljudi ali skupin ljudi in s tem za sovražni govor. Za sovražni govor tudi ni treba, da storilec poziva k nasilju proti pripadnikom določene skupine ljudi. Tudi žaljenje in smešenje določene skupine ljudi se lahko šteje za sovražni govor.

V normativnem smislu je slovenska kazenskopravna usmeritev skladna s smernicami EU, vendar je sodna praksa zelo skromna. Žal ne zaradi tega, ker bi bilo pri nas zelo malo sovražnega govora, ravno nasprotno, temveč zato, ker so slovenski organi pregona v preteklosti pokazali nesorazmerno blag odnos do avtorjev sovražnih izjav. V letu 2019 sprejeta precedenčna odločitev Vrhovnega sodišča RS, da gre pri javnem spodbujanju sovraštva, nasilja ali nestrpnosti za kaznivo dejanje tako v primerih, ki lahko ogrozijo javni red in mir, kot tudi v primerih groženj, zmerjanja in žalitev, je jasno napotilo za delo organom pregona in bi morala tudi v Sloveniji omogočiti učinkovit pravni boj proti sovražnemu govoru.

Seveda gre v vsakem posameznem primeru tudi za tehtanje, ali gre za konstruktiven prispevek k razpravi o temi, ki je v javnem interesu. Vzpostavitev in ohranitev svobode in demokracije v družbi na eni strani zahtevata omogočanje praviloma neomejevanje razprave o dogodkih, ki so pomembni za javnost, na drugi strani pa je prav zato, torej zaradi varstva svobodne in demokratične družbe, treba prepovedati in kaznovati zlorabo svobode izražanja, ki nasprotuje vrednotam, na katerih temelji EKČP.

Vendar ni dovolj le ustrezno kazenskopravno varstvo. Če se na sovražni govor ne odzovemo, če ljudi ne opozorimo na njegove negativne posledice, mu dopuščamo, da se neovirano širi, da se uveljavlja v prostoru javne razprave in učinkovito ohranja družbeno neenakost.

EKONOMSKA DEMOKRACIJA

Hkrati s politično demokratizacijo smo kot družba zaostali pri razvoju demokratičnih družbenih razmerij in demokracije na delovnem mestu. V večji ekonomski demokraciji vidimo premik k pravičnejšim razmerjem, pa tudi k večji učinkovitosti, produktivnosti in inovativnosti celotne ekonomije in družbe. Z večjo ekonomsko demokracijo lahko presežemo konflikt med delom in kapitalom in zagotovimo boljše vključevanje delavcev, s tem pa tudi boljše rezultate dela.

Zato bomo v ospredje gospodarskega razvoja postavili razvoj ekonomske demokracije in zadružništva kot odgovor na brezobzirni korporativni kapitalizem. Poiskali bomo družbeno soglasje za povečanje ekonomske demokracije.

To je tudi naš odgovor na družbeno neenakost, ki jo generira obstoječi kapitalistični sistem. Zato zagovarjamo koncept ekonomske demokracije, saj smo prepričani, da je človeški kapital pomembnejši od finančnega in da moramo zato bolj zaščititi delavce, zaposlene in mlade.

Razvoj delavskega lastništva in delničarstva

Prizadevali si bomo za enakovredno vlogo finančnega in človeškega kapitala, zato zagovarjamo delavsko delničarstvo, notranje lastništvo in udeležbo zaposlenih pri dobičku. Za delavsko delničarstvo se v svetu danes odločajo podjetja, ki se zavedajo, da so delo, znanje, ustvarjalnost in inovativnost zaposlenih ključni dejavniki rasti in konkurenčnih prednosti podjetja.

To je najboljši način za povečevanje skladnosti interesov podjetja in zaposlenih, hkrati pa ima velike učinke na povečanje produktivnosti, pripadnosti in solidarnosti v podjetju. Zato načrtujemo naslednje ukrepe:

- Vzpostavitev davčno stimulativnega modela za spodbujanje delničarstva zaposlenih.
- Sprejem zakona o delavskih odkupih in vzpostavitev finančnega mehanizma za spodbujanje delavskega lastništva.
- Oblikovanje soglasja socialnih partnerjev za uzakonitev obvezne udeležbe delavcev pri dobičku.

Razvoj zadružništva in spodbujanje socialne ekonomije

Četudi ima Slovenija bogato tradicijo zadružništva kot oblike povezovanja ljudi za zadovoljevanje njihovih skupnih potreb z optimiziranjem individualnih vložkov, je Slovenija primerjalno zastala pri razvoju zadrug kot učinkovitega, demokratičnega in vključujočega ekonomskega modela. Zato bomo ta model promovirali na različnih področjih gospodarjenja in zagotavljanja odgovorov na družbene potrebe, hkrati pa kot možen način za prestrukturiranje podjetij v težavah. Zato bomo:

- vzpostavili finančne mehanizme za spodbujanje socialnega podjetništva,
- pri kapitalskih naložbah države in pri izvajanju javnih storitev spodbujali zadružno organiziranost, kjer je to smiselno po ekonomskih, finančnih in razvojnih učinkih,

- spodbujali združniško organiziranost zaposlenih pri nakupu podjetij, tudi v primerih, ko upokožitev lastnikov grozi nadaljevanju podjetij,
- proučili prenos Mladinske knjige kot osrednje nacionalne založbe iz Družbe za upravljanje terjatev bank v državno lastništvo z modelom postopnega preoblikovanja v založniško zadrugo.

PREKLIC VLADNIH IDEOLOŠKIH PODTAKNJENCEV

Aktualna vlada je v protikoronske zakonske pakete vključila več t.i. podtaknjencev, torej ukrepov, ki nimajo nobene povezave z reševanjem epidemije, zdravstva, delovnih mest in stisk ljudi. Ustavno sodišče je za nekatere ukrepe že ugotovilo, da so protiustavni.

Zato bomo v paketu z zakonom razveljavili vse tovrstne škodljive ukrepe, ki jih je sedanja vlada uzakonila zato, ker je epidemijo očitno razumela kot priložnost za svojo lastno politično agendo.

Slovenija v jedru Evrope

Napredna in načelna zunanja politika

Slovenija potrebuje močnejšo in strateško premišljeno mednarodno politiko, saj lahko z njeno pomočjo uresničujemo svoje gospodarske, politične in varnostne interese ter navezanost na sodobne globalne znanstvene, kulturne in socialne tokove. Dolgo obdobje relativno pasivne zunanje politike je v času sedanje vlade zamenjala napačna politika, ki je v kratkem času povsem spremenila zunanjepolitično orientacijo Slovenije od vladavini prava zavezanega jedra Evropske unije k strateškem zavezništvu z Orbanovo Madžarsko.

Slovenski evropski, zunanji in varnostni politiki moramo vrniti dostojanstvo (v razmerju z državljanke in državljani) in verodostojnost (v razmerju z našimi mednarodnimi partnerji). Ključ za to je v ustreznem ravnotežju načelnosti in pragmatičnosti (v tem vrstnem redu).

Naše osnovno načelo: zunanja in evropska politike Slovenije, utemeljena na doslednem spoštovanju ustave in temeljnih vrednot EU, zavezana multilateralizmu ter krepitvi avtoritete mednarodnega prava ter iskanje sinergij EU s ključnimi mednarodnimi organizacijami.

Potrebno je široko razumevanje zunanje in evropske politike, saj gre za uporabo vseh instrumentov, ki so na voljo slovenski zunanji politiki in skupni evropski zunanji in varnostni politiki, vključno z zunanjetrgovinsko in gospodarsko politiko. Zaradi članstva v EU imamo tudi globalne odgovornosti in razvijamo globalno sodelovanje, da multilateralno delovanje prevajamo tudi v bilateralno sodelovanje na vseh področjih.

SLOVENIJA IN SVET V 21. STOLETJU

Živimo v svetu tektonskih premikov v geopolitični ureditvi sveta ter v času intenzivnih klimatskih sprememb. Varnost ponovno postaja temeljna vrednota mednarodnih odnosov, vendar tokrat v novih okoliščinah, zato je veliko bolj utemeljena na človekovi osebni varnosti in svobodi. To pomeni, da je ni mogoče zagotoviti zgolj s konvencionalnimi vojaškimi sredstvi, ampak je

človekova varnost vse bolj odvisna od kombinacije različnih disciplin oziroma faktorjev.

Omenjeno kliče po spremembi temeljne paradigme, ki naj neoliberalni vzorec vitke države, ki jo determinirajo silnice globalnega trga, spremeni v novodobno solidarnost in enakopravnost. V tem kontekstu je treba tudi razumeti varnost in obrambne izdatke, ki temeljijo zgolj na odstotku nacionalnega proračuna, ter jih zamenjati z logiko dviga kakovosti obrambno varnostnega sistema in izboljšanja učinkovitosti diplomacije.

Prav diplomacija v tem času pridobiva na pomenu. Diplomatske veščine v novih okoliščinah bodo zelo potrebne za ohranjanje dialoga, prepotrebne za izogibanje konfliktom in napetostim. Pričakovati je namreč stopnjevanje različnih napetosti in konfrontacij različnih političnih sistemov. Temeljna konfrontacija se dogaja na osi med demokracijami, ki temeljijo na multilateralizmu, in avtoritarnimi režimi, ki prisegajo na bilateralne rešitve (tudi vojaške). Podobno postaja vse pomembnejši razlog napetosti prenos gospodarske moči s tradicionalnih na nove gospodarske in finančne centre ter še posebej trenja, ki jih izziva boj za naravne danosti in bogastva, največkrat pogojen s podnebnimi spremembami. Tudi epidemije predstavljajo novo globalno grožnjo in jo številne države in drugi akterji uporabljajo kot sredstvo hibridnega vojskovanja. Prav posebna kategorija novih globalnih varnostnih izzivov so nove digitalne tehnologije in načini komuniciranja, tudi fenomen dezinformacij in medijskih kampanj.

Slovenska diplomacija mora razumeti vse te spremembe, se prilagoditi novi dinamiki in najti načine, da preko sooblikovanja mednarodnih odnosov ostane v ospredju teh sprememb in ne konča v njihovem primežu.

V danih razmerah moramo torej prevrednotiti dosedanjo slovensko zunanjo politiko in predvsem njeno izvajanje prilagoditi novim razmeram.

Slovenski diplomatski potencial je številčno omejen, vendar premore številne izredne posameznike in posameznice, tako v okviru vlade kot v drugih sferah družbe (šport, znanost, gospodarstvo, kultura, izobraževanje, kulinarika ...). Ti naj bodo v prihodnje aktivno jedro slovenske zunanje politike: predstavljajo naj konico slovenske izjemnosti. S svojimi dosežki, namreč lahko sežejo v kroge odločevalk in odločevalcev za Slovenijo najpomembnejših sferah odločanja. S skupnimi močmi bomo utrdili ugled Slovenije kot napredne, inovativne in odgovorne države. To je nas dolgoročni in strateški načrt, ki mora temeljiti na nacionalnem razvojnem načrtu ob upoštevanju usmeritev in razvojnih smernic EU. Nadgradnja t.i. gospodarske diplomacije in izgradnja zunanjepolitične znamke Slovenije naj predstavljata platformo za pomoč slovenskemu gospodarstvu: treba je strniti finančna orodja in jih bolje umestiti v sistem gospodarske diplomacije, upoštevaje celotno slovensko in evropsko diplomatsko mrežo. V tem kontekstu moramo tudi prevrednotiti slovensko razvojno pomoč in jo usmeriti v projekte in regije, kjer imamo interes oziroma prisotnost slovenskega gospodarstva. Temu je treba prilagoditi slovensko diplomatsko

mrežo in načrtovanje njene prihodnje širitve.

Medtem naj zunanje ministrstvo služi kot izvajalec zunanje politike, ki mora sloneti na odličnosti diplomatk in diplomatov, ki bodo obvladovali diplomatske veščine in posedovali potrebna znanja in poznanstva. Zato je treba boljše urediti njihov status (v okviru slovenske državne uprave in v tujini), jim omogočiti več izobraževanj, pridobivanja posebnih znanj in jim pomagati, da v mednarodnem okolju bolje krepijo svoj osebni profil. Pomladitev diplomatskega aparata je nujna! Oblikovanje diplomatske akademije, ki povezuje in nadgrajuje vsa relevantna slovenska znanja znotraj ministrstva in izven njega, naj bo ključen srednjeročen projekt.

Istočasno pa moramo okrepiti Ministrstvo za zunanje zadeve, ki mora temeljiti na skupni zavesti pripadnosti evropskemu in slovenskemu političnemu prostoru ter na profesionalizmu in meritokraciji. Vezivo bodočega slovenskega diplomatskega aparata ne sme biti politična pripadnost, temveč skupna izkušnja pripadnosti državi in njeni diplomaciji. Treba je obnoviti sistem oblikovanja politik (policy making), ki bo vključeval širšo strokovno javnost, ko je ta potrebna in zmožna hitrih odločitev.

Temeljno vodilo naše zunanje politike bo odprt in širok dialog ter senzibilnost za različna mnenja in interese. Slovenija kot majhna država lahko zgolj na podlagi sposobnosti dialoga s širšo mednarodno skupnostjo okrepi svoje mesto v mednarodnem okolju. Drugo pomembno vodilo naj bosta uravnoveženost in preudarnost.

Temeljno načelo mora biti utemeljenost na doslednemu spoštovanju ustave in vrednot EU, zavezanost multilateralizmu, krepitvi avtoritete mednarodnega prava in iskanje sinergij EU s ključnimi mednarodnimi organizacijami.

EVROPSKA POT

Prizadevanja za uspeh evropskega projekta naj bodo naša največja investicija v mednarodnem okolju, saj bomo le tako lahko učinkovito naslovili pričakovanja naših državljanek in državljanov. Zgolj članstvo v obstoječih mednarodnih organizacijah nam ne omogoča več celovite zaščite temeljnih interesov. Utrditi je treba partnerstva z zaveznicami in prijatelji, s katerimi delimo vrednote in interese. Slednje je treba krepiti komplementarno z intenziviranjem naše vidnosti v mednarodnih organizacijah in krepitvijo naše vloge v njih, predvsem v Evropski uniji. V tem kontekstu moramo aktivno prispevati tudi k strateški samostojnosti Evropske unije, da se bomo lahko zanesli na svoje resurse tako glede gospodarskega razvoja kot tudi varnosti. Predvsem pa bo to omogočilo, da bomo ostali resen globalni akter, ki bo ohranil sposobnost projiciranja stabilnosti v svoji sosesčini. Slednje je potrebno zaradi zaščite Evrope kot kontinenta pred novodobnimi globalnimi izzivi, kot tudi zaradi ohranitve evropskega gospodarstva. Še najbolj pa je strateška samostojnost potrebna za ohranitev naših vrednot, med katerima sta demokracija in vladavina prava, ki izhaja iz spoštovanja

človekovih pravic, na prvem mestu. V tem kontekstu je za Evropo pomemben tudi proces širitve, ki se ne sme ustaviti, dokler Evropa kot kontinent ne bo konsolidirana in združena v družini vseh držav, ki imajo evropsko perspektivo.

EVROPSKA SUVERENOST

Nakazana sprememba doktrine liberalnega intervencionizma v zunanji politiki ZDA ima vsaj dve implikaciji za EU. Prvič, pomeni dodatno spodbudo EU za vzpostavitev lastnih zmogljivosti. Drugič, nakazuje potrebo po premisleku o smiselnosti in upravičenosti vojaškega in drugega posredovanja. Nujno bo učinkovitejše odločanje v skupni evropski zunanji in varnostni politiki z iskanjem možnosti onkraj soglasja (konstruktivno vzdržanje namesto preglasovanja). Toda geopolitični pristop EU je nujno mednarodnopravno uokviriti.

GLOBALNE PRIORITETE

Potrebna je ocena mednarodno pravnih načel in norm, na osnovi katerih se upravičuje intervencionizem, predvsem pa načine, kako se utemeljuje njihovo uporabo v procesu odločanja o posredovanju. Pri tem je relevantno predvsem načelno izhodišče, da suverenost države ne pomeni samo zunanje neodvisnosti, temveč tudi notranjo odgovornost zagotoviti zaščito in varnost svojih ljudi. Če dotična oblast države tega noče ali ne zmore zagotoviti, preide ta odgovornost na mednarodno skupnost. Pri posredovanju je

ključna človekova varnost. Varnost in dobrobit ljudi in skupnosti mora biti v osrednjem fokusu kakršnegakoli posredovanja Evropske unije in zveze NATO.

V tem procesu lahko Slovenija s svojo pobudo ključno pripomore k miru in mirnemu reševanju sporov ter trajnostnemu upravljanju z našim planetom. Slednjemu je treba podrediti ključne slovenske zunanje politične pobude, kot sta Blejski strateški forum ali pobuda Brdo-Brioni. Eden od pomembnih izzivov za Evropsko unijo so tudi migracije in priseljevanje. Za to potrebujemo celovito azilno, migracijsko in integracijsko politiko, ki bo omogočila primerno odzivanje na pritiske nereguliranih migracij ter olajšala regulirana priseljevanja. EU mora postati sposobna bolje zaščititi naše zunanje meje in krepiti mir in stabilnost zunaj meja Evropske unije. Migracijski pritiski na naše meje ne smejo biti več razlog destabilizacije in notranje delitve ali orodje v rokah drugih regionalnih tekmecev. Postati morajo kontroliran pojav in predmet naših prizadevanj v soseščini.

V danih razmerah mora torej Slovenija oblikovati bolj razvejano zunanjo politiko in nova orodja ter pristope, s katerimi bo dejansko prispevala k skupnim evropskim vrednotam ter hkrati zaščitila slovenske vitalne interese in temeljne vrednote naših državljanek in državljanov. Posebej aktivna naj bo pri zaščiti temeljnih evropskih vrednot in načel, tudi z aktivno vlogo v Konferenci o prihodnosti Evrope.

Uspešna diplomacija ni poceni, vendar pa so njeni

pozitivni učinki multiplikativni za gospodarstvo in celotno družbo, saj velikokrat presega zmožnost finančne izmerljivosti.

Naša zunanja politika in skupna evropska zunanja in varnostna politika mora biti prilagojena multipolarnemu svetu. Zato je na mestu spoštovanje in ne žaljenje (stališč in interesov) partneric, ki ne delijo naših vrednot, iskanje priložnosti za krepitev dialoga in odnosov predvsem skozi skupno odgovarjanja na globalne izzive. Slovenija res ni v položaju, da bi si bilo smiselno kjerkoli ustvarjati sovražnike, a to ne pomeni, da se na ustrezen diplomatski način ne izrazi tudi nestrinjanja in kritike.

V zunanji politiki je treba okrepiti vlogo nacionalnega in Evropskega parlamenta, tako pri določanju njene vsebine kot tudi pri izvajanju s komplementarno uporabo parlamentarne diplomacije, utemeljene na delitvi dela (parlament sprejme občutljivejša stališča, ki jih izvršna veja predstavlja v EU in mednarodnih odnosih ter je pravočasno obveščen o ključnih mednarodnih in EU diplomatskih dogovorih).

Potrebno je izboljšanje sodelovanja in koordinacije med različnimi akterji zunanje politike v Sloveniji, sistematičen pristop k razvoju kadrov v diplomaciji ter ustvarjanje možnosti za prehajanje v in iz institucij EU in mednarodnih organizacij.

Večji poudarek je treba dati kulturni in gospodarski diplomaciji ter identitetnim vidikom pri načrtovanju zunanje politike. V Sloveniji je v interesu krepitev vloge Evropske službe za

zunanje zadeve ter njena notranja diverzifikacija (geografsko, po spolu ...).

V Evropski uniji želimo razvijati globalno diplomacijo in ob njej komplementarno razvijati tudi trdo moč EU. Zato je Sloveniji v interesu poglobljeno partnerstvo in delitev dela pod okriljem Zveze NATO z razvojem in krepitvijo avtonomne evropske obrambne strukture, namenjene predvsem kredibilnemu kriznemu upravljanju, kar vidimo kot krepitev in ne slabitev zaveznitva. Lastne zmogljivosti EU za krizno upravljanje so ključen element zagotavljanja strateške avtonomije EU. Potreba po premostitvi razlik, ki bistveno zamejujejo vzpostavitev lastnih zmogljivosti: diverzificirana vojaška in strateška kultura v posameznih državah članicah, razlikovanje v vojaških zmogljivostih in prioritetah, pa tudi (kar se je pokazalo med epidemijo pomanjkanje solidarnosti med državami članicami. Zato je nujna krepitev dialoga na več ravneh v okviru iniciative EU Strategic Compass za področje varnosti in obrambe. Evropska unija mora doseči konsenz o tem, kaj so njeni cilji (ki jih je zmožna realizirati), da se uspešno zoperstavi grožnjam s pomočjo lastnih zmogljivosti.

Slovenija si mora prizadevati za krepitev dialoga EU z regionalnimi organizacijami kolektivne varnosti za učinkovitejše globalno krizno upravljanje in preprečevanje groženj od drugod.

Krepili bomo vlogo slovenske humanitarne in razvojne pomoči, ki bo transparentna ter temeljila bo na lokalnem partnerstvu in podpirala temeljne cilje EU z usmeritvijo v zeleno in

digitalno preobrazbo ter socialno vključenost in enakost. V tem pogledu je treba prepoznati vlogo Slovenije, ki je v okviru razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči lahko aktivna in uspešna tudi pri pokonfliktni obnovi držav. Hkrati pa bistveno povečati obseg humanitarne in razvojne pomoči, slednje v tesnem sodelovanju z gospodarstvom in javno upravo, ko gre za prenos dobrih praks in iskanje priložnosti na novih trgih.

Sloveniji je v interesu širitev Evropske unije na Zahodni Balkan, kar mora biti ena od prednostnih strateških usmeritev slovenske zunanje politike. Zaključena širitev bo namreč zaokrožila EU in omogočila vzpostavitev zunanjih meja, vključno s schengensko mejo na mejah Grčije in Bolgarije proti Turčiji in Romuniji, Madžarske, Slovaške, Poljske in Baltskih držav proti državam Vzhodnega partnerstva in Rusiji. Hkrati omogoča nadaljnjo notranjo gospodarsko in infrastrukturno povezovanje držav pobude Treh morij in znotraj tega držav Jadranske regije (območje med Alpami in Egejskim morjem na eni ter Jadranskim in Črnim morjem na drugi strani), tudi kot grupacije držav s sorodnimi pogledi (likely minded countries).

Slovenija mora na multilateralni, evropski in bilateralni ravni dosledno in načelno zagovarjati človekove pravice, zlasti ranljivih skupin in pravice manjšin ter iskati kreativne načine za njihovo krepitev.

Zaščita vode kot instrument miru in varnosti v mednarodnih odnosih je dober primer, kako lahko Slovenija prispeva k svetovnemu napredku,

miru in varnosti. Druge takšne prioritete so postopna pridružitve konvenciji za prepoved jedrskega orožja, podpiranje iniciativ za globalno razoroževanje, globalna regulacija uporabe umetne inteligence v oboroževalne namene (predvsem avtonomna orožja za ubijanje), zaščita človekovih pravic v pravični zeleni in digitalni transformaciji in skupni evropski odgovor na dezinformacije in lažne novice v kot varnostne grožnje.

A vibrant green field of crops, possibly corn, under a bright sun that creates a lens flare effect across the top of the image. The sun is positioned in the upper left, casting a strong light across the scene.

→ **Financiranje
razvojnega
desetletja**

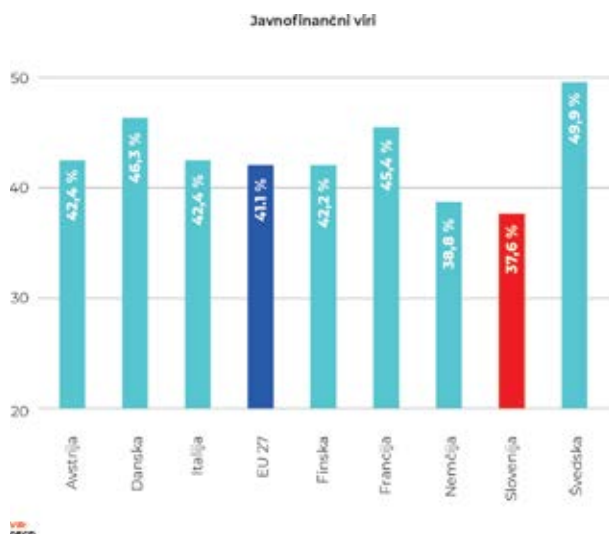

Financiranje razvojnega desetletja

Kako bomo to plačali?

Za izhod iz krize in za vstop v razvojno desetletje bomo s progresivnimi javnofinančnimi politikami aktivirali vse razpoložljive razvojne vire. Spremenjeno politično-ekonomsko okolje 21. stoletja na globalni in ravni EU omogoča in od nas zahteva, da na krizo in razvojne izzive ne odgovorimo z omejevanjem vloge držav, ampak z neokeynesiansko narodnogospodarsko politiko. S povečano učinkovitostjo in polno in usmerjeno (u)porabo vseh razpoložljivih virov bomo uresničili razvojni preboj in realizirali svoj program velikih družbenih sprememb.

Slovenija ima v primerjavi s povprečjem EU27 in evroobmočja v javnih financah nekaj rezerv na prihodkovni in posledično odhodkovni strani. V normalnem obdobju, po finančni krizi in pred epidemijo, smo leta 2019 v Sloveniji imeli relativno nizek obseg javnofinančnih virov v višini 37,7 % BDP v primerjavi s povprečjem 41,1 % BDP v EU27. O javnofinančnih virih se moramo dogovoriti tudi zato, ker bodo v prihodnosti pošla nepovratna in ugodna povratna sredstva EU.

Podobno velja, da smo na strani javnofinančnih odhodkov pod povprečjem EU in evroobmočja, kar je odraz nižje davčne obremenjenosti, ne dovolj učinkovitega črpanja virov EU in do zadnje krize varčnega delovanja slovenskih vlad. Novi povratni in nepovratni viri EU in dodatni domači viri omogočajo usmerjeno in vzdržno povečanje obsega javnofinančnih odhodkov, ki so leta 2019

znašali 43,3 % BDP v primerjavi s povprečjem 46,6 % BDP v EU27.

Zadnje tri politično-gospodarske krize – finančna, migracijska in pandemična - so pokazale na nujnost močnejše države, da se zagotovi okrevanje, poveča odpornost gospodarstva in družbe ter poveča njena solidarnost. To zahteva dodatne vire, ki jih je treba učinkovito (u)porabljati. Zato je nujna okrepitev in poenotenje načrtovanja vseh odhodkov, okrepitev nadzora nad (u)porabo odhodkov ter povečanje usmerjenosti na pozitivni družbeni učinek (u)porabe javnih virov.

Finančni izzivi financiranja razvojnega desetletja od nas zahtevajo razvoj najboljše možne zmesi financiranja vseh oblik vlaganj (v ljudi, vsebine, infrastrukturo). S kombinacijo nepovratnih in povratnih virov moramo povečati multipliciranje

evropskih sredstev v največji možni meri. To pomeni, da prednostno podpremo projekte, ki dvigujejo dodano vrednost in zaposlenost. Hkrati pa moramo vzpostaviti sklad skladov (ne)povratnih sredstev EU, da maksimiramo učinek in da uporabimo vsa razpoložljiva sredstva kohezijskih skladov. Zato bomo pripravili boljši, polno vključujoči program črpanja vseh razpoložljivih domačih in sredstev EU, povratnih in nepovratnih iz Sklada za okrevanje in odpornost (RRF), kohezijska sredstva in proračunska sredstva, v skladu z alternativnim nacionalnim načrtom za okrevanje in odpornost, kot smo ga predlagali v opoziciji. Na ta način bomo iz 1,6 milijarde evrov nepovratnih sredstev ustvarili razvojni finančni vzvod v višini 15 milijard evrov. Po izteku in polni uporabi obstoječih virov EU bo treba oblikovati posebni proračunski infrastrukturni sklad za okrepitev vlaganj domačih in tujih institucionalnih vlagateljev v slovensko posebno projektno institucijo za izgradnjo infrastrukture.

Ob tem bomo spodbudili aktiviranje sredstev dodatnega pokojninskega varčevanja, oblikovali potreben ekosistem za pripravo in izvajanje razvojnih strategij in reform ter modernizirali in preoblikovali SID banko v sodobno in aktivno razvojno in izvozno banko s hkratno protikrizno vlogo banke v obliki izvajanja storitev financiranja, investiranja in zavarovanj razvojnih projektov. Tako bomo povezali najboljša znanja, izkušnje in prakso javnega in zasebnega sektorja.

Nameravamo spremeniti strukturo in višino javnofinančnih prihodkov in odhodkov. Zato je potrebno aktivno delovanje na strani prihodkov

za doseg z EU primerljive ravni pravične progresivne obdavčitve. Oblikovali bomo stabilno in na spremembe odzivno davčno okolje, usmerjeno v ustrezno prilagoditev in pridobitve nujnih virov za delovanje družbe in države s cilji:

- oblikovanje evropsko primerljive strukture davkov od proizvodnje, dela, dobička in premoženja,
- podpora prenovi socialnih zavarovanj,
- priprava in uveljavitev ukrepov zelene davčne in proračunske reforme ter
- učinkoviti ukrepi za boj proti izogibanju plačevanja davkov in za učinkovito pobiranje davkov.

Po potrebi je smiselno dvigniti mejo za zadolževanje občin in javnopравnih subjektov, kadar gre za vlaganja v premoženje oziroma projekte, ki obetajo povraten denarni tok, še posebej ko gre za infrastrukturne naložbe oziroma izpolnjevanje pogojev nedelujočega trga. Istočasno velja uveljaviti ukrepe, ki bodo spodbudili prebivalstvo k varnemu aktiviranju svojih prihrankov. Vse to bo omogočilo na strani javnofinančnih odhodkov spodbujevalno delovanje države, kar bo zagotovilo uspešen razvoj in blaginjo slovenske družbe.

Naša osrednja naloga bo s pametno politično ekonomijo doseči blaginjo celotne skupnosti ob vzpostavitvi pogojev za ustvarjanja gospodarske rasti in dodane vrednosti ter dogovora o pravični obdavčitvi in razporeditvi prihodkov. To bomo vrnili v središče pozornosti politike in javnega diskurza, pri čemer bo vsa naša prihodnja

finančna in razvojna politika temeljila na preoblikovanju političnega in ekonomskega okvira razvoja v 21. stoletju, da bo utemeljen na trajnostnem, zelenem in digitalnem razvoju, pravični obdavčitvi ter krepitvi solidarne družbe.

ZA CELOVITO, PAMETNO NAČRTOVANJE IN MAKSIMALNO UPORABO RAZPOLOŽLJIVIH VIROV POTREBUJEMO:

- dogovor o virih in polni uporabi povečanih domačih in evropskih virov, upošteva novo politično ekonomsko okolje 21. stoletja,
- multiplikacijo virov, integracijo načrtovanja in uporabe povratnih in nepovratnih razvojnih sredstev,
- podporo uresničitvi vizije Slovenije s pametnim upravljanjem države in podporo gospodarskemu okrevanju z dopolnjenim nacionalnim načrtom za okrevanje in odpornost,
- oblikovanje stabilnega in odzivnega davčnega okolja,
- ohranjanje in okrepitev družbene solidarnosti,
- okrepitev upravljanja državnega premoženja,
- varen finančni sistem in razvoj kapitalskega trga za aktiviranje prihrankov finančnega sistema,
- gospodarno, učinkovito, uspešno načrtovanje (u)porabe in krepitev nadzora nad javnim denarjem,
- desetletni socialni sporazum o teh vprašanjih.

Temeljno vprašanje prihodnosti je, od česa bodo živele prihodnje generacije. Naš odgovor za odprto slovensko gospodarstvo, ki ga sestavlja relativno veliko srednjih in malih podjetij, je jasen: potrebno je povečevanje produktivnosti in dodane vrednosti preko vlaganj v znanje, raziskave, razvoj, digitalizacijo in robotizacijo. S tem želimo podpreti gospodarstvo pri nadomeščanju nizko plačanega manualnega dela in pri povečanju števila dobro plačanih delovnih mest. Samo to bo omogočilo financiranje učinkovite, uspešne in gospodarne države, ki bo preko zagotavljanja javnih storitev in z ohranjeno solidarnostjo krepila blaginjo in kohezivnost slovenske družbe.

→ **Sektorske strategije**

Povzetki

Pameten gospodarski razvoj

Razvojni viri

NOVO POLITIČNO-EKONOMSKO OKOLJE 21. STOLETJA

Svet, Evropska unija in Slovenija so v novem politično-ekonomskem okolju 21. stoletja. Zadnje tri krize – finančna, migracijska in pandemična - so pokazale na nujnosti močnejše države, da se zagotovi okrevanje, poveča odpornost gospodarstva in družbe. To zahteva dodatne vire, ki jih je treba uporabljati v interesu za večino ljudi pravičnega prehoda. Nujna je okrepitev in poenotenje načrtovanja vseh prihodkov in odhodkov, okrepitev nadzora in usklajenosti institucij nadzora nad (u)porabo odhodkov (centralno in sektorsko), predvsem pa večja usmerjenost na učinek (u)porabe javnih virov ter na rezultate (u)porabe v družbi.

Za razliko od odziva EU ob zadnji finančni in gospodarski krizi se s paketom Nova generacija EU ustrezneje odzivamo na izzive pandemije. Brez ponavljanja napak ob finančni krizi imamo možnost, da se s pospešenimi vlaganji namesto strogih varčevalnih ukrepov izvlečemo iz krize. Vendar moramo v Sloveniji delovati na strani pametne (u)porabe obstoječih in novih domačih in evropskih virov, da bi v polni meri ustrezno usmerili javnofinančne naložbe. Po ustreznem globalnem in evropskem odzivu je pred nami domača naloga priprave razvojnega preboja. Slovenija ima v primerjavi s povprečjem EU27 in evroobmočja na prihodkovni strani nekaj

javnofinančnih rezerv glede višine in vrste davčne obremenjenosti. V normalnem obdobju po finančni krizi in pred pandemijo smo leta 2019 imeli relativno nizek obseg javnofinančnih virov v višini 37,7 % BDP v primerjavi s povprečjem 41,1 % BDP v EU27. O spremembi vrst in višini javnofinančnih virov se moramo dogovoriti tudi zato, ker bodo v prihodnosti pošla nepovratna in ugodna povratna sredstva EU. V tem razvojnem desetletju pa evropski in domači viri omogočajo usmerjeno povečanje obsega javnofinančnih odhodkov, ki so leta 2019 znašali 43,3 % BDP v primerjavi s povprečjem 46,6 % BDP v EU27.

Te javnofinančne rezerve nameravamo izkoristiti tako, da povratna sredstva v povezavi z nepovratnimi viri pametno vložimo v razvojne projekte, javne storitve in javno infrastrukturo ter družbeno najbolj potrebna delovna mesta. Tako bomo pospešili gospodarsko rast. To trajno dvigne raven javnofinančnih prihodkov, kar omogoča vzdržne javnofinančne odhodke in dolgoročno vzdržno upravljanje javnega dolga. To bodo ključne vsebine zakonsko predvidenega državnega programa razvojnih politik in srednjeročne fiskalne strategije.

Politično ekonomijo vzpostavljanja pogojev za ustvarjanje dodane vrednosti in dogovora o njeni pravični obdavčitvi in razporeditvi prihodkov vračamo v središče pozornosti politike in javnega diskurza. To na ravni EU vključuje razpravo in zagotovitev dolgoročno odgovornega fiskalnega načrtovanja, razvoj skupnega zadolževanja z izdajo evropskih obveznic in hkrati dogovor o dolgoročnem modelu upravljanja državnih in

evropskih dolgov, ki bo omogočal uveljavitev neokeynesianske ekonomske politike. Evropa se po epidemiji ne sme na vrat na nos vračati k zastarelim neoliberalnim receptom fiskalne strogosti, nasprotno, omogočiti mora odgovorna javna vlaganja, ki lahko generirajo gospodarsko rast in s tem vzdržno poplačilo dolgov oziroma uravnavanje javnega dolga.

Ukrepi:

- V Sloveniji in EU zagovarjati in uveljavljati preoblikovanje politično-ekonomskega okvira razvoja, utemeljenega na trajnostnem, zelenem in digitalnem razvoju, pravični obdavčitvi ter krepitvi države blaginje in solidarnostne družbe.
- Oblikovati javnofinančni program kombiniranja domačih in evropskih virov za razvojni preboj in se o njegovi vsebini na prihodkovni in odhodkovni strani dogovoriti s socialnimi partnerji, formalno v državnem programu razvojnih politik 2023 - 2026 in s srednjeročno fiskalno strategijo 2023 - 2026.
- Uporaba vseh razpoložljivih domačih in evropskih povratnih in nepovratnih virov za razvojni preboj, osredotočen na podporo slovenskemu gospodarstvu in njegovi internacionalizaciji s temeljnim načelom, da se povratnim virom za tržne projekte dodajajo nepovratni viri.

DESETLETNI SOCIALNI SPORAZUM O RAZVOJNIH VPRAŠANJIH

O vlogi države v podporo gospodarstva, o podpori

zelenega in digitalnega prehoda, o pravičnih davkih in prenovi socialnih sistemov ter drugih strateških ciljih bo potrebno s prenovno socialnega dogovarjanja doseči kompromis v potrpežljivem dialogu socialnih skupin. Razširiti je treba socialni dialog na tri do sedaj slabo vključene velike skupine: ženske, mlade in starejše. Vsebinsko programov, ciljev in ukrepov je treba jasno predstaviti socialnim partnerjem in z njimi se mora nova vlada dogovoriti o desetletnem socialnem sporazumu do leta 2030.

Desetletni socialni sporazum mora biti podlaga za preboj Slovenije v krog najboljših desetih držav na svetu. O teh razvojnih politikah bo treba doseči široko družbeno soglasje. To mora biti širok proces s široko javno razpravo o naših programskih usmeritvah že v času pred volitvami, ob oblikovanju prihodnje koalicije in nato v široko zastavljenem socialnem dialogu tudi s socialnimi partnerji, da dosežemo desetletni socialni sporazum o razvojnih vprašanjih Slovenije s soglasjem delojemalcev, delodajalcev, generacij in spolov.

Ukrepi:

- Prenova socialnega dialoga z vključevanjem mladih, starejših in žensk v procese socialnega dogovarjanja.
- Okrepitev zaupanja med socialnimi partnerji z oblikovanjem skupne razvojne vizije.
- Oblikovanje, dogovarjanje in sprejem desetletnega socialnega sporazuma.

MULTIPLIKACIJA RAZVOJNIH VIROV

Naša strategija je, da za razvoj Slovenije uporabimo vse možne in razpoložljive vire. Hkrati je treba izvesti integracijo načrtovanja in uporabo razpoložljivih sredstev ter se ustrezneje in bolje organizirati. To pomeni, da poleg oblikovanja okrepljene in integrirane razvojne politike, ko se načrtuje vse razvojne vire v enem načrtu, okrepimo izvedbene in poenotene institucije: preoblikovanje Službe Vlade RS za razvoj in kohezijo v Agencijo za razvoj in okrepitev sedanje SID banke v močno razvojno in izvozno banko s koncentracijo izvedbenih institucij.

Ukrepi:

- Oblikovanje programa razvojnega preboja in prilagoditev državnih proračunov in programov EU z vsemi razpoložljivimi domačimi in evropskimi povratnimi in nepovratnimi viri.
- Preoblikovanje SID banke v Slovensko razvojno in izvozno banko (SRIB) z okrepljenim strateškim delovanjem v podporo razvojnemu preboju ter s centralizacijo in uskladitvijo delovanja slovenskih spodbujevalnih institucij.
- Preoblikovati organizacijo pridobivanja virov EU, vključno z novim mehanizmom za okrevanje in odpornost ter kohezijskih sredstev, na evropsko primerljiv način, v smer prenosa razpisov in kadrov iz posamičnih ministrstev na neodvisno, specializirano in kadrovsko močno Agencijo za razvoj. Agencija za razvoj bo imela dva stebra delovanja: pomoč gospodarstvu, javnim ustanovam, lokalnim skupnostim, nevladnim organizacijam in univerzam pri pripravi projektov in pomoč pri pripravljanju

razpisov resorjev in koncentrirano izvajanje velikih projektov.

- Okrepitev sodelovanja z regionalnimi razvojnimi agencijami in lokalnimi skupnostmi ter domačimi in tujimi finančnimi institucijami.
- Priprava na regionalizacijo in decentralizacijo Slovenije za spodbujanje razvoja.

UČINKOVITA UPORABA RAZVOJNIH VIROV ZA POSPEŠEN RAZVOJ

Evropska kohezijska politika je ključna razvojna politika, ki podpira evropsko solidarnost in skladen razvoj regij. Namenjena je predvsem zmanjšanju razlik v razvitosti znotraj Evropske unije. Slovenija se mora prioriteto posvetiti analizi izvajanja kohezijske politike in pripraviti potrebne spremembe za učinkovitejše črpanje sredstev do zaključka prejšnjega in polne operativnosti novega programskega obdobja. V novem programskem obdobju moramo angažirati ves svoj potencial v učinkovito koriščenje evropskih sredstev v skladu z razvojnimi cilji. Sredstva evropske kohezijske politike mora Slovenija pretežno nameniti projektom za ustvarjanje delovnih mest, poslovne konkurenčnosti, gospodarske rasti, spodbujanja raziskav in inovativnosti, trajnostnega razvoja in izboljšanja kakovosti življenja državljanov in drugih prioritarnih področij v skladu s posodobljeno Strategijo pametne specializacije in s kombinacijo nepovratnih in povratnih sredstev iz mehanizma za okrevanje in odpornost.

Ukrepi:

- Pospešitev črpanja evropskih virov iz finančne perspektive 2014 - 2020, da se v zaključku programskega obdobja uporabijo razpoložljiva sredstva za projekte z visokim učinkom z vidika razvoja in doseganja razvojnih ciljev.
- Priprava analize učinkov in učinkovitosti, koristi in slabosti koriščenja in uporabe kohezijskih sredstev za programsko obdobje 2014 - 2020 ter izvedba prerazporeditve sredstev evropske kohezijske politike glede na analizo porabe, ocenjene tržne vrzeli za obdobje do konca 2023 in možnosti multipliciranja teh sredstev kohezijske politike.
- Aktivno sodelovanje Slovenije v okviru novega evropskega večletnega finančnega okvirja 2021 - 2027 in oblikovanje programskih prioriteta na področju evropske kohezijske politike in drugih področjih večletne finančne perspektive, skladno s programom mehanizma za okrevanje in odpornost, glede na vsakoletno osvežene ex-ante ocenjene tržne vrzeli oziroma potrebe tako, da bodo povečevali možnosti za pospešen trajnostni razvoj Slovenije, zlasti na področju krepitve konkurenčnosti gospodarstva, na področju raziskav, inovacij in digitalizacije v gospodarstvu ter na področju trajnostne infrastrukture.
- Priprava razvojnih dokumentov za večletni finančni okvir, uskladitev ciljev z nacionalnimi in evropskimi razvojnimi cilji, poenostavitve postopkov za učinkovitejše črpanje in plasiranje evropskih kohezijskih sredstev za razvoj.
- Povečanje multipliciranja evropskih kohezijskih sredstev in kombiniranje nepovratnih s

povratnimi sredstvi v največji možni meri.

- Učinkovita preobrazba in okrepitev nosilcev evropske kohezijske politike in sklada za okrevanje in odpornost zaradi učinkovitejšega, uspešnejšega in gospodarnejšega izvajanja razvojnih politik, financiranih s povratnimi in nepovratnimi viri EU.
- Poenotenje shem državnih pomoči med različnimi resorji za potrebe različnih razvojnih virov s ciljem boljšega črpanja razvojnih virov.
- Poenotenje in modernizacija informacijskih sistemov za spremljanje izvajanja in poročanje o rabi evropskih razvojnih virov.

Stabilno in odzivno davčno okolje

Oblikovali bomo stabilno in na spremembe odzivno davčno okolje zaradi prilagajanja in pridobitve nujnih virov za delovanje in razvoj družbe in države. Cilj tega je evropsko primerljiva struktura davkov od proizvodnje, dobička in premoženja, vključno s prenovo socialnih zavarovanj, pripravo in uveljavitvijo ukrepov zelene davčne in proračunske reforme ter učinkovitih ukrepov za boj proti izogibanju plačevanja davkov in z učinkovitim pobiranjem davkov. V Sloveniji kot v vseh drugih demokratičnih državah je naloga države zagotavljanje ugodnega okolja za delovanje in uspešen razvoj gospodarskih subjektov v obliki optimalne obdavčitve za malo, odprto, fleksibilno gospodarstvo. To pomeni oblikovanje davčnega okolja za podporo rasti in

razvoja podjetij ter polnega zaposlovanja.

V Sloveniji želimo ohraniti in nadgraditi vlogo države pri zagotavljanju temeljnih univerzalnih pravic ljudi do socialne in ekonomske varnosti v vseh obdobjih življenja, dostopnega zdravstva, izobraževanja in oskrbe v starosti, dostojnih pokojnin in podpore življenja v zdravem okolju. Za to država potrebuje ustrezen obseg in strukturo davčnih prihodkov in prispevkov. Ti morajo biti zbrani od posameznikov in podjetij na pravičen in učinkovit način, prav tako pa mora država na gospodaren, pravičen in transparenten način porabiti ta sredstva v korist vseh prebivalcev Slovenije. Slovenija potrebuje progresivno in aktivno davčno politiko, ki upošteva mejno koristnost davčnih prihodkov, ki omejuje rabo zdravju škodljivih izdelkov in zmanjšuje negativne vplive na okolje.

Treba je tudi nadaljevati z zmanjševanjem administrativnih in davčnih ovir za davčne zavezance in Finančno upravo (FURS). S tem se zmanjšujejo stroški izpolnjevanja davčnih obveznosti v podjetjih in posledično dviguje konkurenčnost gospodarstva. Poleg tega zmanjšanje administrativnih in davčnih ovir prispeva k znižanju stroškov davčnih postopkov in večji učinkovitosti dela FURS, k zmanjšanju obsega sive ekonomije in drugih oblik izogibanja plačila javnih dajatev, s tem pa k stabilnosti javnofinančnih prihodkov.

Ukrepi:

- Postopna uskladitev učinkovite obdavčitve podjetij na raven EU skladno z napori G7, G20

in OECD.

- Analiza ravni in stopenj davkov od proizvodnje (DDV in trošarine), da se oceni izvedljivost prehoda na evropsko primerljivo raven.
- Reforma obdavčitve nepremičnin na način, da se poenoti sistem obdavčitve in uvede enotni davek kot podlaga lokalnim skupnostim za uveljavitev nepremičninskega davka z načinom obdavčitve, ki upošteva stanovanjsko rabo nepremičnine in pravico do doma. Del tega denarja bomo namenili za namenski trajni vir za povečevanje ponudbe javnih najemnih stanovanj.
- Proučiti pristojnosti občin in prihodnjih pokrajin glede davčnega bremena in se dogovoriti o njihovi pristojnosti pri javnofinančnih storitvah in davkih.
- Doseči družbeni konsenz za ohranitev solidarnostnega modela vseh socialnih zavarovanj in univerzalnega dostopa do teh storitev ter analiza obstoječih izjem po načelu "vsako delo šteje" in "vsak naj prispeva sorazmerno k financiranju družbenih storitev".
- Zagotovitev dodatnih sredstev za javno zdravstvo s prenovo in nadgradnjo sistemov socialnih zavarovanj.
- Ukinitve dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja in prenos v obvezno zavarovanje ob ohranitvi virov sredstev, zbranih v prostovoljnem zavarovanju.
- Določitev stabilnega in solidarnostnega vira financiranja dolgotrajne oskrbe.
- Ukrepi za spodbujanje varčevanja v drugem in tretjem pokojninskem stebru.
- Obdavčitev emisij CO₂ in drugih okolju škodljivih industrijskih praks (obdavčenje onesnaževalcev).
- Zagotavljanje učinkovitih spodbud za prenovo industrije in prestrukturiranje gospodarstva v smeri zelene, krožne in digitalne ekonomije – analiza in prenovitev sistema spodbud, ki je za današnji čas in stanje okolja neustrezen in subvencionira tudi okolju škodljive prakse.
- Aktivno zavzemanje za postavitev visokih standardov in učinkovite davčne politike na področju okolja v okviru dela OECD in EU (»Fit for 55« zakonodajni paket, Emissions Trading System, Carbon Border Adjustment Mechanism, Energy Tax Directive in drugi), ki predstavljajo izhodišča in okvir za konkretne ukrepe.
- Vzpostavitev učinkovite koordinacije ukrepov z okoljsko komponento med pristojnimi ministrstvi, da se zagotovi konsistentnost ukrepov pri preprečevanju škodljivih praks in pri spodbudah za zeleni prehod.
- Oblikovanje ciljnih ukrepov za nove pojavne oblike izogibanja plačila davkov in prispevkov ter učinkovitejše pobiranje davkov.
- Digitalizacija FURS pri poslovanju z davčnimi zavezanci.
- Razvijanje partnerskega odnosa FURS z davčnimi zavezanci pri izpolnjevanju davčnih obveznosti.
- Podpora uvedbi globalnega davka na špekulativne finančne transakcije.
- Izboljšave na področju davčne izterjave ter preprečevanja pranja denarja doma in v tujini preko mednarodnega sodelovanja.

KREPITEV UPRAVLJANJA DRŽAVNEGA PREMOŽENJA

Po načelih korporativnega upravljanja bomo okrepiли upravljanje državnega premoženja zaradi krepitve gospodarskega potenciala, mrežnih razvojnih učinkov ter izgradnje infrastrukture z aktivnim upravljanjem državnega in finančnega premoženja.

Slovenija mora aktivneje upravljati državno premoženje za podporo razvoju posameznih podjetij v njeni lasti in hkrati za pridobivanje virov za financiranje javnih storitev ter uresničevanje strateških ciljev države. Temeljna usmeritev je odgovorno lastništvo, ki ustvarja dodano vrednost in družbeno korist. Zakonske podlage so bile dobro zastavljene v Zakonu o SDH, ob upoštevanju najboljših praks korporativnega upravljanja OECD držav.

Slovenija naj podobno kot države OECD ohranja državno lastništvo predvsem zaradi tega, da podpiramo ekonomske, ekološke, strateške in socialne cilje podjetij in države. Ohranjati mora državno lastništvo v sektorjih, kjer podjetja zagotavljajo določene javne dobrine in storitve, kjer podjetja opravljajo poslovne dejavnosti v situacijah naravnih monopolov ali pa ustanovljajo monopolna oziroma oligopolna podjetja, kjer je nemogoča ali neučinkovita regulacija trga.

Razlikovati je treba med finančnimi cilji in strateškimi cilji države v državnem premoženju. Hkrati velja upoštevati najboljše prakse. Tako ima Norveška oblikovane strategije za podjetja na

podlagi treh kategorij:

- podjetja, v katerih je cilj najvišji možen donos in kjer država nima več razlogov za lastništvo, toda lastništvo v teh družbah se zmanjša le, če bo to finančno koristilo državi;
- podjetja, v katerih je cilj najvišji donos in kjer obstajajo posebni razlogi za lastništvo države;
- podjetja, v katerih želijo slediti javnim ciljem (t.i. public policy goals).

Na podoben način in zaradi doseganja enakih ciljev, kot jih z načeli korporativnega upravljanja določa OECD, je treba tudi v Sloveniji državno in finančno premoženje upravljati tako, da dosežemo ekonomske in strateške cilje in da ob tem dosežemo bistveno večje multiplikativne učinke kot do sedaj. Ne gre le za doseganje donosa na kapital in različnih kazalnikov donosnosti, temveč tudi za doseganje drugih ciljev, ki dolgoročno multiplikirajo vrednost državnega premoženja ali krepijo razvoj države. Treba je spodbuditi investicijska vlaganja v donosne dolgoročne projekte, med njimi vlaganje v znanje, raziskovalne projekte, univerzitetne kampuse, inovacijske centre in v gradnjo moderne državne infrastrukture.

Država mora torej jasno opredeliti podjetja, ki so strateškega oziroma posebnega pomena, in podjetja, ki so v državni lasti kot portfeljske naložbe. Prva so neposredno povezana z infrastrukturo in dejavnostmi, ki vplivajo na ostale gospodarske subjekte in kakovost življenja v Sloveniji. Poleg pozitivnega poslovanja je njihov primarni cilj, da s svojim razvojem podpirajo strategijo države. Uspešnost njihovega poslovanja

se zato meri s številnimi kazalniki, ki poleg rentabilnosti poslovanja upoštevajo in merijo tudi njihove strateške učinke. Med strateška podjetja moramo zaradi njihovega vpliva vsekakor uvrstiti upravljalce prometne infrastrukture (DARS, Slovenske železnice, 2TDK), proizvodnjo in distribucijo električne energije, ključne upravitelje logističnih tokov in komunikacijske infrastrukture (Luka Koper, Pošta, Telekom), pa tudi določena podjetja z velikim sistemskim vplivom (na primer Petrol, Krka, NLB).

Veljavna strategija upravljanja kapitalskih naložb države je zaradi posledic sanacije pretekle krize in lastniških sprememb potrebna osvežitve, saj med drugim ne vključuje novoustanovljenih naložb, kot sta družbi Slovenski državni gozdovi ali 2TDK. Ob vzpostavitvi demografskih rezerv bo treba opredeliti tudi pomen in status temeljnih demografskih naložb, katerih dividende bodo vir financiranja demografskih rezerv. Vsem naložbam s strateškim vplivom ali posebnim pomenom je treba ta vpliv jasno opredeliti.

Vsa ostala podjetja pa so portfeljske naložbe, kjer država - praviloma kot manjšinski solastnik - spremlja mednarodno uveljavljene pokazatelje poslovanja, kjer je najpomembnejši donos na kapital.

Pri morebitnem dezinvestiranju je bistveno presoditi, ali bi zasebni lastnik lahko zagotovil boljše upravljanje, višji nivo storitev in bolj kakovostna delovna mesta kot državno solastništvo. Šele po tej presoji je mogoče pristopiti k selektivnemu dezinvestiranju, kjer je

ob prodaji treba doseči, da bodo novi investitorji ohranili dejavnost v Sloveniji, jo širili in vanjo dodatno vlagali.

Ukrepi:

- Okrepiti strokovnost, neodvisnost in kompetentnost SDH za upravljanje podjetij strateškega ali posebnega pomena.
- Osvežitev veljavne strategije upravljanja kapitalskih naložb države z jasno klasifikacijo podjetij ob upoštevanju strateških usmeritev države.
- Uveljavitev temeljnih demografskih naložb kot systemskega vira za financiranje pokojninskih vrzeli v demografsko najbolj neugodnih obdobjih.

RAZVIT FINANČNI IN KAPITALSKI TRG S POVRNITVIJO ZAUPANJA MALIH VLAGATELJEV

Bančni sektor kot del finančnega sistema služi pretoku prihrankov od tistih, ki varčujejo, k tistim, ki investirajo. V tržnem gospodarstvu njegovo delovanje predstavlja krvni obtok. Brez njega ne bi bila možna sodobna delitev dela, sodobna raven produktivnosti ter blaginje. Zaradi njegovega pomena na delovanje vseh družbenih podsistemov motnje v delovanju bančnega sistema predstavljajo sistemsko tveganje. Zato je treba bančništvo regulirati in ga nadzorovati. Bančni sistem se v normalnih razmerah razvija skupaj z gospodarstvom. V slovenskem bančnem sistemu je prišlo od 2005 dalje do resnih motenj, povezanih z napakami bančnega regulatorja in

pregrevanjem gospodarstva, sproženega tudi s spremembami Zakona o prevzemih. Po finančni krizi se je obseg bančnih kreditov gospodarstvu (nefinančne družbe) zmanjšal za preko 10 milijard evrov, banke pa so začele izvažati kapital in leta 2017 postale neto upnice do tujine. Slovenija je močan neto izvoznik, z nizko inflacijo in do leta 2020 relativno hitro rastjo BDP. To omogoča, da se s pametno regulacijo in delovanjem bančnega sistema v Sloveniji krepi odpornost bančnega sistema na morebitne krizne šoke.

Četudi so v Sloveniji s finančno krizo banke postale vse bolj hranilnice in manj posredniki investicijskih sredstev, je ključna prednost finančnega sistema v tem, da Slovenija letno prihrani tudi za 2 milijardi evrov več, kot se investira. Slabost je omajano zaupanje vanj, tudi zaradi izkušnje s preteklimi privatizacijami in izgubami vlagateljev ob veliki finančni krizi. Ta je temeljito spremenila bančni sistem, tudi v Sloveniji.

Prihodnost določata dve glavni spremembi. Prva je ta, da se od začetka prejšnjega desetletja slovensko bančništvo razvija znotraj bančne unije EU. Ta nadgrajuje dotedanjo ekonomsko in monetarno unijo. Strategija bančne unije predvideva do konca leta 2023 harmonizacijo bančne insolvenčne zakonodaje v vseh 21 državah, razvoj enotne garancijske sheme EU (European Deposit Insurance Scheme) in operativnost sklada za reševanje bank (Single Resolution Mechanism - SRM in Resolution Fund), ki ima podporo v ESM (European Stability Mechanism). Poleg tega se vzpostavlja enotni kapitalski trg EU, ki bi

omogočal bankam dostop do ugodnejših virov in pri izdajanju subordiniranega dolga.

Druga velika sprememba v bančništvu je razvoj digitalnega okolja, ki hitro in radikalno spreminja način poslovanja bank in narekuje ogromne investicije v digitalno okolje. Vse bolj predvidljive so posledice evropske bančne direktive, ki omogočajo "open banking" in s tem širšo konkurenco bankam s strani nebančnih institucij oziroma podjetij. Poslovanje bank se hitro draži, ker je evropski regulator dal prednost finančni stabilnosti pred kreditiranjem. Vse to bi lahko vodilo v situacijo, ko bančni produkti večini populacije ter malih in srednjih podjetij niso več ne dostopni ne zanimivi. V tem kontekstu predlagamo cilje in ukrepe na področju bančništva.

Ukrepi:

- Z ustrezno zastavljeno strategijo Slovenske razvojne in izvozne banke ter s sodelovanjem s poslovnimi bankami in regulatorjem je treba vzpostaviti pogoje, da se kreditna aktivnost v Sloveniji sprostí in bistveno poveča na način, da bodo bančni krediti ustrezno zavarovani in plasirani za izvedbo razvojnih projektov, ki bodo omogočali varno vračilo izposojenih sredstev v predvidenem roku.
- Z dokapitalizacijo in povečano dejavnostjo Slovenske razvojne in izvozne banke bomo spodbudili okrevanje in odpornost slovenskega gospodarstva, povečanje njegove dodane vrednosti, internacionalizacije ter dviga v mednarodnih verigah vrednosti.
- Zaključek povračil v sanaciji vložnega kapitala

države z zaključkom prodaje premoženja DUTB ali prenosom premoženja na državo, če je mogoče na ta način dosegati dolgoročno boljše razvojne in finančne učinke.

- Upošteva trende razvoja bančništva in potreb razvojnega preboja podpora nadaljnji strategiji razvoja bank ob sodelovanju s podporno vlogo okrepljene Slovenske razvojne in izvozne banke.
- Od regulatorjev in nadzornih institucij pričakujemo enako obravnavo slovenskega bančnega sistema, kot je obravnavan bančni sistem drugih držav članic EU s presežkom na tekočem računu plačilne bilance (Nemčija, Nizozemska, Avstrija).
- Podpora nadaljnji konsolidaciji bančnega sistema z upravljanjem s tem povezanih tveganj ob pogoju, da so banke in njihovi lastniki regulirani v okviru Banke Slovenije, Enotnega mehanizma nadzora v okviru Evropske centralne banke (SSM ECB), s podporo Enotnega reševalnega mehanizma (SRM) in končno podporo fiskalnih virov v Evropskem stabilnostnem mehanizmu (ESM).

ENAKOPRAVNA VKLJUČENOST V RAZVOJNE AKTIVNOSTI

V državnih strateških dokumentih in razvojnih procesih je zelo malo pozornosti namenjeno posamičnim vidikom generacij, socialnih slojev ali spolov. To velja za vsa vključena področja. V vse razvojne in javne procese, pa naj gre za gospodarstvo, socialni položaj, investicije, participacijo ali druga vprašanja, je treba

vkjučiti različne vidike celotnega prebivalstva. Diskriminacija na podlagi spola, starosti, socialnega položaja, narodnosti, veroizpovedi, rase ali političnega prepričanja ne sme biti prisotna v nobeni obliki.

Ukrepi:

- Vse vladni, državni, regionalni in lokalni strateški in razvojni dokumenti bodo pri svoji pripravi vključili pripadnike civilnodružbenih organizacij, ki zastopajo interese mladih, žensk, LGBTI skupnosti, invalidov, starejših in drugih ranljivih skupin.
- Vključevanje perspektive, vsebin in aktivnosti, namenjenih posameznim generacijam, socialnim skupinam ali spolom, v vse državne strateške in razvojne dokumente.

VKLJUČEVANJE LOKALNIH SKUPNOSTI V PROCES ODLOČANJA

Tako vlada kot izvršilni organ kot državni zbor kot zakonodajni pomembno vplivata na položaj in delo lokalnih skupnosti. Lokalni interesi so pravzaprav zastopani le v Državnem svetu, pa še tam zaradi zapletenega postopka izvoljeni bolj zastopajo interese posamezne politične stranke kot interesne dejavnosti, ki jo predstavljajo.

Ukrepi:

- Opravili bomo širšo razpravo in predlagali spremembe, kako v odločevalske procese bolj vpeti tudi predstavnike lokalnih interesov, občin, razvojnih regij in (po ustanovitvi) pokrajin, ne le preko mnenj reprezentativnih

združenj občin.

- Pri pripravi sektorskih politik in medsektorskem usklajevanju se v polni meri upoštevajo lokalni interesi (upoštevaje naloge lokalne samouprave) in vse, kar pomembno vpliva na položaj občin (in prihodnjih regij).

RAZISKOVALNI IN INOVACIJSKI EKOSISTEM

Da bi lahko v celoti izkoristili potenciale raziskav za družbeni in gospodarski razvoj, je nujno potrebno bolje povezati visoko šolstvo, raziskave in razvoj, sistemsko podpreti inovacijsko dejavnost, povečati javna in zasebna sredstva za raziskave in razvoj ter krepiti zavedanje o družbeni pomembnosti znanosti. Najrazvitejše države v Evropski uniji danes vlagajo več kot 3 % BDP (zasebnih in javnih sredstev skupaj) v raziskave in razvoj, kajti zavedajo se, da je edini način za razvojni preboj in napredek v novem znanju in inovacijah.

Ukrepi:

- Uvedli bomo evropsko primerljiv način financiranja raziskovalcev in raziskovalnih organizacij.
- Dvignili bomo višino javnih nacionalnih sredstev za raziskovanje na 1,5 % BDP do leta 2026.
- Z davčnimi ugodnostmi bomo spodbujali zasebna vlaganja v raziskave in razvoj, da bodo skupaj z javnimi dosegla 3,5 % BDP do leta 2026.
- Okrepili bomo nacionalno projektno financiranje ter ga neposredno povezali z izzivi

in potrebami slovenskega razvoja.

- Raziskovalno bomo okrepiли univerze.
- Omogočili bomo prenos znanja iz raziskovalnih organizacij k podjetjem s pomočjo odcepljenih podjetij, spodbujanjem inovacij in patentnih prijav.
- Spodbujali bomo sodelovanje med gospodarstvom in znanstveno skupnostjo s shemami medsebojnega prehajanja raziskovalcev in souporabe raziskovalne opreme.
- Raziskovalni sistem bomo odprli v širši evropski in globalni prostor.
- Ustanovili bomo Agencijo za prebojne tehnološke inovacije.

Konkurenčnost in dodana vrednost

MEDNARODNA KONKURENČNOST SLOVENSKEGA GOSPODARSKEGA OKOLJA

Globalizirano gospodarstvo 21. stoletja deluje po načelih in principih, ki so bistveno drugačni, kot je bilo to še nekaj desetletij v preteklosti. Izkoriščanje in ropanje svetovnega juga in perifernih držav temelji na odpravi meja za svobodno trgovanje med državami in kontinenti. To je privedlo do procesa nenehne optimizacije ekonomije privatiziranih storitev in blaga na način, da se proizvodne dejavnosti selijo na lokacije, ki omogočajo ob zadostni kakovosti nižje razvojne, investicijske, surovinske, proizvodne, logistične in

davčne stroške, predvsem zaradi nizke socialne varnosti in neobstoja javnih storitev. Takšna alokacija dejavnosti, ki se nenehno izvaja v okviru delovanja multinacionalnih korporacij, omogoča radikalno znižanje proizvodnih cen in s tem bistveno povečanje kupne moči državljanov. Tudi revni sloji si naj bi zaradi tega lahko brez večjih težav kupovali dobrine, ki si jih še desetletja nazaj sploh niso mogli, a ostajajo z nizko kakovostjo življenja in brez možnosti družbenega napredka.

Celotne branže so se organizirale v tako imenovane oskrbne verige, v kateri so se glede na zgoraj navedene cilje hierarhično povezale vse korporacije, ki so potrebne za dobavo določenih dobrin, pa najsi bodo to avtomobili, elektronika, zdravila, konfekcija, turistična potovanja ali bančne storitve. Ob tem so med posamičnimi branžami bistvene razlike, na kako centraliziran način imajo oskrbne verige organizirane, kakšna je v njih stopnja konkurence, kako visok je vstopni prag za nove ponudnike in podobno. Pomembno se je zavedati, da so lahko znotraj oskrbne verige bistvene razlike glede dodane vrednosti.

S tega vidika imajo države, kjer so sedeži vodstev korporacij, višjo dodano vrednost na zaposlenega kot tiste, ki imajo zgolj proizvodne lokacije. Tudi znotraj skupine konkurentov istega tipa so lahko bistvene razlike glede na vlogo, kot mu jo prizna oskrbna veriga. Tako ima na primer v avtomobilski industriji dobavitelj prvega nivoja priznana višjo maržo kot tisti na drugem nivoju in tako naprej navzdol. Na zadnjem nivoju so majhna lokalna podjetja, ki morajo proizvajati ob skromni marži in ostanejo v primeru racionalizacij

prve brez naročil. Tovrstne razlike znotraj struktur mednarodnega poslovanja so bistvene za razlike v dodani vrednosti med posamičnimi članicami znotraj EU. Luksemburg ima na primer zelo visoko število sedežev holdingov in bank, Avstrija veliko več sedežev mednarodnih podjetij kot na primer Slovenija, zaposleni v njih imajo veliko višje povprečne plače kot v hčerinskih tovarnah. Iz opisa situacije je razvidno, da vlaganja v šolske in znanstvene projekte znotraj države ne morejo sama po sebi hitro spremeniti tovrstnih razlik v strukturi gospodarstva, temveč je zanje potreben pristop, ki vzame v obzir vse dejavnike, ki so pomembni za konkurenčnost okolja. Lastništvo nad mednarodnimi korporacijami je v največji meri v rokah pokojninskih in drugih finančnih skladov, velikokrat posredno tudi največjih centralnih bank. Navedeno postavlja tradicionalno delitev na delo in kapital v popolnoma drugačno luč, saj delavci velikokrat delajo v podjetjih, katerih posredni ali celo neposredni lastniki so skladi, ki jim bodo izplačevali pokojnine.

Države in okolja, ki se ne zavedajo pravočasno, da so glede umestitve lokacij poslovanja v oskrbnih verigah neprestano v konkurenčnem boju z drugimi okolji, so soočeni z obsežno izgubo delovnih mest ter s tem povezano potencialno dolgoročno izgubo poklicnih perspektiv svojih državljanov. Neizogibna posledica tega je izguba davčnih prihodkov ter pomanjkanje denarja za financiranje javnih storitev in socialnih programov. S tega vidika bi lahko glede na izkušnje številnih držav trdili, da je razumna konkurenčnost gospodarskega okolja države eden od najboljših pristopov za socialno državo. Tako se je vsaj

izkazalo v primeru držav, ki zgledno skrbijo za svojo gospodarsko konkurenčnost, ob tem pa imajo dobro razvite in kakovostne javne storitve. Zgledno skrbijo za konkurenčnost pogojev gospodarjenja tudi v skandinavskih državah, ki so bile zaradi socialnodemokratske usmeritve vedno socialno zavedne.

Zato mora biti spremljanje in spodbujanje konkurenčnosti gospodarstva in izboljšava dejavnikov, ki vplivajo na njegovo konkurenčnost, pomembna osnova za vodenje ekonomske politike in za sprejemanje ukrepov. Po različnih mednarodnih primerjavah v konkurenčnosti ima Slovenija, kljub solidnim uvrstitvam, še precej rezerv za izboljšave. Poročila raziskav nam svetujejo izboljšave zlasti na področju delovnopravnih predpisov, pri pogojih za poslovanje ter državnih podporah gospodarstvu. Pri odločitvah pa je treba upoštevati, da se pri konkurenčnosti gospodarskega okolja vedno bolj poudarja tudi sistemska učinkovitost države. Konkurenčnost države se ne more pojasniti zgolj z ravniyo plač ali višino davkov. Potrebno je med drugim ustrezno makroekonomsko okolje, jasne lastniške strukture, varstvo konkurence, učinkovit pravosodni sistem. Država naj zagotavlja okolje, da so podjetja sposobna tekmovati na mednarodnih trgih z visoko tehnologijo in kakovostjo, ob tem pa morajo biti zagotovljeni tudi učinkoviti izobraževalni sistemi.

Slovenija je na prelomnici gospodarskega razvoja. Premajhno je tudi vlaganje v razvoj novih izdelkov in storitev, preslabo povezovanje gospodarstva in znanosti, pomanjkanje visoko

usposobljenih tehničnih kadrov v gospodarstvu, marsikje preslaba infrastruktura, neučinkovito in nepovezano podporno okolje ter pomanjkanje ugodnih finančnih virov kot tudi podjetniške kulture.

Ukrepi:

- Gospodarsko poslovanje je velikokrat izjemno kompleksna dejavnost, ki zahteva široko pravno specializacijo in posebne pristope sodišč. Zato bi bilo treba po vzoru delovnopravnega področja vzpostaviti specializirana gospodarska sodišča, da izboljšamo hitrost in kakovost sojenja v gospodarskih zadevah. V primeru uspešnega razvoja bi lahko ta sodišča v prihodnosti služila tudi kot osnova za mednarodne arbitraže.
- Da se poveča privlačnost Slovenije za vlaganja mednarodnih podjetij v delovna mesta z višjo dodano vrednostjo, je treba ustrezno, na evropsko raven, prilagoditi obremenitev dela in kapitala.
- Skrb za konkurenčnost v podpornih sektorjih gospodarstva, še posebej pri zavarovalništvu in bankah, saj lahko pride pri nadaljnjem zmanjševanju konkurence v teh sektorjih do pomanjkljive ponudbe posojil, zavarovanj in ostalih finančnih storitev.
- Organizacija in po potrebi sofinanciranje delovanja nizkocenovnih ponudnikov letalskih prevozov z letališča v Ljubljani in Mariboru, predvsem do glavnih tranzitnih letališč, saj je sedanje stanje ovira pri umeščanju Slovenije kot lokacije za regionalne podporne službe mednarodnih podjetij, ki službe organizirajo na način, da je dnevno možen obisk in povratek iz

drugih lokacij v regiji.

- V sodobnem svetu dobršen del trgovanja poteka preko spletnih tržnic (denimo Amazon, Aliexpress, Alibaba, DHgate). Možnost trženja preko takšnih platform je še posebej pomembna za majhna in srednja podjetja iz držav z majhnimi trgi. Slovenski trg ima zaradi svoje majhnosti težavo pri vključevanju v pglavitne B2C in B2B platforme. Zato bi morala država pomagati organizirati in po potrebi sofinancirati vključitev slovenskega trga in slovenskih dobaviteljev v pglavitne svetovne spletne tržnice.

INOVACIJE ZA VIŠJO DODANO VREDNOST IN KREPITEV ČLOVEŠKEGA POTENCIALA

Za višjo dodano vrednost potrebujemo boljše produkte (izdelke ali storitve), uglednejše in prepoznavnejše blagovne znamke ter več znanja, vključenega v proizvode ali storitve. Zavedati se moramo, da se največja vrednost raziskovalnega in inovacijskega sistema skriva v ljudeh. Če bo Slovenija kot družba želela napredovati na vseh področjih, bo morala vlagati v krepitev človeškega potenciala, tako domačega kot tistega iz tujine, kot ključnega pogoja za uspešen znanstveno-raziskovalni in inovacijski sistem ob hkratnih vlaganjih v prebojno raziskovalno in inovacijsko infrastrukturo, tako v objekte kot v raziskovalno in tehnološko opremo, saj le celota lahko zagotovi razvojne preboje. Pri tem bo naš ključni cilj, da bo Slovenija ponovno napredovala na lestvici Evropskega inovacijskega indeksa in se povzpela med najboljših 10 na tej lestvici

Ukrepi:

- Spodbujali bomo tehnološko in inovacijsko politiko z dodatnimi viri in jasno definiranimi politikami.
- Spodbujanje skupnih projektov raziskovalnih organizacij in gospodarstva, še posebej na prioritetnih področjih četrte industrijske revolucije, s ciljem inoviranja in uvajanja novih izdelkov in rešitev.
- Spodbujali bomo nadgradnjo sistema prenosa znanja in njegove uporabe v družbi, spodbujali kulturo patentiranja in inoviranja ter nadgradili področje intelektualne lastnine.
- Proučitev učinkovitosti dosedanjih olajšav pri obdavčitvi podjetij in njihova morebitna zamenjava z učinkovitejšimi modeli.
- Povezovanje slovenskega gospodarstva, da v strukturi proizvodov ponudimo nove končne produkte in povečujemo dodano vrednost s krepitvijo blagovnih znamk.
- Povečali bomo število mladih raziskovalcev v javnih raziskovalnih organizacijah in gospodarstvu.
- Zagotovili bomo dodatna sredstva za raziskovalne in inovacijske vavčerje v podjetjih.
- Podvojili bomo sredstva za vključevanje mladih slovenskih znanstvenikov, ki so se izobrazili v tujini, v delo univerz in raziskovalnih inštitutov (program dr. Aleša Debeljaka).
- Prizadevali si bomo za evropsko primerljivo ceno raziskovalne ure.
- S sistemskimi ukrepi bomo spodbujali prehajanje raziskovalcev med gospodarstvom, raziskovalnim sektorjem in univerzami.
- Inovacijski sistem bomo odprli v širši evropski in globalni prostor.

INDUSTRIJSKA POLITIKA ZA DVIG DODANE VREDNOSTI

Razvojno vizijo Slovenije bomo uresničili s krepitvijo pametnega gospodarskega razvoja in pametne specializacije za dvig dodane vrednosti kot temelja gospodarskega razvoja in doseganja višje gospodarske učinkovitosti. Skupni cilji morajo biti povečanje produktivnosti in inovativnosti z novimi pristopi in znanjem, povečanje mednarodne vpetosti slovenskega gospodarstva, pospešena digitalizacija, polno aktiviranje potenciala mikro in malih podjetij, razmah zagonskih podjetij ter izboljšanje konkurenčnosti in vpetosti v mednarodne verige vrednosti, še posebej malih in srednjih podjetij. Potrebno je učinkovitejše upravljanje državnih pomoči ter celoviti in dostopni programi spodbud za doseganje razvojnih ciljev.

Ukrepi:

- Podpora ohranjanju sedežev slovenskih podjetij v Sloveniji in privabljanju podjetij z visoko dodano vrednostjo, da vzpostavijo delovna mesta in sedeže v Sloveniji.
- Podpora boljši integraciji znanja in tehnologij za njihovo optimalno izrabo v procesih ustvarjanja.
- Podpora pospeševanju tehnološkega posodabljanja: digitalizacija, avtomatizacija in robotizacija.
- Podpora spodbujanju inovativnosti s ciljem, da ponovno napredujemo med prvih 10 na lestvici Evropskega inovacijskega indeksa, tako z reformo institucij v inovacijskem ekosistemu kot z zagotavljanjem virov za ukrepe za dvig inovativnosti in mednarodne konkurenčnosti.
- Večja vključenost zaposlenih v vse procese od vodenja, načrtovanja in izvedbe.
- Z dialogom si bomo prizadevali doseči soglasje za uvedbo delitve dobička med zaposlene.
- Podpora uvajanju novih organizacijskih in poslovnih modelov za učinkovitejše upravljanje razpoložljivih proizvodnih virov v podjetjih s prenosom najboljših praks sorodnih podjetij.
- Podpora in spodbujanje podjetij, še posebej malih in srednjih podjetij, k večji internacionalizaciji, skupnemu nastopu na novih trgih, razvoju novih storitev in produktov, sejemskim nastopom in aktivni prodaji na tujih trgih.
- Opredelitev verig vrednosti ter oblikovanje ukrepov za povečanje vključevanja gospodarstva vanje ter položaja slovenskih podjetij v njih.
- Krepitev izvozne dejavnosti podjetij, načrten in skupni pristop k osvajanju novih trgov in podpora krepitvi dodane vrednosti v obstoječih dobavnih verigah.
- Podpora boljšemu prenosu znanja, večji povezanost slovenskih podjetnikov in zaposlenih v mednarodnem okolju, spodbude za mreženje podjetij in zaposlenih ter za izobraževanja podjetnikov in zaposlenih v tujini.
- Aktivna podpora ustanovitvi oziroma povezovanju gospodarstva v Slovenski mednarodni poslovni zbornici (Slovenian International Business Chamber) s strateško povezavo države, diplomatske mreže, domačih gospodarskih zbornic in gospodarskih interesnih združenj, univerz, ključnih izvoznikov

ter predstavništva slovenskih podjetij v tujini za boljše pozicioniranje slovenskega gospodarstva, znanosti in kulture na ciljnih trgih, odpiranje in uresničevanje novih priložnosti.

- Stalni napor za izboljševanje poslovnega okolja, še posebej uvedba urejenega in učinkovitega sistema privabljanja in umeščanja novih domačih in tujih neposrednih investicij, zmanjševanje administrativnih ovir za poslovanje in večja učinkovitost upravnih in pravosodnih procesov na vseh ravneh.

PODPORA DVIGU DODANE VREDNOSTI V INDUSTRIJI IN PREDELOVALNIH DEJAVNOSTIH

Po podatki slovenskega statističnega urada je slovenska industrija, ki v 18 tisoč podjetjih zaposluje več kot 200 tisoč ljudi, v letu 2018 z dobrimi 30 milijardami evrov ustvarila nekaj manj kot tretjino celotne prodaje slovenskega gospodarstva in dobro polovico slovenskega izvoza blaga. Posebno pomemben je vpliv industrije na zaposlovanje, ker en zaposleni v industriji kreira eno zaposlitev v storitvenem sektorju. To pomeni, da ima industrija neposredni in posredni vpliv na več kot 50 % BDP.

Glede na gospodarski pomen industrije je z veljavnim načrtom za okrevanje in razvoj sedanja vlada pripravila neustrezen okvir za nadaljnje gospodarsko delovanje, saj za področje digitalizacije, avtomatizacije, robotizacije, pametne tovarne in podobno namenja le nekaj

več kot 50 milijonov evrov nepovratnih sredstev. Industrija stoji namreč pred številnimi izzivi, denimo deglobalizacijo, potrebo po dvigu dodane vrednosti, to pa je mogoče prav s podporo robotizaciji, digitalizaciji in trajnostni preobrazbi. Poseben problem je, da je vlada v nacionalnem načrtu za okrevanje in odpornost določila pogoje za pridobitev sredstev tako, da je možno črpanje sredstev v višini od 1 do 2,5 milijona, s čimer vlada cilja le na okoli 30 podjetij. Pri tem je vlada zanemarila ključno dejstvo našega gospodarstva, da naš steber predstavljajo srednja in mala podjetja, ki so pri tem popolnoma spregledana. Slovenskim podjetjem je treba nuditi podporo za krepitev potencialov za razvoj trajnostnih in zelenih produktov ter krepitev krožnega gospodarstva, saj se odpirajo nova in vsak dan večja tržišča. Te priložnosti je treba izkoristiti, ker bodo sicer slovenska podjetja in infrastrukturni projekti financirali le tuje rešitve in produkte za zmanjševanje obremenjevanja okolja.

Primer je avtomobilska industrija, kjer so slovenska podjetja in gospodarske družbe s svojo dejavnostjo in proizvodnjo vezane na široko paleto izdelkov za proizvodnjo motornih, hibridnih in električnih vozil, kar nas uvršča v sam vrh proizvajalcev sestavnih delov vozil različnih znamk od nizkih do visokih cenovnih razredov. Ohraniti to vlogo bo brez podpore države izredno težko.

Prav tako je Slovenija sposobna v sisteme oskrbe vključiti razvoj prehranske industrije ter tako zagotavljati zdravo hrano. A postali smo preveč odvisni od trgovskih verig, kar je lahko ovira za razvoj domače slovenske prehranske industrije.

Ob tem se zavedamo, da je industrijska revolucija 4.0 razvita v poznih devetdesetih letih prejšnjega stoletja in je v svojem zaključnem delu. Vse bolj je v ospredju industrija 5.0, ki uvaja sisteme sožitja naravne in umetne inteligence z dobrobitjo človeka, skupnosti in okolja v središču. Dobro je, da številna slovenska podjetja, zavodi, šole in fakultete že razvijajo inteligentne sisteme, številne industrije jih že uporabljajo, zato je smiselno nadaljevati podpiranje razvoja in ne čakati na partnerje v dobaviteljskih verigah, še posebej, ker slovenska podjetja in institucije že kažejo svoje izdelke inteligentnih avtonomnih sistemov, ki so v samem vrhu sveta.

Ukrepi:

- Bistveno povečanje povratnih in nepovratnih sredstev v podporo avtomatizaciji, robotizaciji in digitalizaciji.
- Podobno kot na primeru avtomobilskega grozda je treba podjetja in gospodarske družbe vključevati v sistem podpore in mednarodnega povezovanja skozi diplomatske, konzularne in bilateralne postopke ter omogočiti čim boljši poslovni, tehnološki in intelektualni razvoj.
- Proučiti stanje prehranske industrije v slovenski lasti in podpirati proizvajalce s podporo razvoja slovenskih znamk, da okrepimo domačo potrošnjo in izvoz. Ohranjanje slovenskih proizvodov mora pridobiti dodatno veljavo, vključno s podporo domači proizvodnji in pridelavi vseh vrst živil.
- Podpora razvoju digitalnega trženja v malih in srednje velikih podjetjih, da bi povečala neposredno prodajo preko B2C namesto sedaj pretežne prodaje preko B2B. S tem se podjetja dvignejo v verigi dodane vrednosti.
- Podpora razvoju umetne inteligence kot pomoči pri avtomatizaciji in nadaljnja digitalizacija in avtomatizacija proizvodnih procesov s polno podporo podjetjem, šolam in fakultetam.
- Podpora povezovanju razvojnih inštitut, fakultet in podjetij na način, da so fakultete s strani države že v osnovi delno financirane v odvisnosti od njihovega sodelovanja na teh projektih.
- Podpora podjetjem v njihovi energetski transformaciji, povečanju energetske učinkovitosti in zmanjševanju ogljičnega odtisa ter krepitvi krožnega gospodarstva v industriji in predelovalnih dejavnosti.

POLNO AKTIVIRANJE POTENCIALA MIKRO IN MALIH PODJETIJ

Spodbuditi moramo potencial skoraj 100.000 mikro in malih podjetij. Ta podjetja so nosilec visoke rasti, če se bolje povežejo, če jim pomagamo odpreti nove priložnosti in zanje sprostimo ovire, da bodo ujela razvojni tempo. Podpreti jih moramo pri prodoru na tuje trge in jim pomagati pri doseganju višje dodane vrednosti. To bomo dosegli z razvojem poslovnega ekosistema z mreženjem, podpornimi storitvami in novimi poslovnimi pristopi (debirokratizacija nekaterih postopkov, sodelovanje, množično mikro financiranje, garancije za kreditiranje naložb, ukrepi za spodbujanje dodane vrednosti, spodbude za vključevanje v mednarodne verige vrednosti, digitalizacija, robotizacija in

avtomatizacija).

Ukrepi:

- Odpravljanje administrativnih in nepotrebnih birokratskih ovir za mikro, mala in srednja podjetja ter za razvoj inovativnih zagonskih (startup) podjetij.
- Spodbujanje povezovanja, skupnega vlaganja in sodelovanja pri uvajanju produktov in rešitev.
- Spodbude za povezovanje različnih podjetij z združenimi modeli in sodelom (co-working).
- Podpora razvoju pristopov množičnega mikro sofinanciranja (crowdfunding) s pomočjo novih digitalnih pristopov.
- Spodbuda razvoju podjetniških kompetenc.
- Nadaljevanje uvajanja vajeništva in spodbud za mentorstvo.
- Spodbujanje podjetnosti mladih v srednjih šolah.
- Pomoč malim in srednjim podjetjem za boljšo izkoriščenost digitalnih tehnologij, da postanejo bolj produktivni in konkurenčni.
- Pospeševanje internacionalizacije mikro in malih podjetij.
- Razvoj programov stalnega usposabljanja v malih in srednjih podjetjih in mentorstva.
- Spodbujanje večje udeležbe malih in srednjih podjetij v globalno povezane verige vrednosti za njihovo večjo produktivnost in vključujočo rast.

PODPORA GRADBENIŠTVU IN STORITVENIM DEJAVNOSTIM

Finančna kriza je ob neustreznem lastniškem

preoblikovanju finančno preobremenila vrsto velikih gradbenih podjetij, ki so končala skupaj s svojimi podizvajalci v stečajnih postopkih. Na teh ruševinah se oblikujejo nova, relativno majhna podjetja, ki se soočajo z velikim težavami pomanjkanja delovne sile, težkih pogojev dela in še vedno ne najbolj ustreznega načina javnega naročanja gradbenih storitev. Če je cena edini dejavnik, ne pa tudi izkušnje, sposobnosti izgradnje, potem rezultat ni optimalen. Predvsem pa imamo prevelika nihanja in zato velja razmisliti o polni, trajni zaposlitvi gradbenih kapacitet.

To še posebej zato, ker predstavljajo nove infrastrukturne potrebe, denimo po izgradnji javnih najemnih stanovanj ali železniške infrastrukture, velik investicijski in gradbeni podvig. V zadnjem desetletju je slovensko gradbeništvo zaradi razdrobljenosti izgubilo na pomenu in obsegu. Vse manj je sposobnih gradbenih podjetij, ki bi bila sposobna prevzeti večje in odgovornejše gradnje.

Ukrepi:

- Spodbude oblikovanju močnejših gradbenih podjetij s povezovanjem gradbene operative, sposobnih zahtevnih gradbenih del doma in v tujini.
- Hkrati je treba okrepiti pripravo programa umeščanja cest in železnic v prostoru. Zasičenost naših cest in avtocest moramo reševati z ukrepi spodbujanja trajnostnega prometa, a hkrati velja nadaljevati s posodabljanjem obstoječih cestnih povezav na nacionalnem, regionalnem in lokalnem nivoju.
- Zgraditi je treba tretjo razvojno os.

- Podprli bomo povezovanje gradbenih podjetij pri prodoru in podprli povečanje vpisa na izobraževalne programe za gradbene poklice.

KREPITEV LOGISTIKE

Slovenija ima z logističnega vidika dobre naravne danosti, saj leži na stičišču transportnih koridorjev, ki povezujejo jug in sever ter vzhod in zahod Evrope. Poleg tega ima tudi stik z morjem, kar omogoča učinkovito navezavo celinskih stičišč in prometnih tokov na morske poti. Seveda Slovenija ni edina dežela, ki ima dobre danosti, zato je treba izboljševati infrastrukturo in postopke za krepitev konkurenčnosti slovenske logistike. Stanje na področju logistike s teh sistemskih vidikov nam dobro podaja indeks LPI (Logistic Performance Index), ki nastane na podlagi ocen domačih in tujih logističnih podjetij. Slovenija je bila v letu 2018 uvrščena na 35. mesto s podpovprečnimi rezultati z vidika carinskih postopkov in možnosti hitrega poslovanja.

S tega vidika so poglobitve pomanjkljivosti nekonkurenčna cena železniških in skladiščnih storitev, preslabo razvita železniška in letališka infrastruktura, prenizka kakovost železniških in skladiščnih storitev ter carinskih in inšpekcijskih storitev, pomanjkljivo obveščanje o spremembah predpisov ter predolgo trajanje postopkov za neproblematične agente.

Ukrepi:

- Usposobitev mariborskega letališča v specializirano pretovorno letališče za

medcelinski promet (z ustreznimi podpornimi dejavnostmi).

- Usposobitev Slovenskih železnic za konkurenčnejše prevoze z vidika kakovosti storitev in hitrosti prevoza.
- Usposobitev Pošte Slovenije, da bo nudila konkurenčno dostavo v sklopu vključevanja slovenskih podjetij v mednarodni B2C in B2B posle.
- Poenostavitev postopkov za neproblematične agente.
- Realizacija razširitve koprškega pristanišča.
- Dokončanje izgradnje drugega tira kot dela širše posodobitve železniške mreže.

TURIZEM IN GOSTOLJUBJE

Slovenski turizem ima ob spremenjenih turističnih tokovih zaradi epidemije tri akutne probleme: vire financiranja trženja turizma za večjo prepoznavnost, potrebo po novem investicijskem ciklu v turizmu za dvig kakovosti storitev in pomanjkanje za delo v turizmu zainteresiranega in usposobljenega kadra. Za večjo privlačnost Slovenije med zahtevnejšimi gosti, s tem pa preboj v storitve z višjo dodano vrednost, mora Slovenija izboljšati konkurenčnost, kakovost in privlačnost svoje turistične ponudbe. Epidemija je močno vplivala na turizem, ki je pred krizo ustvaril 13 % slovenskega BDP, predstavljal 36 % izvoza storitev in 8 % skupnega izvoza. Turizem ima številne razvojne učinke in je glede na pomen in potenciale ena od naših strateških panog. Slovenija je v zadnjih letih naredila korak naprej pri povečanju svojega ugleda na

globalnem turističnem zemljevidu. Veljamo za trajnostno turistično destinacijo za aktivni življenjski slog, kar z naravnimi danostmi, lepoto krajine, dostopnostjo in raznolikostjo ponudbe omogoča doseganje bistveno višje dodane vrednosti. Vendar je po indeksu konkurenčnosti v turizmu Svetovnega gospodarskega foruma Slovenija na 41. mestu med 139 državami. Ambicija za dvig dodane vrednosti zahteva tudi dvig konkurenčnosti in kakovosti slovenske turistične ponudbe. Gostje, ki bodo Slovenijo prepoznali kot zeleno, aktivno, zdravo destinacijo za vrhunska doživetja, bodo pripravljene plačati višjo ceno. Večja dodana vrednost bo omogočila boljše plačilo zaposlenim, ki bodo bolj motivirani za delo in svojo poklicno rast in razvoj. Zadovoljnega gosta pa ustvarjajo prav zadovoljni, motivirani in usposobljeni kadri.

Država mora spodbuditi internacionalizacijo ponudbe z novimi naložbami v slovenski turizem, vključno z mednarodnimi hotelskimi verigami za najzahtevnejše goste in kakovostno ponudbo družinskih hotelov. Po epidemiji je treba dati nov zagon trženju in povečevanju prepoznavnosti Slovenije kot destinacije in ključnih turističnih proizvodov s ciljem, da se poveča dodana vrednost, ki je v turizmu ena najnižjih med gospodarskimi sektorji v Sloveniji.

Ukrepi:

- Skrb za financiranje trženja slovenskega turizma.
- Okrepili bomo Slovensko turistično organizacijo in jo nadgradili v mrežno partnerstvo turističnega gospodarstva za boljše ciljno trženje destinacije in njenih glavnih turističnih proizvodov z najvišjo dodano vrednostjo
- Spodbuda investicijam, ki jo bomo izvedli preko razvojne banke in novega posojilnega sklada v obsegu 150 milijonov evrov za naložbe v turizem in gostinstvo. Posojila bodo kombinirana z nepovratnimi sredstvi za povezovanje turističnega gospodarstva s storitvami na področju kulturne in zgodovinske dediščine.
- Za povečanje privlačnosti delovnih mest v turizmu bomo ciljno načrtovali izboljšanje pogojev dela, razvoj kariernih možnosti ter stimulatивно plačilo zaposlenih v turizmu in s turizmom povezanih dejavnosti.
- Izboljšali bomo kakovost izobraževalnih programov za turistična znanja in kompetence, predvsem za pridobivanje digitalnih kompetenc.
- Spodbujali bomo nastajanje, razvoj in sodelovanje malih in srednjih turističnih podjetij za razvoj znamenitosti, turističnih poti, valorizacije naravne in kulturne dediščine v turistične namene in integriranih turističnih produktov z višjo dodano vrednostjo.
- Posebni ukrepi za podporo gostinstvu, vinarstvu in kulinariki za krepitev ugleda Slovenije kot vrhunske kulinarčne in vinske destinacije.
- Podpirali bomo trajnostne oblike turizma s povezovanjem turizma s kulturo, kmetijstvom, obrtjo, oblikovanjem in kreativnimi dejavnostmi.
- V turizmu bomo spodbujali trajnostne naložbe (arhitektura, gradnja, materiali,

z okoljem in identiteto prostora skladna gradnja) in trajnostno razvijali transport v podporo mednarodne poveztljivosti in notranje doseglivosti destinacij.

- Vzdrževali bomo standarde varnosti ter podpirali ozaveščanje turističnih ponudnikov in turistov o odgovornem ravnanju v turizmu (skrb za okolje, zmanjševanje odpadkov in zavržene hrane).

KREATIVNE INDUSTRIJE

Slovenske kreativne industrije imajo velik gospodarski potencial. Široka panoga kreativnih podjetij, katerih rdeča nit je človeško ustvarjanje, sega na posameznih področjih v svetovni vrh, kar izkazujejo tudi številne mednarodne nagrade.

To posebej velja za slovenske oblikovalce, oglaševalce, tržnike, komunikatorje, digitalne strokovnjake, glasbeno in filmsko industrijo, načrtovalce kompleksnih komunikacijskih in drugih sistemov, celotno industrijo srečanj, neodvisne kulturne ustvarjalce in umetnike. Ena od ključnih značilnost kreativnih panog je, da niso geografsko omejene ali logistično zahtevne, zato imajo številne priložnosti tudi v globalnem kontekstu. Potrebujejo pa celovito podporo države pri internacionalizaciji, vključevanju v mednarodne verige vrednosti, pri promociji rezultatov ustvarjalnega dela na globalni ravni in njihovo aktivno vključevanje v širšo promocijo gospodarskih aktivnosti. Gre za panoge, v katerih je zaposlenih veliko mladih ljudi, zato je podpora tem industrijam še toliko bolj pomembna.

Ukrepi:

- Priprava celovitega nabora ukrepov za razvoj Slovenije kot regionalnega središča kreativnih industrij.
- Oblikovanje namenskih finančnih mehanizmov za promocijo, razvoj in internacionalizacijo kreativnih industrij.
- Podpora aktivnemu mreženju kreativnih industrij.
- Sanacija položaja kreativnih industrij, še posebej industrije srečanj, kulturnim ustvarjalcem in umetnikom, zaradi premalo prilagojenih ukrepov podpor v času epidemije in zaprtja dejavnosti.

RAZVOJ EKONOMSKE DEMOKRACIJE

Hkrati s politično demokratizacijo smo kot družba zaostali pri razvoju demokratičnih družbenih razmerij in demokracije na delovnem mestu. V večji ekonomski demokraciji vidimo premik k pravičnejšim razmerjem, pa tudi k večji učinkovitosti, produktivnosti in inovativnosti celotne ekonomije in družbe. Z večjo stopnjo ekonomske demokracije lahko presežemo konflikt med delom in kapitalom. Zato bomo v ospredje gospodarskega razvoja postavili razvoj ekonomske demokracije in zadružništva kot odgovor na brezobzirni korporativni kapitalizem. Zato bomo iskali družbeno soglasje za povečanje ekonomske demokracije, ker si prizadevamo za njuno sožitje.

Ekonomska demokracije je tudi naš odgovor na družbeno neenakost, ki ga generira obstoječi kapitalistični sistem. Zato zagovarjamo koncept

ekonomske demokracije, saj smo prepričani, da je človeški kapital pomembnejši od finančnega in da moramo zato bolj zaščititi delavce, zaposlene in mlade.

Prizadevali si bomo za enakovredno vlogo finančnega in človeškega kapitala, zato zagovarjamo delavsko delničarstvo, notranje lastništvo in udeležbo zaposlenih pri dobičku. Za delavsko delničarstvo se v svetu danes odločajo podjetja, ki se zavedajo, da so delo, znanje, ustvarjalnost in inovativnost zaposlenih ključni dejavniki rasti in konkurenčnih prednosti podjetja. To je najboljši način za povečevanje skladnosti interesov podjetja in zaposlenih, hkrati pa ima velike učinke na povečanje produktivnosti, pripadnosti in solidarnosti v podjetju.

Hkrati bomo razvijali zadružništvo. Četudi ima Slovenija bogato tradicijo zadružništva, je primerjalno zastala pri razvoju zadrug kot učinkovitega, demokratičnega in vključujočega ekonomskega modela. Zato bomo ta model promovirali na različnih področjih gospodarjenja in zagotavljanja odgovorov na družbene potrebe, hkrati pa kot možen način za prestrukturiranje podjetij v težavah.

Ukrepi:

- Razvoj delavskega solastništva in zadružništva ter vzpostavitev davčno stimuliranega modela za spodbujanje delničarstva zaposlenih.
- Sprejem zakona o delavskih odkupih in vzpostavitev finančnega mehanizma za spodbujanje delavskega lastništva.
- Oblikovanje soglasja socialnih partnerjev za

uzakonitev sodobnega modela udeležbe delavcev pri dobičku.

- Vzpostavitev finančnega mehanizma za spodbujanje socialnega podjetništva.
- Posodobitev Zakona o zadrugah na način, da bo podpiral sodobne načine organiziranosti in poslovanja.
- Pregled dejavnosti in sektorjev, v katerih bi bilo ekonomsko smiselno ter finančno in razvojno vzdržno spodbuditi razvoj zadružništva v skladu s sodobnimi zadružnimi principi (vzpostavitev zadružne banke, vzpostavitev sistema zadružne zavarovalnice, preoblikovanje podjetij v zadruge).

Digitalna emancipacija Slovenije

POVEČANJE DIGITALNE POVEZLJIVOSTI, KOMPETENC IN STORITEV

Pod pravimi pogoji lahko digitalizacija prinese velike gospodarske in družbene koristi. Med najbolj očitne prednosti štejemo dostopnost do informacij, enostavno in takojšnje komuniciranje ter sposobnost izmenjave informacij, nova delovna mesta in povečano konkurenčnost. Čeprav se digitalizacija običajno omenja v kontekstu gospodarstva, lahko zelo vpliva na dolgoročno blaginjo vseh državljanov in prispeva k razvoju celotne skupnosti. Inovacije na področjih, kot so e-zdravje, e-oskrba, e-uprava, pametna mesta in skupnosti, prispevajo k izboljšanju zdravja,

blaginje in kakovosti življenja vseh prebivalcev.

Edini način, ki omogoča uporabo digitalizacije kot družbeni in razvojni dejavnik, je vključujoč način, ki ne bo pustil nikogar zadaj. Tehnološki napredek mora biti dostopen vsem in povsod. To lahko zagotovimo z dobro digitalno infrastrukturo in ustrezno digitalno opolnomočenim prebivalstvom. Ne glede na to, kje živimo, koliko smo stari ali kakšno izobrazbo imamo, mora vsak od nas imeti možnost in tudi znati izkoristiti vse priložnosti, ki jih digitalizacija ponuja.

Ukrepi:

- Izboljšali bomo digitalno povezljivost Slovenije z vlaganjem v potrebno infrastrukturo (razširjenost fiksnih in mobilnih širokopasovnih povezav ter znižanje cene širokopasovne povezave)
- Izboljšali bomo digitalna znanja in kompetence vseh s posodobljeni učnimi načrti na vseh nivojih formalnega izobraževanja (OŠ, SŠ, VSŠ), s programi za dvig kompetenc v javnem in zasebnem sektorju.
- Vzpostavitev uporabniku prijazne digitalne javne storitve: digitalne javne storitve (vsaj 90%), interoperabilnost podatkov in storitev, transparentnost vodenja in upravljanja, učinkovita uporaba odprtih podatkov.
- Vsaki državljanke in državljanu, ki dopolni 18 let, bo država brezplačno izdala digitalni certifikat.

POSPEŠENA DIGITALIZACIJA GOSPODARSTVA

Digitalizacija spreminja načine, kako delamo, kako se učimo in kako živimo. Nova industrijska revolucija, ki jo poganja digitalizacija s hkratnim zasukom industrij v trajnostno ekonomijo, predstavlja nove priložnosti za krepitev slovenskega gospodarstva. Slovenija ima priložnost, da poveže digitalna znanja v širši regiji in EU ter se pozicionira kot nastajajoče vozlišče digitalne ekonomije z rešitvami na področju interneta stvari (IOT), umetne inteligence, tehnologij podatkovnih verig, oblčnih storitev, velikopodatkovnih sistemov, robotike in 3D tiskanja. To zahteva pospešena vlaganja v informacijsko infrastrukturo, še bolj pa v razvoj novih digitalnih storitev na številnih področjih v gospodarstvu in družbi.

Naša strateška usmeritev je, da tovrstne potrebe po digitalizaciji, avtomatizaciji in robotizaciji izkoristimo za razvoj novih produktivnih rešitev, osvajanje novih modelov ter kakovostni preskok slovenskih digitalnih rešitev na svetovnem trgu. Digitalizacija na gospodarstvo lahko vpliva neposredno z ustvarjanjem novih izdelkov in storitev, ki v celoti izhajajo iz, ter koristijo digitalne tehnologije. Poleg tega prispeva k ustvarjanju novih delovnih mest, potrebnih za razvoj novih izdelkov in storitev. Vpliv digitalizacije preko širšega ekosistema, ki ga omogoča, je še večji. Digitalizacija preoblikuje načine, kako se obstoječi izdelki in storitve iz vseh panog in sektorjev proizvajajo ter dostavljajo do končnih uporabnikov. Novi načini, ki bazirajo na generiranju in uporabi

podatkov in jih omogoča digitalizacija, izboljšujejo učinkovitost ter spodbujajo trajnostno rabo virov.

Ukrepi:

- Povezovanje razvojnih, izobraževalnih in raziskovalnih institucij ter panožnih podjetij, še posebej mikro in malih podjetij.
- S kombiniranjem povratnih in nepovratnih sredstev zagotoviti zadosten obseg sredstev za ugodno financiranje digitalnega prehoda gospodarstva.
- Digitalizaciji prijazno podjetniško okolje s poudarki na učinkovitem digitalno-inovacijskem ekosistemu, urejena zakonodaja in regulativa ter ustrezno usposobljeni kadri (ustrezno usposobljeni doma in z dotokom od zunaj).

Skladen urbani in regionalni razvoj

REGIJE IN MESTA KOT POSPEŠEVALNIKI RAZVOJA

V sodobnem svetu regije in mesta vse bolj prevzemajo vlogo načrtovalcev razvoja in s tem postajajo eni od osrednjih ustvarjalcev trendov. Nove tehnologije in evidentne družbene potrebe pri zadovoljevanju potreb ljudi kažejo potrebo po povečanju inovativnosti pri zagotavljanju urbanih rešitev. V Sloveniji je bilo področje urbanega razvoja izrazito prezrto. Za večjo kakovost življenja, optimalno uporabo virov, pospeševanje razvoja in

dostopnosti storitev ter obnovo mest potrebuje Slovenija novo regionalno in urbano politiko.

Ukrepi:

- Spodbujanje razvoja regij in novih oblik urbanih storitev.
- Uveljavljanje koncepta pametnih mest, vasi in skupnosti.
- Uporaba digitalnih tehnologij za večjo participacijo občanov in bolj transparentno odločanje.
- Priznanje položaja regionalnih metropol z novo sistemsko ureditvijo funkcij širšega regionalnega pomena.
- Koncipiranje regionalnega razvoja z razvojem mest in stapljanjem mestnih in primestnih storitev (npr. na področju javnega potniškega prometa, oskrbe meščanov z domačo ekološko sezonsko hrano).

SKLADNEJŠI REGIONALNI RAZVOJ

Slovenija je regionalno zelo neenakomerno razvita. Funkcije, tako gospodarske kot javne, se kopičijo v Ljubljani. Temu sledi izrazita dnevna migracija, previsoke cene stanovanj in zemljišč, prometni kaos in vse posledice, ki izvirajo iz dnevnih migracij (onesnaževanje okolja zaradi prometa, izguba časa in zdravja zaposlenih, nesreče). Tudi zato potrebujemo soglasje o regionalnem razvoju. Poskusi o ustanovitvi regij v preteklosti niso pripeljali do potrebnega soglasja v politiki in regijah. Ker ocenjujemo, da je v vzpostavitvi regij pomemben potencial za višjo kakovost javnih storitev in enakomernejši regionalni razvoj, bomo

obudili razpravo o ustanovitvi pokrajin z izdelavo zelene knjige o regijah z opredelitvijo različnih scenarijev za ustanovitev regij.

Ukrepi:

- Spodbujanje skladnega razvoja tudi s prenosom sedeža državnih institucij v druga slovenska mesta.
- Ponovno vrednotenje nalog občin glede na funkcije, ki jih dejansko opravljajo – vloga nekaterih mest kot regijskih središč, položaj in izzivi obmejnih občin, pretežno gorskih ali v kmetijstvo usmerjenih občin skozi stabilno financiranje, povezovanje in optimalno organizacijo izvajanja nalog. Povezovanja več občin (naj) se finančno splača.
- Razprava o rabi prostora – podnebne spremembe so dejstvo in uničujočim vplivom se ne bomo mogli izogniti. S sektorsko povezano politiko - državna, regijske in lokalne ravni - je treba pristopiti k načrtovanju in usklajenemu izvajanju ukrepov (pogozdovanje, namakalni sistemi, razlivna (poplavna) območja, ohranjanje primerne temperature v mestih z bolj razpršeno gradnjo in več zelenimi površinami, zmanjšanje uporabe avtomobilov pri dnevni migraciji ...).
- Sprememba načrtovanja prostorskega spreminjanja Slovenije – uskladitev spreminjanja rabe prostora in umeščanje nekaterih objektov v prostor upoštevajoč širše vplive. V primeru ustanovitve pokrajin prenos izdaje gradbenih dovoljenj kot prenesene naloge na pokrajine ali skupne občinske uprave (na prvi stopnji).
- Pametne regije in celotna območja, ne le

pametna mesta.

- Poglabitev dialoga med političnimi deležniki, lokalnimi skupnostmi in v regijah o možnih scenarijih razvoja regionalne samouprave.
- Priprava zelene knjige o regijah z opredeljenimi različnimi scenariji in možnostmi za ustanovitev regij (od spodaj navzgor, od zgoraj navzdol, glede na naloge in procese, vire financiranja in glede na različne vidike).

MODERNIZACIJA LOKALNE SAMOUPRAVE

Sprejeto strategijo razvoja lokalne samouprave bomo nadgradili in vsebino čim širše uskladili z vsemi deležniki na področju lokalne samouprave.

Ukrepi:

- Vzpostavitev trajnega in stabilnega večletnega finančnega okvira za financiranje regij in občin za boljše razvojno načrtovanje in optimizacijo upravljanja na lokalni ravni.
- Akreditacija kakovosti lokalnih javnih storitev za izenačevanje kakovosti javnih storitev v različnih predelih države.
- Nadaljnje spodbujanje skupnega organiziranja javnih storitev na ravni regij in več lokalnih skupnosti.
- Razvoj znanj in kompetenc v regijah in lokalnih skupnostih.

PARTICIPACIJA IN LOKALNA DEMOKRACIJA

Občine ter njihovi ožji deli so tisti, ki najbolj

neposredno izvajajo storitve za ljudi ter oblikujejo širše soglasje o razvoju skupnosti in posameznih projektov. Neposredno sodelovanje občanov pri odločanju v občini, ki se lahko izvaja kot zbor občanov, referendum in ljudska iniciativa, v praksi niso zaživi. V zadnjem obdobju je vse pogostejša oblika sodelovanja participativni proračun. Tudi lokalna demokracija in sodelovanje prebivalcev pri odločanju o nadaljnjem razvoju pomembno vplivata na zadovoljstvo prebivalcev in njihov občutek o možnostih vplivanja oziroma odločanja, torej tudi na udeležbo na volitvah.

Ukrepi:

- Poenostavili bomo oblike neposrednega sodelovanja občanov pri odločanju v občini, jih uvedli kot obvezne ali jih spodbujali preko finančnih vzvodov (participativni proračun, neformalna posvetovanja, sodelovanje pri pripravi predpisov).
- Poenostavili bomo izvolitev v svete ožjih delov občin ter jih bolj vpeli v odločevalske procese občine, ne le kot zgolj posvetovalne organe, temveč tudi z možnostjo vpliva na proračun.
- Ničelna toleranca do korupcije na lokalni ravni. V sodelovanju z računskim sodiščem bomo pripravili oceno učinkovitosti sistema nadzora javne porabe v občinah in morebitne potrebne spremembe oz. nadgradnje.

VEČJA VLOGA OBČIN PRI GOSPODARSKEM RAZVOJU

Uspešen gospodarski razvoj je vedno odvisen od številnih akterjev na številnih ravneh. Ob tem velja

splošno pravilo, da morajo biti pri investicijskih projektih s področja gospodarskega razvoja primarni gonilniki razvoja čim bližje okolju, v katerem se bodo investicije izvajale.

Ukrepi:

- Spodbude za aktivnost lokalnih skupnosti pri razvoju lokalnega gospodarstva.
- Odpiranje občinskih podatkovnih zbirk.
- Delegiranje večjih pristojnosti regijam in lokalnim skupnostim, kot so investicijska soglasja, ki se sedaj presojujejo na državni ravni, čeprav je lokalna skupnost primarni nosilec interesov in posledic.

Blaginja za vse s solidarnostjo vseh

Zdravje, dostopno vsem

FINANCIRANJE IN VZDRŽNOST ZDRAVSTVENEGA SISTEMA

Slovenija ima javni zdravstveni sistem z eno zdravstveno zavarovalnico, imenovano Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS), ki zagotavlja univerzalno obvezno zdravstveno zavarovanje. Hkrati ima kar 95 % odraslega prebivalstva sklenjeno tudi dopolnilno prostovoljno zdravstveno zavarovanje (DZZ) z regresivnim enotnim finančnim mesečnim plačilom (regresija izhaja iz dejstva, da ne glede na višino razpoložljivega dohodka, plačajo isti znesek tako bogati kot ljudje z minimalnimi plačami ali pokojninami). Ta sistem se je oblikoval v preteklosti predvsem za kritje doplačil. Problem dopolnilnega zavarovanja se je izostril tudi v epidemiji, ko sredstva niso bila uporabljena za financiranje zdravstvenih storitev, hkrati pa velja, da so stroški zbiranja regresivnih prispevkov skoraj 8 % premij v primerjavi z 0,5 % stroškov v ZZZS.

Vse resnejši problem je dolgoročna fiskalna vzdržnost zdravstvenega sistema, saj se Slovenija pri financiranju sistema zanaša skoraj izključno na prispevke iz plač, pri tem pa je njeno prebivalstvo med tistimi v EU, ki se najhitreje stara. Izdatki za zdravstvo se bodo v letih 2010 do 2060 predvidoma povečali od 0,5 do 2,6 odstotka BDP. Izdatki za dolgotrajno oskrbo pa se bodo verjetno povečali z 1,4 % BDP v 2010 na 2,8 - 5,8 % BDP v letu 2060.

V deležu BDP Slovenija namenja pomembno manj sredstev za zdravstvo kot razvitejše države. Najvišji delež iz leta 2012 in 2013 (8,7 %) sedaj celo upada (8,3 % v letu 2019), povprečno pa države v EU v letu 2019 namenjajo 9,8 %. Prav tako prispevek iz proračuna za zdravstvo znaša zgolj 3 %, EU povprečje pa 8 %. Manjši je 12,3 % delež »plačil iz žepa« in se nanaša predvsem na zdravlila. Pomembno je, da tako ostane, saj imajo prebivalci majhno kupno moč (v letu 2019 ima 62 % zaposlenih nižji osebni dohodek od povprečnega, povprečna starostna pokojnina znaša 662 evrov). Po obsegu celotnih izdatkov za zdravstvo na prebivalca se je zaostanek za povprečjem EU v zadnjem obdobju povečal. V letu 2013 je bila Slovenija po obsegu teh izdatkov na prebivalca na ravni 85 % povprečja EU, v letu 2018 pa smo dosegali še vedno 85 % povprečja. V desetih letih pred epidemijo se je enakost med moškimi in ženskami v zdravju v EU znižala za 0,7 točke, v Sloveniji pa za kar 4,7 točke (EIGE, Gender Equality Index 2020). Nasprotno smo v tem obdobju po gospodarski razvitosti, merjeni z BDP na prebivalca, zmanjšali zaostanek za EU z 82 % na 87 %.

Ukrepi:

- Postopno povečanje javnih izdatkov za javno zdravstvo, vključno z investicijami, za 4 % BDP po dinamiki 0,5 % na leto do 2030.
- Povečanje javnega deleža zdravstvenih izdatkov iz proračuna za 1 % BDP, sprva iz virov EU, kasneje s prilagoditvami domačih virov ter potrebnimi sistemskimi spremembami.
- Ukinitvev dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja s prenosom virov v obvezno

zavarovanje in spremembami sistema doplačil ter eventualno hkratno uvedbo prispevka za dolgotrajno oskrbo.

- Univerzalna zdravstvena oskrba – obvezno zdravstveno zavarovanje za nezavarovane osebe.
- Določitev temeljne košarice pravic, ki mora biti v celoti in takoj dostopna oziroma financirana iz javnih sredstev (in zagotovitev drugih virov za vse, kar ni v košarici), tudi zobozdravstvenih storitev.
- Vzpostavitev realnih, polnih stroškovnih cen za plačevanje zdravstvenih storitev, kar vključuje opcijsko tudi stroške amortizacije investicij.
- Načrtno in sistematično spremljanje stroškovne učinkovitosti financiranih programov, sprejemanje in spremljanje normativov izvedbe storitev.

SISTEMSKE IN ORGANIZACIJSKE SPREMEMBE V ZDRAVSTVU

Zdravstveni sistem v Sloveniji je centraliziran. Občine organizirajo in zagotavljajo primarno zdravstveno dejavnost, omejeno vlogo pa imajo pri odločanju v zdravstvenem sistemu. Država ima v lasti skoraj vse zmogljivosti javnih bolnišnic, večino specialističnih ambulant in celoten sektor zdravstvene dejavnosti na terciarni ravni. Primarni zdravstveni sistem nastopa kot vratar sistema oziroma »gatekeeper«, ker se zahteva napotnico osebnega zdravnika za prehod k specialistu. Specialistične primarne dejavnosti na sekundarni ravni se izvajajo v javnih in zasebnih bolnišnicah, zdraviliščih in zasebnih specialističnih ordinacijah.

Klinike in inštituti pa zagotavljajo bolj zapletene storitve na terciarni ravni. Bolnišnična oskrba poteka v več kot 30 bolnišnicah, večina je javnih, nekaj pa zasebnih: 10 splošnih, 2 univerzitetni, 5 psihiatričnih in 13 specializiranih (od tega 3 zasebne).

Ukrepi:

- Nadgradnja mreže zdravstvenega sistema, ki bo zajemala izvajalce, njihove kapacitete s številom in kakovostjo vseh opravljenih storitev (primarna in sekundarna raven, terciarna raven, negovalne bolnišnice, paliativa).
- Krepitev primarnega nivoja z vidika znanja in kompetenc - predvsem v povezavi s sprejemanjem novih nalog (storitev).
- Sprememba postopka javnega naročanja, ki bo omogočil odpravo cenovnih anomalij pri naročanju medicinskih pripomočkov.
- Modeli kadrovske mreže za zdravnike, zdravstveno nego in ostale zdravstvene poklice.
- Preusmeritev Ministrstva za zdravje na vlogo krmarja zdravstvenega sistema v tesnem sodelovanju z ZZSZ preko okrepljene strukture upravljalcev sekundarne in primarne ravni (t.i. generalne regijske uprave ali holding).
- Izboljšanje vodenja javnih zdravstvenih zavodov (standardi in normativi za opravljanje storitev, stimulatивnejše nagrajevanje vodstev, večja avtonomnost in odgovornost).
- Redefinicija pomena specializacij ter družinske medicine glede na spremembe v oskrbi. Poudarek oskrbi in spremljanju zaradi prevlade kroničnih bolezni.
- Krepitev preventive reproduktivnega zdravja in ginekološke dejavnosti na primarni ravni in položaja urologije na sekundarni ravni.
- Organizacija enotnega telefonskega centra za pomoč uporabnikom pri storitvah v javnem zdravstvenem sistemu kot komplementarna dopolnitev e-zdravja.
- Oblikovanje Agencije za zdravje, namenjene vrednotenju zdravstvenih tehnologij (HTA) ter spremljanju kakovosti in varnosti v zdravstvenem sistemu.

PROGRAM NALOŽB V MODERNIZACIJO IN UČINKOVITOST ZDRAVSTVA

Temeljni problem slovenskega zdravstvenega sistema je relativno nizka dostopnost oziroma (pre)dolge čakalne dobe. V celotnem javnem sistemu ni razvitih učinkovitih spodbud za delo zdravstvenega osebja, zdravnikov in medicinskih sester in podpornega osebja. Težava je v tem, da se število pacientov s kroničnimi stanji povečuje, ta težava pa povzroča večjo obremenitev zdravnikov družinske medicine ter vse več napotitev na specialistične preglede. Potrebovali bi povečano ponudbo zdravnikov družinske medicine, kar bi zagotovilo boljše delovanje sistema napotitev na specialistično obravnavo.

Število zdravnikov v Sloveniji je precej pod povprečjem EU, predvsem je velik primanjkljaj pri izbiri zdravnikov družinske medicine, tudi v gosto naseljenih urbanih območjih. Na področju zdravstvene nege sicer imamo relativno večje število osebja (9,9 na 1000 prebivalcev), kar presega povprečje EU (8,5). Vendar je treba ta podatek razlagati previdno, saj je v zdravstvenem

sistemu zaposlenih kar dve tretjini medicinskih sester s poklicnim izobraževanjem, medtem ko je diplomiranih medicinskih sester le 3,4 na 1000 prebivalcev.

Poleg izziva starajoče se populacije se zdravstveni sistem sooča s potrebami neprestane optimizacije organiziranja zdravstvenega sistema, novimi tehnologijami in spremenjenimi načini obravnave pacientov. Vse to vpliva na kompleksnost tako obravnave kot tudi organizacijskih in arhitekturnih rešitev. Sodobna zasnova zdravstvenih in socialno varstvenih zavodov se mora tako soočiti s številnimi izzivi, ki sodijo v stičišče multidisciplinarnih tem. Arhitektura in urbanizem se tako srečata z vidikom vseh zdravstvenih strok, varstvoslovja, vse to pa povezujejo organizacijske vede. Stroški gradnje bolnišnic naraščajo vsako leto. Investicije v zgradbe in opremo spadajo med najpomembnejše odločitve. Te določajo, ali bo zdravstveni sistem imel zadostne in ustrezne kapacitete za opravljanje storitev in funkcij.

Ukrepi:

- Programi skrajševanja nedopustnih čakalnih dob.
- Digitalizacija javnega zdravstva, nova hrbtenica in enoten informacijski sistem.
- E-diagnostika.
- Priprava dolgoročnega strateškega programa naložb v javno zdravstveno infrastrukturo.
- Ureditev nujne medicinske pomoči in helikopterske nujne medicinske pomoči.
- Projekti izgradnje mreže negovalnih bolnišnic ali oddelkov.
- Projekti celostne infrastrukturne preнове

bolnišnic, klinik in oddelkov v javnem zdravstvu.

Vključujoč trg dela

PRIHODNOST DELA

Boj za pravico vseh do dela in pravice, ki izhajajo iz dela, ostaja temeljno poslanstvo socialne demokracije. Danes smo soočeni s številnimi spremembami, ki zadevajo vprašanja prihodnosti dela: prekarnost, delo na daljavo, zmanjševanje socialne varnosti, robotizacija, digitalizacija, pravica do odklopa zaradi nedefiniranega delovnega časa, in druge tehnološke spremembe, porast brezposelnosti, izkoriščanje zaposlenih in velika segmentacija pravic in zaščita zaposlenih, spreminjanje poslovnih modelov, platformsko delo, usoda vrste gospodarskih sektorjev in kriza sindikaliziranosti.

Prepričani smo, da je treba odgovore na vprašanja, kako bomo delali in živeli v prihodnje, reševati s partnerskim in ne izključujočim socialni dialogom, vendar ne na račun zniževanja socialnega standarda ljudi, delavskih pravic, družbene solidarnosti ter varovanja temeljnih človekovih pravic, svoboščin in enakih možnosti vseh, ne glede na okoliščine, ki jih opredeljujejo. Potrebujemo skupni, tripartitni dogovor med državo, sindikati in delodajalci o izzivih prihodnosti dela, ki ga moramo doseči z novim socialnim sporazumom, ki bo začrtal razvoj naše družbe, v

kateri bo delo cenjeno in kjer bodo ljudje s svojim delom lahko dosegali najvišjo možno kakovost življenja.

Ukrepi:

- Uvajanje enotne pogodbe o zaposlitvi s soglasjem socialnega partnerstva za zmanjšanje prekarnosti in visoke stopnje segmentacije na trgu dela.
- Postopna uvedba 32-urnega delovnika.
- Enako plačilo za enako delo, vključno z napotenimi zaposlenimi.
- Vzpostaviti ničelno toleranco za delo brez plačila.
- Zakonska ureditev (trajna pravica) dela na daljavo.
- Proučiti in uvesti jamstvo za vse generacije po zgledu jamstva za mlade, ki bo zagotavljalo izobraževanje, usposabljanje ali zaposlitev vsakomur.
- Trajno povečevanje minimalne plače (brez dodatkov za nadurno delo) na raven dostojne plače.
- Uvajanje delitve dobička med zaposlene z dogovarjanjem socialnih partnerjev.
- Vzpostaviti učinkovit sistem ugotavljanja, zavarovanja in zmanjševanja poklicnih bolezni in izboljšanje varnosti pri delu.
- Plačana sindikalna članarina se bo štela za posebno osebno olajšavo pri dohodnini.

IZBOLJŠANJE ZAPOSLOTIVENIH MOŽNOSTI MLADIH

Izboljšanje zaposlitvenih možnosti za mlade

zahteva široko in usklajeno prizadevanje vseh zainteresiranih strani. Medtem ko so vlade v prvi vrsti odgovorne za ustvarjanje ugodnega okolja za zaposlovanje mladih, imajo delodajalci kot glavni ponudniki delovnih mest in delavci kot neposredni udeleženci pomembno vlogo v tem procesu. Potrebno je spodbujanje makroekonomskih politik za zaposlovanje in fiskalne spodbude, ki podpirajo močnejše agregatno povpraševanje in povečujejo produktivne naložbe, ki izboljšujejo zmogljivosti za ustvarjanje delovnih mest in dostop do financiranja. Dodelitev najvišje možne prednostne note zaposlovanju mladih v nacionalnih in mednarodnih razvojnih okvirih bi morala biti prioriteta, prav tako razvijanje celovitih in časovno vezanih nacionalnih akcijskih načrtov za dostojno zaposlitev z merljivimi rezultati.

Ukrepi:

- Proticiklične politike in intervencije na strani povpraševanja.
- Odpravljanje prekarnih oblik zaposlitev.
- Ukrepi za povečanje števila in obsega možnosti usposabljanja za mlade v zasebnem sektorju (denimo kampanje, namenjene podjetjem, da bi ustvarile ali razširile mesta za usposabljanje).
- Sodelovanje v nacionalnih organih za oblikovanje politik, ki se ukvarjajo s poklicnim izobraževanjem in usposabljanjem ter ustvarjanjem delovnih mest (denimo organi za financiranje in dodeljevanje nepovratnih sredstev mladim podjetnikom).
- Subvencije za plače in usposabljanje ter druge posebne intervencije za zaposlovanje mladih.
- Spodbude za večje zaposlovanje mladih

strokovnjakov brez izkušenj.

- Povečanje praktične komponente v učnih načrtih visokošolskih zavodov.
- Redna kampanja ozaveščanja delodajalcev o sposobnostih mladih delavcev.
- Spremljanje zahtev in interesov mladih ter njihovega odnosa do zaposlitve.

Varna starost

TROJNO ZAGOTOVILO VARNE STAROSTI: POKOJNINA, DOM, OSKRBA

Demografske spremembe, predvsem staranje prebivalstva, predstavljajo enega največjih tveganj vsake družbe, saj imajo neposreden vpliv na stroške na področju zdravstva, pokojnin, dolgotrajne oskrbe in drugih. Moderne države skušajo tveganja obvladati z ustreznimi strukturnimi reformami. Zgolj en ukrep ne bo zadoščal, potrebna bo ustrezna kombinacija, ki pa mora temeljiti na široki družbeni solidarnosti (nadgradnja obveznih zavarovanj ter javnih storitev in infrastrukture), na javnih vlaganjih in javnofinančnih prilagoditvah (domovi za starejše, demografski sklad), kot tudi v ustrezni organizaciji drugih sistemov, da pomagajo nositi del tveganj, ki jih s sabo prinaša dolgoživost (na primer krepitev in širitev vključenosti zaposlenih v kolektivno zavarovanje). Na izziv staranja družbe moramo odgovoriti s trojnim zagotvilom varne starosti: dom, dohodek in oskrba, pri tem pa tudi aktivni oziroma mlajši generaciji dati jamstva, da

omenjena zagotovila veljajo tudi zanje.

Ukrepi:

- Krepili in nadgrajevali bomo sistem obveznega pokojninskega zavarovanja, ki mora ostati osnova pokojninskega sistema in ki ob zagotavljanju dostojne pokojnine tudi motivira zavarovance za vključenost v zavarovanje (več vplačaš - več dobiš).
- Z vzpostavitvijo Slovenskih demografskih rezerv bomo zagotovili dodatni vir financiranja Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (ZPIZ) v demografsko najbolj neugodnem obdobju.
- Preučitev dodatnih možnosti za diverzifikacijo virov in zmanjšanje odvisnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja od prispevkov iz dela.
- Vzpostavljeni sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja bomo nadgradili v smeri vključenosti čim večjega števila zaposlenih v kolektivno dodatno zavarovanje ter z ustreznimi dodatnimi davčnimi olajšavami spodbujali zvišanje vplačil delodajalcev za zaposlene ter spodbudili zaposlene za vključitev.
- S socialnimi partnerji bomo pripravili najustreznejše rešitve za vire in model dolgotrajne oskrbe prebivalstva.
- Spodbujali bomo naložbe v različno infrastrukturo za starejše prebivalce, tudi z možnostjo vključevanja zavarovalstva, kar vključuje nadaljnjo krepitev institucionalne oskrbe in razvoj oskrbe na domu, ki se ustrezno licencira in regulira zaradi doseganja pogojev in standardov izvajanja dolgotrajne oskrbe.

- Stimuliranje izobraževanja, še posebej vseživljenjskega, za formiranje širše kadrovske ponudbe za storitve dolgotrajne oskrbe.
- Oblikovanje spodbud za ohranjanje izobražene delovne sile v Sloveniji in privabljanje visoko izobražene delovne sile iz držav OECD, EU in drugih držav širše regije s ciljem krepiti brain-gain.

UREDITEV DOLGOTRAJNE OSKRBE

Slovenija se že več desetletij ukvarja z uvajanjem novega sistema dolgotrajne oskrbe. Kot najhitreje starajoča se država med članicami Evropske unije imamo na tem področju izrazit in kompleksen problem: primanjkuje mest v institucionalnem varstvu (predvsem v domovih za starejše), sistem pomoči na domu pa je različno urejen po občinah ter neenako dostopen. Za storitve primanjkuje po ocenah vsaj 250 milijonov evrov na leto. Novi in komplementarni modeli integralne oskrbe v skupnosti (na primer stanovanjske skupine in individualna stanovanja s podporo) so premalo razviti. Izvajalci storitev v skupnosti in izvajalci institucionalnega varstva se soočajo s pomanjkanjem ustrezno usposobljenega kadra za izvajanje storitev dolgotrajne oskrbe. Situacija se zaradi naglega staranja prebivalstva in bolezni (demenca in druga stanja kognitivnih motenj) slabša iz leta v leto. Rešitev problema zahteva medresorsko sodelovanje in usklajevanje, saj posega tako na socialno, zdravstveno, zaradi načrtovanja kadra pa tudi na področje izobraževanja in zaposlovanja.

Ukrepi:

- Vzpostavitev enovitega sistema dolgotrajne oskrbe v institucijah ali v domačem okolju, ki bo posameznikom in družinam omogočal izbiro tako izvajalca kot storitev in s tem prispeval k človeka vrednemu in varnemu življenju pomoči potrebnih starejših, ki ne bo odvisno od neplačanega ženskega dela in družinskih okoliščin.
- Integrirana, enostavna, hitra in prijazna obravnava uporabnikov.
- Novo socialno zavarovanje, v katerega bodo v skladu z možnostmi (progresivna lestvica) prispevali aktivni in upokojeni prebivalci, s ciljem, da se zagotovi potreben obseg dodatnih sredstev in znotraj tega integrirajo obstoječi viri, ob uvajanju prispevkov za dolgotrajno oskrbo pa zmanjša ali odpravi potrebo oziroma obveznost po doplačilu svojcev.
- Enotna košarica storitev dolgotrajne oskrbe, do katerih je upravičen uporabnik, z enako dostopnostjo na območju celotne države.
- Prenova obstoječe javne mreže domov za starejše in zagotovitev dodatnih javnih kapacitet s ciljem, da zagotovimo 4,8 % vključenosti starejših od 65 let v institucionalno varstvo oziroma zagotovitev dodatnih mest v skupnostno organiziranem javnem varstvu.
- Javni nadzor kakovosti, zakonitosti in smotrne uporabe sredstev za dolgotrajno oskrbo.
- Zagotovitev zadostnega števila kakovostnih kadrov za izvajanje storitev dolgotrajne oskrbe z ustreznimi ukrepi, kot so dostojne plače, normalni delovni pogoji, izobraževanje kadra, štipendiranje poklicev oskrbe,

finančne spodbude za zaposlovanje in prekvalifikacije, subvencije najema poslovnih prostorov, tekoč pretok iz izobraževanja v opravljanje praktičnega dela in nadaljnje zaposlitve, podaljševanje delovne aktivnosti in spodbujanje prenosa znanja med generacijami, spodbujanje in aktivacija dolgotrajno brezposelnih oseb k pridobivanju teoretičnih, praktičnih znanj in kompetenc s področja osnovne in socialne oskrbe, vključno s sistemom spodbujanja in vključevanja prostovoljstva, ki pa ne nadomešča, ampak dopolnjuje strokovno organizirano dolgotrajno javno oskrbo.

Socialna varnost in javne storitve

UKREPI SOCIALNE POLITIKE

Za ublažitev socialnih posledic te krize je bistveno, da Slovenija še naprej zagotavlja ustrezen sveženj socialnih prejemkov in nadomestil. Epidemija je nesorazmerno prizadela ljudi, mnogim grozi socialna izključenost. Zato bo treba redno spremljati učinke krize na revščino. Posebno pozornost je treba nameniti zlasti starejšim, ženskam in mladim, pri katerih so bile stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti že pred krizo višje od povprečja EU.

Stopnja tveganja revščine in socialne izključenosti se je od leta 2014 postopoma zniževala, z visokih

14,5 % se je do leta 2018 postopoma znižala na 13,3 %. Kljub ugodnemu trendu zniževanja stopnje tveganja revščine pa je ta še vedno višja od stopnje tveganja revščine iz leta 2008, ko je znašala 12,3 %. Na zniževanje stopnje tveganja revščine so vplivali predvsem izboljšanje razmer na trgu dela, ki omogočajo višjo stopnjo zaposlenosti, ter odprava varčevalnih ukrepov na področju pokojnin in socialnih transferjev. Slovenija v primerjavi z drugimi državami EU spada med države s podpovprečno stopnjo tveganja revščine: podobne stopnje tveganja revščine imajo Češka (9,6 %), Finska (12,0 %), Slovaška (12,2 %), Madžarska (12,8 %) in Norveška (12,9 %).

Socialni transferji so še vedno pomemben dejavnik zmanjševanja tveganja revščine, saj so v letu 2017 znižali stopnjo tveganja revščine za 44,6 %, vendar se je njihov vpliv v letu 2018 nekoliko znižal in je znašal 43,2 %. Učinkovitost socialnih transferjev v Sloveniji je glede na povprečje v EU državah, ki je leta 2017 znašala 34,0 %, relativno visoka.

Ukrepi:

- Širiti krog upravičencev do varstvenega dodatka (povečati diskrecijo centrov za socialno delo pri presoji življenjskih okoliščin in položaja upokojujencev).
- Krepiti programe socialne aktivacije in možnosti vključitve na trg dela za dolgotrajne prejemnike denarne socialne pomoči preko javnih del (zaposlovanje starejših od 55 let).
- Javna dela razširiti na obdobje daljše od enega leta (predvsem za starejše delavce nad 55 let).

- Dokončanje načrtane reorganizacije centrov za socialno delo (predvsem delo svetov CSD, ki ne opravljajo pravega nadzora) s krepitvijo strokovne avtonomije socialnih delavk in delavcev in vsebinsko prenovo in povečanjem obsega programov, namenjenih razreševanju osebnih in družinskih stisk.
- Večja prisotnost socialnih delavcev na terenu.
- Povečati vlogo civilne družbe kot ključnega partnerja države pri izvajanju programov pomoči posameznikom in družinam.
- Povezan sistem socialnih transferjev in dohodninske politike, tako da skupaj predstavljata celovit in pravičen sistem prerazporeditev.
- Povečanje deleža aktivne politike zaposlovanja na 1,5 % BDP – od tega vsaj 40 % za starejše.
- Prednostna usmeritev aktivne politike zaposlovanja v ukrepe za krepitev kompetenc in prilagoditve starejših.
- Uresničitev dogovorjenih izhodišč za pokojninsko reformo, ki poudarja pomen zagotovitve dostojnih pokojnin s spremembami pokojninskega sistema, ki bodo s svojo transparentnostjo krepile medgeneracijsko in odgovorno solidarnost.
- Oblikovanje demografskega sklada, virov in načina črpanja sredstev, ki mora zagotoviti dodatno financiranje v obdobju, ko se pojavi tveganje za finančno vzdržnost pokojninskega sistema zaradi demografskih razlogov.
- Dosledno izpolnjevanje določb sistemske pokojninske zakonodaje o usklajevanju pokojnin.

DRUŽINSKA POLITIKA

Na področju družinske politike je bilo v preteklih letih opravljeno veliko dobrega dela, predvsem po zaslugi Socialnih demokratov. Sprejet je bil nov Družinski zakonik, ki je uvedel pomembne novosti na področju zaščite otrok. Postopoma se uresničuje Resolucija o družinski politiki, ki predstavlja vsebinske smernice in ukrepe na področju zakonodaje, ki ureja starševsko varstvo in družinsko življenje. Slovenija se lahko na področju družinske politike primerja z državami blaginje, ki imajo najbolj razviti sistem socialnega varstva za otroke in družine.

Glavni izzivi na področju družinske politike ostajajo učinkovita implementacija že sprejete zakonodaje in nadaljnja krepitev ukrepov na področju starševskega varstva, katerih namen je lažje usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti, ustvarjanje ustreznih pogojev za lažje odločanje za družino ter cenovne dostopnosti do socialno-varstvenih storitev. Razvoj družinske politike bomo usmerili v zagotavljanje univerzalnih pravic, ki jih družine in otroci prejmejo v obliki storitev, na primer prehrana za šolajoče se otroke. Spodbujali bomo programe v podporo družini in vsem staršem omogočili treninge starševstva, ki temeljijo na konceptu pozitivnega starševstva in na znanstveno dokazanih programih in metodah. Zavzemamo se za enakopravnost vseh oblik družin, za popolno izenačitev zakonskih in partnerskih zvez kakor tudi izvenzakonskih in nesklenjenih partnerskih zvez.

Poleg tega bomo še naprej spodbujali enakopravnost v družinah, preprečevati moramo nasilje in zlorabe, ki se še vedno prepogosto dogajajo. Še naprej je treba krepiti programe pomoči in opolnomočenja, ki so namenjeni žrtvam nasilja. Storilce pa je treba kaznovati in jim obenem omogočiti, da prekinejo s svojim nasilnim vedenjem.

Ukrepi:

- Uveljaviti ničelno toleranco do izkoriščanja otroškega dela in prometa s proizvodi, ki so produkt takšnega dela.
- Krepitev in razvoj dodatnih socialnovarstvenih programov za otroke in žrtve nasilja in zagotovitev dodatnih kapacitet za varne namestitve žrtev nasilja s specifičnimi potrebami (težave v duševnem zdravju, zasvojenost, starejši, gibalno ovirani), tajnost lokacije zapisati v družinskem zakoniku.
- Uvesti olajšavo za rešitev stanovanjskega problema in drugi ukrepi za družine (brezplačni vrtec, javna najemna stanovanja).
- Ukrepi in spodbude za boljše usklajevanje poklicnega in družinskega življenja.
- Uvedba dopusta za nego otroka za enega od staršev, če je v bolnišnici z otrokom, mlajšim od 10 let.
- Uvedba plačanega skrbstvenega dopusta za skrb za onemogle starše.
- Še večji poudarek na programih za družino, ki jih izvajajo nevladne in humanitarne organizacije.
- Vstopna enotna točka za novorojenčka (prijava novorojenčka v register prebivalstva, v zdravstveno zavarovanje in za uveljavljanje pomoči ob rojstvu otroka na enem mestu).
- Povračilo države za premalo izplačana sredstva zaradi administrativnih napak in zamud na strani države.
- Izterjavo neplačevanja alimentov za otroke v celoti prenesti na državo.

INVALIDI

V Sloveniji se še vedno soočamo s prepočasnim procesom deinstitutionalizacije oziroma krepitve oskrbe in nastanitve v skupnostih. Nadaljevanje krepitve oskrbe v skupnosti in razvoja skupnostnih služb bo omogočilo samostojnejše in dostojnejše življenje različnih ranljivih ciljnih skupin (invalidi, otroci in mladostniki z ovirami, mladostniki po zaključenem rejništvu ali bivanju v zavodu, starejši od 65 let, osebe s težavami v duševnem zdravju, osebe brez doma). S podporo različnih socialnovarstvenih programov bomo prispevali k večji socialni vključenosti uporabnikov v lokalno okolje in širši družbeni prostor.

Prizadevali si bomo za nadaljevanje in uspešen zaključek procesa deinstitutionalizacije, ki je bil načrtan v Resoluciji Republike Slovenije o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2013 – 2020. Spodbujali bomo krepitev in razvoj novih skupnostnih storitev in namestitev za različne ciljne skupine, ki bodo omogočale in spodbujale neodvisno življenje. Z ukrepi bomo neposredno prispevali k uresničevanju 19. člena Konvencije o pravicah invalidov, ki določa, da morajo države podpisnice sprejeti vse potrebne ukrepe, da omogočijo uresničevanje

pravice do življenja v skupnosti. Še najprej si bomo prizadevali za vzpodbujanje zaposlovanja invalidov kot najboljši način njihove socialne aktivacije. Krepili bomo zaposlitveno rehabilitacijo, ki predstavlja osrednji ukrep za spodbujanje zaposlovanja invalidov in njihove socialne vključenosti.

Ukrepi:

- Povečanje števila stanovanjskih skupin in individualnega bivanja z razvojem skupnostnega varovanja in oskrbe.
- Razvoj storitev socialnega vključevanja.
- Dosledno uresničevanje zakona o izenačevanju možnosti invalidov glede dostopnosti.
- Ozaveščanje in spodbujanje delodajalcev glede možnosti za prilagoditev delovnega mesta invalidom.
- Večja podpora zaposlitvenim centrom.
- Večje vključevanje invalidov na trg dela.

ENAKE MOŽNOSTI

Ženski forum Socialnih demokratov je zgodovinsko zaslužen za oblikovanje širših koalicij za uveljavljanje enakih možnosti in enakosti spolov v slovenski družbi. V vseh gospodarskih in družbenih krizah se je pokazalo, da nosijo največje posledice najbolj ranljive skupine, med njimi ravno ženske. Toda velika družbena kriza je vedno tudi priložnost za bolj demokratično prerazporeditev družbene moči, tudi za ženske. Potreben je korak naprej v boju za enako plačilo za delo enake vrednosti. Vsi delodajalci bi morali objavljati podatke o plačah za isto delo po

spolu, potrebujemo prevrednotenje plačevanja zaposlenih v feminiziranih poklicih, sicer ne bo kadra za naraščajoče potrebe v starajoči se družbi. Čas je za uzakonitev paritete spolov pri zasedanju vseh mest družbenega odločanja na vseh ravneh družbe (lokalni, nacionalni, mednarodni). Nadaljevati je treba z vsemi postopki dejanskega uveljavljanja enake zastopanosti žensk tudi v upravah gospodarskih družb in drugih javnih ali zasebnih državnih institucijah na vseh ravneh (nacionalni, regionalni, lokalni).

Prostitucija ni najstarejša obrt, ampak najstarejša oblika zlorabe žensk. Legalizacija prostitucije državo spremeni v zvodnika, zvodnika v podjetnika, prostitut ali prostitutka pa ostane, kar je že zdaj: izkoriščana žrtev. Ni je treba uzakoniti, še manj v njej iskati davčni vir za socialne potrebe, ampak organizirati možnosti, da se iz nje umaknejo tisti, ki so zdaj vanjo ujeti. Zavzemali se bomo za takšno celovito ureditev, ki bo preprečevala naraščanje prostitucije in ustrezno kaznovala kliente, zvodnike in vse, ki služijo na račun prostituiranja drugega človeka.

Desetletja se pogovarjamo o ničelni toleranci do nasilja, koncepti se spreminjajo, številni projekti so se izvedli, a na koncu se žrtve še vedno srečujejo z viktimizacijo, z dolgotrajnimi iskanji ustrezne pomoči in pravice. Potrebno je sistemsko izobraževanje vseh vključenih v postopke, za žrtvam primeren način izvajanja postopkov in nujenja pomoči. Zato je socialna demokracija nosilka boja zoper vsako nasilje, posebno nad ženskami in šibkejšimi. Podpiramo dobre prakse varnih hiš in materinskih domov, ki se žrtvam

posvetijo in nudijo celostno pomoč. Izkušnje so pokazale, da je treba urediti še 100 % financiranje, ne glede na zasedenost namestitvenih programov. Verjamemo, da je nujna umestitev programov varnih hiš v sistem javne službe zaradi kontinuitete dela, enotnih standardov in zagotovljenega rednega financiranja dejavnosti.

Pozdravljamo inkriminacijo posilstva in spolnega nasilja po modelu afirmativnega soglasja (samo da pomeni da).

Organizirali bomo široko in vključujočo javno kampanjo z vsemi zainteresiranimi javnostmi, katere rezultat bo dosledno izvajanje izboljšane zakonodaje in prepotrebna sprememba miselnosti.

Ukrepi:

- Predlagali bomo uzakonitev zastopanosti spolov na vseh ravneh odločanja 50-50.
- Zahtevali bomo prevrednotenje plačila v družbo ključnih, večinoma feminiziranih poklicih, objavljanje izplačevanja plač in dodatkov za enako delo po spolu in ukrepanje delodajalcev in inšpekcij, da se doseže enako plačilo za delo enake vrednosti.
- Izboljšali bomo sistemsko podporo države in nevladnih organizacij za preprečevanje nasilja nad ženskami in izboljšali pomoč žrtvam v postopkih.
- Krepitev in razvoj dodatnih socialnovarstvenih programov za otroke in ženske žrtve nasilja in zagotovitev dodatnih kapacitet za varne namestitve žrtev nasilja s specifičnimi potrebami (težave v duševnem zdravju,

zasvojenost, starejše uporabnice, gibalno ovirane uporabnice). Obveznost tajnosti lokacije bomo določili z zakonodajo.

Uresničenje človeških potencialov

Družba znanja in razvoja talentov

IZOBRAŽEVANJE ZA PRIHODNOST

Svet in z njim Slovenija se hitro spreminjata. V prihodnosti bodo za življenje nasploh, za delo in prosti čas potrebne drugačne veščine in znanja kot danes. 20 – 25 % ljudi, ki so danes delovno aktivni, bi lahko v naslednjih desetih letih izgubilo delo, če se ne bodo pravočasno doizobrazili in prekvalificirali. Danes se namreč moramo začeti spraševati o družbenih, političnih, gospodarskih, tehnoloških, inovacijskih in še mnogokaterih spremembah, ki jih prinaša prihodnost. Zato bomo pravočasno prilagodili izobraževalni sistem na izzive prihodnosti, obenem pa ohranjali vse tisto, kar predstavlja kulturo in identiteto Slovenije. Znanje in izobrazba prebivalstva sta že danes ključni primerjalni prednosti, to pa mora v prihodnje postati še bolj izrazito.

Ukrepi:

- Povečevali bomo delež sredstev za izobraževanje na 6 % BDP.
- Izvedli bomo strokovno razpravo o vsebinski nadgradnji izobraževanja v smeri družbenih in tehnoloških sprememb, da načrtamo ključne poteze prenovljenih izobraževalnih programov (bela knjiga prihodnosti slovenskega izobraževanja).
- Pri pripravi programov v osnovnih šolah bomo stremeli k interdisciplinarnosti in inovativnosti ter povezovanju različnih vidikov v enovite

programe.

- Vsaki zaposleni ali brezposelni osebi bo pripadal izobraževalni vavčer (v letni višini 500 evrov) za usposabljanje po vzoru Francije.
- Vse slovenske šole bomo opremili s širokopasovnim internetom in pripadajočo digitalno opremo.
- V sodelovanju z gospodarstvom bomo uvajali nove izobraževalne programe, namenjene izobraževanju zaposlenih, ki za svojo prihodnost potrebujejo nova znanja.
- Z gospodarstvom in drugimi deležniki bomo popolnoma spremenili model izobraževanja odraslih na delovnem mestu za kompetence prihodnosti.

POVEČANJE KAKOVOSTI IN UČINKOVITOSTI VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Slovenski vzgojni in izobraževalni sistem temelji na predanem in požrtvovalnem delu vseh zaposlenih v vzgoji in izobraževanju, od učiteljic in učiteljev, profesorric in profesorjev, vzgojiteljic in vzgojiteljev, pa do vseh tehničnih, administrativnih in strokovnih delavk in delavcev, ki sodelujejo v izobraževalnem procesu. V interesu vseh staršev je, da je njihov otrok ali mladostnik vsak dan v varnem, zdravem in spodbudnem okolju, kjer lahko napreduje do maksimuma njegovih ali njenih sposobnosti.

Ukrepi:

- Krepili bomo javni vzgojno-izobraževalni sistem, ki bo dostopen vsem.
- V pedagoški poklic bomo pritegnili najboljše študentke in študente.
- V sodelovanju s strokovnjaki bomo bogatili vzgojne in izobraževalne programe v vrtcih.
- Krepili bomo strokovno avtonomijo učiteljev, ugled učiteljskega poklica in institucionalno avtonomijo šol.
- S spremembami kolektivne pogodbe bomo dokončno uveljavili 4. strokovni naziv učiteljev in ga ustrezno nagradili.
- Učitelje bomo razbremenili administrativnega in birokratskega dela.
- Spremenili bomo način nacionalnega preverjanja znanja v osnovni šoli (NPZ), da bo bolje ustrezal potrebam in služil svojemu dejanskemu namenu.
- Spodbujali bomo uvajanje sodobnih pristopov poučevanja in učenja.
- Spodbujali bomo pridobivanje kompetenc za digitalno družbo na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja.
- Dokončali bomo prenovu gimnazijskih programov.
- V srednjih šolah bomo razvijali državljansko vzgojo in kompetence aktivnega državljanstva.
- Promovirali bomo programe višjih strokovnih šol in jih še bolj povezali s potrebami gospodarstva. V sodelovanju z delodajalci in drugimi deležniki v inovacijskem sistemu ter sindikati bomo naredili sistem vajeništva privlačen in dolgoročno vzdržen.
- Na vseh stopnjah javnega šolanja bomo okrepili izobraževanje in usposabljanje za enakost spolov, spoštovanje in vključevanje različnosti, za aktivno državljanstvo.
- Povečali bomo obseg preventivnih programov

zdravega načina življenja.

- V korist otrok s posebnimi potrebami bomo poenostavili sistem in uvajali oddelke v osnovne šole za delo z otroki s posebnim tipom posebnih potreb (npr. avtizem).
- Ustanovili bomo nacionalni center za delo z nadarjenimi.
- Nadgradili bomo sofinanciranje šolskih tekmovanj.
- Za sofinanciranje gradnje vrtcev in osnovnih šol občinam bomo v naslednjem mandatnem obdobju namenili 250 milijonov evrov.
- Spodbujali bomo pridobivanje kompetenc za digitalno družbo na vseh ravneh vzgoje in izobraževanja.

BOLJ DINAMIČEN VISOKOŠOLSKI PROSTOR

Znanje razumemo kot univerzalno vrednoto, kot javno dobrino, ki mora biti dostopna vsakomur. Če kdaj, se je v času epidemije izkazalo, da lahko samo javni izobraževalni sistem opravlja nalogo ključnega družbenega nosilca razvojnih sprememb. Slovenski visokošolski prostor se zaradi zakonskih omejitev zelo počasi prilagaja na izzive iz okolja. Hromi ga statičnost, neinovativnost in podfinanciranost.

Ukrepi:

- Uvajali bomo prožnejše oblike in poteke študija.
- Borili se bomo proti fiktivnim vpisom in zlorabam davkopačevalskega denarja.
- Kot del zunanjepolitične strategije bomo

omogočili pogoje za več internacionalizacije visokega šolstva s privabljanjem tujih študentov in zagotavljanjem sistemskih sredstev za to.

- Izgradili bomo 5000 novih študentskih postelj v študentskih domovih.
- Sistemsko bomo podprli delo z nadarjenimi v visokem šolstvu.
- Spremenili bomo delovanje NAKVIS, da bo deloval politično nevtralnno, nebirokratsko in dejansko zagotavljal svetovalni servis pri razvoju kakovosti visokošolskih programov.
- Univerzam bomo omogočili ustanavljanje odcepljenih podjetij (spin off podjetja).
- Univerzam bomo olajšali spreminjanje študijskih programov.
- Zaposlenim na univerzah bomo omogočili boljšo povezljivost statusov pedagoga in raziskovalca.

CELOSTNA UREDITEV ZAKONODAJE IN FINANCIRANJA VISokega ŠOLSTVA

Sloveniji v več kot petnajstih letih ni uspelo celovito prenoviti zakonodaje na področju visokega šolstva in ga posodobiti. Nacionalni program razvoja visokega šolstva, ki veljal v obdobju 2011-2020, je potekel, ne da bi bil celostno spremenjen Zakon o visokem šolstvu. Zato bomo v mandatu 2022 - 2026 celovito prenovili zakonodajo na področju visokega šolstva, da bo šla v korak s časom, predvsem pa, da bo omogočala razvoj v smeri kakovosti, sodelovanja z okoljem in globalnih trendov.

Ukrepi:

- Celostno bomo zakonsko uredili področje visokega šolstva.
- Opredelili bomo javno službo na področju visokega šolstva, ki bo vsebovala vse tri stopnje študija in raziskovalno delo.
- Jasno bomo definirali pravno subjektiviteto univerz.
- Opredelili bomo vlogo in pomen slovenskega jezika v visokem šolstvu ter pogoje, pod katerimi bo dejavnost mogoča tudi v tujih jezikih.
- Univerze bomo raziskovalno okrepili z neposrednim pasovnim financiranjem.
- Pospesili bomo dinamiko naraščanja sredstev za visoko šolstvo, da bi že leta 2025 dosegli financiranje v višini 1,5 % BDP iz javnih sredstev.
- Spodbujali bomo interdisciplinarnost visokošolskih programov in internacionalizacijo visokega šolstva.

PROGRAM BREZPLAČNEGA VRTCA

Za omogočanje zares enakopravnega vstopa otrok v nadaljnje šolanje, življenje in družbo, ne glede na družinske razmere in okoliščine, je najbolj smiselno vlaganje v visoko kakovost in splošno dostopnost predšolskega varstva in vzgoje. Država bo zanj zato namenila več sredstev in podprla napredovanje strokovnosti in inovativnosti kadra, ki dela z otroki. Z uvedbo brezplačnega vrtca bomo najbolj pomagali družinam srednjega razreda.

Ukrepi:

- Do leta 2026 bo vrtec brezplačen za vse otroke.
- V sodelovanju z občinami bomo do leta 2026 poskrbeli, da bo na voljo dovolj prostorskih kapacitet za vse otroke v vrtcih.
- Nadgradili bomo sistem kariernega napredovanja vzgojiteljic in vzgojiteljev.
- Sistematično bomo skrbeli za bistveno višji delež vzgojiteljev v vrtcih, ker otroci potrebujejo tudi moške vzornike za svoj razvoj.
- Profesionalizacijo vzgojiteljskega poklica bomo dvignili z vzpostavitvijo sistema mentorstva, supervizije oziroma tutorstva pri vstopu v poklic in vpeljavo pilotnega preizkušanja inovacij pri delu s predšolskimi otroki.
- Učinkovito bomo vključevali otroke iz ranljivih skupin preko kompenzacijskih programov za prikrajšane otroke (OPP, socialno - ekonomski dejavniki, jezik).
- Vpeljali bomo sistem dela za nadarjene otroke (prepoznavanje nadarjenih otrok ter oblikovanje ukrepov za razvoj njihovih potencialov).

Nov kulturni model in urejena medijska krajina**PRENOVITEV KULTURNEGA SISTEMA**

S prenovo kulturnega sistema in spremembo zakonskih dokumentov želimo posodobitev kulturne politike, ki bo v dialogu z javnostjo na novo vzpostavila sodobno in demokratično

izvajanje javnega interesa za umetnost in kulturo, določila pogoje svobodnega umetniškega ustvarjanja in strokovne avtonomije kulture.

Vzpostaviti je treba trajen in vključujoč dialog med državo in lokalnimi skupnostmi ter javnimi zavodi, nevladnimi organizacijami, ljubiteljskimi organizacijami in samozaposlenimi v kulturi.

Kultura in umetnost potrebujeta razvojne in spodbudne mehanizme za izboljšanje položaja kulturnih ustvarjalcev in dostopnost raznovrstnih kulturnih dobrin po celotnem ozemlju Slovenije.

Eden od ključnih dejavnikov na področju kulture in umetnosti je digitalizacija, ki jo bo treba financirati za razvoj: tekočih umetniških produkcij, arhivov kulturnih zavodov, muzejskega gradiva, filmskih in avdiovizualnih vsebin, slovenskega jezika, ljubiteljske kulture, vsebin ranljivih družbenih skupin, informiranosti o umetnosti in kulturi, tehničnih orodij za produkcijo, posodobitev razpisnih mehanizmov itd.

Ukrepi:

- Spremembe Zakona o uresničevanju javnega interesa v kulturi (ZUJIK) zaradi posodobitve kulturnega sistema in smiselne prilagoditve/dopolnitve veljavnih zakonov na področju kulture.
- Vzpostavitev mehanizmov avtonomnosti umetniškega ustvarjanja in depolitizacije upravljanja kulture.
- Zagotavljanje trajnega dialoga med ministrstvom za kulturo in sektorji v kulturi – javni, nevladni in samozaposleni v kulturi.
- Oblikovanje jasnih kriterijev in transparentnega načina financiranja javne službe, javnih kulturnih programov in projektov.
- Profesionalizacija strokovnih služb v resorju, tudi z uvedbo mandata področnih svetnikov in selektorjev ter na novo definiranje vloge resorja.
- Spodbujanje razvoja na področju digitalizacije, sodobnih tehnologij in trajnostnih prispevkov kulture k dvigu kakovosti življenja.
- Zagotavljanje neodvisne in nacionalne evalvacije izvedbe programov v javnem in nevladnem sektorju in samozaposlenih v kulturi ter mednarodne evalvacije za delovanje kulturnega sistema vsakih pet let.
- Omogočanje stabilnega programskega financiranja v javnem sektorju (petletni cikel, vezano na mandat direktorjev).
- Oblikovanje podpornih programov v obliki servisa za svetovanje in pomoč pri prijavih na mednarodne razpise, pravno in računovodsko svetovanje in seznanjanje s primeri dobrih praks v kulturi.
- Spodbujanje sistemskih, vsebinskih in finančnih oblik sodelovanja med različnimi subjekti v kulturi po Sloveniji.
- Sistemska podpora kakovostnim umetniškim dosežkom tako njihovim izvajalcem kot producentom za vključevanje v mednarodne umetniške projekte in mednarodne koprodukcije, gostovanja v tujini ter promocija slovenske kulture v mednarodnem prostoru s povečanjem mreže SKIC in kulturne diplomacije v tujini.

MEDIJI IN AVDIOVIZUALNE STORITVE

Socialni demokrati si želimo razvoj neodvisnih medijev v službi javnosti. Zavzemamo se za preglednost lastništva in pluralnost medijskega in komunikacijskega okolja ter dvig medijske in avdiovizualne pismenosti. Potrebujemo dobre delovne razmere za medijske in avdiovizualne profesionalce, ob hkratnem razvoju filma in avdiovizualne produkcije. Ocenjujemo, da smo trenutno priča nezadostni zaščiti avtonomije krovnih ustanov in ranljivosti pred političnimi pritiski. Medijski prostor pesti razdrobljenost, pomanjkljivost in zastarelost pravnega in institucionalnega okvira. Potrebno je odpravi neenakopravnosti in nestrpnosti ter dezinformacije in govor sovraštva ter seksizem in mizginijo v medijih in na spletu.

Ukrepi:

- Zaščita neodvisnosti STA in RTV Slovenija in nemotenega izvajanja javne službe.
- Zagotavljanje dolgoročno stabilnega sistema financiranja medijev in avdiovizualne produkcije iz proračunskih in drugih virov, posodobitev zmogljivosti, podpora inovacijam.
- Prenova pravnega in institucionalnega okvira, vzpostavitev preglednosti medijskega trga ter systemska ureditev digitalnega komunikacijskega okolja.
- Izboljšanje socialne varnosti zaposlenih in samozaposlenih v medijih in avdiovizualnih storitvah.
- Priprava nujnih popravkov zakonov o medijih, STA in RTV Slovenija za zagotovitev neoviranega in zadostnega financiranja za opravljanje javne službe in nalog v javnem interesu.
- Odprava zamud pri izplačevanju finančnih obveznosti do STA in avdiovizualnih producentov.
- Priprava predlogov za celovito prenovo medijske zakonodaje in začetek javne razprave.
- Zaključek priprave in sprejem celovito posodobljenih zakonov o medijih in o javnem medijskem servisu RTV Slovenija.
- Priprava predloga novega krovnega zakona, ki celovito ureja področje filma in avdiovizualne produkcije, javna razprava ter sprejem zakona.
- Vzpostavitev osrednje, integrirane in neodvisne ustanove za področje filma in avdiovizualne produkcije, posodobitev infrastrukture za filmsko produkcijo in postprodukcijo ter okrepitev shem za digitalizacijo in restavracijo slovenske filmske dediščine.
- Vzpostavitev nove, nearbitrarne javnofinančne sheme za sofinanciranje medijskih projektov v javnem interesu, ohranjanje delovnih mest v medijih, usposabljanje novinarjev, krepitev samoregulacije, preverjanje dejstev in spodbujanje medijske pismenosti.
- Aktivno sodelovanje pri sooblikovanju in prenosu rešitev akcijskega načrta za evropsko demokracijo.
- Nadaljnji razvoj sistemskih ukrepov za urejanje digitalnega komunikacijskega okolja.
- Prenova in razširitev nacionalnega programa vzgoje za medije ter akcijskega in finančnega načrta nacionalnega programa filmske vzgoje.
- Evalvacija prenovljenega medijskega pravnega in institucionalnega okvira ter priporočila za nadaljnje prilagoditve glede na ugotovljeno

stanje in trende.

- Evalvacija prenovljenega modela financiranja in odločanja na področju filma ter priporočila za nadaljnje prilagoditve glede na ugotovljeno stanje in trende.

BOLJŠI POLOŽAJ SAMOZAPOSLENIH IN NEVLADNIH ORGANIZACIJ V KULTURI

Trenutno smo priča nestabilni in nespodbudni kulturni politiki na področju samozaposlenih in nevladnih organizacij v kulturi. Področje je sistemsko neurejeno in podhranjeno, pomanjkljivosti se kažejo v normativnih aktih, vključevanju in transparentnosti dialoga, razpisnih mehanizmi, infrastrukturni podpori, sektorskem povezovanju ter podpori pri mednarodnih povezovanjih in produkcijah.

Ukrepi:

- Nujni ukrepi po epidemiji (boni, vrednotnice, sklad z nepovratnimi sredstvi, štipendijske spodbude).
- Zakonodajne spremembe javnega interesa na področju NVO in SZK, uvedba samostojne postavke za NVO in SZK ter sprejetje področnih strategij.
- Prenova civilnega dialoga s kulturniško javnostjo in stroko – imenovanje dialoških skupin za nevladne organizacije in samozaposlene v kulturi.
- Sprememba pravilnika o strokovnih komisijah in novo imenovanje strokovnih komisij.
- Evalvacija razpisnih postopkov, oblikovanje ciljnih razpisov in spodbudne štipendijske

politike, normativna ureditev vnovične uvedbe obvestila pred odločbo pri programskih in projektnih razpisih.

- Predlog zakona o dodatku k pokojnini za izjemne dosežke na področju kulture in raziskovalno-razvojne dejavnosti.
- Omogočanje finančnih spodbud za programsko in projektno povezovanje na področju Slovenije in v mednarodnem prostoru.
- Podpora in razvoj digitalizacije tekočih umetniških produkcij, e-platform, e-servisov, tehničnih orodij za produkcijo ter oblikovanje e-razpisnih mehanizmov.
- Raziskava in iskanje možnosti ustanovitve sklada za financiranje NVO v kulturi (po vzoru Sklada za NVO) na osnovi študijske analize in dialoga.
- Prenova statusa samozaposlenega v kulturi na osnovi študijske analize in dialoga.
- Uvedba drsnega statusa, karijerne dinamike in zdravstvene oskrbe za samozaposlene.

LJUBITELJSKA KULTURA

Želimo zagotoviti boljše pogoje za delovanje na področju ljubiteljske kulture (finančna vzdržnost, izobraževanje deficitarnih deležnikov, sodelovanje med različnimi segmenti) ter izboljšati mednarodno sodelovanje na področju ljubiteljske kulture. Razvoj na področju digitalizacije za ljubiteljsko kulturo pa odpira nove izzive za urejanje notnega, gledališkega in filmskega gradiva, kulturne dediščine ter na področju razpisov (projektni, za delovanje, za etnične

skupine). Potrebna je nadgradnja sodelovanja ljubiteljske in profesionalne kulture, opredelitev statusa kulturnika (ljubiteljski/profesionalni), sistemsko financiranje krovnih organizacij (ZKDS, ZSG, MZS) in integracija mladih v ljubiteljski kulturi.

Ukrepi:

- Sistemsko financiranje krovnih organizacij ljubiteljske kulture.
- Zagotavljanje vzdrževanja infrastrukture in opreme ter osnovnih sredstev.
- Izobraževanje kadra na področju kulturnega managementa in na deficitarnih strokovnih področjih.
- Dosledno izvajanje t. i. zakona o kulturnem evru.
- Zagotavljanje sodelovanja ljubiteljske kulture s primarnim in sekundarnim izobraževalnim sistemom.
- Priprava novega krovnega zakona ali zakona o ljubiteljski kulturi.
- Ureditev sistemskega financiranja ljubiteljske kulture s strani lokalnih skupnosti.

UPRAVLJANJE Z (JAVNO) KULTURNO INFRASTRUKTURO

Zaježiti moramo nadaljnje propadanje javne kulturne infrastrukture in vzpostaviti učinkovit mehanizem za zagotavljanje sredstev za obnovo in vzdrževanje javne kulturne infrastrukture. Hkrati moramo omogočiti temelje za nadaljnji razvoj kulturnega turizma.

Ukrepi:

- Strategija ravnanja z javno kulturno infrastrukturo, ki vključuje seznam prioritetnih objektov za obnovo, narejen na podlagi vsebine za posamezen objekt.
- Ustanovitev primerne pravnega subjekta (javni gospodarski zavod, javno podjetje, javni sklad), na katerega se v upravljanje prenesejo izbrani objekti iz evidence javne kulturne infrastrukture.
- Zagotovitev sredstev in realizacija vsebine za obdobje po obnovi ter temeljita obnova vsaj dveh objektov javne kulturne infrastrukture.
- Strategija kulturnega turizma v objektih javne kulturne infrastrukture v lasti države.
- Iskanje in izvajanje multiplikativnih učinkov investicijskih sredstev prek ustreznih tržnih pristopov in medsektorskega ter panožnega sodelovanja.
- Zagotovitev sredstev in vsebine za obdobje po obnovi ter temeljita obnova vsaj petih objektov javne kulturne infrastrukture.
- Promocija kulturne dediščine doma in v tujini ter nadaljnja krepitev kulturnega turizma.

Šport

BOLJŠA PODPORA ŠPORTU IN GIBANJU

Šport in gibanje tvorita temeljno družbeno okolje zdravega in skladnega telesnega razvoja otrok, mladine in odraslih, prostor družbene afirmacije posameznika in države, okolje zdravega

in kakovostnega preživljanje prostega časa in aktivnega življenja prebivalstva. Je globalni družbeni, medijski in ekonomski fenomen, kot tak pa pomemben gradnik slovenske kulture in identitete. Glede na visoko raven zavedanja o koristnosti ukvarjanja s športno dejavnostjo med ljudmi in ponosom, ki ga doživljamo ob rezultatih naših športnic in športnikov ter uspehah na globalni ravni, je šport nedvomno ena od najpomembnejših zgodb o uspehu samostojne Slovenije.

Šport mora imeti posebno mesto v razvoju vsake družbe. Zato se bomo zavzemali za skladen razvoj vseh pojavnih oblik športa in športne dejavnosti. Poseben poudarek pri nadaljnjem ravnanju s področjem športa bomo namenili sistematičnemu razvoju znanja in zagotavljanju sistemskih pogojev za celostni razvoj vseh oblik športne dejavnosti otrok in mladine in vrhunškega športa. Prav tako bomo s sistemskimi ukrepi spodbujali športno dejavnost vseh starostnih kategorij prebivalstva in pri tem sledili demografskim trendom v družbi. Ustvarjali bomo pogoje za zdrav razvoj otrok in mladine, kakovostno življenje v aktivnem življenjskem obdobju in polno življenje starostnikov. Upoštevali bomo povezanost in prepletenost športa s področji turizma, izobraževanja, znanosti, kulture, gospodarstva in zdravstva. Poiskali bomo sinergije in razmislili o drugačni organizacijski umeščenosti športa znotraj vladne strukture. Uporabljali ga bomo kot pomemben medij prikaza naših zmožnosti v širšem smislu, tako mednarodni kakor tudi domači javnosti.

Prihajajoče obdobje bo tudi obdobje poteka veljavnosti nacionalnega programa športa, kar bo predstavljalo še poseben izziv, saj bo treba ustrezno preveriti doseganje ciljev obstoječega programa in skupaj s stroko in civilno družbo na področju športa pripraviti program za naslednje desetletno obdobje.

Ukrepi:

- Priprava novega nacionalnega programa športa.
- Bolj smotrna umestitev področja športa znotraj organizacijske strukture vlade, predvsem z vidika bodočih programskih sinergij področij.
- Ustvariti bolj spodbudno davčno okolje za vlaganje v šport in davčne vire iz športa usmerjati nazaj v šport.
- Nadgraditi področje dvojne kariere športnic in športnikov in vrhunski selekciji zagotoviti pogoje za vključitev v procese izobraževanja in vključitve na trg dela v javnem in zasebnem sektorju.
- Omogočati čim širšo dostopnost do športnih in gibalnih dejavnosti vsem kategorijam prebivalstva, glede na njihove cilje in zmožnosti.
- Omogočati čim širšo dostopnost do znanj s področja športa in gibalne dejavnosti in s tem vplivati na večjo kakovost izvajanja teh storitev v celotni programski podstrukturi športa in za vse kategorije prebivalstva.
- Zagotoviti celovito integriteto športa in ustvariti mehanizme za preprečevanje pojavljanja odklonov povezanih s sodobno družbo (nasilje, doping, prirejanje športnih rezultatov in podobno).

Podnebje, okolje in naravni viri

Podnebna politika

PODNEBNA NEVTRALNOST DO 2050

Uresničevali bomo ambiciozno zastavljene ukrepe zniževanja emisij toplogrednih plinov s ciljem, da do leta 2050 postanemo podnebno nevtralna družba. Ta vizija pomeni aktivno sodelovanje s prebivalstvom in gospodarstvom za pravičen prehod. Pomembno je prilagajanje neizogibnim podnebnim spremembam pri pridelavi hrane in infrastrukture. Ključno je vse politike resorjev vključiti v izvajanje politike podnebnih sprememb. Določiti je treba jasne cilje vseh sektorjev, ki vplivajo na podnebne spremembe (prvenstveno promet, kmetijstvo, gospodarstvo in energetiko) in metodologijo spremljanja.

Ukrepi:

- Sprejem resolucije o razglasitvi podnebne in okoljske krize z oblikovanjem družbenega podnebnega partnerstva in medsektorskimi politikami za uspešen podnebni prehod.
- Ustanovitev vladne službe za podnebne spremembe kot centralnega organa za pripravo in koordinacijo državnih politik.
- Izvajanje aktivne politike z ostalimi resorji, da bomo izvajali ambiciozno politiko in dosegli zastavljene cilje.
- Pričetek izvajanja ukrepov za pospešitev podnebnega prehoda v javni upravi.
- Pričetek izvajanja večjih nacionalnih projektov povečane proizvodnje energije iz zelenih obnovljivih virov in projektov prilagajanja

podnebnim spremembam.

- Pospešitev podnebnega prehoda s prilagoditvijo navad prebivalstva, javne uprave in industrije skozi intenzivno formalno in neformalno izobraževanje.
- Izpolnitev vseh zastavljenih ciljev nacionalnega energetskega podnebnega načrta.

ZELENI ENERGETSKI PREHOD

Zelena energetska tranzicija predstavlja veliko razvojno priložnost za državo, hkrati pa s slabimi odločitvami v zaprtih krogih odločevalcev tudi veliko nevarnost za družbo. Od ustreznosti odločitev je odvisno, kaj od tega bo prevladalo. Dobri nameni niso dovolj. Potrebne bodo strokovno utemeljene in družbeno odgovorne odločitve. Svetovni trendi in razvoj kažejo, da je električna energija energija prihodnosti. Nakazuje se v globoki elektrifikaciji sektorjev ogrevanja in hlajenja, transporta, plina (v prihodnje zeleni plini iz obnovljivih virov energije) in digitaliziranega tehnološkega napredka. Ključni trendi delujejo v smeri razogljičenja, elektrifikacije in digitalizacije, vse skupaj pa je tesno povezano s prihodnjo gospodarsko rastjo.

Zavzemali se bomo, da bo zelena energetska tranzicija družbeno sprejemljiva, tehnično izvedljiva ter ekonomsko in trajnostno vzdržna.

V obdobju od leta 2008 do leta 2018 se je delež fosilnih virov zmanjšal za 9,1 odstotne točke na 67 % oziroma za 0,8 odstotne točke na leto. Ob sedanji dinamiki bomo za ogljično

nevtralnost namesto 30 let potrebovali več kot 80 let. Da se to ne bi zgodilo, moramo začeti z zelo ambicioznim programom učinkovite rabe energije ter zagotavljanja obnovljivih in nizkoogljičnih virov energije, sezonskih sistemskih hranilnikov energije, ojačitev in digitalizacije energetskih distribucijskih omrežij, zagotavljanja prožnosti proizvodnje in odjema energije skupaj z oblikovanjem regulatornih in finančnih spodbud. Za doseganje ogljične nevtralnosti v naslednjih treh desetletjih je z nizkoogljičnimi viri treba nadomestiti dve tretjini sedanjih virov končne energije. To pomeni zagotovitev do 39 TWh nadomestne brezogljične proizvodnje električne energije. Ker v zadnjih letih za Slovenijo (v odvisnosti od hidrologije in insolacije v posameznem letu) proizvedemo letno v povprečju 7,5 TWh električne energije brezogljičnega porekla, to pomeni, da bi potrebovali do 5,2 krat večje proizvodne brezogljične zmogljivosti, kot jih imamo sedaj.

Ogljična nevtralnost do leta 2050 je izjemno zahteven cilj, ker imajo fosilni viri kar 67 % delež v strukturi virov končne energije. Za zamenjavo fosilnih virov bodo potrebne obsežne spremembe v vseh sektorjih: v prometu, gospodarstvu, v proizvodnji električne energije, v gospodinjstvih in kmetijstvu. Nujno potrebno bo posodobiti nacionalni energetske in podnebni načrt in dolgoročno podnebno strategijo Slovenije do 2050. Manjka zlasti akcijska komponenta: kako zastavljene cilje realizirati.

Zelena energetska tranzicijo bomo dosegli z ustreznim črpanjem razvojnih virov za energetske

prehod, stabilizacijo cen električne energije in multiplikativnimi učinki zelenega prehoda na gospodarstvo.

Ukrepi:

- Učinkovit državni okvir za pospešeno črpanje razvojnih virov iz evropskih instrumentov, sklada za okrevanje in odpornost in sklada za pravični prehod.
- Vzpostavitev koordinacije in kaskadne sheme razdelitve vlog pristojnih ministrstev, agencij in ostalih služb za optimalno vodenje izvedbe posameznih projektov.
- Podpora projektom transformacije sistemov za daljinsko ogrevanje (35 delujočih) in hlajenje z možnostjo priključitve obnovljivih virov energije za ogrevanje (sonce, geotermija, biomasa).
- Uvedba energetske kapice s predhodnimi izračuni finančnih vplivov ukrepa na končne odjemalce. Z energetske kapice bi omejili končno ceno električne energije za gospodinjstva na povprečje končnih cen v državah EU glede na kupno moč in za negospodinjstva na povprečje končnih cen v državah EU glede na raven BDP.
- Ciljno spodbujanje inovacij v energetiki na lokalni in nacionalni ravni.
- Spodbujanje inovacij v napredna omrežja, sisteme za sezonsko hranjenje toplote in hladu, pretvorbo viškov energije iz obnovljivih virov energije v vodik s pomočjo elektrolize, pametno polnjenje in agregatorske platforme, da omogočimo vključitev električnih avtomobilov v sistemske zalogovnike električne energije.

- Vzpostavitev trajnostnega modela ravnanja z lesno biomaso za potrebe ogrevanja.

POTREBNE INVESTICIJE V ENERGETIKI

Za izvedbo naložb v nove proizvodne zmogljivosti bo potrebno zastaviti realen in obsežen program investicij, ki mora vključevati tako proračunske vire kot tudi druge razvojne vire, kot sta sklad za okrevanje in odpornost in sklad za pravični prehod.

Ukrepi:

- Vlaganja v obnovljive vire energije.
- Izgradnja hitroelektrarn na srednji Savi z infrastrukturo, upoštevajoč pri tem omejitve Nature 2000.
- Izgradnja črpalnih hidroelektrarn Kozjak in Pohorje z ostalimi obnovljivimi viri energije ob možnem umeščanju v prostor.
- Transformacija mest, naselij in vasi v pametne skupnosti.
- Izgradnja pametnih omrežij mest in vasi v okvirni višini.
- Javna razprava o prihodnosti jedrske energije z referendumom o izgradnji drugega bloka Nuklearne elektrarne Krško.
- Ukrepi v učinkovito rabo energije in energetske sanacije.

VLAGANJE V PAMETNA OMREŽJA

Načrtovano bistveno povečanje obnovljivih virov električne energije, kjer predstavljajo

največji delež razpršene male sončne elektrarne gospodinjstev, pomeni velik izziv za varno in zanesljivo delovanje električnega omrežja. Zato bodo potrebna velika investicijska vlaganja v elektrodistribucijske sisteme za povečanje njihove robustnosti, jakosti in naprednosti v skladu s cilji trajnostnega razvoja. Uporabniki distribucijskih sistemov potrebujejo zmogljivo in napredno omrežje, digitalizirano in sposobno prilagajanja med proizvodnjo in odjemom, ki zagotavlja visoko kakovost napetosti in neprekinjenosti napajanja. Za uspešno integracijo potencialov obnovljivih virov energije (predvsem sončne elektrarne), toplotne črpalke in električne polnilnice za avtomobile, bo treba razviti omrežje za hranjenje viškov energije (hranilniki), elektrifikacijo mobilnosti in ogrevanja. Od jakosti, robustnosti in naprednosti distribucijskega omrežja je odvisna sposobnost prehoda v nizkoogljično družbo. Zaradi globoke elektrifikacije družbe zato elektroenergetska omrežja predstavljajo infrastrukturo trajnostnega razvoja in hrbtenico energetske tranzicije.

Ukrepi:

- Zagotovitev virov za potrebna investicijska vlaganja v elektroenergetska omrežja v skladu s potrebami uporabnikov, prebivalstva, družbenih sistemov in gospodarstva.
 - V zagotavljanje virov za vlaganja v omrežja vključiti financiranje iz programov EU za okrevanje in odpornost ter programov za financiranje podnebne prehode.
 - Vzdržno zadolževanje elektrooperaterjev in izvajalcev njihovih nalog ter po potrebi refinanciranje obstoječih kreditov.
- Prizadevanja, da elektrooperaterji oziroma izvajalci njihovih nalog skupaj najamejo posojila za financiranje investicijskih vlaganj v sodelovanju z mednarodnimi finančnimi institucijami (Evropska investicijska banka in Evropska banka za obnovo in razvoj), da se dosežejo najboljši možni pogoji za financiranje vlaganj.

UČINKOVITO UPRAVLJANJE ELEKTROENERGETSKIH OMREŽIJ

Za to zahtevno nalogo, ki je pred distribucijskimi in prenosnim sistemom električne energije, je izjemnega pomena učinkovito in trajnostno naravnano upravljanje sistemov, večja kapitalska sposobnost posameznih elektrooperaterjev oziroma izvajalcev njihovih nalog in optimizacija sistemov, njihovega upravljanja in razvoja. Pomembno je zagotavljati zakonito, pregledno in učinkovito upravljanje in razvoj sistemov, sposobnih omogočanja učinkovitega doseganja podnebnih ciljev ter konkurenčno in sprejemljivo zagotavljanje energetske storitve uporabnikom sistemov.

Tudi na področju elektroenergetike je ključno spoštovanje socialnega partnerstva in učinkovitega, na doseganju visoke stopnje konsenzualnosti zasnovanega sporazumevanja, tudi zato, ker celoten sistem zaposluje več kot 3.300 ljudi. Položaj, organiziranost, učinkovitost in sposobnost podjetij, ki upravljajo, obratujejo, vzdržujejo in razvijajo elektroenergetska omrežja, je strateškega pomena.

Ukrepi:

- Zagotavljanje ustrezne organiziranosti za učinkovito upravljanje, obratovanje, vzdrževanje in razvoj sodobnih distribucijskih sistemov v skladu s potrebami trajnostnega razvoja in načeli decentralizacije, dekarbonizacije in digitalizacije.
- Povečanje kadrovskih in strokovnih virov, potrebnih za izvedbo tako zahtevnega in obsežnega projekta, kot je celovita modernizacija elektroenergetskih omrežij za zeleni prehod.

ZELENA MOBILNOST

Promet v Sloveniji predstavlja vir kar 44 % vseh emisij CO₂, pri čemer je po podatkih OECD 99,5 % delež v letu 2018 k temu prispeval cestni promet. Medtem železniški prevoz predstavlja do okolja prijaznejšo obliko mobilnosti. Na ravni Evropske unije je v letu 2018 prispeval le 0,4 % vseh emisij toplogrednih plinov iz prometa, medtem ko je cestni promet prispeval kar 72 % tovrstnih izpustov.

V cestnem prometu sicer prevladujejo emisije iz prometa tovornih vozil in avtobusov: emisije CO₂ iz teh vozil so v letu 2017 predstavljale 67 % vseh emisij CO₂ v cestnem prometu (za NO_x je ta delež znašal 69 %, za trdne delce PM10 pa 51 %). Preostali delež so predstavljale emisije, ki izvirajo iz osebnih vozil (avtomobilov, motorjev in mopedov). Tudi v Evropski uniji je promet odgovoren za četrtno emisij toplogrednih plinov, ta delež pa vztrajno narašča.

Na razvoj prometnih tokov v potniškem in tovornem prometu ima odločilen vpliv prometna infrastruktura. Slednja je pomembna tako z vidika aktivnega prispevka k nacionalni in mednarodni gospodarski dejavnosti, njenemu razvoju, kot tudi z vidika dnevnih migracij potnikov na delo, v šolo in vrtce, po drugih opravkih, pa z vidika razvoja turizma in njegovih destinacij, spodbujanja prostočasnih in športnih dejavnosti. Ker ima promet oziroma prometna infrastruktura tako pomemben vpliv na naša življenja, si seveda želimo – posamezniki, gospodarstvo in družba kot celota – da bi bile različne oblike potniškega in transportnega prometa lokacijsko dostopne ter stroškovno učinkovite. To velja za sedanje in prihodnje rodove uporabnikov prometne infrastrukture. Če želimo predvsem slednjim zagotoviti v prihodnje zdravo življenjsko okolje, ki bo spodbujalo njihovo kreativnost, ustvarjanje visoke dodane vrednosti in zdrav življenjski slog, je treba z odločnejšimi koraki stopiti tudi na pot razvoja trajnostnih oblik mobilnosti, pospešiti vlaganja v digitalizacijo, modernizacijo in novogradnjo prometne infrastrukture, ki bo na dolgi rok zagotavljala čim manjše obremenitve za okolje. Treba je začeti spreminjati naše potovalne in transportne navade. Poskrbeti moramo za to, da v prihodnje promet ne bo več predstavljal enega glavnih virov izpustov okolju in zdravju ljudi škodljivih emisij.

Ustrezna nadgradnja obstoječe ter dograditev nove prometne infrastrukture zahteva svoj čas z vidika oblikovanja strokovno najustreznejših rešitev, oblikovanja okoljsko sprejemljivih prometnih koridorjev, njihovega umeščanja

v prostor ter njihove izgradnje. In zahteva povečanje in stabilnost finančnih sredstev, potrebnih za uresničitev ciljev na področju okoljsko nevtralne ter uporabnikom dostopne in stroškovno učinkovite prometne infrastrukture in spremenjenih navad na področju mobilnosti potnikov in blaga ter z uresnitvijo realno dosegljivih trajnostnih ciljev na predmetnem področju, najprej do izteka tega desetletja in nato do leta 2050. Pri tem mora v prihodnjih desetletjih hrbtenico prometnih tokov, tako v prometu potnikov kot tovora, prevzeti železnica, pri čemer enega ključnih izzivov na poti uspešnega prehoda v okoljsko trajnostno mobilnost predstavlja izgradnja hitre železniške proge.

Ukrepi:

- Pospешitev aktivnosti za ustrezne nadgradnje, posodobitve in dograditve prometne infrastrukture s ciljem odprave ozkih grl na železniških in cestnih povezavah.
- Izvedba postopkov za načrtovanje in izgradnjo hitre železniške proge na relaciji Maribor – Ljubljana – Koper z navezavo na hitro železniško omrežje v sosednjih državah.
- Čimprejšnja izpolnitev tehničnih pogojev za doseganje standardov na celostnem in jedrnem vseevropskem prometnem omrežju (TEN-T).
- Zagotoviti sodobno mestno in primestno železnico ter zagotoviti ustrezno železniško povezavo do Letališča Jožeta Pučnika Ljubljana.
- S posodobitvijo in nadgradnjo železniških povezav omogočiti rast in krepitev vloge in položaja Luke Koper ter slovenskih letališč.
- Izgradnja sodobnih logističnih vozlišč, ki bodo omogočala polni izkoristek danosti večmodalnih prometnih tokov.
- Povečati delež prepeljanega tovora v železniškem prometu in s cest na železnice umakniti tranzitni tovorni promet.
- Ustanovitev Infrastrukturnega sklada za celovito načrtovanje in izgradnjo prometne infrastrukture, s poudarkom na investicijah v nove železniške povezave ter nadgradnjo in obnovo obstoječih prog.

UČINKOVIT IN DOSTOPEN JAVNI POTNIŠKI PROMET ZA VSE

V raziskavi s področja mobilnosti in prevozov, ki je potekala na ravni EU, je med razlogi, ki bi spodbudili prehod na druge oblike vsakodnevne mobilnosti, največji delež anketirancev iz Slovenije (39 %) navedel uvedbo enotne vozovnice (oz. rešitve v obliki mobilne aplikacije) za vse oblike trajnostne mobilnosti (javni potniški promet, e-kolesa, souporaba vozil itd.), temu pa je sledila možnost plačevanja s pomočjo pametnih naprav (34 %). Rezultati raziskave kažejo, da je v Sloveniji prevladujoč tip vsakodnevne mobilnosti s pomočjo osebnih vozil (84 % sodelujočih v raziskavi). Pri tem so anketiranci v največjem deležu navedli, da je najpogostejši razlog za izbiro oblike prevoza čas, v katerem opravijo pot (46 %). Po njihovem mnenju so sicer ključni izzivi na področju prevoza v prihodnje: razpoložljivost in povezljivost (večmodalnost; 41 %), izogibanje zastojem (37 %) in cena prevoza (35 %). Na vprašanje, pod katerimi pogoji bi bili

pripravljene zamenjati obliko prevoza za okoljsko sprejemljivejšega (okolju prijaznejšega), so anketiranci iz Slovenije v največjem deležu navedli naslednje razloge: druga oblika prevoza ne sme biti dražja od obstoječe (63 %), druga oblika prevoza je hitra (oz. hitrejša; 59 %) in druga oblika prevoza zagotavlja visoko stopnjo povezljivosti in frekvenco voženj (45 %).

Da se bo več ljudi odločilo za uporabo javnega prevoza, mora biti torej ta cenovno ugodnejši od vožnje z avtomobilom, omogočati mora hitre povezave, biti pogost in učinkovito povezljiv.

Ukrepi:

- Učinkovita nadgradnja systemske ureditve področja spodbujanja rabe javnega potniškega prometa s poudarkom na uvedbi enotne in digitalizirane vozovnice za javni potniški promet.
- Z izgradnjo dostopnega večmodalnega javnega potniškega omrežja izboljšati prometno povezanost med regijami in mesti ter znotraj mestnih središč.
- Preko enotnega upravljavca javnega potniškega prometa zagotoviti uskladitev vozniških redov različnih izvajalcev in oblik javnega potniškega prometa.
- Z nadgradnjo prometne infrastrukture in posodobitvijo ter povečanjem številom vozil v javnem potniškem prometu povečati frekvence voženj, ustrezne kapacitete vozil ter zagotoviti hitrejša časa potovanja.
- Proučiti in pripraviti systemski okvir, ki bi v prihodnje omogočil brezplačno rabo javnega prevoza za vse.

POVEČANJE VARNOSTI TER DO OKOLJA PRIJAZNE PROMETNE REŠITVE

Varnost v prometu predstavlja enega ključnih dejavnikov, ki vplivajo tudi na načrtovanje in razvoj sodobne prometne infrastrukture. Z načrtovanim povečevanjem deleža potnikov v javnem potniškem prometu, katerega hrbtenico bo predstavljal železniški prevoz, pričakujemo izboljšanje kazalcev na področju varnosti udeležencev v prometu. Železniški prevoz namreč že danes predstavlja najvarnejšo obliko kopenskega prevoza in beleži najnižje število smrti na milijardo potnikov na prevožen kilometer poti. V letih od 2011 do 2015 je bil prevoz po železnici tako 27-krat varnejši od prevoza z avtomobilom. Hkrati železniški prevoz predstavlja tudi do okolja prijaznejšo obliko mobilnosti.

Evropska unija je sprejela ambiciozne načrte in sektorske politike za radikalno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov iz prometa, ki slonijo predvsem na večji vlogi železnic in javnega potniškega prometa, zapiranju mest za promet ter prehodu na nizkoogljična vozila. Zlasti na področju uvajanja slednjih Slovenija trenutno precej zaostaja za skandinavskimi državami in državami zahodne Evrope, prav tako pa se uvrščamo na rep držav v Evropski uniji po številu razpoložljivih polnilnih mest za alternativna goriva.

Ukrepi:

- Pospešitev izgradnje javne polnilne infrastrukture za alternativne vire goriva za osebna in tovorna vozila ter vozila, namenjena prevozu potnikov v javnem potniškem

prometu.

- Priprava in izvedba sistemskih rešitev za postavitve polnilne infrastrukture za stanovalce v večstanovanjskih stavbah.
- Sprememba sistema subvencij za nakup vozil brez emisij CO₂ na izpustu za posameznike in gospodarske subjekte ter uvedba subvencij za nakup električnih koles.
- Pospešena izgradnja celovitejše in medsebojno povezane prometne infrastrukture za pešce in kolesarje ter v mestih dopolnitev javnega prevoza z mrežo P+R sistemov.
- Souporaba električnih vozil in koles, ki jo je mogoče spodbujati tudi z javno in neprofitno mrežo vozil z jamstvom dostopne cene in širitvijo tudi v tiste predele Slovenije, ki so za profitabilne modele tržno nezanimivi.
- Pospešena vpeljava uporabe pogonskih tehnologij na vodik, zlasti na področju mestnega in lokalnega avtobusnega javnega potniškega prometa.
- Uresničevanje povezane in avtomatizirane večmodalne mobilnosti ter skladno s cilji Evropske unije postopna implementacija uporabe umetne inteligence za pametnejšo in varnejšo mobilnost.

FINANCIRANJE INFRASTRUKTURNIH NALOŽB

Skladno z opredeljenimi cilji na področju prihodnjega razvoja in sprememb na področju mobilnosti bo treba v prihodnjih desetletjih zagotoviti stabilen in trajen vir financiranja vlaganj v (primarno) železniško in cestno

infrastrukturo, obenem pa zagotavljati določen obseg sredstev tudi za nadaljnji razvoj na področju letalske in pomorske infrastrukture. Če želimo, da bo železniško omrežje v prihodnje prevzelo hrbtencično vlogo v prevozu potnikov in tovora, to veleva tudi največji delež vlaganj v javno železniško infrastrukturo.

Ugotovimo lahko, da po zaključku izgradnje avtocest na področju druge prometne infrastrukture ni prišlo do ustreznega sprejema sistemskih rešitev, ki bi zagotovile stabilnost financiranja vzdrževanja, obnov in izgradnje nove prometne infrastrukture na področju cest in zlasti železnic. Posledice so se kazale v prepočasni in v nekaterih obdobjih stihijski pripravi projektov, saj so bile aktivnosti odvisne od vsakokratnega proračunskega stanja (praviloma so bile investicije prve na udaru proračunskega varčevanja). Res je, da je bil v letu 2010 sprejet zakon o zagotavljanju sredstev za investicije v prometno infrastrukturo, s katerim se zagotavljajo namenska sredstva za financiranje investicij na prometni infrastrukturi. Predvsem iz cestne dajatve pri registraciji vozil se letno zbere do 165 milijonov evrov namenskih sredstev, ki se delijo približno enakomerno za ceste in železnice. Treba je pristopiti k oblikovanju stabilnega in trajnega vira financiranja prometnih naložb.

Ukrepi:

- Oblikovanje namenskega infrastrukturnega sklada s stabilnimi in trajnimi finančnimi viri.
- S pomočjo infrastrukturnega sklada financiranje investicij in investicijskega vzdrževanja glavnih in regionalnih cest ter

investicij v nove proge, nadgradnjo obstoječih prog in obnove.

Trajnostno upravljanje z okoljem in naravnimi viri

ZAŠČITA NARAVE

Izboljšali in ohranili bomo kmetijske, vodne in gozdne habitate s sistemskimi ukrepi. Z direkcijo za naravne parke bomo na enem mestu zaokrožili učinkovitejše upravljanje z zavarovanimi območji. S povečanjem in centralizacijo pristojnosti inšpektorata bomo okrepili naravovarstveni nadzor. Vzpostavljen bo sistem varstva narave, ki bo deloval preventivno, hkrati pa zagotavljal tudi zgodnje odkrivanje pritiskov na naravo in skušal obvladovati izzive biotske krize.

Vzpostavljen bo Svet za naravo, ki bo deloval kot posvetovalno telo za presojanje in usklajevanje politik, da poskrbimo za učinkovito komunikacijo med deležniki ter okrepil medsebojno sodelovanje znotraj sektorjev in s strokovno javnostjo. Opolnomočili bomo izjemno razvit okoljski in naravovarstveni nevladni sektor. Strokovna javnost in nevladne organizacije se vključijo v pristojne strokovne, izvajalske in nadzorne svete.

Ukrepi:

- Izboljšanje komunikacije med vsemi deležniki znotraj področja ohranjanja narave ter okrepljeno delovanje in sodelovanje.
- Okrepljeno sodelovanje z nevladnimi

organizacijami in krepitev njihove vloge varuhov javnega interesa na področju okolja.

- Reorganizacija služb za doseganje učinkovitejših ciljev politik ohranjanja narave in spoprijemanja z izzivi biotske krize.
- Poglobljeno sodelovanje z deležniki pri pripravi in izvedbi politik ohranjanja narave z vzpostavitvijo Sveta za naravo in njihovo vključenost v javne službe ohranjanja narave.
- Učinkovitejše upravljanje zavarovanih območij.
- Vzpostavitev učinkovitega neposrednega naravovarstvenega nadzora.
- Vzpostavitev enotne baze bioloških in naravovarstvenih podatkov ter vzpostavitev naravovarstvenega informacijskega sistema kot osnovnih orodij za delo v naravovarstvu in pri urejanju prostora.
- Izboljšanje stanja vrst in habitatov, ki vključuje tudi uvrstitev potrebnih in učinkovitih ukrepov v kmetijsko politiko ter reorganizacijo javnih služb za ohranjanje narave.
- Opolnomočen nevladni sektor s področja ohranjanja narave.
- Zaustavitev poslabšanja stanja vrst in habitatov.
- Vključevanje vseh ciljev ohranjanja narave v medsektorske politike.

ODGOVORNO RAVNANJE Z VODO

Načrtovanje trajnostne rabe in varstva voda mora temeljiti na principu varovanja vodnih ekosistemov na ravni povodij. Prizadevati si moramo za zmanjševanje onesnaževanja zaradi odvajanja nevarnih snovi v vodotoke in vodne

ekosisteme. S tem bomo zagotovili dobro kakovost vode, ki bo zagotavljala oskrbo ljudi s pitno vodo. Izvesti je treba ekonomsko analizo rabe vode z upoštevanjem načela povračila stroškov in storitev za rabo vode, skupaj z okoljskimi stroški in stroški ohranjanja virov. Treba je določiti načela za trajnostno odvzemanje količin vode, tako podzemne kot površinske (zajezovanje), da se zagotovi ohranjanje vodnih ekosistemov. Vzpodbujati je treba trajnostno rabo vode, ki temelji na dolgoročnem varstvu razpoložljivih vodnih virov in vodnih ekosistemov.

Z ukrepi prostorskega načrtovanja je treba ohranjati vodni prostor in močvirja kot razlivne površine za poplave in s tem ohranjati vodni režim, ki zagotavlja zadostno količino vode tudi v sušnih obdobjih in hkrati tudi za ohranjanje vodnih ekosistemov. Treba je prenehati s politiko klasične gradnje protipoplavnih objektov, upoštevati vodni prostor in s prostorskimi plani preprečiti gradnjo objektov na poplavnih območjih. Treba je začeti z revitalizacijo reguliranih vodotokov in ponovnim vzpostavljanjem in ohranjanjem obstoječih mokrišč. To je zlasti pomembno zaradi prilagajanja podnebnim spremembam. Eden izmed glavnih pritiskov na rabo vode v zvezi s podnebnimi spremembami bo zagotavljanje vode za namakanje v kmetijstvu. Poleg vodotokov, ki imajo potencialno dovolj veliko vodnatost in so primerni za namakanje v vegetativnem obdobju, je treba spremeniti kmetijsko prakso in se na podnebne spremembe odzivati s spremembo gojitvenih kultur, ki so primerne našemu okolju. Določiti je treba maksimalni možni odvzem podzemne vode iz podzemnih teles, ki še

omogoča, da se obnavljajo, in pred vračanjem vode zagotoviti ustrezno čiščenje.

Ukrepi:

- Zmanjševanje poplavne ogroženosti z negradbenimi ukrepi.
- Določiti območja v kmetijstvu, primerna za namakanje.
- Določiti maksimalni možni odvzem podzemne vode iz podzemnih teles, ki še omogoča samoobnavljanje.
- Renaturacija reguliranih vodotokov in vzpostavitev ter obnova mokrišč.
- Določiti delilnik odvzema vode v sušnih obdobjih, s čimer bo mogoče ribogojstvo v hribovskih področjih.

ODGOVORNO RAVNANJE Z ODPADKI

Postali bomo družba recikliranja, ki zna sama poskrbeti za svoje odpadke. To vključuje tudi termično izrabo odpadkov in skrb za ravnanje z nevarnimi odpadki. Po vzpostavitvi celovite informacijske podpore v sektorju ravnanja z odpadki je treba zagotoviti nacionalno samozadostnost, večinsko z lastnimi kapacitetami. To bo potem spodbudilo tudi ostale sektorje, ki uporabljajo sekundarne surovine in energijo.

Ukrepi:

- Analiza trenutnega stanja ravnanja z odpadki in pregled manjkajoče infrastrukture za samozadostno ravnanje z našimi odpadki.
- Priprava celovitega programa ravnanja z odpadki in preprečevanja nastajanja odpadkov,

ki bo vključeval vse potrebne ukrepe za njihovo izvedbo za doseganje ciljev EU (izobraževanje, organizacijski ukrepi, gradnja manjkajoče infrastrukture).

- Izgradnja vse potrebne infrastrukture za samozadostno ravnanje z vsemi vrstami odpadkov na trajnosten način ob izpolnjevanju zavez, danih EU.

OKOLJSKA PISMENOST

Področja varstva okolja in ohranjanja narave, podnebnih sprememb in krožnega gospodarstva je treba v večji meri vključiti v formalna in neformalna izobraževanja na vseh ravneh izobraževanja.

Ukrepi:

- Oblikovanje vsebin o trajnostnem razvoju, podnebnih spremembah in zaščiti narave v kurikulum v sklopu priprave bele knjige o prihodnosti izobraževanja.
- Vključitev kompetenc za trajnostni razvoj v vse poklicne standarde.

KROŽNO GOSPODARSTVO

Krožno gospodarstvo je edini način za samoobnavljanje planeta in njegovih naravnih zmogljivosti. Pomeni sistem gospodarjenja, ki je usmerjen v zmanjšanje učinka podnebnih sprememb, izginjanja živalskih in rastlinskih vrst, odpadkov in onesnaževanja. Krožno gospodarstvo je treba vključiti v vse pore naše družbe. Želimo si

postati ena vodilnih držav krožnega gospodarstva v EU skladno z mednarodno priznanimi indikatorji. Trenutno je premalo prepotrebne medsektorskega povezovanja in celovitih spodbud za razvoj novih krožnih praks. Zato bomo aktivno spodbujali pospeševanje implementacije idej krožnega gospodarstva ter medsektorsko in čezsektorsko povezovanje na lokalnem, regijskem in državnem nivoju.

Ukrepi:

- Identifikacija vseh platform in združenj krožnega gospodarstva z namenom neformalnega povezovanja in izmenjave dobrih praks na enem mestu.
- Skladno z merili EU uvrstitev med najboljše države (vsaj zgornjo tretjino) glede izvajanja ukrepov krožnega gospodarstva.
- Pomembno znižanje emisij toplogrednih plinov, rabe primarne energije in znižanje rabe primarnih surovinskih virov relativno na bruto nacionalni dohodek.
- Skozi spodbude za krožno gospodarstvo in z ostalimi sorodnimi politikami spodbujati znižanje primarne rabe energije in snovi, dolgotrajnejšo rabo snovi ter manj odpadkov in odvečne energije.

ODZIVANJE NA PODNEBNE SPREMEMBE IN ZAVAROVANJA ZA NARAVNE NESREČE

Segrevanje ozračja, podnebne spremembe ter s tem fenomenom povezane elementarne nesreče predstavljajo izjemno visok strošek vsake države. Analize jasno nakazujejo na vse večjo frekvenco

in intenziteto takih pojavov, kar jasno nakazuje na potrebo, da se bolje zavarujemo pred tveganji.

Ukrepi:

- Spodbujali bomo večjo zavarovanost prebivalstva in premoženja prebivalstva pred vsemi oblikami tveganj, še posebej naravnih nesreč in pojavov zaradi podnebnih sprememb.
- Za socialno najšibkejše bomo pripravili možnost subvencioniranja zavarovalne premije za osnovne rizike za premoženjska zavarovanja in za kmetovalce.
- Spodbudili bomo model subvencioniranja zavarovanj za kmetovalce zaradi reševanja posledic elementarnih nesreč v kmetijstvu.

Trajnostno kmetijstvo in varna hrana

PRAVICA DO VARNE IN KAKOVOSTNE HRANE

Potrošnik je v poplavi ponudbe živil in pijač omejen z več deležniki: z nizkim osebnim dohodkom, pomanjkanjem verodostojnih informacij, aktualnimi prehranskimi trendi, lestvico priorit (na primer hitra hrana namesto kakovostne hrane) in drugim. Zavedati se moramo, da je tudi potrošnja lokalno pridelane hrane treba spodbujati.

Ukrepi:

- Spodbujanje pridelave in predelave na sonaraven način s krepitvijo programov, ukrepov in aktivnosti za zmanjšanje kemizacije v kmetijstvu in živilski industriji.
- Prilagoditev tehnologije pridelave in predelave hrane s ciljem zagotavljanja kakovosti in varnosti.
- Spodbujanje shem kakovosti, prostovoljnih označb na živilih, ki dajejo dodatne informacije potrošnikom o načinu pridelave, izvoru in kakovosti živil.
- Zagotavljanje informacij potrošnikom o hrani in poreklu.
- Izobraževanje potrošnikov o pomenu izbora kvalitetnih živil in pijač.
- Izboljšanje samooskrbe z lokalno pridelanim sadjem, zelenjavo in mesom, s poudarkom na maksimalnem deležu ekološke pridelave.
- Spodbujanje pridelave lastne hrane in obdelovanje manjših obdelovalnih površin (vrtičkarji).
- Zagotavljanje kakovostnih semen, sadik in pasem lastne (slovenske) pridelave s poudarkom na njihovi odpornosti na škodljivce in vremenske nepravilike (odporne stare sorte), pri čemer je nujen takojšen odkup genske banke in njen prenos pod okrilje javne institucije, kjer bo služila za razvoj novih odpornih sadik.
- Spodbujanje ponudbe jedi iz lokalno pridelane hrane v restavracijah in drugih prehranskih obratih.
- Ozaveščanje potrošnika o učinkih uvoza nizkocenovne zelenjave in sadja slabše kakovosti.

- Spodbujanje izobraževanj s področja kmetijstva za potrošnika, ki mu bodo omogočala boljše razumevanje proizvodne verige zelenjave in sadja.
- Odločno preganjanje goljufij, zavajanja in potvorb hrane.

PRILAGODITEV KMETIJSTVA NA PODNEBNE SPREMEMBE

Tudi kmetijske prakse je treba prilagoditi na način, da bo kmetijstvo čim manj prispevalo k izpustom toplogrednih plinov in s tem k podnebnim spremembam, hkrati pa je treba izvesti ustrezne ukrepe, da se v največji meri aktivno zaščiti pred naravnimi nesrečami, ki so zaradi podnebnih sprememb vedno bolj pogoste. Klima se spreminja v tej meri, da nekatere kulture ne morejo več rasti na območjih, kjer se tradicionalno pridelujejo že stoletja. Za obstoj kmetij na teh območjih je nujna preusmeritev v druge kulture, ki pa jo morajo spremljati določene spodbude.

Ukrepi:

- Ugodno sofinanciranje naložb v namakanje, sisteme za oroševanje proti pozebi, geotermalne sisteme, protitočne mreže, rastlinjake in dodatno tudi v mokre zadrževalnike, sisteme senčenja, zastiranja in drugih rešitev, ki omogočajo varno in ekološko pridelavo v težkih vremenskih pogojih.
- Proučili bomo možnosti za vzpostavitev protitočne obrambe za območje celotne Slovenije.
- Spodbude za razvoj tehnologij, namenjenih

varovanju pridelka (pred sušo, pozebo in drugimi vremenskimi nepravilnostmi, boleznimi in škodljivci).

- Državne in občinske spodbude za preusmeritev v sajenje kultur, ki bolje kljubujejo dvigu temperature in sušam ter ponujajo priložnost za predelavo v izdelke z višjo dodano vrednostjo (nasadi industrijske konoplje, sivke in oljk).
- Bolje pripravljene in strukturirane programe za varstvo proti rastlinskim škodljivcem, ki so prilagojene na naša klimatska območja, kar bi preprečilo prekomerno škropljenje.
- Spodbude k uporabi take krme v živinoreji, ki povzroča manj toplogrednih plinov.
- Tudi v prihodnje bomo zagotavljali visok delež sofinanciranja zavarovalnih premij za vse kmetijske panoge.

VIŠJA DODANA VREDNOST KMETIJSKIH PROIZVODOV TER OHRANJANJE ČEBELARSTVA

Osnovni pridelki na kmetijah niso več zagotovilo za preživetje zaradi konkurenčne proizvodnje večjega obsega v tujini, zato je nujno, da spodbujamo predelavo teh pridelkov v izdelke z višjo dodano vrednostjo. Višja dodana vrednost kmetijskih proizvodov je zaradi neugodne strukture kmetijstva in težkih pogojev za kmetijsko pridelavo izjemno pomembna. Za to predelavo je nujno, da se kmetje med seboj povezujejo in si izmenjujejo potrebne surovine. Ključno za zavarovanje teh izmenjav pa je tudi sprejemanje ukrepov za preprečevanje

nepoštenih praks med kmeti, zadrugami, predelovalno industrijo in trgovino. Spodbujali in promovirali bomo prednosti lokalne hrane. Kot pomembna veja kmetijstva se v Sloveniji vse bolj uveljavlja tudi čebelarstvo. Zaradi neugodnih razmer pa postaja ta panoga vse bolj ogrožena, čeprav je z vidika sadjarstva in kmetijstva (opraševanje) še kako pomembna. Tozadevno bi bilo treba čebelarjem zagotoviti možnost ohranjanja čebeljih družin, katerih preživetje je zaradi znanih dejavnikov (pomanjkanje hrane, bolezni in podobno) vse bolj odvisno od čebelarja.

Ukrepi:

- Ohranjali in razvijali bomo podpore in promocijo shem kakovosti.
 - Promocija doma pridelane in lokalne hrane (poudarek na vzpodbujanju obdelave manjših površin s pridelki za lastno uporabo za kakovostno hrano kljub slabšim prihodkom gospodinjstva).
 - Prizadevali si bomo, da bo v javnih zavodih vsaj 60 % lokalnih živil in da bo večji tudi delež živil s shemo višje kakovosti.
 - Nadgradili bomo zakonsko ureditev preprečevanja nepoštenih praks v verigi s hrano.
 - Uvedli bomo več nadzora nad hrano, ki se prodaja na prostem trgu (prodaja nekakovostnih pridelkov pod lastno blagovno znamko, sicer kupljenih na drugih trgih).
 - Izvajali bomo ukrepe za manj zavržkov in odpadkov hrane.
 - Spodbujali bomo razvoj potrošniških zadrug za organizirano oskrbo ljudi z lokalno pridelano hrano, prodajo na avtomatih in druge oblike
- trženja, ki bodo zagotavljale večjo pokritost tržišča s slovenskimi kmetijskimi proizvodi.
 - Spodbujanje ustanovitve “fair trade” trgovin v vseh večjih mestih po Sloveniji s hkratnim subvencioniranjem profitnih najemnin za te trgovine v mestih.
 - Posebno pozornost bomo namenili razvoju zelenjadarstva.
 - Legalizirali in regulirali bomo proizvodnjo, trgovanje in uporabo konoplje.
 - Večjo pozornost bomo namenili razvoju ribištva.
 - Vzpostavili bomo učinkovit sistem reagiranja na škodne dogodke (visoki stroški ohranjanja čebeljih družin v težkih pogojih: krmljenje, zdravljenje proti varoi in drugi ogrožujoči dejavniki).
 - Izobraževanje na področju izvajanja fitofarmaceutvskih ukrepov s poudarkom na varovanju čebel (obvezno škropljenje zvečer, uporaba sredstev, ki so manj nevarna čebelam).
 - Spodbujanje za sajenje posevkov in kultur, ki so dobra čebelja paša in njihovo vključevanje v kolobar.
 - Razširitev možnosti lokalne in mednarodne promocije slovenskega medu.

BOLJŠE DELOVANJE PODPORNIH DEJAVNOSTI IN GENERACIJSKA PRENOVA KMETIJ

Podporne dejavnosti kmetijstvu lahko s svojim znanjem, izkušnjami, informacijami o trendih, dobrih praksah in podobno konkretno

pripomorejo k boljšemu in učinkovitejšemu razvoju kmetijskih dejavnosti. Tudi na področju kmetijstva pa je znanje temelj dobrih rezultatov. Hkrati se moramo zavedati, da je starostna struktura kmečkih gospodarjev v Sloveniji neugodna, povprečna starost je 57 let (podatek iz leta 2018). Izobrazbena struktura se izboljšuje, vendar je za uspešen razvoj kmetij treba še naprej vlagati v znanje. Mladi gospodarji so temelj inovativnosti v kmetijstvu, predvsem pa se lažje odločajo o vpeljavi novih tehnologij ter dodatnih produktih, ki jih kmetija lahko ponuja (predelava pridelkov, razvoj izdelkov, kmečki turizem, povezava z drugimi deležniki, ki potrebujejo produkte njihove kmetije). Ob tem upoštevamo tudi ohranjanje majhnih kmetij, ki same po sebi s primarno dejavnostjo ne omogočajo dostojnega preživetja, vendar so pomembne za ohranitev kmetijske krajine.

Ukrepi:

- Naredili bomo ustrezne korake z izboljšanjem delovanja svetovalnih služb na področju kmetijstva.
- Vzpostavitev standardov za kvaliteto dela kmetijskih svetovalcev, na podlagi katerih se jih lahko ob neprimernem svetovanju tudi odškodninsko sankcionira.
- Prevetritev delovanja panožnih organizacij.
- Delovali bomo na večjem povezovanju kmetijstva, turizma in gostinstva.
- Delovali bomo na izboljšanju in vzpostavitvi digitalizacije ter tehnološke opremljenosti kmetij, kar bo med drugim omogočilo večjo preglednost aktualnega stanja ponudbe/ povpraševanja na področju pridelave in predelave slovenskih kmetijskih proizvodov (povezava kmetijstvo – gostinstvo – turizem – šolstvo – drugi deležniki) ter koriščenje drugih platform, ki bodo kmetom omogočale lažji dostop do informacij in podobno.
- Spodbujali bomo uporabo digitalnih tehnologij za zmanjševanje obremenitev kmetijstva na okolje, med drugim digitalizacijo izvajanja fitofarmaceutvskih ukrepov, ki bo izboljšala sledljivost uporabe, olajšala delo svetovalne službe ter preprečila pretirano škropljenje in pojav rezistence.
- Poskrbeli bomo za večje povezovanje deležnikov, pomembnih za razvoj kmetijske dejavnosti, na regijskem nivoju.
- Spodbujali bomo vzpostavitev manjših servisnih delavnic za popravilo kmetijskih strojev in mehanizacije.
- Vzpostavitev možnosti za neposredne nastope in povezovanje na trgu preko zadrug in zbirnih centrov (brez posrednikov) ter spodbujanje sodelovanja na regionalni ravni (šole, vrtci, bolnišnice, dijaški domovi in podobno).
- V duhu vzdržnosti sobivanja kmetov z divjadjo in zvermi si bomo prizadevali k skrajšanju postopkov za priznanje škode, ki jo povzročajo na kmetijskih površinah, ter s tem povezani vzpostavitvi realnejših odškodnin za nastalo škodo.
- Prizadevali si bomo, da bo obmejna kmetijska zemljišča, ki se nahajajo v 15 km pasu državne meje ter so v prodaji in objavljena na oglasni deski, odkupil Sklad kmetijskih zemljišč in gozdom po primerljivih cenah v EU.
- Spodbujali bomo rejo slovenskih avtohtonih pasem ter to podprli s stimulativnimi ukrepi.

- Izboljšanje postopkov za pridobivanje gradbenih ter ostalih dovoljenj, potrebnih za vzpostavitev infrastrukture na kmetijskih gospodarstvih.
- Prilagoditev kmetijske politike potrebam slovenskega kmeta ter zaščita kmetijstva z namenom zagotavljanja zadostnih kapacitet za ohranjanje samooskrbe: določitev in zaščita najboljših kmetijskih zemljišč ter njihovo trajno zavarovanje pred spremembo namembnosti, ustrezna opredelitev živinoreje s ciljem zagotoviti preskrbo prebivalstva z lokalno pridelanim mlekom in mlečnimi izdelki, ohranjanje slovenskega podeželja.
- Promocija in spodbujanje poklicev s področja kmetijstva, gozdarstva, živilstva, samooskrbe, trajnosti in varovanja okolja. Kmetovanje bi moralo v Sloveniji ponovno postati cenjen poklic.
- Spodbujanje prenosa kmetij na mlade prevzemnike. Preoblikovanje zdajšnje sheme, da bi bilo več prevzemov s strani mladih kmetov, ob sočasnem zavarovanju starejših kmetov, ki predajajo upravljanje kmetij mlajšim rodovom.
- Spodbujanje večjega medgeneracijskega sodelovanja.
- Zmanjševanje administrativnih bremen in birokratskih ovir za mlade prevzemnike kmetij ter kupce kmetij, ki nameravajo ohranjati in razvijati kmetijsko dejavnost.
- Nepovratne prevzemne spodbude za vključevanje mladih kmetov (prispevki za socialno varnost).
- Sprememba pogojev za mlade prevzemnike na način, da se izloči časovni okvir prevzema vloge nosilca kmetijskega gospodarstva.
- Zmanjševanje administrativnih bremen tudi starejšim kmetom, ki se skupaj z bodočimi prevzemniki, ki so predvsem zaradi zagotavljanja finančnih sredstev za možnost razvoja kmetij (nakup mehanizacije, ureditev zemljišč, nakup gnojil, drugih materialov), ki same po sebi še ne omogočajo preživetja iz naslova kmetijske dejavnosti, zaposleni v drugih panogah, odločajo za nadgraditev ponudbe kmetij.
- Spodbujanje razvoja na novo vzpostavljenih in revitalizacijo opuščenih kmetij.
- Prednostno obravnavanje mladih kmetov povsod, kjer to omogočajo ukrepi skupne kmetijske politike, pri čemer se kot mladi kmet štejeta tudi starejši prevzemnik kmetije in oseba, ki se je za kmetovanje odločila v zrelih letih.
- Zagotavljanje stabilnega in vzdržnega davčnega okolja za kmetijstvo.
- Izboljšanje kreditnih pogojev in ukrepov na področju finančne politike za kmetijstvo.

OHRANITEV MALIH KMETIJ IN KMETIJSTVA NA ZAHTEVNIH OBMOČJIH

Območja s težjimi pogoji za pridelavo, kot so hribovska, gorska, kraška, strma, razdrobljena in obmejna območja je treba podpirati s posebnimi ukrepi, da lahko vzdržijo konkurenco s pridelovalci v ugodnejših razmerah, predvsem pa jih spodbujati, da še vedno pridelujejo hrano zase, viške pa prodajajo in tudi s tem ohranjajo kmetijsko krajino živo. Te kmetije pomembno

prispevajo k samooskrbi z mlekom in mesom, so pomembne za ohranjanje obdelanosti in poseljenosti ter biotske raznovrstnosti.

Ukrepi:

- Z ukrepi skupne kmetijske politike in programa razvoja podeželja bomo zagotovili podporo tem območjem in posebej gorsko-hribovskim kmetijam.
- Nadaljevali bomo s podporami za kmetovanje na območjih s težjimi pogoji za kmetijstvo (OMD) in dodatki za strme površine pri neposrednih plačilih, prednostno obravnavo pri sofinanciranju investicij, podporami za male kmetije.
- Proučili bomo višine podpor za kmetovanje na različnih kategorizacijah kmetij in po potrebi prevrednotili sistem dodeljevanja s poudarkom na težjih pogojih pridelave (gorske, strme, OMD kmetije in podobno).
- Posebno pozornost bomo namenili promociji hrane, pridelane v težjih pogojih pridelave.
- Proučitev možnosti vzpostavitve enotnega sistema za uporabo lokalno pridelane hrane v vrtcih, šolah in bolnišnicah.
- Omogočili bomo odkup pridelkov na terenu (potujoča trgovina).
- Podpirali bomo turizem na kmetijah.
- Spodbujali bomo prenos starih znanj na prevzemnike z namenom ohranjanja kulturne dediščine in bogatitve programov turističnih kmetij ter programov, ki za potrebe promocije potekajo na podeželju.
- Vzpostavili bomo prijaznejšo davčno zakonodajo za kmetije do 20 hektarjev, ki poleg osnovne dejavnosti izvajajo gospodarske dejavnosti lokalne oskrbe, turizma in gostinstva in/ali gozdarsko predelovalno dejavnost (pavšalna obdavčitev).
- Izvajali bomo ukrepe za odpravo zaraščanja kmetijskih površin in njihovo ponovno usposobitev za kmetijsko rabo: dvignili bomo mejo za dovoljenje za posek gozda z namenom ponovne vzpostavitve kmetijske rabe brez spremembe OPN z 0,5 na 2 hektarja.
- Na teh območjih bomo prednostno podpirali razvoj živinoreje (predvsem drobnice), tako pri investicijah kot pri proizvodno vezanih plačilih.
- Omogočili bomo tudi prestrukturiranje živinorejskih kmetij.
- Preko inštrumentov kmetijske politike bomo zagotovili sofinanciranje nabave električnih pastirjev na območjih pojavljanja divjih zveri.
- Uvedli bomo ukrepe, ki bodo tudi malim kmetom v primeru neugodnih razmer za kmetovanje (vremenski vplivi) omogočili dostojno socialno varnost.
- Poenostavitev postopkov za pridobitev dovoljenj za pogožditev neprimernih kmetijskih zemljišč ter krčenje gozdov, primernih za kmetijska zemljišča in podobno.
- Poiskali bomo rešitve za pomoč kmetijam, ki bodisi zaradi svoje odročne lege ali oddaljenosti od naselij in vodnih virov niso priključene na vodovodno omrežje in s tem nimajo zagotovljene stalne vodne oskrbe.

VAROVANJE SLOVENSКИH GOZDOV IN NADALJNJE OŽIVLJANJE LESARSTVA

Ohraniti odprtost gozdov kot visoko družbeno pridobitev in priložnost za razvoj rekreativnih, turističnih in drugih dejavnosti ob hkratnem odgovornem ravnanju do lastnikov gozdov in narave. Z nadaljevanjem aktivne razvojne politike za oživitve lesne industrije in gospodarstva bomo les uveljavili kot prepoznaven in visokokakovosten slovenski produkt. Kmetijska zemljišča v zaraščanju predstavljajo neizkoriščen potencial. Te površine je treba preusmeriti nazaj v kmetijsko rabo ali jih vzgojiti v kakovostne gozdne sestoje.

Ukrepi:

- Bolj učinkovito omejevanje vožnje po gozdu in varovanje pred škodo, ki jo povzroča vožnja z motornimi vozili.
 - Boljše upravljanje in vzdrževanje gozdnih cest. Sankcioniranje uporabe težkih strojev na mokrih cestiščih in vleko hlodov po gozdnih cestah.
 - Zagotoviti dostop do opravljanja storitev v državnih gozdovih za hribovske in gorske kmetije.
 - Krepitev gozdno – lesne verige in čim višja dodana vrednost lesa in lesnih proizvodov.
 - Vzpostavitev lesnopredelovalnih centrov in vključevanje lokalnih domačih predelovalcev lesa.
 - Omogočiti, da imajo možnost nakupa lesa iz državnih gozdov predelovalci lesa (in ne trgovci z lesom) in mali lokalni predelovalci lesa.
 - Kjer odprava zaraščanja ni umestna, bomo spodbujali dela za kvaliteten gozdni sestoj.
- Ker so gozdovi naravni habitat zveri, se bomo med drugim zavzemali tudi za dialog med kmetovalci, lovci in zainteresirano javnostjo (civilna družba, nevladne organizacije) ter državo pri zaščiti zveri, kar med drugim vključuje sobivanje med zvermi in bližnjimi občani ter strokovno načrtovanje odvzema zveri iz naravnega habitata.
 - K vzdrževanju gozdov bomo spodbujali tudi lastnike manjših gozdnih parcel.
 - Sankcioniranje neizvedbe načrtov gospodarjenja z gozdovi ter organizacija mreže gospodarskih upravljavcev gozdov, ki bodo nudili dostopno storitev za majhno in razdrobljeno lastništvo.

Pametna, aktivna in varna država

Slovenija: demokratična, učinkovita, vključujoča

PAMETNO UPRAVLJANJE DRŽAVE IN JAVNIH STORITEV

Slovenija ima razvit sistem javnega servisa, ki ga bomo nadgradili z novejšimi pristopi in še bolj približali ljudem. Pravna država temelji na razumljivosti in jasnost predpisov in poznavanju pravic in dolžnosti s strani državljanek in državljanov. Tej nalogi bomo dali posebno prioriteto. Uspešnost in učinkovitost javnih institucij bomo povečali s spremembo načinov upravljanja. Sodobnih univerz, zdravstvenih in šolskih dejavnosti, domove za starejše, kulturnih ustanov, raziskovalnih inštitutov ni mogoče voditi ne politično in ne birokratsko, ampak z razvijanjem sodelovanja deležnikov, soupravljanjem uporabnikov in izvajalcev, z razvijanjem njihove avtonomije in prevzemanjem njihove odgovornosti za rezultate in družbene učinke njihovega dela. Ključ je v čim bolj demokratični določitvi jasnih ciljev in dogovorov o obsegu in kakovosti storitev, ki naj jih javna služba dosega in zagotavlja.

Ukrepi:

- S ciljem povečanja učinkovitosti države priprava analize obstoječih organov, institucij in procesov ter priprava potrebnih sprememb za obnovo profesionalnosti in strokovne avtonomije zaposlenih v državni upravi ter odpravljanje podvajanj nalog in aktivnosti.

- Sprejem nove ureditve organiziranosti in upravljanja v javnih zavodih ter javnih in nejavnih gospodarskih službah,
- Vzpostavitev vstopne enotne točke za vse upravne postopke od rojstva do smrti.
- Posodobitev sistema varovanja osebnih podatkov.
- Učinkovitejše upravljanje s stvarnim premoženjem države v obliki javnega sklada.
- Nadaljevanje odprave birokratskih ovir in vseh ovir regulativne narave, kjer ne obstaja potreba po njih zaradi varovanja pravic državljanov in javnega interesa.
- Organizacija skupnih podpornih služb za vse storitve v javnem sektorju.
- Poenotenje območij za vse storitve organov države in javnih služb.
- Vzpostavitev centralne službe za regulacijo na ravni vlade ali okrepitev službe za zakonodajo, ki bo pregledovala predpise z vidika ustavnosti in zakonitosti in izvajala regulatorne analize tudi z vidika gospodarnosti, učinkovitosti in uspešnosti.
- Uvedba državljskih listin, katerih cilj je strnjena glavna vsebina predpisov na uporabniku prijazen način, da bodo ljudje razumeli in jasno vedeli, kakšne pravice imajo na podlagi zakona in kakšno je njihovo pravno varstvo (podajanje odgovorov v stilu 7 zlatih vprašanj: kaj, kdo, kdaj, kje, s čim, kako, zakaj).
- Uvedba zakonodajne sledi z navedbo vseh avtorjev predpisa in javnimi sredstvi, ki jih je prejel morebitni zunanji izvajalec, in potencialnimi indikatorji uspeha predpisa.
- Nagradili bomo tožnike, ki bodo v imenu države zahtevali vračilo nezakonito pridobljenega javnega premoženja.
- Analiza in določitev pogojev za učinkovito in odgovorno upravljanje in opravljanje negospodarskih javnih služb.
- Avtomatska izdaja digitalnega certifikata za vsakega državljana. V ta namen se lahko prouči, ali je možno uporabiti kartico zdravstvenega zavarovanja (certifikat sicer ni osebni podatek). S tem bi bila omogočena veliko širša uporaba e-države v postopkih, saj bi odpadel dvom v certifikatno usposobljenost državljana, zaradi česar je velikokrat treba ohranjati ročne (papirne) postopke.

GOSPODARNOST, TRANSPARENTNOST IN NADZOR NAD JAVNIM DENARJEM

Četudi je Slovenija do sedaj relativno dobro razvila javno finačno načrtovanje in pripravo proračunskih dokumentov, se mora delo, ki je zastalo ob vstopu v EU, nadaljevati. Uporaba javnega denarja zahteva gospodarno, učinkovito, uspešno in transparentno načrtovanje ter nadzor nad javnimi denarjem. Vendar pa zaostajamo za najbolj uspešnimi državami in imamo zato pomanjkljiv odgovor na vprašanje, zakaj nekaj financiramo, kakšen je pričakovani učinek (u) porabe javnega denarja, četudi je to temeljni argument, ki omogoča racionalno in gospodarno odločanje o javnofinančnih prioritetah.

Del tega odgovora se skriva v statični strukturi javnofinančnih odhodkov po t.i. COFOF klasifikaciji. Vendar je potrebna dinamična, razvojna sprememba, ki jo omogočajo novi

evropski viri in sposobnost multiplikacije razvojnih virov. Zato bomo okrepili programsko javnofinančno načrtovanje z jasno določenimi cilji, mejniki in merljivimi rezultati, da bo država skupaj z javnimi institucijami, lokalnimi skupnostmi in drugimi porabniki javni denar porabljala na učinkovit in gospodaren način za doseg želenih javnih ciljev in učinkov.

K temu lahko bistveno prispevajo tudi nadzorne institucije. V preteklem obdobju je Slovenija postopno izgradila ustrezne nadzorne institucije nad uporabo javnega denarja. Razvili smo tako proračunski nadzor v okviru Urada za nadzor proračuna in notranji revizorski nadzor. Zunanji javnofinančni in revizorski nadzor izvajajo Računsko sodišče RS in pristojne institucije EU, tako Evropska komisija kot Evropsko računsko sodišče. Preiskovanje zlorab je pristojnost samostojnih in neodvisnih sodnih institucij na domači in EU ravni. Makroekonomsko in javnofinančno uravnavanje je relativno novo oblikovana pristojnost, ki jo izvaja Fiskalni svet RS. Socialni demokrati se zavzemamo za nadaljevanje krepitve notranjih in zunanjih nadzornih institucij.

Ukrepi:

- Spodbujali bomo nadaljnjo pripravo programskega proračuna z jasno določitvijo pričakovanih ciljev rezultatov z opredeljenimi mejniki.
- Krepili bomo proračunski nadzor in notranji nadzor, ki naj delujeta v smeri zakonite in gospodarne, učinkovite ter uspešne uporabe javnofinančnih odhodkov.
- Spoštovali in krepili bomo neodvisnost in

samostojnost zunanjih nadzornih institucij in sodelovali z njimi za doseganje maksimalne preglednosti javnofinančnih načrtov, njihovega uresničevanja in poročanja.

- Dopolnili bomo Zakon o računskem sodišču z vlogo "comptroler", ki jo imajo vse primerljive vrhovne revizijske institucije. To pomeni, da bi računsko sodišče določene transakcije z javnim denarjem morale preverjati že pred izvedbo in ne šele naknadno skozi revizijo.
- Dosledneje bomo preprečevali konflikt interesov pri delovanju zaposlenih in njihovih družinskih članov pri opravljanju javnih nalog in pooblastil, še posebej pri redno zaposlenih v javnem sektorju, vključno s pravosodjem in državno upravo.

SOCIALNO PARTNERSTVO V JAVNI UPRAVI

Izhodišča enotnega plačnega sistema v javnem sektorju so dobra in jih podpiramo. Vzpostavljena so bila razmerja med posameznimi plačnimi skupinami, plače so javne in sistem napredovanja je vnaprej jasno opredeljen (karierno napredovanje). Žal se je ta ključni element enotnosti začel rušiti že kmalu po vzpostavitvi, saj ni bistveno le, da so vsi dodatki določeni v zakonu (ZSPJS) in Kolektivni pogodbi za javni sektor (KSJS), pač pa da se vodijo pogovori glede posameznih skupin znotraj njih in v primerjavi z vsemi ostalimi. Menimo, da se je protislovno parcialno pogajati v sicer enotnem plačnem sistemu.

Ukrepi:

- Skupaj s sindikati se bomo v javnem sektorju ponovno dogovorili in vzpostavili enotnost sistema.
- S sindikati v javnem sektorju se bomo v prvem letu mandata dogovorili o dinamiki usklajevanja plač in odprave varčevalnih ukrepov, ki so bili sprejeti kot začasni.
- Dogovorili se bomo o postopnosti oziroma časovni dinamiki za rast najnižjih plač, da v prihodnjih nekaj letih ne bo delovnega mesta v javni upravi z osnovno plačo, ki je nižja od minimalne.
- Delež najboljše ocenjenih zaposlenih bomo vezali na določen odstotek znotraj organa, ocenjevanje pa vezali na določitev merljivih kazalnikov.
- Uvedli bomo variabilni del plače - redno delovno uspešnost, s katero bodo nagrajeni le resnično dobri zaposleni.
- Objavljali bomo plače in dodatke za uspešnost po delovnih mestih tudi po spolu.

RAZVIJANJE KADROVSKEGA POTENCIALA V JAVNI UPRAVI

V javni upravi moramo omogočiti permanentno izobraževanje, ki bo omogočalo javnemu uslužbencu opravljanje vseh, tudi najzahtevnejših nalog. To še posebej velja za vodstveni kader v javni upravi, katerega vlogo je treba okrepiti, da bodo pogumno in odločno prevzemali odgovornost za odločitve organov, ki so jim predpostavljeni, ter ustrezno in etično vodili ljudi, ki so jim podrejeni. Kriteriji kariernega

napredovanja za zaposlene v javni upravi morajo biti jasni in določni. V ožji državni upravi bomo tako pridobili zaposlen strokovno usposobljen kader, ki bo motiviran in bo užival ugled. S permanentnim usposabljanjem in izobraževanjem bo zaposlitev v državni upravi predstavljala strokovni izziv za vrhunsko usposobljen kader. Ker si državljani zaslužijo najboljše storitve, morajo biti taki tudi zaposleni v javni upravi. S tem namenom bomo ponovno proučili možnost uvedbe državnega izpita iz državne uprave in omogočali večje možnosti rotacije zaposlenih med organi.

Ukrepi:

- Vzpostavitev sistema, ki bo v javnem sektorju omogočil razvoj in polno uporabo strokovnosti in znanja javnih uslužbencev.
- Okrepitev vloge vodij v javni upravi na vseh ravneh in okrepljenim usposabljanjem.
- V javnem sektorju bomo dosledno vzpostavili uveljavljene sisteme kakovostnega upravljanja s človeškimi viri s ciljem zagotoviti učinkovit servis javnih storitev za vse državljane.

AKTIVNO DRŽAVLJANSTVO IN NEPOSREDNA DEMOKRACIJA

Sodobna informacijska tehnologija omogoča večjo odprtost in sodelovanje ljudi pri upravljanju javnih zadev in koriščenju storitev javne uprave. V prihodnje bomo ne le omogočali večji delež e-poslovanja, pač pa bomo še odločneje spodbujali soodločanje in sodelovanje državljanov v javnih zadevah, pri čemer ne bomo pozabili

tistih, ki niso večji informacijskih tehnologij, predvsem starejše generacije, ki ji bomo prilagodili možnosti in priložnosti za sodelovanje.

Ukrepi:

- Omogočili bomo večjo dostopnost do informacij, ki bodo ljudem jasne, da bodo vedeli, kaj informacija pomeni in predstavlja.
- Pri vodenju vlade bomo uvedli centralno kontaktno točko za komunikacijo s člani vlade, z ministricami in ministri. Okrepili bomo projekt podajanja predlogov in opozoril državljanek in državljanov.
- Vpeljali bomo nove pristope za e-demokracijo in zagotavljali sodelovanje in soodločanje ljudi pri sprejemanju javnih politik.
- Z e-volitvami bomo bomo poskusili olajšati volilna opravila in povečati volilno udeležbo.
- Uveljavili bomo spodbude za oživitve demokratično odločenih samoprispevkov.
- Vzpostavili bomo sistem za ugotavljanje volje ljudstva in posledično ravnanje državnih organov.
- Spodbujali bomo uvajanje participatornih proračunov na lokalni ravni.
- Znižali bomo prag volilne pravice na 16 let.
- V okviru vseživljenjskega učenja bomo omogočili izobraževanja za aktivno državljanstvo za vse.

VLOGA NEVLADNIH ORGANIZACIJ PRI JAVNIH STORITVAH

Dostopnost ljudi do nekaterih javnih storitev je tako glede dostopnosti kot kakovosti zelo različna

po občinah. Nevladne organizacije izvajajo ali dopolnjujejo storitve. Nekateri programi se izvajajo samo v glavnem mestu. Določene storitve lahko ceneje in kakovostneje izvajajo nevladne organizacije kot lokalne skupnosti ali zavodi.

Ukrepi:

- Zagotoviti prostore in druge pogoje tudi v lokalnih skupnostih za izvajanje dejavnosti nevladnih organizacij, ki delujejo v javnem interesu in za katere bi bilo smiselno in potrebno, da so dostopne vsem prebivalcem.
- Poenostaviti razpise in povečati sredstva, potrebna za sofinanciranje njihove dejavnosti.

Prepoznavna in ugledna Slovenija v mednarodnem prostoru

BOLJŠA DIPLOMACIJA ZA SLOVENSKE INTERESE V EVROPI IN SVETU

Slovenija potrebuje močnejšo in strateško premišljeno mednarodno politiko, saj lahko z njeno pomočjo uresničujemo svoje gospodarske, politične in varnostne interese ter navezanost na sodobne globalne znanstvene, kulturne in socialne tokove. Dolgo obdobje relativno pasivne zunanje politike je v času sedanje vlade zamenjala napačna politika, ki je v kratkem času povsem spremenila zunanjepolitično orientacijo Slovenije od vladavini prava zavezanega jedra Evropske unije k strateškem zavezništvu z Orbanovo

Madžarsko. Živimo v svetu tektonskih premikov v geopolitični ureditvi sveta. Slovenska diplomacija mora razumeti vse te spremembe, se prilagoditi novim dinamikam in najti načine, da preko sooblikovanja mednarodnih odnosov ostane v ospredju teh sprememb in ne konča v njihovem primežu. V danih razmerah torej moramo prevrednotiti dosedanjo slovensko zunanjo politiko in predvsem njeno izvajanje prilagoditi novim razmeram.

Ukrepi:

- Izboljšanje statusa slovenskih diplomatk in diplomatov, oblikovanje diplomatske akademije in sistematičen pristop k razvoju kadrov v diplomaciji.
- Treba je obnoviti sistem oblikovanja politik, ki bo vključeval širšo strokovno javnost, ko je ta potrebna in zmožna hitrih odločitev.
- Izboljšanje sodelovanja in koordinacije med različnimi akterji zunanje politike v Sloveniji, sistematičen pristop k razvoju kadrov v diplomaciji
- Okrepitev vloge parlamenta pri oblikovanju zunanje politike.
- Utrditev partnerstva z zaveznicami in prijatelji, s katerimi delimo vrednote in interese.
- Krepitev ključnih slovenskih zunanjepolitičnih pobud, kot sta Blejski strateški forum ali pobuda Brdo-Brioni.

SLOVENIJA V JEDRU RAZŠIRJENE EVROPSKE UNIJE

Prizadevanja za uspeh evropskega projekta naj bodo naša največja investicija v mednarodnem okolju, saj bomo le tako lahko učinkovito naslovili pričakovanja naših državljanek in državljanov. V tem kontekstu moramo aktivno prispevati tudi k strateški samostojnosti Evropske unije, ki bo pomenila, da se bomo lahko zanesli na svoje resurse tako glede gospodarskega razvoja kot tudi glede varnosti. Slednje je potrebno tako zaradi zaščite Evrope kot kontinenta pred novodobnimi globalnimi izzivi kot tudi zaradi ohranitve evropskega gospodarstva. Še najbolj pa je strateška samostojnost potrebna za ohranitev naših vrednot, med katerima sta demokracija in vladavina prava, ki izhajata iz spoštovanja človekovih pravic, na prvem mestu. V tem kontekstu je za Evropo pomemben tudi proces širitve, ki se ne sme ustaviti, dokler Evropa kot kontinent ne bo konsolidirana in združena v družini vseh držav, ki imajo evropsko perspektivo. Slovenija mora dejavno sodelovati pri konferenci o prihodnosti Evrope in se z zavezano vladavino prava ter zunanjepolitičnimi odločitvami vrniti v jedro Evropske unije.

Ukrepi:

- Jasna usmeritev za ponovno vključitev v jedro Evropske unije, zavezano vladavini prava.
- Tvorno sodelovanje pri konferenci o prihodnosti Evropske unije.
- Prizadevanje za širitev Evropske unije z jasno časovnico, krepitev sposobnosti EU za sprejem in spodbujanje napredka držav

Zahodnega Balkana.

- Krepitev strateške suverenosti Evropske unije.
- Prizadevanja za močno unijo z demokratičnimi, transparentnimi, odgovornimi institucijami.

UGLED IN PREPOZNAVOST SLOVENIJE V SVETU

Za uresničevanje naših ciljev je ključno, da bo Slovenija v svetu prepoznana kot napredna, inovativna in odgovorna država. Ugled Slovenije v svetu želimo načrtovati strateško in povezano, da bomo Slovenijo v svetu predstavljali z enim glasom kot turistično destinacijo, športno velesilo, razvojno usmerjeno ekonomijo, znanostjo in kulturo svetovnega slovesa ter kot družbo povezovanja in solidarnosti. To bomo naredili v skladu z načeli sodobnega znamenja, da učinkovito dosežemo ciljni sloves in podobo države v svetu, ki bo privlačna za obisk, življenje, naložbe in sodelovanje.

Zunanjepolitično uspešne so predvsem države, ki imajo močne izvozne produkte ali konkretizirane gospodarske, znanstvene, kulturne in druge interese, ki jih pospešeno integrirajo v svojo zunanjepolitično agendo. Tudi v Sloveniji je vrsta industrij in podjetij, ki jih je treba vključiti v zunanjo politiko na njihovi poti do novih trgov in priložnosti. Ključno je, da se Slovenija poveže s ključnimi razvojnimi procesi na tistih področjih in nišah, kjer lahko s slovenskim znanjem in kompetencami ustvarjamo napredek doma in v svetu. To je pomembno tudi zato, da se na vseh področjih družbenega življenja in ustvarjanja

povezujemo s svetovnimi tokovi in vanje integriramo svoje ideje, znanja in inovacije, še posebej v sedanjem obdobju globalnih premikov.

Ukrepi:

- Konkretizacija gospodarskih interesov z ambicijami posameznih panog in podjetij s sočasno nadgradnjo znanja slovenske diplomacije o potrebah in priložnostih slovenskega gospodarstva.
- Večja aktivnost zunanje politike pri promociji slovenskih inovacij in dosežkov ter informiranje in povezovanje z razvojnimi in znanstvenimi procesi.
- Razvoj gospodarske diplomacije - sistem neposrednega povezovanja gospodarstva in diplomacije.
- Izgradnja zunanjepolitične znamke Slovenije kot ugledne, uspešne in napredne države, ki bo predstavljala platformo za komunikacijo, dogodke in oblikovanje povezav.
- Definiranje in podpora globalnim ciljem zunanje politike (zaščita voda, človekove pravice, pravice otrok, žensk, izobrazba deklic v tretjem svetu, pravice starejših, zaščita čebel in druge prioritete).
- Strategija kandidiranja za članstvo v mednarodnih organizacijah.

AKTIVNA VLOGA SLOVENIJE ZA MIR IN VARNOST

Poskrbeti je treba za verodostojno vlogo Slovenije v mednarodnem okolju. Izpolnjevati je treba dogovorjene zaveze, spoštovanje človekovih

pravic, preprečevanje konfliktov, prispevanje k mednarodni varnosti, zagotavljanje razvojne in humanitarne pomoči, preprečevanje nasilja nad ženskami in otroki v konfliktih.

Treba je izvesti analizo obstoječe strategije sodelovanja RS v mednarodnih obrambnih misijah ter pripraviti podlage za njeno nadgradnjo. Vojaško sodelovanje je treba nadgraditi s humanitarnimi projekti, ki hkrati povečujejo sredstva, namenjena razvojnemu sodelovanju, ter zagotoviti politično podporo projektom EU s področja skupne varnostne in obrambne politike (SVOP), ki vodijo v večjo stopnjo evropske varnosti in strateške avtonomije.

Slovenija mora nadgraditi koncept načrtovanja, priprav in uporabe civilnih funkcionalnih strokovnjakov v podporo sodelovanju v mednarodnih mirovnih operacijah ter za potrebe civilno-vojaškega sodelovanja. Potrebna je okrepitev obrambnega sodelovanja z državami Zahodnega Balkana (iskanje priložnosti za skupne vaje, usposabljanje, izgradnjo zmogljivosti). Prepričani smo namreč, da so projekti razvojne pomoči mednarodno prepoznani in predstavljajo integralno sestavino sodelovanja Slovenije pri zagotavljanju mednarodne varnosti.

Ukrepi:

- Razvoj skupne evropske varnostne politike, da bo ta sposobna sama poskrbeti za svojo varnost (mednarodni odnosi, EU, raziskave in razvoj).
- Dejavna vloga Slovenije v zvezi NATO za nadaljnji razvoj mehanizmov kolektivne obrambe (mednarodni odnosi).
- Razvoj slovenskih kompetenc in prednosti na specifičnih področjih varnostne politike (npr. NATO center odličnosti za gorsko bojevanje) ter koriščenje dobrih praks in izkušenj drugih centrov odličnosti, katerih članica je Slovenija (npr. Evropski center odličnosti za zoperstavljanje hibridnim grožnjam – Hybrid COE, Natov center odličnosti za kibernetško obrambo – CCD COE).
- Sodelovanje v mednarodnih operacijah in misijah (vojaško sodelovanje nadgraditi s humanitarnimi projekti, ki hkrati povečujejo sredstva, namenjena razvojnemu sodelovanju - kriterij 0,33 % BDP za razvojno pomoč).
- Iskanje in podpora sinergij sodelovanja med EU in Natom (civilna pripravljenost, odpornost države in družbe, kibernetška varnost, hibridne grožnje, vojaška mobilnost, Zahodni Balkan, mednarodne operacije in misije, »Strateški kompas EU« in »Strateški koncept Nata«).
- Okrepiti sodelovanje na obrambnem področju z državami Zahodnega Balkana v okviru EU, Nata ter obstoječih regionalnih pobud (prenos lastnih znanj in izmenjava izkušenj ter iskanje regionalnih prednosti).
- Podpirati večjo vlogo dialoga preko OVSE na področjih razoroževanja, nadzora nad širjenjem oborožitve, izgradnje zaupanja, preprečevanja konfliktov in varnostnega sodelovanja ipd.).

Zakonnitost in red

UČINKOVITO IN PRAVIČNO DELOVANJE PRAVOSODNEGA SISTEMA

Uspešna demokracija je lahko le država, v kateri prebivalci zaupajo v njene institucije. Naloga pravosodja je vzpostaviti, izvajati in vzdrževati sistem institucij in pravil za učinkovito ter zakonito zaščito in uveljavljanje pravic in obveznosti vseh. Enakost pred zakonom mora postati vrednota in dejstvo slovenske družbe. Ponovno moramo vzpostaviti državo z demokratičnim sistemom, ki temelji na izvrševanju vrednot, zapisanih v ustavi, ter doslednem upoštevanju načela delitve oblasti med zakonodajno, izvršilno in sodno vejo, kjer so vloge in moč vej omejeni z jasnimi, transparentnimi, razumljivimi in izvršljivimi pravili, jasni razmejitvi tega, kaj je dovoljeno in kaj prepovedano. Razvoj družbe in povečanje blaginje sta možna le v družbenem in gospodarskem okolju, ki temelji na vladavini prava, spoštovanju človekovih pravic ter dostojanstva, enakosti in solidarnosti, etičnosti ter varovanju občečloveškega dobra.

Po podatkih EU Justice Scoreboard 2021 se zaupanje v neodvisnost slovenskega sodstva postopoma izboljšuje. Sodišča že vrsto let zapored rešijo več zadev, kot jih med letom prejmejo, čeprav smo po številu novih zadev na prebivalca še vedno v samem vrhu med državami EU. V vrhu je slovensko sodstvo tudi glede na pričakovani čas rešitve posamezne zadeve. Sodni zaostanki niso

več sistemski problem, a vsak postopek, ki traja dlje, mora sodstvo nasloviti ter predlagati ukrepe.

Pravna država in vladavina prava sta med vrhovnimi vrednotami vsake razvite in omikane družbe. Zaupanje vanju je ključno za delovanje in vse vidike družbenega življenja: za spoštovanje pravic in svoboščin, delovanje države, priznanje za uspehe, možnost za rast, rešitev sporov in enake možnosti.

Socialni demokrati spoštujemo odločitve pravosodja, krepimo njihovo neodvisnost in strokovnost in ne diskreditiramo ugleda institucij ter pravne države. V večji meri je treba poudarjati dejstvo in spoznanje, da s pravnimi predpisi (zakoni in podzakonskimi akti) nikoli ne bo mogoče vseh potencialnih primerov predvideti vnaprej in jih na ta način poskušati urediti. Vsem odločevalcem v pravosodju je treba dati jasno sporočilo, da se ne smejo bati sprejemanja odločitev – vsebinsko odločanje in razsojanje je njihova temeljna naloga. Pričakovanja, zlasti sodnikov, da morajo za vsako svojo vsebinsko odločitev imeti izrecno normo v predpisu, predstavlja pogosto napačno pristopanje k stvari. Sodniki, zlasti tisti, ki ne delujejo na področju kazenskega prava, morajo imeti manevrski prostor za vsebinsko razsojanje in se ne smejo izogibati tovrstnim odločitvam iz razloga morebitne pravne praznine ali podnormiranega predpisa. V ta namen je treba v pravosodnem sistemu temeljito okrepiti strokovna izobraževanja in usposabljanja na način, da se vanj vključi tudi ustrezne visokošolske udeležence in strokovna združenja, ki tvorijo nabor kadrov za sodno zaprisežene cenilce,

izvedence oziroma tolmače.

Ukrepi:

- Nadaljevati z že usklajeno pripravo sodne in tožilske zakonodaje s prenovo sodne mreže z uvedbo enovitega sodnika, ob upoštevanju dostopnosti sodišč ter zagotovitvijo drugih pogojev za delovanje vseh pravosodnih podsistemov, tako kadrovskih kot prostorskih. Pristopiti k reševanju posebne obremenjenosti posameznih vrst sodišč, proučiti potrebnost uvedbe specializiranih sodišč ter razbremenitev sodnikov z opravili, ki niso sojenje (npr. upravna opravila naj vodijo strokovni sodelavci na sodiščih).
- Zagotoviti neodvisnost in strokovnost delovanja sodstva, tožilstva in drugih deležnikov v pravosodju (npr. cenilci, izvedenci) s spremembami glede imenovanja (umik vpliva politike, primer evropski delegirani tožilci), kot pri zagotavljanju izvajanja njihovih odločitev (izvršitev odločb).
- Okrepiti sposobnost in odgovornost pravosodnih organov ob zagotovitvi ustrezne vključenosti v demokratične in participativne sisteme odločanja (od evalvacije do priprave ter spremljanja učinkov v praksi tako strateških dokumentov kot zakonov; preprečevanje odtujenosti politike od realnih potreb pravosodja ter tudi preprečevanja cehovskega zapiranja).
- Krepiti sodelovanje vseh pravosodnih podsistemov s stroko in z zainteresirano javnostjo (javnosti pojasnjevati svoje odločitve) ter na ta način ustvariti večjo preglednost delovanja podsistemov.
- Nadaljevati oziroma pristopiti k evalvaciji postopkovnih zakonov, uzakoniti sistem stalne evalvacije postopkovnih predpisov skupaj z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na posameznem področju (primer izvajanje določil o žrtvah) ter pristopiti k pripravi potrebnih sprememb za učinkovitost delovanja ob upoštevanju pravic strank v postopkih (uskladiti tudi časovne standarde reševanja zadev).
- Pravosodni sistem mora znotraj sebe vzpostaviti učinkovit sistem, ki bo objektivno in nepristransko nagrajeval uspešne pravosodne funkcionarje in strokovne sodelavce ter sankcioniral odklone. Evalvirali bomo položaj sodnega sveta in državnotožilskega sveta, pripravili potrebne spremembe z namenom, da se zagotovi pogoje za njihovo samostojno delovanje na področju kadrovskih in drugih virov, načrtovanju razvoja in infrastrukture, učinkovitem in smotrnem koriščenju skupnih gradnikov.
- Pritožbeni postopki, ki so vloženi vsebinsko v nasprotju s sodno prakso in so neuspešni, bodo negativno stimulirani. Preverili bomo ustreznost zastaralnih rokov (trajanje postopkov zaradi čezmejnega sodelovanja ...).
- Sodni zaostanki niso več sistemski problem, a vsak postopek, ki traja dlje od povprečno pričakovanega časa reševanja mora sodstvo nasloviti in predlagati ukrepe ter okrepiti vlogo na področju poenotenje sodne prakse.
- Spodbujali bomo zaključevanje postopkov na pritožbeni ravni s ciljem zmanjšanja števila zadev, ki se vračajo v ponovno odločanje na nižji stopnji ter uvedli ukrepe za odpravo

posameznih procesnih zlorab in zavlačevanj v postopkih.

- Spodbujali bomo uporabo instituta kolektivne tožbe v primerih, kjer je to mogoče in smiselno.
- Center za izobraževanje v pravosodju mora prevzeti koordinacijo permanentnega izobraževanja in strokovnega usposabljanja odločevalcev v vseh pravosodnih podsistemih, predvsem s ciljem seznanjanja z novostmi in poenotenja praks (sodstvo, tožilstvo, državno odvetništvo, notariat, odvetništvo).
- Zagotovili bomo tesnejše sodelovanje visokošolskih zavodov, ki izvajajo izobraževalne programe pravnih in upravnih ved z vsemi pravosodnimi podsistemi (obvezna praksa na sodiščih, tožilstvu, notariatu, državnem odvetništvu in pravosodni upravi).
- Potreben je temeljit razmislek o specializaciji pridobivanja pravnega in upravnega znanja na visokošolskih zavodih ter posledično specializiranega usposabljanja prihodnjih pravnikov v posameznih pravosodnih podsistemih s ciljem uvedbe pravniškega državnega izpita (PDI) po posameznih specializiranih področjih.
- Nadgraditi sodelovanje pravosodnih podsistemov (zlasti sodstva in tožilstva) s strokovnimi združenji, ki tvorijo nabor kadrov za sodno zaprisežene cenilce, izvedence oziroma tolmače, ter okrepiti strokovno-kadrovsko »podhranjena« področja sodno zapriseženih cenilcev, izvedencev in tolmačev, ki terjajo predolg čas za pripravo svoje ocene, mnenja, strokovnega tolmačenja in na ta način podaljšujejo zlasti sodne postopke.
- Pri uporabi umetne inteligence je treba zagotoviti uporabo sodobnih tehnologij ob doslednem spoštovanju človekovih pravic in svoboščin ter strogem izvajanju predpisanih postopkov ter nadzorv (zlasti presojo vplivov); preprečili in sankcionirali bomo uporabo tehnologij, ki kršijo človekove pravice in svoboščine ter predpisane postopke, pri oblikovanju katerih bomo tudi v prihodnje imeli aktivno vlogo.
- Spodbujanje digitalizacije in optimizacije postopkov z namenom hitrega in cenejšega reševanja pogostih/enostavnih tipov sporov ter razbremenitve sodišč za potrebe zahtevnejših zadev.
- Aktivno promovirati in spodbuditi alternativne oblike reševanja sporov (mediacije, arbitraže, poravnave in kombinacije alternativnih oblik) ter nadgraditi vlogo mediacije tako, da se zmanjša pritisk na sodišča – stimulirati alternativno reševanje sporov skozi nižje stroške, nadgraditi izobraževanje in usposabljanje ter zagotoviti nadzor kakovosti
- Nov sistem stečajnih in insolvenčnih postopkov s ciljem ohranjanja zdravih gospodarskih jeder in čim večjega obsega poplačila upnikov, prednostno delavcev (zlasti težje zaposljivih).
- Zagotavljati brezplačno pravno pomoč in v lokalnih skupnostih krepiti brezplačno pravno svetovanje.
- Uravnotežiti dostop do sodnega varstva s prilagoditvijo stroška sodnih taks - nižji stroški za enostavne primere v povezavi s poenostavljenimi postopki ter sorazmernost za takse pri višjih vrednostih.
- Pristopili bomo k prenovi sistema porotnikov z namenom krepitve državljske odgovornosti

ter sodelovanja pri sojenju in krepitev zavedanja o pomenu prava.

- Vlada in državni zbor morata temeljito spremeniti politiko sprejemanja predpisov, ki skušajo zajeti vse možne situacije v praksi. Predpisi bi morali biti krajši in razumljivejši.

TRANSPARENTNO IN DEMOKRATIČNO SPREJEMANJE PREDPISOV, NIČELNA TOLERANCA DO KORUPCIJE IN PREDVIDLJIVO PRAVNO OKOLJE

Transparentnost je nujen pogoj za legitimnost in zaupanje državljanov v javne institucije. Socialni demokrati spodbujamo demokratične procese, socialni dialog, sodelovanje s strokovnjaki, nevladnimi organizacijami ter drugo civilno družbo, zato bomo odločitve vlade in parlamenta sprejemali v skladu z resolucijo o normativni dejavnosti, ki jo bomo uzakonili.

Slovenija ne beleži napredka na področju preprečevanja korupcije. Za slabo stanje je v veliki meri odgovorna nizka raven politične kulture, saj prav politiki s svojim zgledom postavljajo vzor, tako v javnem sektorju kot tudi širše.

Ukrepi:

- Razvoj systemskega okolja za omogočanje poročanja o korupcijskih dejanjih in zaščiti žvižgačev z vpogledom v število primerov glede na posamezno institucijo. Takoj bomo v sodelovanju z nevladnimi organizacijami pristopili k pripravi zakona in sistema zaščite žvižgačev z ustanovitvijo neodvisnega organa

za zaščito žvižgačev, tako za domače predpise kot pravo EU skladno z direktivo, ki ureja zaščito žvižgačev, v javnem in gospodarskem sektorju.

- Večja pozornost analitičnih služb na povezavo med premoženjem pravnih in fizičnih oseb in njihovimi uradno prikazanimi dohodki.
- Skupaj s komisijo za preprečevanje korupcije bomo pripravili dopolnitev predpisov, zlasti v delu, ki ga je sedanja vlada umaknila iz zakona (npr. poročanje o premoženjskem stanju družinskih članov funkcionarjev) ter s primernim financiranjem in kadrovskimi krepitevami zagotavljali neodvisnost njihovega dela.
- Institucionalizirali bomo sodelovanje z nevladnimi organizacijami, ki delujejo na tem področju, in spodbujali njihovo delovanje tudi v postopkih izvedbe investicijskih projektov kot dodaten civilni nadzor.
- Uzakonili bomo nadgrajeno vsebino resolucije o normativni dejavnosti in preprečili na eni strani prenormiranost ter tudi slabe predpise, s ciljem manj predpisov in več odgovornosti, transparentnost priprave predpisov in zagotovitev vključevanja javnosti, zagotoviti celovito zakonodajno sled, spodbujati ljudi k sodelovanju že v najzgodnejših fazah priprave predpisa oziroma strateških in drugih dokumentov.
- Tudi pri pripravi predpisov ter strateških in drugih dokumentov posvetiti posebno skrb za nediskriminacijo v predpisih.
- Takoj pristopiti k odpravi nepreglednosti predpisov, ki je vnesena v pravni red s sprejemi določenih predpisov (na primer ZUJF, PKP-ji).

ZAŠČITA ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN

Socialni demokrati razumemo dosledno uveljavljanje temeljnih človekovih pravic kot edini kriterij izbire, v katerega lahko skupnost poseže le tedaj, kadar so neposredno ogrožene temeljne vrednote skupnosti in javnega dobra. Zavedamo se, da je za to nujno potrebno sočasno in medsebojno povezano ter skladno delovanje na številnih področjih. Človekovih pravic ne bomo le ščitili, ampak bomo okrepili raven varovanja človekovih pravic v Sloveniji.

Spoštujemo vlogo neodvisnih institucij - ustavnega sodišča, varuha človekovih pravic, zagovornika načela enakosti, informacijskega pooblaščenca, komisije za preprečevanje korupcije ter nevladnih organizacij in medijev. Le neodvisne institucije imajo moč ukrepati ali opozoriti na nezakonite odločitve vlade in parlamenta, zato bomo okrepili njihovo neodvisnost in izvršljivost njihovih ugotovitev.

Skupaj z njimi bomo oblikovali rešitve, ki bodo preprečile ponoven pojav obstoječega zavestnega kršenja človekovih pravic in svoboščin s strani vladajočih posameznikov brez odgovornosti za nastale posledice ter uvedli sistem osveščanja in usposabljanja prebivalstva o pravu in državljskih pravicah, krepitvi družbene zavesti skozi razumevanje razmerja med pravicami in obveznostmi tako, da se lahko zoperstavimo poskusom vzpostavljanja avtokracije.

Ukrepi:

- Okrepili bomo vlogo neodvisnih institucij tako, da morajo pristojni organi upoštevati njihove ugotovitve ter nemudoma pristopiti k reševanju, ter zagotovili pogoje za njihovo neodvisno delovanje.
- Takoj bomo – skupaj s strokovnimi institucijami in nevladnimi organizacijami - pristopili k oblikovanju rešitev, ki bodo preprečile ponoven pojav obstoječega stanja – zavestnega kršenja človekovih pravic in svoboščin s strani vladajočih brez odgovornosti za nastale posledice.
- Skupaj s civilno družbo, nevladnimi organizacijami in izobraževalnimi ustanovami bomo pristopili k izgradnji sistemov osveščanja in usposabljanja prebivalstva o pravu in državljskih pravicah.
- Nadgradili bomo obstoječ sistem vpeljevanja in varovanja človekovih pravic in svoboščin s sistematičnim proučevanjem in načrtovanjem njihovega uresničevanja - kako so zavarovane in ali je njihova kršitev ustrezno sankcionirana, ali so ratificirane in v naš pravni red prenesene konvencije brez pridržkov.
- S prenovo medijske in prekrškovne zakonodaje ter analizo kazenske bomo pripravili rešitve ter naslovili boj proti sovražnemu govoru, ob upoštevanju pravice do svobode govora in človekovega dostojanstva.
- Krepili bomo delovanje probacijske službe in dali večji poudarek resocializaciji pri izvrševanju kazenskih sankcij.

NUJNI UKREPI ZA RED, VARNOST IN BOJ PROTI KRIMINALU

V obdobju vladanja aktualne vlade smo pri vodenju ministrstva za notranje zadeve priča očitnim kršitvam tako ustave kot zakonodaje s področja notranjih zadev in s področja kazenske zakonodaje (predvsem procesne zakonodaje). Ti posegajo v odnose med ministrstvom in policijo do take mere, da ne samo ogrožajo izvajanje strateško zastavljene naloge na področju varnosti, ampak brutalno rušijo in ogrožajo temeljne dejavnosti na področju zagotavljanja varnosti državljanov in državljanov.

Ukrepi:

- Takojšnja odprava vseh ukrepov političnega podrejanja policije.
- Takojšnja odprava vseh ukrepov protiuustavnega omejevanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin.
- Analiza in sanacija vseh protiuustavnih in protizakonitih ukrepov, povezanih s kadrovske postopki, nezakonitega dajanja navodil policiji s strani ministra za notranje zadeve, nezakonitega vpogleda v odprte preiskave v okviru predkazenskih postopkov, politike do migracij in nadzora nad delom policije.
- Prednostno bo treba sprejeti krovni zakon, ki bo omogočil proučitev in po potrebi spremembo vseh zakonskih in podzakonskih aktov, sprejetih od marca 2020, ki so v nasprotju z ustavo in temeljnimi človekovimi pravicami. Prav tako bo treba preveriti vse premestitve in zaposlitve, ki so bile izvršene

mimo strokovnih in etičnih meril.

- S tem v zvezi preveriti odgovornost vseh pripravljalcev teh in takih aktov, ki so protiuustavno posegali v človekove pravice.

PRAVI FOKUS REŠEVANJA IZZIVOV NOTRANJIH ZADEV

Namesto dnevne politike je na področju notranjih zadev potrebno aktivnejše izvajanje nalog za zagotavljanje javne varnosti v državi, usmerjanja in nadziranja dela policije ter zagotavljanja učinkovitega in strokovnega opravljanja upravnih nalog na področju migracij in naturalizacije tujcev, izdaje potovalnih dokumentov, izvedbe volilnih opravil, pošiljanja podatkov iz centralnega registra prebivalstva, vodenja osebnega statusa v matičnem registru, prijave prebivališča, pridobitve državljanstva, registracije društev in političnih strank, javnih zbiranj, orožja in eksplozivov, zasebnega varovanja, detektivske dejavnosti, varnosti na smučiščih, občinskega redarstva, varstva tajnih podatkov in varnostnega načrtovanj. Ob tem je treba stremeti v največji možni meri k uporabi sodobnih tehnologij, odpravi administrativnih ovir, predvsem pa na vseh področjih dela prisluhniti potrebam in predlogom civilne družbe in ponovno vzpostaviti dialog z nevladnimi organizacijami.

Glede strategije vlade na področju migracij je treba okrepiti multidisciplinarno uresničevanje njenih ciljev: spodbujanje priseljevanja tuje delovne sile, zagotavljanje hitrih in učinkovitih postopkov za ugotavljanje upravičenosti do

mednarodne zaščite, odkrivanje in preprečevanje nezakonitih migracij tako na zunanjih kot tudi na notranjih schengenskih mejah, učinkovito izvajanje sporazumov o vračanju oseb, odpravljanje in omejitev tveganj za nacionalno varnost, ki izhajajo iz migracijskih gibanj ali so z njimi povezana, zagotavljanje sinergijskih učinkov različnih akterjev na področju oblikovanja in izvajanja integracijske politike, obravnavanje vzrokov migracij ter zaščita življenj, dostojanstva in osnovnih človekovih pravic migrantov.

Spremeniti je treba zakon o organiziranosti in delu v policiji na način, da bo generalni direktor policije imenovan s strani predsednika države, na način, kot je določal Zakon o policiji leta 2010. Na ta način bo vodstvo policije zavarovano pred političnimi vdori, tudi glede statusa in položaja NPU in njegovega direktorja se mora zakonska ureditev vrniti na čas njegovega nastanka, leta 2010.

Leta 2015 sprejeto Resolucijo o dolgoročnem razvojnem programu Policije do leta 2025 in kakovosti dela Policije za varno Slovenijo, ki je sicer zajela vse ravni policije in njenih sestavnih delov ter je v nekaterih delih že zastarela, v drugih pa preambiciozna, je nujno treba dopolniti in popraviti. Resolucija je najvišji ključni razvojno usmerjevalni dokument, namenjen policiji, in hkrati dolgoročni planski dokument, ki zagotavlja platformo in okvir za dolgoročni razvoj policije in je hkrati temelj srednjeročnih načrtov dela policije. Gre za strateški dokument, ki odgovarja na ključna vprašanja dolgoročnega razvoja policije in zagotavlja konstantnost prioritet in vlaganje v varnost. Pričakovanja družbene skupnosti do

policije so vselej velika, kar še posebej velja, ko se pojavijo nove varnostne grožnje. V manjši meri lahko policija pričakovanja skupnosti zadovolji s sistemskimi prilagoditvami, ki ne zahtevajo dodatnih virov, v večji meri pa pričakovana višja odzivnost policije na sodobne varnostne izzive terja nova razvojna vlaganja.

Ukrepi:

- Generalno policijsko upravo je treba reorganizirati, saj je postala v organizacijskem in kadrovskega smislu pravi mastodont.
- Odprava popolne podreditve uprave kriminalistične policije in uprave uniformirane policije izpod okrilja generalne policijske uprave.
- Vzpostavitev enotne pravne pisarne, v kateri bi bili pravniki z vseh področij dela v generalni policijski upravi za bolj kakovostno delo na področju priprave normativnih aktov, izmenjavo mnenj z različnih področij policijskega dela, poenotenje pristopov in podporo operativi ter vstopno točko za pravosodne institucije.
- Prednost je v enotni kriminalistični policiji z močnim operativnim delom in ožjim upravnim delom. V tem pogledu bi odpravili dvotirnost vodenja regijskih enot kriminalistične policije.
- Povrnitev neodvisnosti in verodostojnosti nacionalnemu preiskovalnemu uradu.
- Večja prisotnost policije v skupnosti, ponovna uvedba rajonskih policistov.
- Večji poudarek na kibernetiki in ekološki kriminaliteti.
- Treba je redifinirati upravo za avtocestno policijo, ki je prinesla le dodatno administracijo

in režijo, ter namesto nje krepi postaje prometne policije.

Varnost

POSODOBITEV SISTEMA NACIONALNE VARNOSTI IN POVEČANJE OBRAMBNE SPOSOBNOSTI CELOTNE DRUŽBE

Obstoječo zakonodajo ter strateške razvojne in planske dokumenti je treba proučiti z vidika nujnih sprememb in dopolnitev. Poiskati je treba razvojne sinergije z drugimi družbenimi področji v obliki konkretnih projektov. Pripraviti moramo dodatne predloge za zadrževanje in pridobivanje kadrov za Slovensko vojsko ter razširiti obseg možnih oblik sodelovanja oziroma služenja v njej. Za to je treba zagotoviti stabilno in predvidljivo financiranje področja obrambe ter posodobiti zakonske podlage za dodatno izboljšanje statusa pripadnikov in pripadnic vojske. Hkrati je treba nadgraditi vključenost vidika enakosti spolov v procese dela v Slovenski vojski ter vidik spola v mednarodnih operacijah in misijah.

Pripraviti moramo predlog najustreznejše umestitve področja zoperstavljanja hibridnim grožnjam, kibernetike varnosti, civilne pripravljenosti, varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v sistem nacionalne varnosti. Temu sledi nabor razvojno raziskovalnih projektov za spodbujanje vključenosti slovenskega gospodarstva in akademske sfere v projekte EU (Pesco, EDA, EDF ipd.) in nadgraditev

medresorskih mehanizmov za povečanje državne in družbene odpornosti, skladno s kriteriji Nata in EU.

V Sloveniji moramo okrepiti odpornost družbe proti naravnim in drugim nesrečam, kibernetičnim in hibridnim grožnjam, dezinformacijam in lažnim novicam. Okrepiti moramo sodelovanje z Evropskim centrom za zoperstavljanje hibridnim grožnjam (Hybrid COE) v obliki konkretnih domačih in mednarodnih/regionalnih projektov. Če želimo povečati obrambno sposobnost celotne družbe, moramo pripraviti tudi predlog sprememb zakonodaje za vključitev področja seznanjanja državljanov z varnostnimi vprašanji v šolski in izobraževalni sistem. Slovenija potrebuje tudi posodobitev vojaškega zdravstva, ki bo hkrati vključen v sistem javnega zdravstva (npr. uporaba tudi v primeru prihodnjih epidemij).

Ukrepi:

- Zagotovitev stabilnega vira financiranja, ki bo omogočil nadaljnjo modernizacijo Slovenske vojske, sposobno za nacionalno obrambo in izpolnjevanje mednarodnih zavez Slovenije, upošteva globalne premike.
- Izboljšanje socialne varnosti vojakov Slovenske vojske.
- Pridobitev potrebnih kadrov za potrebe Slovenske vojske in razvoj kariernega sistema s skupno in enotno nacionalno kadrovske politiko pridobivanja, usposabljanja, nagrajevanja in zadrževanja kadra v uniformiranih poklicih, z možnostjo oblikovanja karierni poti od vstopa do upokojitve skozi vojaški poklic, policijsko kariero ali v

pravosodju.

- Dodatno spodbujanje prostovoljnega služenja vojaškega roka kot instrumenta za povečanje kadrovske baze, predvsem rezervne sestave ter kot pomemben prispevek k povečanju števila vojaško usposobljenih državljanov.
- »Vojska enakih možnosti« - glede na visok delež žensk v SV (nad 16 %) spodbujati aktivne politike zagotavljanja enakih možnosti ter iskanja prednosti z vidika žensk, miru in varnosti, o podpori prizadevanjem mednarodne skupnosti glede preprečevanja nasilja nad ženskami in otroki v oboroženih spopadih ter spodbujanje vključevanja žensk, policistk, vojakinj in civilnih strokovnjakinj v mednarodnih operacijah in misijah.
- Pregled in nenehno posodabljanje strateškega pregleda nacionalnega varnostnega sistema.
- Za učinkovito pripravljenost na krize, še posebej kompleksne krize, je teba krepiti mehanizme upravljanja in vodenja za stalno ocenjevanje nacionalne varnosti in tveganj ter pravočasno odzivanje na grožnje. To vključuje tudi nacionalno vstopno točko za sodelovanje z EU in Zvezo NATO pri zagotavljanju civilne in vojaške pripravljenosti, za krepitev odpornosti ter za centralno koordinacijo državne in družbene pripravljenosti.
- Krepitev razumevanja pomena različnih resorjev za zagotavljanje nacionalne, mednarodne in globalne varnosti ter sodelovanje med vsemi resorji, sodelovanje z univerzami, inštituti in posamezniki, ki imajo strokovne reference, pri izdelavi strateških ocen varnosti nacionalnega prostora in mednarodnega okolja.
- Nadgraditi sistem izmenjave obveščevalnih podatkov s ciljem zgodnjega opozarjanja na nacionalno varnostne grožnje.
- Osveščanje in usposabljanje državljanov za dvig osebne in kolektivne odpornosti na sodobne grožnje skozi izobraževalni sistem, v javni upravi in v splošnih javnostih.
- Vzpostavitev programov in inovativnih rešitev osveščanja in opolnomočenja državljanov s področja medijske svobode, zaščite medijev in novinarjev, medijske pismenosti ter prepoznavanja lažnih novic (EU projekti, uporaba obstoječih platform, na primer EUvsDisinfo, sodelovanje in sofinanciranje NGO).
- Podpora veteranskim in domoljubnim organizacijam in medgeneracijskemu sodelovanju za ohranjanje tradicij narodne osvoboditve, osamosvojitve in narodne enotnosti.
- Aktivno sodelovanje z lokalnimi skupnostmi, njihovo vključevanje v skupne projekte s Slovensko vojsko in sofinanciranje lokalne varnostne infrastrukture.
- Razvoj slovenskega znanja, kompetenc in tehnologij na varnostnem področju.
- Ustrezna umestitev zoperstavljanja hibridnim grožnjam v sistem nacionalne varnosti (osveščenost, zaznavanje, odvracanje, odzivanje, medresorski pristop, dezinformacije in lažne novice, zaščita demokratičnih temeljev, zakonodajni vidik, zaščita kritične infrastrukture ipd.).
- Spodbujati in sofinancirati razvojno-raziskovalne projekte s področja varnosti in obrambe in vanje vključevati slovenske

znanstvene ustanove ter gospodarstvo (približati se Pesco kriteriju namenjanja 2 % obrambnih izdatkov za raziskave in tehnologijo, tehnološke priložnosti na področju prebojnih tehnologij, umetna inteligenca - center odličnosti IJS, omogočati slovenskim znanstvenim ustanovam in gospodarstvu lažje vključevanje v Pesco in EDA projekte).

- Nadgraditi koncept vaj na obrambnem področju, ki bo vključeval preverjanje odzivanja na kompleksne varnostne grožnje na družbeni, medresorski in mednarodni ravni.

KIBERNETSKA VARNOST

Na področju kibernetike varnosti je treba pripraviti konkretne projekte sodelovanja z gospodarstvom, akademsko sfero in državami v regiji na področju kibernetike varnosti. Hkrati potrebujemo investicije s področja komunikacijskega sistema ministrstva za obrambo ter kibernetike varnosti. Pripravi je treba razvojno raziskovalne projekte s področja kibernetike varnosti in digitalizacije ter zagotavljati znatne investicije za potrebe povečanje kibernetike varnosti.

Uporabiti moramo dobre prakse in izkušnje Natovega centra odličnosti za kibernetiko obrambo - CCD COE pri izgradnji nacionalnih zmogljivosti in oblikovati sistemske in konkurenčne rešitve zagotavljanja visokokompetenčnih kadrov s področja kibernetike varnosti v javni upravi. Pri tem je potrebno redno sodelovanje na domačih (z

drugimi resorji, gospodarstvom in akademsko sfero) in mednarodnih (Nato, EU) vajah s področja kibernetike varnosti ter vključevanje v različne mednarodne projekte in pobude s področja kibernetike varnosti. Naš cilj je, da bi bila Slovenija prepoznana kot regionalni center na področju kibernetike varnosti in obrambe in po indeksu kibernetike varnosti med uspešnimi državami Nata.

Ukrepi:

- Okrepitev nacionalnega sistema kibernetike varnosti, ki bo ključne deležnike na strateški ravni povezoval v koordinacijsko telo z jasno strukturo upravljanja.
- Zaščita slovenske kritične infrastrukture za večjo kibernetiko varnost z izdelavo sistema nacionalne zaščite ter gradnjo neodvisnih in varnejših komunikacijskih sistemov.
- Razvoj komunikacijskih zidov in okopov za zaščito občutljivih sistemov, pomembnih za državo, ljudi in gospodarstvo, v sodelovanju z univerzitetnim prostorom.
- Zaščita ljudi in gospodarstva ter zasebnosti komunikacij na področju zaščite osebnih podatkov in informacijske varnosti v okviru zagotavljanja varnosti in ekonomske upravičenosti, varstva človekovih pravic in temeljnih svoboščin.
- Povečanje zavedanja javnosti o dejanskih nevarnostih kibernetike napadov na ključne sisteme in posledično ustrezne pripravljenosti nanje.
- Krepitev nacionalne kibernetike varnosti z mednarodnim sodelovanjem in integriranjem v celovito varnostno strategijo.

- Postati regionalno središče na področju kibernetске obrambe (na primer krepitev sodelovanja z državami v regiji, krepitev sodelovanja med javno upravo, gospodarstvom in akademsko sfero, (so)uporaba nacionalnega kibernetskega poligona za regionalne projekte).
- Iskati, spodbujati in omogočati domače razvojno-raziskovalne priložnosti na področju kibernetске varnosti.
- Oblikovanje systemske in konkurenčne rešitve zagotavljanja visoko kompetenčnih kadrov s področja kibernetске varnosti v javni upravi.

UČINKOVITO VARSTVO IN POMOČ OB NARAVNIH IN DRUGIH NESREČAH

Pred nami je izziv dopolnitve ocen ogroženosti in posodobitev državnih načrtov varstva ob naravnih in drugih nesrečah. Sile za zaščito, reševanje in pomoč je treba reorganizirati in jih regionalno razporediti glede na ogroženost. Treba je racionalizirati delovanje centrov za obveščanje ter okrepiti ozaveščenosti in usposobljenosti prebivalstva za osebno in vzajemno zaščito. Pripraviti moramo nove predpise na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami, ki bodo omogočali organizacijske, tehnične in tehnološke ter funkcionalne rešitve za izvajanje temeljnih nalog sistema in odzivanje na vse vrste ogrožanj.

Sistem varstva ob naravnih in drugih nesrečah moramo učinkovito povezati z drugimi sistemi kriznega upravljanja. V kriznih razmerah moramo

vzpostaviti krizno vodenje z vsemi mehanizmi. Sile za zaščito, reševanje in pomoč je treba dopolniti s pogodbenimi pripadniki civilne zaščite, ki bodo usposobljeni in opremljeni v celoti, in doseči večjo odzivnost in učinkovitost ter racionalnost sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami. Moramo tudi izboljšati položaj reševalcev, ki prostovoljno sodelujejo pri zaščiti in reševanju, in izkoristiti možnost vključitve v mednarodne razvojne naloge ter projekte, ki bodo odločilno prispevali k ustrezni nadgradnji informacijskega in komunikacijskega sistema, izboljšanju učinkovitosti in odzivnosti na sodobne vire ogrožanja ter več namenskosti uporabe različnih tehničnih in drugih sredstev ter opreme na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Začeti moramo pripravljati investicijsko dokumentacijo za energetske sanacije infrastrukturnih objektov ministrstva za obrambo, Slovenske vojske in Uprave za zaščito in reševanje ter zaključiti projekt mreže energetske samozadostnih vozlišč za odpornost (projekt ReSHUB) in ga razširiti na druge vojaške objekte. Kjer bo možno, bomo viške proizvedene električne energije na vojaških objektih zagotovili tudi lokalnim skupnostim. Potrebna je ureditev odprtih vprašanj glede prostorskega načrta osrednjega vadišča Poček, zagotoviti zaščito vodnega vira ter izvajati različne zelene projekte v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi in nevladnimi organizacijami s področja ekologije, kjer je to v skupnem interesu. Čaka nas vzpostavitev centra odličnosti za podnebno varnost (Climate and Security).

Ukrepi:

- Okrepitev sistema spremljanja in odzivanja na dogodke glede na pogostost in intenzivnost groženj, s poudarkom na sistemu kriznega upravljanja in vodenja.
- Izboljšanje pogojev dela v nacionalnem sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami z uvajanjem sodobnih komunikacijskih orodij.
- Prilagoditev izobraževalnih programov sodobnim grožnjam na področju varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.
- Izboljšanje sistema načrtovanja in financiranja reševalnih služb.
- Posodobitev vsebin prostovoljskega dela, usmerjenega v varstvo okolja, preventivo in hiter ter uspešen odziv ob naravnih in drugih nesrečah.
- Izdelava nacionalnega sistema vrednotenja prostovoljstva.
- Vključevanje v mednarodne projekte za povečanje usposobljenosti, pripravljenosti in odzivnosti reševalnih enot.
- Z združevanjem števila regijskih centrov (s sedanjih 13 na 4-6) in modernizacijo komunikacijskih sistemov bomo dosegli večjo učinkovitost in enakomerno obremenjenost centrov za obveščanje po državi. S kadrovskimi viri bomo okrepili operativno delovanje na posameznih regijah.
- S prerazporeditvijo enot civilne zaščite bomo dosegli boljšo opremljenost, usposobljenost in učinkovitost enot. Lokacije enot bomo določili glede na vrsto ogroženosti posameznih regij.
- Zagotoviti energetska obnovo in energetska samozadostnost vojaških objektov (npr. projekt mreže energetska samozadostnih vozlišč - ResHUB).
- Razvijati osrednje vadišče Slovenske vojske na Počku po visokih ekoloških standardih (zelene investicije, zaščita vodnega vira, monitoring).
- Sovlaganja v zelene projekte lokalnih skupnosti, kjer obstaja obojestranski interes.

Tavaj Tijsin
**SLIŠIMO
VAS**

**SOCIALNI
DEMOKRATI**

**ITAJAKOMENA
DEMOKRATI**

SP... SOCIAL... OS

SLUŠIMO VAS

halmidemokrati.si

Pridi na kavo
s Tanjo Fajon

CALIFORNIA

Nov začetek

**Program
velikih sprememb
za razvojno desetletje
do leta 2030**

5. konferenca
Socialnih demokratov

Osnutek programa za javno razpravo

Ljubljana, 16. oktober 2021

Socialni demokrati

Levstikova 15
1000 Ljubljana

Enakost je za nas še posebej pomembna v času, ko podnebne, okoljske, tehnološke, gospodarske in politične spremembe določajo nove zakonitosti za daljša časovna obdobja. Epidemija je povzročila cel niz novih zakonitosti, ki utegnejo dolgoročno povečati neenakosti. Na drugi strani pa lahko čas velikih sprememb prinese tudi novo poglavje povečevanja enakosti in obljubljen prehod v vzdržen ekonomski, okoljski in socialni razvoj.

Od vseh nas je odvisno, po kateri poti bomo šli naprej.

**Slovenija
hoče
spremembe.**

Toni Gornik

